

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ БЕЙІНДІК
ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК
ҰСЫНЫМДАР**

Астана, 2024

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ғылыми-әдістемелік кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (05.09.2024 жылғы №6 хаттама).

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқытуды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2024. – 160 б.

Әдістемелік ұсынымдар бейіндік оқытуды ұйымдастыруда орта білім беру ұйымдарының басшылары мен педагогтеріне әдістемелік көмек көрсетуге бағытталған. Әдістемелік ұсыныстарда бейіндік оқытуды ұйымдастыру бойынша ерекшеліктер мен ұсынымдар ұсынылған.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2024.

КІРІСПЕ

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқыту жоғары сынып білім алушылары үшін жеке білім беру траекторияларын дамытуға бағытталған қазіргі заманғы білім беру жүйесінің маңызды элементі болып табылады. Қарқынды әлеуметтік-экономикалық және технологиялық өзгерістермен сипатталатын қазіргі қоғам жағдайында білім беру жүйесі білім алушылардың табысты кәсіби және жеке өміріне дайындығын қамтамасыз етуі тиіс. Осыған байланысты бейіндік оқыту білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен кәсіби бағдарларын ескеруге мүмкіндік беретін ең тиімді тәсілдердің бірі болып табылады.

Бейіндік оқыту білім алушының кәсіби қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін пәндерді тереңірек зерделеу үшін жағдай жасауды көздейді.

Бейіндік оқытудың негізгі принциптеріне оқу процесін даралау, саралау, практикалық және кәсіби бағдарлау жатады. Бұл принциптер оқытуды икемді етуге және әрбір білім алушының жеке қажеттіліктеріне бағдарлауға мүмкіндік береді, бұл сайып келгенде білім берудің мотивациясы мен сапасын арттыруға ықпал етеді.

Қазақстан контекстінде бейіндік оқыту ерекше мәнге ие болады, өйткені ол елге тән мәдени, экономикалық және әлеуметтік факторлардың алуан түрлілігін ескеруге мүмкіндік береді.

Қазақстанда бейіндік оқытуды іске асыру білім беруді жаңғыртудың ұлттық бағдарламасы шеңберінде жүзеге асырылады, оның мақсаты жаһандық экономика мен дамушы қоғам жағдайларына бейімделе алатын түлектерді даярлау болып табылады.

Қазақстандағы бейіндік оқытудың негізгі ерекшеліктерінің бірі оның жекелеген пәндерді тереңдетіп оқытуды көздейтін мемлекеттік білім беру стандарттарымен және бағдарламаларымен интеграциялануы болып табылады.

Бейіндік оқытуды іске асырудың маңызды аспектісі білім алушылардың кәсіби бағдарлануы болып табылады, ол педагогтармен, психологтармен және әртүрлі кәсіп өкілдерімен консультациялар арқылы жүзеге асырылады. Бұл білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен бейімділіктерін жақсырақ түсінуге, сондай-ақ ең қолайлы оқу профилін таңдауға көмектеседі.

1. ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

1.1 БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ.

Тез өзгертін және тұрақсыз әлем жағдайында білім алушының болашақ кәсіптік білім берудің және кәсіптік қалыптасу мен дамудың негізі ретінде оқытудың маңыздылығын түсінуі оқу іс-әрекетін ынталандырудың жетекші аспектісі болып табылады. Білім алушы кәсіптік білім беру қоғамда өмір сүрудің маңызды шарты екенін түсіне бастайды.

Мектепте оқуды аяқтағаннан кейін кәсіптік білім алу қажеттілігіне сүйене отырып, білім алушылар болашақ мамандыққа сәйкес Бейіндік дұрыс таңдау қажеттілігін түсіне бастайды, кәсіптік білім беру ұйымдарына түсу үшін қажетті пәндерді таңдай бастайды.

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқыту білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен кәсіби ұмтылыстарын ескере отырып, олардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған. Бұл білім алушыларды одан әрі оқуға және кәсіби қызметке тиімді дайындауға мүмкіндік береді.

Бейіндік оқыту-білім алушылардың мүдделерін, бейімділігі мен қабілеттерін ескере отырып, оқытуды саралау және даралау, білім беру процесін ұйымдастыру процесі.

ҚР «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңына сәйкес жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары бейіндік оқытуды енгізе отырып, білім беру мазмұнын саралау, интеграциялау және кәсіптік бағдарлау негізінде әзірленеді.

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту Министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген жалпы орта білім беру МЖМБС сәйкес міндетті оқу пәндері мен таңдау бойынша бейіндік оқу пәндерінің үйлесімі негізінде жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды жүзеге асыру жалпы орта білім берудің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Бейіндік оқыту білім алушылардың жеке мүдделері мен қажеттіліктерін есепке алу негізінде жүзеге асырылады. Осыған байланысты оқытудың екі деңгейінде оқу пәндерін таңдаудың икемді жүйесі ұсынылады.

Білім алушы өз қалауы бойынша өзі үшін тереңдетілген және стандартты оқу деңгейлеріндегі маңызды оқу пәндерін таңдайды. Тереңдетілген деңгейдегі Бейіндік оқу пәндеріне стандартты деңгейдегі оқу пәндеріне қарағанда көбірек сағат бөлінеді. Стандартты деңгейде бейінді емес оқу пәндері (Жалпы орта білім беру МЖМБС) оқытылады.

Жалпы орта білім берудің базалық мазмұны бейіндік оқытудың ерекшеліктерін ескере отырып белгіленген оқытудың күтілетін нәтижелеріне сәйкес әзірленетін оқу бағдарламаларымен нақтыланады: міндетті оқу

пәндері және жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттардағы бейіндік оқу пәндері (Жалпы орта білім беру МЖМБС).

Бейіндік оқыту-бұл білім беру процесінің құрылымындағы, мазмұнындағы және ұйымдастырылуындағы өзгерістер есебінен білім алушылардың мүдделерін, бейімділіктері мен қабілеттерін неғұрлым толық ескеруге, жоғары сынып білім алушыларын білім беруді жалғастыруға қатысты олардың кәсіби мүдделері мен ниеттеріне сәйкес оқытуға жағдай жасауға мүмкіндік беретін оқытуды саралау және даралау құралы.

Жаппай бейіндік оқытуға көшу білім беруді түбегейлі саралауды жүзеге асыру ретінде қарастырылады, оның ішінде:

- психологиялық-педагогикалық ұстанымдардан-әрбір білім алушының бейімділігін анықтау, қызығушылықтары мен қабілеттерін дамыту үшін оңтайлы жағдайлар жасау;

- әлеуметтік позициялардан-қоғамның әрбір мүшесінің мүмкіндіктерін барынша толық ашу және ұтымды пайдалану;

- әдістемелік тұрғыдан-білім алушыларды ынталандырудың және дараландырылған оқытуды ұйымдастырудың жаңа дидактикалық жүйесін құру.

Қазіргі мектептегі бейіндік оқытудың маңыздылығы бейіндік оқыту білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен кәсіби ұмтылыстарын ескере отырып, олардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған заманауи білім беру жүйесінің негізгі элементі болып табылатындығымен анықталады.

Қоғам мен экономиканың қарқынды дамуы жағдайында білім беру икемді және бейімделгіш болуы керек, бұл білім алушыларға негізгі білімді игеріп қана қоймай, күрделі және тез өзгертін әлемде өмір сүруге дайындалуға мүмкіндік береді. Осыған байланысты бейіндік оқыту барған сайын өзекті және сұранысқа ие бола түсуде.

Бейіндік оқытудағы дараландырудың маңыздылығын қарастырыңыз. Білім беру процесін даралау бейіндік оқытудың орталық элементі болып табылады.

Дәстүрлі білім беру жүйесінде барлық білім алушылар бірдей бағдарлама арқылы өтеді, бұл олардың бірегей қабілеттері мен қызығушылықтарын ескермеуі мүмкін. Алайда, әр баланың өзіндік бейімділігі мен таланты бар, олар білімнің әртүрлі салаларында көрінуі мүмкін.

Бейіндік оқыту білім алушыларға ең қызықты және ең үлкен жетістіктерге жете алатын пәндерге назар аударуға мүмкіндік береді.

Мысалы, математика мен жаратылыстану ғылымдарына ерекше қызығушылық танытатын білім алушы осы пәндерді тереңдетіп оқуды таңдай алады, бұл оған техникалық университеттерге түсуге жақсы дайындалуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, гуманитарлық ғылымдарға қызығушылық танытатын тағы бір білім алушы тарихты, әдебиетті және тілдерді зерттеуге назар аудара алады, бұл оның алдында осы пәндермен байланысты факультеттерге түсу мүмкіндіктерін ашады.

Бейіндік оқыту қазіргі заманғы білім беру үрдістеріне сәйкес болуы тиіс. Қазіргі білім беру білім алушылардың академиялық қажеттіліктерін ғана емес, сонымен бірге оларды қоғамдағы өмірге дайындауы керек, мұнда сәттілік бейімделу қабілетіне, сыни ойлауға және күрделі мәселелерді шешуге байланысты.

Бұл тұрғыда бейіндік оқыту болашақ мамандыққа мамандандырылған дайындыққа ғана емес, сонымен қатар білім алушының жеке басын қалыптастырудың маңызды кезеңіне айналады.

Бейіндік оқытудың негізгі аспектілерінің бірі оның сыни тұрғыдан ойлау, топта жұмыс істей білу, зерттеу дағдылары және өзін-өзі тәрбиелеу қабілеті сияқты мета-пәндік құзыреттіліктерді дамытуға бағытталуы болып табылады.

Бұл құзыреттер қазіргі әлемде маңызды, мұнда адам тек фактілерді білуді ғана емес, сонымен бірге бұл білімді практикалық іс-әрекетте қолдана білуді талап етеді.

Бейіндік оқыту сонымен қатар әртүрлі қажеттіліктері мен мүмкіндіктері бар білім алушыларды оқыту үшін жағдай жасауға мүмкіндік беретін инклюзивті білім беру идеяларын қолдайды.

Мысалы, ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар өздерінің жеке ерекшеліктеріне сәйкес келетін профильдерді таңдай алады, бұл олардың сәтті әлеуметтенуіне және кәсіби іске асырылуына ықпал етеді.

Бейіндік оқыту білім алушыларды кәсіби қызметке дайындауда маңызды рөл атқарады. Еңбек нарығы мамандардың біліктілігіне жоғары талаптар қоятын жағдайда, жастардың мектептегі оқу кезеңінде өздерінің болашақ мамандықтарында талап етілетін білім мен дағдыларды игере бастауы маңызды.

Оқу профилін таңдау білім алушыларға болашақ кәсіби қызметімен тікелей байланысты пәндерге назар аударуға мүмкіндік береді.

Мысалы, ақпараттық технологиялар саласындағы мансапты жоспарлайтын білім алушылар математика, информатика және бағдарламалауды тереңдетіп оқытуды қамтитын Бейіндік таңдай алады. Бұл оларға тиісті мамандықтар бойынша жоғары оқу орындарына түсуге жақсы дайындалуға және еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуға мүмкіндік береді.

Бейіндік оқыту сонымен қатар білім алушылардың кәсіби бірегейлігін және кәсіпті саналы түрде таңдауын қалыптастыруға ықпал етеді.

Оқыту барысында білім алушылар әртүрлі кәсіби салалармен танысуға, олардың ерекшеліктері мен талаптарын түсінуге, сондай-ақ өздерінің күштері

мен мүмкіндіктерін бағалауға мүмкіндік алады. Бұл мамандық таңдаудағы қателіктерді болдырмауға және оқуға деген ынтаны арттыруға көмектеседі.

Бейіндік оқытуда кәсіптік бағдарлауды қалай қолдауға болады?

Кәсіптік бағдар беру бейіндік оқытудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Көптеген білім алушылар мамандық таңдауда қиындықтарға тап болған жағдайда, кәсіптік бағдар беру жұмысы оларға осы мәселеге саналы түрде қарауға мүмкіндік береді.

Бейіндік оқыту шеңберінде білім алушылар кәсіпорындарға экскурсиялар, түрлі кәсіп өкілдерімен кездесулер, шеберлік сыныптары және тренингтер сияқты түрлі кәсіптік бағдарлау іс-шараларына қатыса алады.

Бұл іс-шаралар білім алушыларға әртүрлі кәсіби салалардағы мамандардың нақты немен айналысатынын, олардың біліктілігіне қандай талаптар қойылатынын және таңдалған салада қандай мансаптық перспективалар бар екенін жақсы түсінуге көмектеседі.

Осылайша, кәсіптік бағдар оқыту профилін және болашақ мамандықты саналы және жауапты таңдауға ықпал етеді.

Білім беру жүйесінде екі тенденция бар, олардың әрқайсысы объективті және екеуі де әлеуметтік шартталған.

Бірінші тенденция мектептің барлық балалар үшін қолжетімділігімен, әлеуметтік, ұлттық және басқа да шектеулердің болмауымен, оның мақсаттары мен міндеттерінің ортақтығымен, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру қағидаттарымен, барлық білім алушылардың жалпы білім беретін мектеп түлектерін міндетті даярлаудың мемлекеттік деңгейіне қол жеткізуі үшін жағдайлар жасауымен, олардың білім беруді жалғастыру үшін тең құқықтарымен қамтамасыз етілетін мектеп бірлігі талабын қояды [6].

Екінші тенденция жеке тұлғаны дамыту үшін оңтайлы жағдайлар жасау, білім алушылардың жеке айырмашылықтарын да, елдің әртүрлі аймақтарының ерекшеліктерін де, орта білім беру ұйымдарының әртүрлі түрлерін, Әлеуметтік және мәдени факторларды, оның орналасқан жеріне сәйкес келетін білім беру ұйымының әлеуметтік ортасын барынша толық есепке алу қажеттілігін білдіреді.

Бейіндік оқыту шеңберіндегі оқытуды саралау тұлғаның дамуы үшін жағдай жасауды іске асырумен байланысты [6].

Сыртқы саралау дегеніміз-қызығушылықтарды, бейімділіктерді, қабілеттерді, қол жеткізілген нәтижелерді, таңдаулы мамандықты ескере отырып, білім беру мазмұны мен білім алушыларға қойылатын талаптар әр түрлі болатын тұрақты топтарды құру. Сыртқы саралау білім алушылардың оқу жоспарының вариативті компонентінен элективті пәндер тізімінен белгілі бір оқу бейінін немесе қызығушылық бойынша пәндерді таңдауы арқылы жүзеге асырылады [6].

Бейіндік және тереңдетілген оқытудың айырмашылығы негізінен оқытудың мамандану дәрежесінде және соның салдарынан тиісті оқу

курстарының тереңдігінде және білім алушылар контингентін олармен қамтудың кеңдігінде жатыр.

Тереңдетілген зерттеу білім алушылардың жоғары оқу нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік беретін жеткілікті жетілдірілген дайындық деңгейін болжайды. Сонымен қатар, білім алушыларға қойылатын талаптардың жоғары деңгейі бейіндік білім алатын білім алушылардың санын табиғи түрде шектейді.

Бейіндік оқыту орта мектепті фуркациялаудың неғұрлым демократиялық және кең түрі ретінде қабылданады. Әрбір бейінде оқыту кезінде жалпы оқу жүктемесінің елеулі үлесі зерделеуге бөлінетін бейіндеуші пәндер тобына басымдық беріледі. Осылайша, бейіндік пәндер үшін оқу жүктемесін жалпы сақтау есебінен Оқу уақытының жоғалуы өтелетін болады [6].

Бірқатар шет елдерде қабылданған мектептің аға буынының толық фуркациясынан айырмашылығы, біздің қазақстандық мектеп үшін жалпы орта білім берудің толықтығы қағидатына сәйкес келетін басқа тәсіл неғұрлым орынды.

Бұл қағидаттың мәні мектептің әр сатысында білім алушылардың жасына байланысты даму кезеңін және оқу сатысының сапалық ерекшелігін ескере отырып, адамзат мәдениетінің негізгі элементтерін білу қажеттілігіне жауап беретін білім беру мазмұны ұсынылуы керек. Бірақ егер пәндерді тереңдетіп оқытатын көптеген сыныптар қажет болмаса, онда мектептің жоғары сатысын айтарлықтай профильдеу ұсынылады. Бұл бүкіл сатыдағы білім беру мазмұнының ерекше өзектілігін анықтайды [6].

Тереңдетілген оқу сабақтарының тәжірибесі тереңдетіп оқытылатын пәннің мазмұны қарапайым сыныптардағы осы пәннің курсынан түбегейлі ерекшеленбеуі керек екенін көрсетеді. Сонымен қатар, бұл Бейіндік к сыныптарға қатысты.

Қажетті педагогикалық әсерге негізінен жаңа бөлімдерді зерттеу арқылы емес, материалды игеру тереңдігі, шешілетін міндеттер санын көбейту, зертханалық және практикалық жұмыстар арқылы қол жеткізу керек. Оқытуды саралауды енгізудің осы кезеңінде бұл тезис әсіресе өзекті, өйткені білім алушыларда арнайы оқу-әдістемелік қамтамасыз ету жоқ. Сондықтан бейіндік оқыту қолданыстағы бағдарламалар, қолданыстағы немесе сынақ оқулықтары, қолда бар әдістемелік қамтамасыз ету бойынша жүзеге асырылуы мүмкін [6].

1.2 БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫҢ МАҚСАТТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Бейіндік оқытудың мақсаттары:

- таңдалған пәндік салаларда білім алушылардың терең білімі мен дағдыларын дамыту;

- жоғары оқу орындарына немесе кәсіптік колледждерге түсуге дайындық;

- табысты мансап үшін қажетті кәсіби құзыреттер мен дағдыларды қалыптастыру.

- толық жалпы білім беру бағдарламасының жекелеген пәндерін тереңдетіп оқытуды қамтамасыз ету;

- білім алушылардың жеке білім беру бағдарламаларын құрудың кең және икемді мүмкіндіктері бар жоғары сынып білім алушыларының оқу мазмұнын айтарлықтай саралау үшін жағдай жасау;

- білім алушылардың әртүрлі санаттарына олардың қабілеттеріне, жеке бейімділіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес толыққанды білім алуға тең қолжетімділікті орнатуға ықпал ету;

- білім алушыларды әлеуметтендіру мүмкіндігін кеңейту, жалпы және кәсіптік білім беру арасындағы сабақтастықты қамтамасыз ету, мектеп түлектерін жоғары кәсіптік білім беру бағдарламаларын игеруге неғұрлым тиімді дайындау.

Міндеттер:

- мектеп түлектерінің жаңа, жоғары сапалы білім беру және бейіндік даярлыққа қол жеткізуі;

- білім жүйесін игеру барысында шығармашылық Тәуелсіздік пен сыни ойлауды, зерттеу дағдылары мен дағдыларының элементтерін, ғылыми дүниетаным негіздерін қалыптастыру;

- табиғат пен қоғамның дамуы мен жұмыс істеуінің зерттелген заңдылықтарын, басқа білімді жаңа білім алу, оларды одан әрі кеңейту және тереңдету, қолда бар ақпараттан тыс дербес шығу үшін негіз және құрал ретінде осы үшін түсіндіру, мінез-құлық, болжау тәсілдерін пайдалана білу;

- білім алушыларға қоршаған шындықты еркін бағдарлауға, қоғамның әлеуметтік өміріне және еңбек қызметіне жеке қатысуға байланысты дербес шешімдер қабылдауға дайын болуға мүмкіндік беретін бастамашыл тұлғаның қасиеттерін дамыту;

- түлектердің қоғам еңбекте және тұрмыста жинақтаған және оларда толыққанды мүше ретінде жұмыс істеу мүмкіндігі мен құқығын қамтамасыз ететін, елдің нарықтық экономикасы бар демократиялық азаматтық қоғамға өту жағдайында ауыртпалықсыз және табысты бейімделуін қамтамасыз ететін адамгершілік нормаларын, әдет-ғұрыптар мен дәстүрлерді меңгеруі.

Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында бейіндік оқыту Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту Министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасының жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларына, Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім беретін

пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығымен бекітілген.

Жалпы орта білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды енгізе отырып, білім беру мазмұнын саралау, интеграциялау және кәсіптік бағдарлау негізінде әзірленеді.

Білім алушылардың, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылардың дайындық деңгейі бейіндік оқыту бағытын ескере отырып жобаланған оқытудың күтілетін нәтижелері арқылы айқындалады: міндетті оқу пәндері және жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттардағы бейіндік оқу пәндері.

Міндетті оқу пәндері бойынша күтілетін оқу нәтижелері жалпы орта білім берудің базалық мазмұнын айқындау үшін негіз болады.

Міндетті оқу пәндеріне: «Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» (қазақ тілінде оқытатын сыныптар үшін), «Орыс тілі» және «Орыс әдебиеті» (орыс тілінде оқытатын сыныптар үшін), «Ұйғыр/өзбек/ тәжік тілі», «Ұйғыр/өзбек/ тәжік әдебиеті» (ұйғыр/өзбек/ тәжік сыныптары үшін) жатады «Қазақ тілі мен әдебиеті» (қазақ тілінде оқытпайтын сыныптар үшін), «Орыс тілі мен әдебиеті» (орыс тілінде оқытпайтын сыныптар үшін), «Шет тілі», «Алгебра және талдауды бастау», «Геометрия», «Информатика», «Қазақстан тарихы», «Дене шынықтыру», «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық».

Әр бағыттағы бейіндік оқу пәндері бойынша оқытудың күтілетін нәтижелері оқытудың стандартты және тереңдетілген деңгейлеріне сәйкес ұсынылады және оқыту бейінінің ерекшеліктерін ескере отырып, оқу пәндерінің мазмұнын айқындау үшін негіз болады.

Жаратылыстану-математикалық бағыттағы тереңдетілген оқыту деңгейіндегі оқу пәндеріне: «Биология», «Химия», «Физика», «География» жатады. Бейіндік оқытудың осы бағытында стандартты деңгейдегі оқу пәндеріне: «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» жатады.

Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы тереңдетілген оқыту деңгейіндегі оқу пәндеріне: «Шет тілі», «Дүниежүзі тарихы», «География», «Құқық негіздері» жатады. Бейіндік оқытудың осы бағытында стандартты деңгейдегі оқу пәндеріне: «Физика», «Химия», «Биология», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» жатады.

Жалпы орта білім берудің оқу бағдарламаларында оқытудың күтілетін нәтижелері әрбір оқу пәнінің бөлімдері бойынша оқыту мақсатында нақтыланады.

Оқытудың күтілетін нәтижелерінің жүйесі білім алушыларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларды дамытудың жеке траекторияларын құру және оларды жалпы орта білім беру деңгейінде оқытудың ұзақ мерзімді мақсаттарына қол жеткізуге кезең-кезеңімен ілгерілету үшін мүмкіндік туғызады.

Бейіндік оқытудың ерекшеліктері:

- білім беру процесін даралау;
- білім алушылардың сыни ойлауы мен дербестігін дамыту;
- кәсіптік бағдар беру және болашақ мамандықты саналы түрде таңдау үшін жағдай жасау.

Бейіндік оқытудағы білім беру процесін даралау оқу бағдарламасын әрбір білім алушының қажеттіліктеріне, мүдделері мен мүмкіндіктеріне бейімдеуді білдіреді.

Барлық білім алушылар Бірыңғай оқу жоспарын ұстанатын дәстүрлі тәсілден айырмашылығы, бейіндік оқыту жеке білім беру траекторияларын құруға мүмкіндік береді. Бұл арқылы қол жеткізіледі:

- Білім алушылардың қабілеттері мен қызығушылықтарын талдау: қандай пәндер білім алушының қызығушылығын тудыратынын және оның қандай салаларда ерекше қабілеттерін көрсететінін түсіну маңызды. Ол үшін диагностикалық сынақтар, сауалнамалар және психологтар мен тәрбиешілермен кеңесу жүргізілуі мүмкін.

- Жекелендірілген оқу жоспарларын әзірлеу: талдау нәтижелері негізінде бейіндік пәндерді, элективті курстарды және сабақтан тыс жұмыстарды қамтитын жеке оқу жоспарлары әзірленеді. Бұл тәсіл білім алушыға болашақ мамандығы үшін қызықты және пайдалы білім салаларына назар аударуға мүмкіндік береді.

- Білім беру процесінің икемділігі: Даралау сонымен қатар оқыту формаларын таңдауда икемділікті қамтиды. Мысалы, кейбір білім алушылар қашықтықтан оқытуды немесе белгілі бір пәндерді тереңдетіп оқыту бойынша онлайн курстарға қатысуды қалауы мүмкін. Басқалары шағын топтық жұмысты немесе жобалық қызметті қалауы мүмкін.

Даралау оқуға деген ынтаны арттыруға ықпал етеді, өйткені білім алушылар зерттелетін пәндер мен олардың болашақ мақсаттары арасындағы тікелей байланысты көреді. Сонымен қатар, бұл тәсіл жалпы оқу кезінде жиі кездесетін стресс пен қысымды азайтуға көмектеседі және әрбір білім алушылардың дамуы үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз етеді.

Сыни ойлау мен тәуелсіздікті дамыту-білім алушыларды күрделі және тез өзгеретін әлемде өмір сүруге дайындауға бағытталған бейіндік оқытудың негізгі міндеттерінің бірі.

Қазіргі қоғамда білімге ие болу жеткіліксіз-оларды талдай білу, бағалау және әртүрлі жағдайларда қолдану қажет. Бұл үшін маңызды:

- Ақпаратты сыни тұрғыдан талдауға үйрету: ақпараттың көптігі мен ақпарат көздерінің алуан түрлілігі жағдайында сыни ойлау өмірлік маңызды дағдыға айналады. Білім алушылар сенімді және шынайы емес дереккөздерді ажырата білуге, әртүрлі көзқарастарды талдауға, дәлелдегі логикалық қателіктер мен қайшылықтарды анықтауға үйренеді.

- Проблемалық есептерді шешу: бейіндік оқытуда білімді жаңғыртуды ғана емес, оларды жаңа, стандартты емес жағдайларда қолдануды талап

ететін проблемалық міндеттермен жұмыс істеуге ерекше назар аударылады. Бұл кейстерді шешу, пікірталастарға қатысу, жобаларды әзірлеу және қорғау болуы мүмкін, мұнда білім алушылар нақты қиындықтарға тап болады және оларды шешу жолдарын іздейді.

- Өз бетінше оқытуды ынталандыру: білім алушыларға материалдарды, оқу қарқынын және тапсырмаларды орындау тәсілдерін зерттеу тәсілдерін таңдауда көбірек еркіндік беріледі.

Мысалы, бейіндік курстарда жобалау әдістері жиі қолданылады, мұнда білім алушылар зерттеу тақырыбын өздері анықтайды, оны өткізуді жоспарлайды және нәтижелерін ұсынады. Бұл олардың тәуелсіздігін, бастамашылығын және олардың нәтижелері үшін жауапкершілігін дамытады.

- Өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру: сыни ойлауды дамытып қана қоймай, білім алушыларға өздерінің жетістіктері мен сәтсіздіктерін талдауға үйрету маңызды.

Рефлексия және өзін-өзі бағалау қандай жұмыс әдістерінің тиімді болғанын және қайсысын жақсарту керектігін түсінуге көмектеседі, бұл Тәуелсіздіктің дамуына ықпал етеді.

Мұндай дағдылар әсіресе жоғары оқу орындарында табысты оқу және ақпаратпен жұмыс істеу, шешім қабылдау және олардың салдары үшін жауапкершілікті талап ететін кәсіби қызмет үшін өте маңызды.

Кәсіптік бағдар беру және болашақ мамандықты саналы түрде таңдау үшін жағдай жасау-бұл білім алушыларға өмір жолын ақпараттандырылған және саналы түрде таңдауға көмектесуге бағытталған міндет.

Қазіргі жағдайда, көптеген жастар мамандық таңдауда қиындықтарға тап болған кезде, мектеп оларды осы процесте белсенді түрде қолдауы керек. Бұл арқылы қол жеткізіледі:

- Кәсіптік бағдарлау іс-шаралары: мектептер әртүрлі кәсіптік бағдарлау іс-шараларын ұйымдастырады, мысалы, кәсіпорындарға экскурсиялар, түрлі кәсіп өкілдерімен кездесулер, шеберлік сыныптары мен дәрістер.

Бұл іс-шаралар білім алушыларға белгілі бір кәсіби қызметтің ерекшеліктерін, оған қойылатын талаптарды және мансаптық өсу мүмкіндіктерін жақсы түсінуге көмектеседі.

- Кәсіби консультациялар: психологтармен және кәсіби бағдар берушілермен кәсіби консультацияларды қамтитын білім алушылармен жеке жұмыс маңызды рөл атқарады.

Мұндай консультациялар білім алушыларға өздерінің қызығушылықтарын, қабілеттері мен бейімділіктерін түсінуге, оларды болашақ мамандықты таңдау тұрғысынан бағалауға көмектеседі.

- Кәсіптік бағдарлауды оқу процесіне интеграциялау: кәсіптік бағдарлау жұмысы білім беру процесінің ажырамас бөлігі болуы тиіс.

Мысалы, бейіндік курстар шеңберінде білім алушылар тандалған мамандыққа байланысты жобаларды орындай алады, бұл олардың

қабілеттері мен мүдделерін нақты кәсіби қызмет контекстінде бағалауға мүмкіндік береді.

- Ата-аналармен қарым-қатынас: ата-аналар кәсіптік бағдар беру процесінде де маңызды рөл атқарады. Мектеп ата-аналарды кәсіптік бағдарлау іс-шараларына қатысуға белсенді түрде тартуы, оларға бейінді оқыту мүмкіндіктері туралы ақпарат беруі және балаларына болашақ мамандықты таңдауда қолдау көрсетуге көмектесуі тиіс.

- Ақпараттық ресурстарды пайдалану: қазіргі әлемде мамандықтар, еңбек нарығы және біліктілік талаптары туралы ақпарат беретін көптеген онлайн ресурстар мен платформалар бар.

Мектеп білім алушылар өздерін қызықтыратын мамандықтарды өз бетінше зерттеп, саналы таңдау жасай алатындай ресурстарды пайдалану бойынша сабақтар ұйымдастыра алады.

Кәсіптік бағдарлау үшін жағдайларды қамтамасыз ету білім алушыларға мамандық таңдауға ғана емес, сонымен қатар олардың оқуға деген ынтасын арттыратын және болашақта кәсіби және әлеуметтік өмірдің сәтті бейімделуіне ықпал ететін өз таңдауының маңыздылығын түсінуге көмектеседі.

Шет елдердің тәжірибесінде бейіндік оқыту келесі он бейін бойынша жүргізіледі:

- физика-математикалық;
- жаратылыстану ғылымдарына;
- әлеуметтік-экономикалық;
- гуманитарлық;
- филологиялық;
- ақпараттық-технологиялық;
- агро-технологиялық;
- индустриялық-технологиялық;
- көркем-эстетикалық;
- қорғаныс-спорт.

Жалпы білім берудің жоғары сатысында бейіндік оқыту тұжырымдамасы төрт бейінді енгізу мүмкіндігін көздейді:

1) жаратылыстану-математикалық (бейіндік пәндер – математика, физика, химия, география, биология);

2) әлеуметтік-экономикалық (тарих, экономика, құқық, экономикалық және әлеуметтік география, әлеуметтану);

3) гуманитарлық (орыс тілі мен әдебиеті, шет тілі, тарих, қоғамтану, өнер);

4) технологиялық (мамандандырулар – ақпараттық технологиялар, агротехника, индустриялық технологиялар, қызмет көрсету саласының технологиялары, медицина, педагогика және т.б.).

1.3 ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Жалпы білім беретін мектептердегі бейіндік оқыту көптеген елдердегі білім беру жүйелерінің маңызды элементі болып табылады. Бұл тәсіл білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен қабілеттерін дамытуға және одан әрі кәсіптік оқуға немесе мансапқа дайындалуға көмектесуге бағытталған. Әлемнің әртүрлі елдерінде бейіндік оқытуды ұйымдастырудың бірнеше мысалын қарастырайық.

1. Германия: қос білім беру жүйесі

Германия мектептердегі Теориялық оқыту мен жұмыс орнындағы практикалық оқытуды біріктіретін қос білім беру жүйесімен танымал.

- Ерте профильдеу: 10-сыныптан бастап неміс мектеп білім алушылары өздерінің академиялық жетістіктері мен мансаптық жоспарларына байланысты мектептердің әртүрлі түрлерін таңдай алады: гимназия (университетке дайындық үшін), Realschule немесе «нақты мектеп» (орта білім беру және одан әрі кәсіптік оқыту үшін) және Hauptschule немесе «негізгі мектеп» (әрі қарай кәсіптік даярлыққа көшумен базалық білім беру үшін).

- Практикалық бағдар: жоғары оқу орындарына түсуге дайындалып жатқан гимназиялардың жоғары сыныптарында білім алушылар математика, жаратылыстану ғылымдары, гуманитарлық ғылымдар немесе шет тілдері сияқты бейіндік пәндерді таңдай алады.

Сонымен қатар, Realschule және Hauptschule білім алушылары қос жүйе бойынша практикалық дайындықтан өтеді, кәсіпорындарда жұмыс істейді және механика, электротехника және сауда сияқты кәсіптерде нақты тәжірибе жинайды.

2. Финляндия: жеке тәсіл

Финдік білім беру жүйесі оқытуға жеке көзқарасымен және академиялық еркіндіктің жоғары деңгейімен танымал.

- Жеке оқу жоспарлары: Финляндияда орта мектеп білім алушылары өздерінің жеке оқу жоспарларын құруға мүмкіндік алады. Білім алушылар курстарды өздерінің қызығушылықтары мен мансаптық жоспарларына қарай таңдай алады, ал оқу процесі бейіндік бағытты икемді өзгертуге мүмкіндік беретін етіп ұйымдастырылған.

- Күшті кәсіптік бағдар: финдік білім берудің маңызды бөлігі кәсіптік бағдар беру болып табылады. Мектеп кеңесшілері білім алушыларға мамандық таңдау туралы шешім қабылдауға көмектеседі және оларды қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін оқу курстарына бағыттайды.

Білім алушыларға болашақ мамандықтарын жақсы түсінуге көмектесетін нақты жұмыс жағдайында тағылымдамалар мен тәжірибелер де танымал.

3. Жапония: техникалық және ғылыми бағыттарға назар аудару

Жапонияда білім берудегі техникалық және ғылыми бағыттарға айтарлықтай назар аударылады, бұл экономиканың қажеттіліктерін және әлемдік нарықтағы жоғары бәсекеге қабілеттілікті көрсетеді.

- Техникалық колледждер: жапон орта мектептері мамандандырылған техникалық колледждерде оқытуды ұсынады, мұнда білім алушылар:

- инженерия;
- ақпараттық технологиялар;
- биотехнология және робототехника сияқты пәндерге назар аудара алады.

Бұл оқу орындары білім алушыларді техникалық университеттерге түсуге немесе еңбек нарығына тікелей шығуға дайындайтын терең теориялық және практикалық дайындықты қамтамасыз етеді.

- «Суперғылым» жүйесі: кейбір жапон мектептерінде «Суперғылым» бағдарламасы енгізілді, онда білім алушылар университеттермен және зерттеу институттарымен ынтымақтаса отырып, озық зертханалар мен ғылыми жобаларға қол жеткізе алады. Бұл мектеп білім алушыларына ғылыми мансапты ерте анықтауға мүмкіндік береді.

4. АҚШ: Оқу траекториясының әртүрлілігі

АҚШ-тың білім беру жүйесі кіші мектептен бастап орта мектепке дейінгі оқу траекторияларының кең таңдауын ұсынады, мұнда білім алушылар әртүрлі салаларда мамандануы мүмкін.

- Advanced Placement (AP) және International Baccalaureate (IB): орта мектепте американдық мектеп білім алушылары Advanced Placement (AP) немесе International Baccalaureate (IB) бағдарламасы бойынша тереңдетілген курстарды таңдай алады.

Бұл бағдарламалар білім алушыларге университеттер мен колледждерге түсуге жақсы дайындалуға мүмкіндік беретін әртүрлі пәндер бойынша жоғары деңгейлі оқытуды ұсынады.

- Мансап академиялары: кейбір мектептерде денсаулық сақтау, бизнес, инженерия немесе өнер сияқты салаларда мамандандырылған оқытуды ұсынатын мансап академиялары бар.

Бұл академиялар жергілікті кәсіпорындармен және колледждермен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істейді, бұл білім алушыларге жұмыс тәжірибесі мен одан әрі кәсіби өсу үшін қажетті дағдыларды алуға мүмкіндік береді.

5. Франция: Бакалавриат және мамандандырылған курстар

Францияда бейіндік оқыту жүйесі де жақсы дамыған және білім алушыларды жетілу аттестатын (бакалавриат) алуға емтихан тапсыруға дайындауға бағытталған.

- Жоғары сыныптардағы мамандандыру: Жоғары сыныптардағы Француз білім алушылары (лицей) оқытудың әртүрлі бағыттарын таңдайды:

ғылыми (s), экономикалық және әлеуметтік (ES), әдеби (L) және техникалық (STI2D және т.б.).

Таңдалған бағытқа байланысты білім алушылар университеттегі болашақ мамандықтарымен тікелей байланысты бейіндік пәндер бойынша тереңдетілген курстарды оқиды.

- Кәсіптік лицейлер: академиялық лицейлерден басқа, Францияда кәсіптік лицейлер бар, онда білім алушылар қонақ үй дело, аспаздық, дизайн және құрылыс сияқты әртүрлі техникалық және кәсіптік салаларда біліктілікке ие бола алады.

Мұндай лицейлерде оқыту әдетте теориялық дайындықты да, кәсіпорындарда міндетті тағылымдамадан өтуді де қамтиды.

Ресей Федерациясының орта білім беру ұйымдарының тәжірибесінде бейіндік оқыту базалық, бейіндік және элективті курстарды қамтиды.

Базалық жалпы білім беретін пәндер барлық оқыту бейіндеріндегі барлық білім алушылар үшін міндетті болып табылады.

Білім алушылардың білімі, іскерлігі мен дағдылары жалпы білім беретін мектептер үшін бейінді министрлік ұсынған оқулықтардың (бағдарламалардың) мазмұнымен айқындалады.

Бейінді жалпы білім беретін пәндер - бұл базалық жалпы білім беретін пәндерді тереңдететін жоғары деңгейдегі курстар. Бейіндік пәндерді игеру кезінде мұғалім мен білім алушылардың қызметі мемлекеттік стандартпен айқындалған білімді, іскерлікті игеруге бағытталған.

Элективті курстар-бейіндік оқытуды дараландыруды тереңдетуге ықпал ететін бейін құрамына кіретін курстар. Элективті курстар білім алушының (оның отбасының) білім беру сұранысын (мүдделерін, бейімділігін) қанағаттандыруға арналған.

Осылайша, орта мектепте бейіндік оқытуды енгізу кезінде білім алушыға (отбасына) екі деңгейді таңдау ұсынылады: алдымен білім алушы Бейіндік , онымен бірге пәндер жиынтығын, оларды оқу деңгейін, содан кейін мектеп ұсынған элективті курстар жиынтығын таңдайды.

Ресей мектептерінде элективті курстарды оқытудың мақсаты-білім алушыларды оқытуды дараландыруға және әлеуметтендіруге, болашақ кәсіби қызмет саласын саналы және жауапты таңдауға дайындауға бағыттау.

Осыған сүйене отырып, элективті курстардың тақырыбы мен мазмұнына келесі талаптар қойылады:

- кәсіби кадрларды даярлау тұрғысынан да, білім алушылардың тұлғалық дамуы тұрғысынан да әлеуметтік және жеке маңыздылығы, өзектілігі болуы тиіс;

- әлеуметтенуге және бейімделуге ықпал ету, жеке білім беру траекториясын, саналы кәсіби өзін-өзі анықтауды таңдау мүмкіндігін ұсыну;

- базалық және бейіндік жалпы білім беретін пәндерді зерделеуді қолдау, сондай-ақ оқытуды бейінішілік әлеуметтендіру үшін жағдайларды қамтамасыз ету;

- елеулі даму әлеуетіне ие болу;
- әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруға үлес қосу;
- жалпы білім беру, зияткерлік және кәсіби дағдылар мен дағдыларды, негізгі құзыреттіліктерді дамытуға ықпал ету [6].

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқытуды ұйымдастырудың шетелдік тәжірибесі бейіндік пәндерді тереңдетіп зерделеу және білім алушыларды кәсіби қызметке дайындау үшін жағдай жасаудың көптеген тәсілдері бар екенін көрсетеді.

Бұл тәсілдер жекелендірілген оқыту мен оқу жоспарларының икемділігінен бастап практикалық дайындықты теориялық оқытумен терең интеграциялауға дейін.

Бұл тәжірибені зерделеу басқа елдердегі, соның ішінде Қазақстандағы бейіндік білім беру жүйесін олардың ұлттық ерекшеліктері мен білім беру басымдықтарын ескере отырып бейімдеу және жетілдіру үшін пайдалы болуы мүмкін.

1.4 Бейіндік оқытуды ұйымдастырудың тұжырымдамалық тәсілдері

Қазіргі заманғы білім беру жүйелері әрбір білім алушының қажеттіліктері мен мүдделерін ескеретін жағдайлар жасауға ұмтылады, оның қабілеттері дамиды, денсаулығы сақталады және белсенді өмірлік ұстанымы қалыптасады.

Тұлғалық, іс-әрекеттік және денсаулықты сақтау тәсілдемелері осы міндеттер аясында өзекті болып табылады, өйткені олар кәсіби және әлеуметтік өмірге дайын жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

Бұл тәсілдемелер бір-бірін толықтырады. Тұлғалық тәсілдеме білім алушының бірегей қасиеттерін анықтауға және дамытуға көмектеседі, іс-әрекеттік тәсілдеме білім беру процесіне белсенді қатысуды қамтамасыз етеді, ал денсаулық сақтау тиімді оқыту мен дамыту үшін қажетті физикалық және психикалық денсаулықты қолдайды.

Тұлғалық және іс-әрекеттік тәсілдемелері жеке ерекшеліктерге және білімді практикалық қолдануға баса назар аудару арқылы өзара байланысты. Тұлғалық тәсілдеме білім алушының белсенділігін өзіне ең қызықты және маңызды салаларға бағыттауға көмектеседі.

Денсаулық сақтау тәсілдемесі білім алушылар өз әлеуетін барынша арттыра алатын жайлы және қауіпсіз оқу ортасын құра отырып, қалған екі тәсілді іске асыру үшін жағдай жасайды.

Бейіндік оқытуды жүзеге асыруда осы тәсілдердемелерді байланыстыратын жалпы аспектілермен қатар, олардың келесі айырмашылықтары бар:

- Тұлғалық тәсілдеме білім алушының жеке мүдделері мен мақсаттарына бағдарлана отырып, даралықты дамытуға және өзін-өзі жүзеге асыруға бағытталған.

- Іс-әрекеттік тәсілдеме белсенді оқу іс-әрекетіне, теориялық білімді практикада қолдануға, проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға және жобаларды іске асыруға бағытталған.

- Денсаулық сақтау тәсілдемесі білім алушылардың денсаулығын сақтауға бағытталған, бұл оларға стресс пен шамадан тыс жүктеме қаупін азайта отырып, білім беру процесіне тиімді қатысуға мүмкіндік береді.

Осылайша, барлық үш тәсілдеме білім алушылардың кешенді дамуын қамтамасыз ете отырып, қазіргі білім беру практикасында шешуші рөл атқарады. Әр тәсілдемені толығырақ қарастырайық.

Бейіндік оқытудағы **тұлғалық тәсілдеме** әрбір білім алушының әлеуетін дамыту мен оқытуды дараландыруды қамтамасыз етуге бағытталған негізгі педагогикалық стратегиялардың бірі болып табылады. Оның мәні білім алушы тұлғасының бірегейлігін мойындауда, оның қызығушылықтары, бейімділіктері, дайындық деңгейі, мақсаттары мен қажеттіліктерін оқу үдерісінде ескеруде жатыр. Мұндай тәсілдеме білім алушының мүмкіндіктері мен ұмтылыстарына барынша сәйкес келетін білім беру траекториясын құруға мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытудағы тұлғалық тәсілдеме білім алушының жеке басын, оның мүдделерін, қабілеттері мен құндылық бағдарларын дамытуға бағытталған. Оқыту өзін-өзі жүзеге асыруға және жеке өсуге ықпал ететін етіп құрылады.

Бейіндік оқыту жағдайында тұлғалық тәсілдеме ерекше маңызға ие, өйткені негізгі міндет тек білім беру ғана емес, сонымен бірге кәсіби қызығушылықтар мен болашақ өзін-өзі анықтау үшін қажетті дағдыларды қалыптастыру болып табылады. Бұл тәсілдеме оқу үдерісін икемді ұйымдастыруды қамтиды: деңгейлік тапсырмаларды пайдалану, жеке білім беру жоспарларын әзірлеу, кеңес беру қолдауын көрсету және білім алушыларды өз оқуларына қатысты шешімдер қабылдауға белсенді түрде тарту.

Тұлғалық тәсілдеменің маңыздылығы оның білім алушылардың мотивациясына, эмоционалдық жағдайына және білім алу нәтижелеріне әсер етуімен түсіндіріледі. Олардың бірегейлігін мойындау және жеке ерекшеліктерін ескеру оқу қызығушылығын арттырып, өз біліміне деген жауапкершілікті қалыптастырып, өз күшіне деген сенімділікті нығайтады. Сонымен қатар, тұлғалық тәсілдеме білім алушылардың сыни ойлауын, өзін-өзі реттеу және күрделі тапсырмаларға бейімделу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Әсіресе, тұлғалық тәсілдеме таланттарды ашу мен кәсіби таңдауларды қалыптастыруға қолайлы жағдай жасайды. Бейіндік оқыту аясында бұл болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға ықпал етеді, оқу жүктемесіне

байланысты стрессті азайтады және білім алушыларға білім беру ортасында өзін жайлы сезінуге мүмкіндік береді. Осылайша, тұлғалық тәсілдеме бейіндік оқыту барысында табысты және үйлесімді тұлға қалыптастырудың негізі болып табылады.

Бейіндік оқытудағы тұлғалық тәсілдеме білім алушылардың даралығын дамытуға бағытталған. Бұл тәсілдеме әр білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен қажеттіліктерін ескереді.

Мысал ретінде білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен болашақ кәсіби қызметіне сәйкес пәндер мен оқу модульдерін таңдауға мүмкіндік беретін жеке білім беру траекторияларын құруға болады.

Тұлғалық тәсілдеме сонымен қатар тәуелсіздікті, сыни ойлауды және олардың оқу жетістіктері үшін жауапкершілікті қалыптастыруға бағытталған педагогикалық технологияларды қолдануды қамтиды.

Бейіндік оқытудағы тұлғалық тәсілдеме әрбір білім алушының бірегей ерекшеліктері, оның жеке мүдделері, бейімділігі мен мақсаттары ескерілетін білім беру ортасын құруға бағытталған.

Бұл тәсілдеме білім алушыларға өз әлеуетін барынша арттыруға және болашақ кәсіби қызметке дайындалуға көмектеседі.

Іске асыру мысалдары:

1. Жеке білім беру траекториялары:

Білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен болашақ жоспарларына байланысты оқу пәндерін, курстарды немесе модульдерді таңдай алады.

Мысалы, медициналық мансапқа қызығушылық танытқан білім алушы биология және химия бойынша тереңдетілген курстарды таңдай алады, зертханалық семинарларға қатыса алады және медициналық пәндер бойынша қосымша сабақтарға қатыса алады.

2. Жобалық оқыту:

Тұлғалық тәсілдеме шеңберінде білім алушыларға олардың мүдделеріне сәйкес келетін жеке немесе топтық жобаларда жұмыс істеуге мүмкіндік беріледі.

Мысалы, экологияға қызығушылық танытқан білім алушы жергілікті экожүйені зерттеу жобасын жасай алады, антропогендік факторлардың қоршаған ортаға әсерін зерттей алады және ғылыми конференцияда өз нәтижелерін ұсына алады.

3. Элективті курстар:

Білім алушылар қосымша курстарды өз қалауы бойынша таңдай алады.

Мысалы, міндетті пәндерден басқа, білім алушы it-ге қызығушылық танытса, бағдарламалау курсы немесе әдебиетке қызығушылық танытса, шығармашылық жазу курсы таңдай алады.

4. Технологияны қолдану:

Оқу бағдарламаларын цифрлық білім беру платформалары арқылы бейімдеуге болады, мұнда білім алушылар оқу қарқынын, әртүрлі білім беру ресурстарына қол жеткізуді және виртуалды зертханаларға қатысуды таңдай алады.

Мысалы, білім алушы онлайн курстар арқылы физика бойынша қосымша материалдарды өз бетінше оқи алады және өз білімін виртуалды симуляцияларда сынай алады.

5. Кеңес беру және тәлімгерлік:

Тәлімгерлер рөлін атқаратын тәрбиешілер білім алушыларға жеке мақсаттар қоюға, оларға қол жеткізу жоспарларын жасауға және әр кезеңде қолдау көрсетуге көмектеседі.

Мысалы, мұғалім білім алушымен үнемі жеке кездесулер өткізе алады, оның барысын талқылайды, қиындықтарды жеңуге көмектеседі және білім беру бағытын реттейді.

Тұлғалық тәсілдеме әрбір білім алушының өз қабілеттері мен таланттарын барынша іске асыруына, сыни тұрғыдан ойлауын және оқу нәтижелері үшін жауапкершілігін дамытуға жағдай жасайды.

Іс-әрекеттік тәсілдеме білім алушының оқу процесінде белсенді ұстанымына бағытталған, мұнда оқыту практикалық іс-әрекет ретінде қарастырылады. Бұған жобалар, зерттеулер және белсенді қатысудың басқа түрлері кіреді.

Іс-әрекеттік тәсілдеме білім алушылардың оқу үдерісіндегі белсенді рөліне назар аударады, мұнда білім мен дағдылар практикалық қызмет арқылы игеріледі. Бұған жобалау және зерттеу жұмыстары, зертханалық эксперименттер, іскерлік ойындар және оқу тәжірибелеріне қатысу кіруі мүмкін.

Мысалы, биология бойынша оқу курсының бөлігі ретінде білім алушылар зертханада өз бетінше эксперименттер жүргізе алады, экожүйелерді зерттеу жобаларын әзірлеп, жүзеге асыра алады, содан кейін ғылыми конференцияларда немесе көрмелерде өз жұмысының нәтижелерін ұсына алады.

Іс-әрекеттік тәсілдеме білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуының маңыздылығын атап көрсетеді, мұнда білім мен дағдылар практикалық қызмет арқылы игеріледі. Бұл тәсіл оқытуды мағыналы және мақсатты етеді, өйткені білім алушылар тек теориялық білім алып қана қоймай, оларды іс жүзінде қолданады.

Іске асыру мысалдары:

1. Жобалау жұмыстары:

Білім алушылар өзекті тақырыптар бойынша жобалар әзірлейді.

Мысалы, Географияны зерттеу кезінде олар қаланың тұрақты даму мәселелерін зерттей алады, климаттық өзгерістердің аймаққа әсерін зерттей алады немесе экологиялық таза елді мекеннің макетін жасай алады.

2. Зерттеу қызметі:

Білім алушылар практикалық және теориялық жұмыстарды қамтуы мүмкін тәуелсіз зерттеулер жүргізеді.

Мысалы, физика сабақтарында олар модельдер жасау және олардың жұмысын іс жүзінде тексеру арқылы механика заңдарын зерттей алады.

3. Зертханалық тәжірибелер:

Жаратылыстану-ғылыми цикл пәндері шеңберінде білім алушылар зертханалық жұмыстар жүргізе алады.

Мысалы, химия сабақтарында олар әртүрлі заттардың реакцияларын зерттей алады, ерітінділерді өздігінен дайындайды және нәтижелерді талдай алады.

4. Іскерлік ойындар және модельдеу:

Экономикалық немесе әлеуметтік пәндер шеңберінде нақты жағдайларды модельдейтін іскерлік ойындар мен модельдеу жүргізілуі мүмкін.

Мысалы, білім алушылар виртуалды компанияны басқаратын, шешім қабылдайтын және өз әрекеттерінің нәтижелерін көретін ойынға қатыса алады.

5. Оқу тағылымдамалары:

Жоғары сынып білім алушылары болашақ мамандығына байланысты кәсіпорындарда немесе ұйымдарда тағылымдамадан өте алады. Бұл оларға іс жүзінде таңдалған саладағы жұмыс ерекшеліктерін түсінуге мүмкіндік береді.

Іс-әрекеттік тәсілдеменің артықшылықтары білім алушылардың өзіндік жұмыс дағдыларын, сыни ойлау қабілетін және білімді практикада қолдану қабілетін қалыптастыруды қамтиды. Бұл тәсіл білім алушыларға оқу материалын жақсы түсінуге және игеруге көмектеседі, олардың өз қабілеттеріне деген сенімін дамытады және нақты өмірлік жағдайларға дайындайды.

Бейіндік оқытудағы **денсаулық сақтау тәсілі** - бұл білім алушылардың кәсіби және академиялық дайындық процесінде денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған педагогикалық және ұйымдастырушылық іс-шаралар жүйесі.

Бұл тәсіл әсіресе оқу іс-әрекетінің қарқындылығы артып, білім алушылардың когнитивті және физикалық ресурстарына қойылатын талаптар айтарлықтай артатын бейіндік оқыту жағдайында өзекті болып табылады.

Денсаулық сақтау тәсілдемесі білім беру процесінде білім алушылардың денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған. Бұған оқу жүктемесін оңтайландыру, жайлы психологиялық атмосфера құру және физикалық белсенділікті енгізу кіреді.

Денсаулық сақтау тәсілінің мәні стресс факторларын азайтатын, салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететін және білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеретін білім беру ортасын құру болып табылады.

Оқу процесіне дене шынықтыру минуттарын енгізу, оқу қызметі мен демалыс режимін ұтымды ұйымдастыру, сондай-ақ оқу кеңістігін ұйымдастыруда эргономикалық талаптарды сақтау осы тәсілдің негізгі элементтері болып табылады.

Денсаулық сақтау тәсілінің маңыздылығы оның білім алушылардың физикалық, психикалық және әлеуметтік әл-ауқатына әсеріне байланысты.

Біріншіден, бұл шамадан тыс жұмыс және гиподинамиямен байланысты аурулардың қаупін азайтуға мүмкіндік береді, бұл әсіресе жасөспірімдердің даму кезеңінде маңызды.

Екіншіден, бұл тәсіл шоғырлануды, есте сақтауды және жалпы өнімділікті жақсарту арқылы оқу үлгерімін арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, денсаулықты сақтау тәсілі оқушылардың денсаулығына саналы көзқарасын қалыптастырады, бұл болашақта салауатты өмір салтын ұстануға негіз болады.

Білім алушылар кәсіби өзін-өзі анықтау қажеттілігімен және оқу жүктемесінің жоғарылауымен бетпе-бет келетін бейіндік оқытуда денсаулықты сақтау тәсілі де шаршау мен мотивациялық сарқылудың алдын алуда шешуші рөл атқарады.

Осылайша, ол үйлесімді және табысты тұлғаны дамытуға бағытталған білім беру процесіне кешенді көзқарастың ажырамас бөлігіне айналады.

Денсаулық сақтау тәсілдемесі білім алушылардың физикалық және психикалық денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған.

Ол білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін ұтымды ұйымдастыруды, шамадан тыс жүктемелердің алдын алуды, сондай-ақ дене шынықтыру-сауықтыру іс-шараларын енгізуді қоса алғанда, оқыту үшін қолайлы жағдайлар жасауды көздейді.

Мысал ретінде жаттығу кезінде дене шынықтыру минуттарын үнемі өткізу, эргономикалық жиһазды пайдалану, денсаулық пен ашық ауада күндерді ұйымдастыру, стресс пен шаршаудың алдын алу үшін релаксация мен психологиялық қолдау элементтерін енгізу болуы мүмкін.

Денсаулық сақтау тәсілдемесі білім алушылардың физикалық және психикалық денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған, бұл олардың тиімді оқуы мен әл-ауқатына ықпал етеді.

Іске асыру мысалдары:

1. Оқу процесін ұтымды ұйымдастыру:

Оқу жүктемелері білім алушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып бөлінеді. Мысалы, күрделі және жеңіл сабақтардың кезектесуі енгізіледі, демалыс және мереке күндері үй тапсырмаларының саны азаяды.

2. Дене шынықтыру-сауықтыру іс-шаралары:

Сабақ кезінде үнемі дене шынықтыру жаттығулары шиеленісті жеңілдетуге және зейінді жақсартуға көмектеседі.

Білім алушылар қарапайым созылу жаттығуларын, тыныс алу жаттығуларын немесе шағын ашық ойындарды орындайды. Бұл әсіресе ұзақ сабақтарда немесе қарқынды сабақтардан кейін маңызды.

3. Эргономикалық оқыту ортасы:

Сыныптарда эргономикалық жиһазды енгізу, мысалы, биіктігі реттелетін үстелдер мен орындықтар, дұрыс қалыпқа ықпал етеді және тірек-қимыл аппараты ауруларының даму қаупін азайтады.

4. Денсаулық және ашық демалыс күндері:

Білім алушылар Ашық ауада уақыт өткізетін, спорттық іс-шараларға, жорықтарға немесе ашық ойындарға қатысатын арнайы күндерді ұйымдастыру. Бұл физикалық денсаулықты нығайтуға және эмоционалды жағдайды жақсартуға ықпал етеді.

5. Релаксация және психологиялық қолдау элементтері:

Медитация немесе терең тыныс алу әдістері сияқты релаксация жаттығуларын енгізу білім алушылардегі стресс пен мазасыздықты азайтуға көмектеседі.

Психологтар мен әлеуметтік тәрбиешілер эмоцияларды басқару және стресске төзімділік бойынша тұрақты сабақтар өткізеді.

6. Психологиялық қолдау:

Эмоционалды немесе оқу қиындықтарын бастан кешіретін білім алушыларге психологпен немесе әлеуметтік тәрбиешімен кеңесуді ұйымдастыру стресс пен күйіп қалудың алдын алуға көмектеседі.

Бұл тәсілдеме тұлғаның үйлесімді дамуын қамтамасыз етеді, оқу мотивациясын арттыруға және білім алушылардың жалпы өмір сүру сапасын жақсартуға ықпал етеді.

1.5 Бейіндік оқытуды ұйымдастыру қағидаттары

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқыту білім алушыларды болашақ кәсіби қызметіне және қазіргі қоғамдағы өміріне дайындаудың маңызды кезеңі болып табылады.

Бейіндік оқытуды ұйымдастырудың негізінде оның тиімділігін және білім алушылардың жеке қажеттіліктері мен мүдделеріне сәйкестігін қамтамасыз ететін белгілі бір қағидаттар жатыр.

Бейіндік оқытудың негізгі принциптерін қарастырыңыз, сонымен қатар оларды білім берудегі қазіргі тенденцияларды көрсететін жаңа аспектілермен толықтырыңыз.

1. Білім беру процесін даралау

Білім беру процесін даралау бейіндік оқытудың негізгі қағидаттарының бірі болып табылады. Әрбір білім алушының бірегей қабілеттері, қызығушылықтары мен білім беру қажеттіліктері болған жағдайда оқу процесін әрбір білім алушының жеке ерекшеліктеріне барынша сәйкес келетін етіп бейімдеу өте маңызды.

Даралау білім алушылар өз әлеуетін іске асыра алатын жағдайлар жасауға, оларды қызықтыратын пәндік салалардағы білімдерін тереңдетуге және одан әрі оқыту мен кәсіби қызметке дайындалуға мүмкіндік береді.

Даралау бірнеше аспектілерді қамтиды:

- Жеке оқу траекториялары: бейіндік оқыту әрбір білім алушыға оның қызығушылықтары мен қабілеттеріне барынша сәйкес келетін оқу пәндері мен бағыттарын таңдауға мүмкіндік береді.

Бұл белгілі бір пәндерді тереңдетіп оқытуды да, нақты дағдылар мен құзыреттіліктерді дамытуға бағытталған элективті курстарға қатысуды да қамтуы мүмкін.

- Білім алушыға бағытталған оқу жоспары: оқу жоспары икемді және білім алушылардың қажеттіліктеріне бейімделуі керек.

Әрқайсысының мүдделері мен мақсаттарына байланысты таңдалатын негізгі міндетті пәндерді де, бейіндік пәндерді де ескеру маңызды. Білім алушаа. Бұл жалпы білім мен мамандандырылған дайындық арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

- Консультативтік қолдау: оқыту процесін табысты даралау үшін білім алушыларға консультациялық қолдау көрсету маңызды.

Мұғалімдер мен мектеп психологтары білім алушылардың білім беру қажеттіліктерін анықтауда және жеке оқу жоспарларын жасауда шешуші рөл атқарады. Олар білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен мансаптық мақсаттарына назар аудара отырып, бейіндік саналы түрде таңдауға көмектеседі.

Даралау тиімдірек оқытуға ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар білім алушылардың ынтасын арттырады, өйткені олар оқыту олардың жеке мақсаттары мен мүдделерін іске асыруға бағытталғанын көреді.

2. Оқытуды саралау

Оқытуды саралау-бұл оқу процесін әр түрлі қиындық деңгейлеріне бөлуді көздейтін қағида, осылайша әр білім алушы өзіне сәйкес деңгейді таңдай алады.

Бейіндік оқытуда саралау маңызды рөл атқарады, өйткені білім алушылар әртүрлі пәндік салаларда әртүрлі дайындық деңгейлері мен қызығушылықтарына ие бола алады.

Бұл қағида әрқайсысының сәтті оқуы үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді білім алушы, оның бастапқы мүмкіндіктеріне қарамастан.

Саралау келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылуы мүмкін:

- Қиындық деңгейлері: Оқу материалдары мен тапсырмаларды әр түрлі қиындық деңгейлерінде, негізгіден тереңге дейін ұсынуға болады. Бұл білім алушыларға олардың дайындығы мен қызығушылығына сәйкес деңгейді таңдауға мүмкіндік береді.

Мысалы, белгілі бір пәнді енді ғана оқи бастаған білім алушылар үшін базалық курстарды, ал неғұрлым дайындалған білім алушылар үшін — тереңдетілген және мамандандырылған курстарды ұсынуға болады.

- Топтық және жеке сабақтар: кейбір білім алушылар топтық жұмыста материалды жақсы меңгере алатынын ескеру маңызды, ал басқалары жеке сабақтарға артықшылық береді.

Бейіндік оқытуда әртүрлі білім алушылардың қажеттіліктерін ескеру үшін топтық және жеке сабақтарды ұйымдастыруға болады.

- Оқытудың әртүрлі әдістерін қолдану: саралау шеңберінде жобалық жұмыс, зерттеу тапсырмалары, зертханалық жұмыстар және семинарлар сияқты оқытудың әртүрлі әдістерін қолдану маңызды.

Бұл білім алушыларға материалды үйренудің ең қолайлы әдістерін таңдауға, сондай-ақ әртүрлі дағдылар мен құзыреттерді дамытуға мүмкіндік береді.

Оқытуды саралау білім беру процесінің сапасын арттыруға ықпал етеді, өйткені ол білім алушылардың әртүрлілігін және олардың білім беру қажеттіліктерін ескереді.

Бұл әрбір білім алушыға өз деңгейінде және өз қарқынында оқуда табысқа жетуге мүмкіндік береді.

3. Оқытудың практикалық бағыты

Оқытудың практикалық бағыты-бұл оқу процесінің нақты өмірлік жағдайлармен және кәсіптермен байланысын қамтитын принцип.

Бейіндік оқыту жағдайында бұл қағида ерекше маңызға ие болады, өйткені ол білім алушыларға алған білімдерін практикада қолдануға және нақты кәсіби қызметке дайындалуға мүмкіндік береді.

Практикалық фокус келесі аспектілерді қамтиды:

- *Жобалау және зерттеу қызметі:* бейіндік оқыту шеңберінде білім алушылар болашақ кәсібімен немесе оларды қызықтыратын пәндік саламен байланысты түрлі жобалар мен зерттеулерге қатыса алады.

Мысалы, жаратылыстану ғылымдарының білім алушылары эксперименттер мен зертханалық жұмыстарды жүргізе алады, ал әлеуметтік ғылымдарға қызығушылық танытқандар әлеуметтанулық зерттеулерге қатыса алады немесе аналитикалық шолулар дайындай алады.

- *Практикумдар мен тағылымдамалар:* бейіндік оқытуда практикумдар мен тағылымдамаларды ұйымдастыру білім алушыларға нақты жағдайларда жұмыс тәжірибесін алуға мүмкіндік береді, бұл таңдалған кәсіптің ерекшелігін жақсы түсінуге ықпал етеді және кәсіби дағдыларды дамытады.

Мысалы, медициналық Бейіндік таңдаған білім алушылар медициналық мекемелерде тағылымдамадан өтуі мүмкін, ал инженерлік пәндерді оқитындар өндірістік кәсіпорындарда тәжірибеге қатыса алады.

- *Кәсіби қауымдастықтармен байланыс:* білім алушылар таңдаған саладағы заманауи тенденциялар мен талаптар туралы ақпарат алуы үшін кәсіби қауымдастықтармен және ұйымдармен байланыс орнату маңызды.

Бұл конференцияларға, семинарларға, мастер-кластарға қатысуды, сондай-ақ бейіндік іс-шаралар мен көрмелерге қатысуды қамтуы мүмкін.

Оқытудың практикалық бағыты білім алушыларға мектепте алған білімнің практикада қалай қолданылатынын жақсы түсінуге және табысты кәсіби қалыптасуға дайындалуға мүмкіндік береді.

Бұл қағида сонымен қатар командада жұмыс істеу, нақты мәселелерді шешу және өзгертін жағдайларға бейімделу сияқты негізгі құзыреттерді дамытуға ықпал етеді.

4. Кәсіптік бағдар беру

Кәсіптік бағдар беру-бұл білім алушылардың болашақ мамандығын саналы түрде таңдауын қамтамасыз етуге бағытталған қағида.

Бейіндік оқыту шеңберіндегі кәсіптік бағдарлау маңызды рөл атқарады, өйткені ол білім алушыларға өздерінің кәсіби қызығушылықтарын анықтап қана қоймай, өз мақсаттарына жету үшін қандай білім мен дағдыларды дамыту керектігін түсінуге көмектеседі.

Кәсіптік бағдарлау мынадай бағыттарды қамтиды:

- Кәсіптер туралы ақпараттандыру: мектеп білім алушыларға әртүрлі кәсіптер, олардың ерекшеліктері, біліктілік талаптары және мансаптық өсу мүмкіндіктері туралы толық ақпарат беруі керек. Бұл кәсіптік бағдар беру бойынша арнайы сабақтар, кәсіпорындарға экскурсиялар, әртүрлі кәсіби қауымдастықтардың өкілдерімен кездесулер және т. б. арқылы жүзеге асырылуы мүмкін.

- Психологиялық қолдау: Мамандық таңдау процесінде білім алушыларға психологиялық қолдау көрсету маңызды. Психологтар мен кәсіби бағдар берушілер білім алушыларға өз қабілеттері мен мүдделерін бағалауға, сондай-ақ шешім қабылдау кезінде күмән мен сенімсіздікті жеңуге көмектесе алады.

- Кәсіптік бағдарлау іс-шаралары: бейіндік оқыту шеңберінде өзін-өзі анықтау бойынша тренингтер, кәсіптік дағдыларды дамыту бойынша шеберлік сыныптары, бейіндік пәндер бойынша конкурстар мен олимпиадалар сияқты түрлі іс-шараларды ұйымдастыруға болады.

Бұл іс-шаралар білім алушылардың мамандық таңдауға саналы көзқарасын қалыптастыруға және осы үшін қажетті құзыреттерді дамытуға ықпал етеді.

- Портфолио құру: кәсіптік бағдарлаудың маңызды құралдарының бірі-білім алушыөз портфолиосында оның оқу және оқудан тыс қызметінің нәтижелерін, әртүрлі салалардағы жетістіктерді, сертификаттар мен дипломдарды қамтитын құру.

Портфолио білім алушыға өзінің мықты жақтарын жақсы түсінуге және болашақ мамандығы туралы шешім қабылдауға көмектеседі.

Бейіндік оқытуда кәсіптік бағдар беру білім алушыларға өз қызығушылықтары мен қабілеттеріне қарай мамандық таңдауға саналы түрде қарауға мүмкіндік береді.

Бұл қағида сонымен қатар оқуға ынталандыруға ықпал етеді, өйткені білім алушылар оқу процесі мен мансаптық мақсаттары арасындағы тікелей байланысты көреді.

5. Пәнаралық байланыстарды біріктіру

Пәнаралық байланыстарды біріктіру-бұл күрделі мәселелерді шешу үшін әртүрлі пәндік салалардағы білімді біріктіруді көздейтін принцип.

Қазіргі әлемде көптеген міндеттер әртүрлі пәндерден білімді біріктіруді талап етеді және бейіндік оқыту білім алушылардың осындай интегративті ойлау қабілетін дамытуға ықпал етуі керек.

Пәнаралық байланыстарды біріктіру келесі аспектілерді қамтиды:

- Пәнаралық тәсілмен жобалық тапсырмалар: Оқу жобаларын білім алушылар бір мәселені шешу үшін әртүрлі пәндерден алған білімдерін пайдаланатындай етіп ұйымдастыруға болады.

Мысалы, экологиялық таза өнім жобасы биология, химия, экономика және маркетинг элементтерін қамтуы мүмкін.

Мұндай жобалар білім алушыларға әртүрлі салалардағы білімнің өзара әрекеттесуі және бірін-бірі толықтыруы мүмкін екенін түсінуге көмектеседі.

- Бірлескен сабақтар мен модульдер: Бірнеше пәндік салалардағы материалдарды қамтитын бірлескен сабақтарды немесе оқу модульдерін ұйымдастыру маңызды.

Мысалы, өнер тарихы сабағы тарих, әдебиет және бейнелеу өнері туралы білімді біріктіре алады. Бұл білімнің әртүрлі салалары арасындағы байланысты тереңірек түсінуге ықпал етеді.

- Сыни ойлауды дамыту: пәнаралық міндеттер көбінесе сыни тұрғыдан ойлауды және ақпаратты әр түрлі тұрғыдан талдай білуді талап етеді.

Білім алушылар әртүрлі көздерден алынған деректерді салыстыруға, олардың дұрыстығын бағалауға және әртүрлі білім түрлерін интеграциялау негізінде қорытынды жасауға үйренеді.

Пәнаралық байланыстарды интеграциялау білім алушыларға жүйелі ойлауды, проблемаларды кешенді талдау қабілетін және білімді практикада қолдану қабілетін дамытуға көмектеседі.

Бұл қағидат сонымен қатар білім алушыларды әртүрлі пәндік салалардан білімді біріктіруді талап ететін күрделі мәселелерді шешуге дайындауға ықпал етеді, бұл әсіресе қазіргі кәсіби қызмет жағдайында өте маңызды.

6. Білім беру процесінің икемділігі

Білім беру процесінің икемділігі-бұл оқу процесін білім алушылардың өзгеріп отыратын жағдайлары мен қажеттіліктеріне бейімдеу мүмкіндігін көздейтін қағида.

Бейіндік оқыту жағдайында икемділік ерекше маңызды, өйткені ол білім беру ортасындағы өзгерістерге жедел ден қоюға, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және жаңа білім беру технологияларын енгізуге мүмкіндік береді.

Икемділік бірнеше аспектілерде көрінуі мүмкін:

- Оқу бағдарламаларының вариативтілігі: оқу бағдарламалары білім беру стандарттарындағы, еңбек нарығының талаптарындағы және білім алушылардың мүдделеріндегі өзгерістерді ескеру үшін жеткілікті икемді болуы тиіс. Бұл мектептерге өзекті сұрауларға сәйкес келетін элективті курстар мен қосымша сабақтардың кең таңдауын ұсынуға мүмкіндік береді.

- Модульдік оқыту: модульдік оқытуды енгізу білім алушылар өз мүдделері мен мақсаттарына қарай таңдай алатын дербес модульдер қағидаты бойынша білім беру процесін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Модульдер материалды тереңірек игеруге ықпал ететін теориялық және практикалық компоненттерді қамтуы мүмкін.

- Қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану: ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында қашықтықтан оқыту үлкен рөл атқарады.

Білім беру процесінің икемділігі онлайн курстарды, бейне дәрістерді, виртуалды зертханаларды және басқа қашықтықтан оқыту форматтарын пайдалану мүмкіндігін болжайды, бұл әсіресе белгілі бір пәндер бойынша білімдерін тереңдеткісі келетін білім алушылар үшін өте маңызды.

Білім беру процесінің икемділігі мектеп ресурстарын тиімдірек пайдалануға, өзгерістерге тез бейімделуге және білім беру процесінің жоғары сапасын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

7. Білім алушылардың белсенді қатысуы

Білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуы — бұл білім алушыларды оларды оқытуға қатысты шешімдер қабылдау процесіне тартуды, сондай-ақ жобалау және зерттеу қызметіне белсенді қатысуды көздейтін қағида. Бұл қағида білім алушылардың жауапкершілігін, бастамашылығы мен дербестігін дамытуға ықпал етеді.

Белсенді қатысу арқылы көрінуі мүмкін:

- Жеке білім беру жоспарларын әзірлеуге қатысу: білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен мансаптық мақсаттарына сәйкес пәндерді, курстарды және қосымша сабақтарды таңдай отырып, өздерінің білім беру траекторияларын әзірлеуге қатыса алуы тиіс.

- Жобалау қызметі: білім алушыларға өздерінің қабілеттері мен мүдделерін көрсете алатын, сондай-ақ алған білімдерін практикада қолдана алатын жобалау қызметіне қатысуға мүмкіндік беру маңызды.

Жобалар жеке және топтық болуы мүмкін, бұл ынтымақтастық пен топтық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

- Бағалау және өзін-өзі бағалау: білім алушылар өз жетістіктерін бағалау процесіне қатыса алуы, сондай-ақ өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыта алуы тиіс. Бұл олардың сыни тұрғыдан ойлауын және өз оқуына саналы көзқарасын қалыптастыруға ықпал етеді.

Білім алушылардың білім беру процесіне белсенді қатысуы оларға оқуға саналы түрде жақындауға, дербестік пен жауапкершілікті дамытуға көмектеседі, сондай-ақ оларды қазіргі қоғамдағы өмірге дайындайды.

8. Әлеуметтік бағдар

Әлеуметтік бағдарлау-бұл білім беру үдерісіндегі әлеуметтік аспектілерді есепке алуды және білім алушылардың азаматтық ұстанымын, әлеуметтік жауапкершілігін және қоғамдық өмірге қатысуға дайындығын қалыптастыруға оқытудың бағытталуын көздейтін қағида.

Бейіндік оқыту шеңберінде әлеуметтік бағдарлау мыналар арқылы көрінуі мүмкін:

- Әлеуметтік жобалар: білім алушыларға нақты әлеуметтік мәселелерді шешуге қатысуға, топтық жұмыс пен жауапкершілік дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін әлеуметтік жобаларды ұйымдастыру маңызды. Мұндай жобалар волонтерлік қызметке, экологиялық бастамаларға, әлеуметтік акцияларға және т. б. қатысуды қамтуы мүмкін.

- Азаматтық тәрбие: бейіндік оқыту білім алушылардың бойында патриотизмді, адам құқықтарын құрметтеуді, толеранттылықты және қоғам өміріне қатысуға дайындықты қалыптастыруға бағытталған азаматтық тәрбие элементтерін қамтуы тиіс.

- Коммуникациялық дағдыларды дамыту: әлеуметтік бағдарлаудың маңызды аспектісі білім алушылардың қоғамда тиімді өзара іс-қимыл жасау үшін қажетті коммуникациялық дағдыларын дамыту болып табылады. Бұл риториканы, пікірталастарды, қоғамдық пікірталастарға қатысуды және т. б. оқытуды қамтуы мүмкін.

Әлеуметтік бағдарлау білім алушыларға қоғамдағы өз рөлін түсінуге, қоғамдық өмірге тиімді қатысу үшін қажетті дағдыларды дамытуға және азаматтық міндеттерді орындауға дайындалуға көмектеседі.

Осылайша, жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқытуды ұйымдастыру қағидаттары дараландыруды, саралауды, практикалық бағдарлауды, кәсіптік бағдарлауды, пәнаралық байланыстарды интеграциялауды, білім беру процесінің икемділігін, білім алушылардың белсенді қатысуын және әлеуметтік бағдарлауды қамтиды.

Бұл қағидаттар білім алушылардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға, олардың жан-жақты дамуына және қоғамдағы табысты кәсіби қызмет пен өмірге дайындалуға бағытталған тиімді және нәтижелі бейіндік оқыту үшін негіз жасайды.

1.6 Бейіндік оқыту модельдері

Бейіндік оқыту модельдері-бұл білім алушылардың қызығушылықтарын, қабілеттері мен кәсіби қалауларын ескеруге мүмкіндік беретін оқу процесін ұйымдастырудың әртүрлі тәсілдері. Мақсаттар мен шарттарға байланысты бейіндік оқыту әртүрлі модельдер арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Олардың негізгілерін қарастырайық:

1. Пәндерді тереңдетіп оқыту моделі (академиялық бейін)

Пәндерді тереңдетіп оқыту моделі, сонымен қатар академиялық профиль ретінде белгілі, бейіндік оқытудың ең кең таралған және тиімді модельдерінің бірі болып табылады.

Бұл модель білім алушылардың қызығушылықтары мен кәсіби ұмтылыстарына сәйкес келетін жекелеген оқу пәндерін терең зерттеуге бағытталған.

Осы модель аясында білім алушылар базалық білімді игеріп қана қоймай, сонымен қатар таңдаулы салалардағы білімдерін едәуір тереңдетуге мүмкіндік алады, бұл жоғары оқу орындарында білім беруді сәтті жалғастыруға және одан әрі кәсіби қызметке негіз болады.

Бұл модель мектеп курсы аясында жеке оқу пәндерін тереңдетіп оқытуды қамтиды. Бұл модельдегі оқу жоспары міндетті жалпы білім беретін пәндерді де, жоғары деңгейде оқытылатын бейіндік пәндерді де қамтиды.

Гуманитарлық профильде әдебиетті, тарихты, шет тілдерін терең зерттеу болуы мүмкін. Жаратылыстану профилінде-биология, химия, физиканы тереңдетіп зерттеу.

Пәндерді тереңдетіп оқыту моделі бірнеше негізгі сипаттамаларды ұсынады:

1. Академиялық бағыт: оқу жоспарындағы басты назар білім алушының болашақ кәсіби қызметіне тікелей қатысы бар пәндерге аударылады. Бұл гуманитарлық ғылымдар, жаратылыстану ғылымдары, техникалық пәндер және т. б. болуы мүмкін.

2. Тереңдетілген зерттеу: оқу пәндері Жалпы зерттелетін базалық деңгейден айырмашылығы, бұл модельде пәндер теориясы мен практикасына тереңдету бар.

Оқу жоспарлары білім алушылар базалық білім алып қана қоймай, сонымен қатар сыни ойлауды, аналитикалық дағдыларды және алған білімдерін практикада қолдану қабілетін дамыта алатындай етіп құрылады.

3. Оқу жоспарының икемділігі: оқу бағдарламалары білім алушылардың қызығушылықтары мен білім беру стандарттарындағы өзгерістерді ескеру үшін жеткілікті икемді болуы керек.

Білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен оқу профиліне сәйкес келетін элективті курстар мен модульдерді таңдай алуы маңызды.

4. Жоғары оқу орнына түсуге дайындық: бұл модель білім алушыларды жоғары оқу орындарына түсуге дайындауға бағытталған. Бейіндік пәндерді тереңдетіп оқу білім алушыларға түсу емтихандарын сәтті тапсыруға және жоғары оқу орындарының академиялық талаптарына бейімделуге мүмкіндік береді.

Пәндерді тереңдетіп оқыту моделі білім алушыларға олардың қызығушылықтары мен болашақ кәсіби қызметіне сәйкес келетін пәндерді тереңірек игеруге мүмкіндік береді.

Таңдалған мамандық бойынша жоғары оқу орындарына түсуге дайындықтың жоғары деңгейін қамтамасыз етеді.

Іске асыру мысалы:

- Гуманитарлық профиль: гуманитарлық профиль аясында білім алушылар әдебиетті, тарихты, философияны, шет тілдерін және гуманитарлық ғылымдарға қатысты басқа пәндерді терең зерттей алады.

Мысалы, осы бейіндік таңдаған білім алушы әдеби мәтіндерді талдау, сын және әдебиет тарихы туралы білімдерін тереңдете отырып, әдебиет пен тілді зерттеуге ерекше назар аудара алады.

- Жаратылыстану бейіні: бұл бейінде білім алушылар биология, химия, физика және математика сияқты пәндерді оқуға назар аударады. Бұл пәндерді терең зерттеу зертханалық зерттеулерді, күрделі теориялық тұжырымдамаларды зерттеуді және әртүрлі ғылыми процестерді модельдеуді қамтиды.

Мысалы, білім алушылар биотехнология немесе химиялық талдау саласындағы жобалармен жұмыс істей алады, бұл олардың медициналық немесе техникалық жоғары оқу орындарына түсуге дайындалуына ықпал етеді.

Модельдің артықшылықтары:

Пәндерді тереңдетіп оқыту моделі бірқатар маңызды артықшылықтарға ие:

1. Пәнді терең түсіну: пәндерді терең зерттеу білім алушыларға таңдалған салада білім мен дағдылардың жоғары деңгейіне жетуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе осы салада білімін жалғастыруды немесе алған біліміне сүйене отырып мансап құруды жоспарлайтындар үшін өте маңызды.

2. Сыни ойлауды дамыту: тереңдетіп оқу барысында білім алушылар күрделі мәтіндерді талдауға, бар теорияларға күмән келтіруге және өз гипотезаларын ұсынуға үйренеді. Бұл сыни ойлауды және интеллектуалды тәуелсіздікті дамытуға ықпал етеді.

3. Жоғары оқу орындарына түсуге дайындық: бейіндік пәндер бойынша дайындықтың жоғары деңгейі білім алушылардың беделді жоғары оқу орындарына табысты түсу мүмкіндігін айтарлықтай арттырады.

Бұл әсіресе академиялық дайындық деңгейі жоғары оқу орындарындағы орындар үшін бәсекелестік жағдайында өте маңызды.

4. Академиялық мотивация: өздерін қызықтыратын пәндерді тереңдетіп оқумен айналысатын білім алушылар, әдетте, оқуға деген ынта мен қызығушылықтың жоғары деңгейін көрсетеді.

Себебі олар өз білімдерінің практикалық қолданылуын көреді және зерттелетін пәндердің болашақ мансаптары үшін маңыздылығын түсінеді.

5. Оқытуды даралау: мұғалімдер оқу бағдарламаларын олардың ерекшеліктеріне бейімдей отырып, білім алушылардың жеке қажеттіліктері мен мүдделеріне көбірек көңіл бөле алады.

Бұл материалды тиімдірек игеруге ықпал етеді және оқу жетістіктерін арттырады.

Әдістемелік аспектілері

Осы модель шеңберінде оқу процесін ұйымдастыру ойластырылған әдістемелік тәсілді қажет етеді:

1. Оқу бағдарламаларын әзірлеу: оқу бағдарламалары әр пән бойынша негізгі және тереңдетілген курстарды қамтуы керек. Таңдалған бейін шеңберінде өз білімдерін тереңдеткісі келетін білім алушылар үшін қосымша сабақтар көздеу қажет.

2. Заманауи технологияларды қолдану: оқу процесінде электронды оқулықтар, мультимедиялық материалдар, виртуалды зертханалар және қашықтықтан оқыту платформалары сияқты заманауи білім беру технологиялары белсенді қолданылады. Бұл оқу процесін интерактивті және тиімді етуге көмектеседі.

3. Ғылыми жобаларды ұйымдастыру: осы модель аясында білім алушыларды ғылыми жобалар мен олимпиадаларға қатысуға ынталандыру маңызды. Бұған зерттеу жүргізу, ғылыми мақалалар жазу, конференциялар мен конкурстарға қатысу кіруі мүмкін.

4. Емтиханға дайындық: оқу процесі мемлекеттік емтихандарға және жоғары оқу орындарына түсу сынақтарына дайындалуға бағытталуы керек. Мұғалімдер емтихан тапсырмалары мен тестілерді орындауға арналған жағтығуларды қамтитын арнайы дайындық бағдарламаларын әзірлеуі керек.

5. Ата-аналармен жұмыс: ата-аналарды оқу процесіне тарту, балалардың үлгерімі туралы хабардар ету және білім беру траекториясын таңдауда қолдау көрсету маңызды. Ата-аналар білім алушыларды ынталандыруда және олардың білім беру мансабындағы келесі қадамдар туралы шешім қабылдауда маңызды рөл атқара алады.

5. Сәтті қолдану мысалдары

Көптеген елдерде пәндерді тереңдетіп оқыту моделі білім алушыларды жоғары оқу орындарына түсуге дайындау үшін қолданылады. Біздің елімізде, Қазақстанда және Ресейде, мысалы, физика-математика, химия-биологиялық және гуманитарлық сияқты профильдер мамандандырылған мектептер мен лицейлерде кең таралған.

АҚШ пен Ұлыбританияда академиялық профильдер арқылы жүзеге асырылады Advanced Placement (AP) орта мектеп білім алушыларына пәндерді тереңдетіп оқуға және университеттерге түсу үшін несиелі ұпайларын алуға мүмкіндік беретін бағдарламалар.

Жалпы, пәндерді тереңдетіп оқыту моделі білім алушылардың одан әрі академиялық және кәсіптік жолға дайындығының жоғары деңгейін қамтамасыз ететін бейіндік оқытудың неғұрлым тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл терең білімнің, сыни ойлаудың және академиялық мотивацияның дамуына ықпал етеді, бұл оны заманауи білім беру жүйесінде таптырмас етеді.

2. Кәсіби бағытталған оқыту моделі

Кәсіптік бағдарланған оқыту моделі білім алушыларды болашақ кәсіптік қызметке даярлауға бағытталған білім беру стратегиясын білдіреді.

Осы модель аясында оқу процесі жалпы білім беретін пәндерді кәсіптік бағдарланған пәндермен және практикамен біріктіреді, бұл білім алушыларға бастапқы кәсіптік дағдыларды алуға және таңдалған мамандықтың ерекшеліктерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

Бұл модель жалпы білім беретін пәндерді Кәсіби бағытталған пәндермен практикамен үйлестіре отырып, білім алушыларды кәсіби қызметке дайындауға бағытталған.

Мысалы, технологиялық профиль инженерия, бағдарламалау негіздері, өндіріс технологиялары сияқты пәндерді қамтуы мүмкін, кәсіпорындарда немесе зертханаларда міндетті практикалық сабақтар бар.

Кәсіптік бағдарланған оқыту моделі білім алушыларға бастапқы кәсіптік дағдыларды алуға және таңдалған кәсіптің ерекшелігін жақсы түсінуге көмектеседі.

Еңбек нарығымен тығыз байланысты және мектепті бітіргеннен кейін жұмысқа орналасу мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Кәсіби бағытталған оқыту моделі келесі негізгі ерекшеліктерді қамтиды:

1. Жалпы білім беретін және кәсіптік бағдарланған пәндердің интеграциясы: оқу жоспары математика, әдебиет, тарих сияқты жалпы білім беретін пәндерден және білім алушыларды нақты кәсіптік қызметке дайындайтын кәсіптік пәндерден тұрады.

Бұл инженерия, бағдарламалау негіздері, Өндіріс технологиясы және таңдалған профильге қатысты басқа пәндер болуы мүмкін.

2. Практикалық бағыт: кәсіпорындарда, зертханаларда немесе оқу шеберханаларында өткізілетін практикалық сабақтарға ерекше назар аударылады.

Бұл білім алушыларға нақты жұмыс тәжірибесін алуға және теориялық білімді тәжірибеде қолдануға көмектеседі.

3. Еңбек нарығымен тығыз байланыс: осы модельді іске асыратын білім беру мекемелері кәсіпорындармен және ұйымдармен белсенді ынтымақтасады, бұл білім беру бағдарламаларының өзектілігін қамтамасыз етеді және білім алушыларға еңбек нарығында сұранысқа ие дағдыларды алуға мүмкіндік береді.

4. Ерте кәсіптік бағдарлау: осы модель аясында білім алушылар жас кезінен бастап әртүрлі мамандықтармен танысады және өздеріне ең қызықты бағытты таңдауға мүмкіндік алады.

Бұл оларға мектеп бітіргенге дейін белгілі бір кәсіптің пайдасына саналы таңдау жасауға көмектеседі.

Іске асыру мысалы

Технологиялық профиль: технологиялық профиль аясында білім алушылар инженерия, бағдарламалау негіздері, Өндірістік технологиялар сияқты пәндерді оқи алады.

Мысалы, осы Бейіндік таңдаған білім алушы робототехника, Python немесе C++ тілдерінде бағдарламалау курстарынан өтіп, сандық басқарылатын станоктарда өнімдерді жобалау және өндіру негіздерін үйрене алады.

Теориялық сабақтардан басқа, білім алушылар өндіріс процестерін, заманауи жабдықтармен жұмыс істеуді және жобаларды басқаруды зерттейтін кәсіпорындарда практикалық сабақтарға қатыса алады.

Бұл зауыттардағы тағылымдамадан өтуді, нақты өндірістік процестерге қатысуды және кәсіби тапсырмаларды имитациялайтын тапсырмаларды орындауды қамтуы мүмкін.

Медициналық профиль: медициналық Бейіндік таңдаған білім алушылар биология, химия және анатомияны тереңдетілген деңгейде оқиды. Олар сондай-ақ алғашқы медициналық көмек, фармакология, мейірбике основ негіздері бойынша мамандандырылған курстарға қатысады.

Практикалық дайындық ауруханаларда, клиникаларда, зертханаларда жұмыс істеуді қамтуы мүмкін, онда білім алушылар медициналық мамандық туралы түсінік алады және осы салада жұмыс істеу үшін қажетті бастапқы дағдыларды алады.

Модельдің артықшылықтары

Кәсіби бағытталған оқыту моделі бірқатар маңызды артықшылықтарға ие:

1. Ерте кәсіби бағдар: осы модельдің арқасында білім алушылар жас кезінен бастап әртүрлі мамандықтармен таныса алады, бұл оларға әрі қарай білім беру мен мансап жолын саналы түрде таңдауға көмектеседі.

2. Практикалық дағдылар: білім алушылар бастапқы кәсіби дағдыларды алады, бұл оларды еңбек нарығында бәсекеге қабілетті етеді. Тәжірибелік сабақтар мен тағылымдамалар оларды кәсіби қоғамдастықтың бір бөлігі ретінде сезінуге мүмкіндік береді, бұл жұмыс ортасына жақсы бейімделуге ықпал етеді.

3. Мотивацияны арттыру: өз білімдерін практикалық қолдануды көрген мектеп білім алушылары әдетте оқуға көбірек қызығушылық танытады. Себебі олар үйренген пәндер мен дағдылар болашақ мансапта оларға қалай көмектесетінін түсінеді.

4. Таңдаудың икемділігі: Модель білім алушыларға олардың қызығушылықтары мен бейімділіктеріне сәйкес келетін бейіндік бағытты таңдауға мүмкіндік береді. Бұл техникалық, медициналық, экономикалық немесе оларды белгілі бір кәсіби қызметке дайындайтын кез келген басқа бағыт болуы мүмкін.

5. Жұмыс берушілермен тығыз байланыс: кәсіпорындармен және ұйымдармен ынтымақтастық оқу бағдарламаларының өзектілігі мен практикалық бағытын қамтамасыз етеді. Бұл сонымен қатар түлектердің мектеп бітіргеннен кейін жұмысқа орналасуына жағдай жасайды.

6. Кәсіптік оқытуға дайындық: осы модель шеңберінде білім алушылар колледждерде, техникумдарда немесе жоғары оқу орындарында кәсіптік оқытуға көшуді жеңілдететін базалық даярлықтан өтеді.

Әдістемелік аспектілері

Кәсіби бағытталған модель шеңберінде оқу процесін ұйымдастыру әр түрлі мүдделі тараптармен мұқият жоспарлау мен ынтымақтастықты қажет етеді:

1. Оқу бағдарламаларын әзірлеу: оқу бағдарламалары жалпы білім беретін пәндерді де, кәсіптік бағдарланған курстарды да қамтуы керек. Кәсіби пәндер еңбек нарығының өзекті талаптарына және жұмыс берушілердің қажеттіліктеріне сәйкес келуі маңызды.

2. Практикалық сабақтарды ұйымдастыру: Практикалық дайындық осы модельдің ажырамас бөлігі болып табылады. Оны іске асыру үшін білім алушыларға тағылымдамадан немесе практикадан өтуге мүмкіндік беруге дайын кәсіпорындармен және ұйымдармен ынтымақтастық орнату қажет.

3. Жеке қажеттіліктерге бейімделу: Бейіндік таңдау кезінде әр білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерін ескеру маңызды. Мұғалімдер мен кеңесшілер мектеп білім алушыларына олардың күшті жақтарын анықтауға және ең қолайлы Бейіндік таңдауға көмектесуі керек.

4. Кәсіби дағдыларды бағалау: білім алушылардың теориялық білімін ғана емес, практикалық дағдыларын да ескеретін бағалау жүйесін әзірлеу қажет. Бұл емтихандар, жобалар, практикалық тапсырмалар және портфолио болуы мүмкін, бұл білім алушылардың кәсіби қызметке дайындық деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

5. Ата-аналармен жұмыс: ата-аналар кәсіби Бейіндік таңдау процесіне қатысуы керек. Бұл үнемі кеңес беруді, әр бағыттың мүмкіндіктері мен болашағы туралы хабардар етуді, сондай-ақ баланың мансаптық жоспарларын анықтау үшін бірлесіп жұмыс істеуді талап етеді.

Сәтті қолдану мысалдары

Көптеген елдерде кәсіптік бағдарланған оқыту модельдері білім алушыларды еңбек нарығында жұмысқа дайындау үшін кеңінен қолданылады. Мысалы, Германияда дуалды білім беру жүйесі мектептегі оқуды кәсіпорындардағы жұмыспен біріктіреді, бұл мамандарды даярлаудың жоғары деңгейін қамтамасыз етеді.

Ресей мен Қазақстанда кәсіптік бағдарланған бейіндер орта арнаулы оқу орындары шеңберінде, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептердің мамандандырылған сыныптарында іске асырылады. Технологиялық, аграрлық, Медициналық және басқалары сияқты профильдер білім

алушыларға негізгі кәсіби дағдыларды алуға және одан әрі кәсіптік оқытуға дайындалуға көмектеседі.

Жалпы, кәсіптік бағдарланған оқыту моделі білім алушыларды нақты кәсіби қызметке даярлаудың тиімді тәсілін білдіреді. Бұл практикалық дағдыларды дамытуға, оқуға деген ынтаны арттыруға ықпал етеді және еңбек нарығымен тығыз байланысты қамтамасыз етеді, бұл оны заманауи білім беру жүйесінің маңызды элементіне айналдырады.

3. Модульдік оқыту моделі

Модульдік оқыту моделі білім беру жүйесіндегі инновациялық тәсіл болып табылады, онда оқу процесі жеке модульдерге бөлінеді. Әрбір модуль белгілі бір тақырыпқа немесе тақырыпқа бағытталған білім мен дағдылардың дербес блогы болып табылады.

Бұл модель білім алушыларға өздерінің қызығушылықтарына, қабілеттеріне және кәсіби ұмтылыстарына сәйкес келетін модульдерді таңдау арқылы жеке оқу траекторияларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Модульдік оқыту оқу процесін модульдерге бөлуді қамтиды, олардың әрқайсысы белгілі бір тақырып немесе тақырып бойынша білім мен дағдылардың тәуелсіз блогы болып табылады. Білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен кәсіби ұмтылыстарына сәйкес келетін модульдерді таңдай алады.

Модульдік оқыту моделін іске асыру шеңберінде медицинаға қызығушылық танытқан білім алушы биология, анатомия, химия және психология бойынша модульдерді таңдай алады. Экономикаға бағытталған басқа білім алушы математика, экономика, бизнес және құқық бойынша модульдерді таңдайды.

Модульдік оқыту моделі жеке оқу жоспарын құруда икемділікті қамтамасыз етеді. Әр түрлі білім беру бағыттарын біріктіру мүмкіндігі.

Модельдің негізгі сипаттамалары

1. Оқу жоспарын құрудағы икемділік: модульдік модель білім алушыларға оқу үшін модульдерді өз бетінше таңдауға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе болашақ мамандық туралы шешім қабылдаған немесе білімнің кез-келген саласында нақты мүдделері бар адамдар үшін пайдалы болуы мүмкін.

Мысалы, медицинаға қызығушылық танытқан білім алушы биология, анатомия, химия және психология модульдерін, ал экономикаға бағытталған адам математика, экономика, бизнес және құқық модульдерін таңдай алады.

2. Модульдердің дербестігі: әрбір модуль теориялық материалды, практикалық тапсырмаларды, зертханалық жұмыстарды және қорытынды бағалауды қамтитын дербес оқу блогы болып табылады.

Модульдерді кез-келген ретпен зерттеуге болады, бұл білім беру процесін жекелендіреді және білім алушылардың нақты қажеттіліктеріне бағытталған.

3. Пәнаралық білімді біріктіру: модульдік оқыту әртүрлі салалардағы білімді біріктіруге ықпал етеді.

Мысалы, экологиялық мәселелер модулі биология, химия, география және тіпті құқық аспектілерін қамтуы мүмкін. Мұндай интеграция білім алушыларға зерттелетін тақырып туралы толық және терең түсінік алуға көмектеседі.

4. Бейімделу: оқу процесі білім алушының мүддесі үшін немесе еңбек нарығының талаптары үшін өзгерістерге оңай бейімделуі мүмкін. Егер оқу барысында білім алушылардың қызығушылығы өзгерсе, ол жаңа модульдерді қоса алады немесе жинақталған білім мен дағдыларды жоғалтпай бағытын өзгерте алады.

5. Практикалық бағыт: әр модульге практикалық сабақтарды қосу білім алушыларға теориялық білімді игеріп қана қоймай, оларды практикада қолдануға мүмкіндік береді.

Бұл әсіресе кәсіби қызметке дайындалу үшін өте маңызды.

Іске асыру мысалы

Медицина саласындағы мансапқа бағытталған білім алушының мысалында модульдік оқыту моделін іске асырудың мысалын қарастырайық. Бұл жағдайда оқу жоспары келесі модульдерді қамтуы мүмкін:

- Биология: генетика, микробиология және экология сияқты тақырыптарды қоса алғанда, биологияны терең зерттеу. Модуль аясында зертханалық жұмыстар, эксперименттер мен зерттеулер жүргізіледі.

- Анатомия: адам ағзасының мүшелері мен жүйелерінің құрылымы мен қызметін зерттеуді қамтитын модуль. Dissections (анатомиялық препараттар), ағзалардың нақты немесе виртуалды модельдерін зерттеу сияқты практикалық іс-шараларға ерекше назар аударылады.

- Химия: организмдегі химиялық процестерге назар аудара отырып, жалпы химияны да, биохимияны да қамтиды. Зертханалық жұмыстар білім алушыларға эксперименттер арқылы теориялық білімді бекітуге мүмкіндік береді.

- Психология: дәрігер жұмысының психологиялық аспектілерін, пациенттермен өзара әрекеттесуді және стрессті басқаруды түсінуге бағытталған модуль. Қарым-қатынас дағдылары мен эмоционалды тұрақтылықты дамытуға арналған теориялық сабақтарды да, практикалық жаттығуларды да қамтиды.

Экономикадағы мансапты жоспарлайтын тағы бір білім алушы келесі модульдерді таңдай алады:

- Математика: алгебра, геометрия, Математикалық талдау және ықтималдық теориясының модульдерін қамтитын терең курс. Математиканы экономикалық модельдерде қолдануға ерекше назар аударылады.

- Экономика: микро және макроэкономика негіздерін, нарықтық тетіктерді, экономикалық саясатты және жаһандық экономиканы зерттеуді

қамтиды. Практикалық тапсырмалар экономикалық деректерді талдауды және экономикалық процестерді модельдеуді қамтуы мүмкін.

- Бизнес: кәсіпкерлік, жобаларды басқару, маркетинг және қаржылық талдау негіздеріне бағытталған модуль. Білім алушылар бизнес-жоспарлар әзірлей алады, нарықтық зерттеулер жүргізе алады және нақты бизнес-жағдайларды модельдеуге қатыса алады.

- Құқық: Азаматтық, коммерциялық және халықаралық құқық негіздерін зерттеу. Практикалық бөлім модельденген сот процестеріне немесе пікірталастарға қатысуды қамтуы мүмкін.

Модельдің артықшылықтары

1. Оқытуды даралау: модульдік оқыту әр білім алушыға өзінің қызығушылықтары мен кәсіби мақсаттарына бағытталған жеке оқу жоспарын құруға мүмкіндік береді. Бұл оқытылатын пәндерге тереңірек енуге ықпал етеді және оқуға деген ынтаны арттырады.

2. Икемділік: модульдерді таңдау және олардың реттілігін өзгерту мүмкіндігі білім алушының мүддесіндегі немесе кәсіби нарық талаптарындағы өзгерістерге тез бейімделуге мүмкіндік береді.

3. Пәнаралық: бір модуль шеңберіндегі әртүрлі пәндердің интеграциясы білім алушылардың жан-жақты ойлауын дамытуға ықпал етеді, бұл әсіресе білімнің әртүрлі салалары арасындағы шекаралар бұлыңғыр бола бастаған қазіргі жағдайда өте маңызды.

4. Кәсіби қызметке дайындық: модульдік оқытудың практикалық бағыты білім алушыларға теориялық білімді игеріп қана қоймай, оларды нақты жағдайда қолдануға мүмкіндік береді.

Бұл болашақ кәсіби қызметке жақсы дайындыққа ықпал етеді.

5. Білім мен дағдыларды бағалау: модульдік оқыту қорытынды емтихандарды ғана емес, сонымен қатар ағымдағы нәтижелерді, жобалар мен практикалық тапсырмаларды орындауды ескеретін икемді бағалау жүйесін ұсынады.

Бұл білім алушының үлгерімін жақсырақ бағалауға және пысықтауды қажет ететін салаларды анықтауға көмектеседі.

6. Таңдау еркіндігі: білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен кәсіби мақсаттарына сәйкес келетін модульдерді таңдай алады.

Бұл әр білім алушылардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес келетін бірегей білім беру траекторияларын құруға мүмкіндік береді.

Іске асырудың әдістемелік аспектілері

Модульдік оқытуды ұйымдастыру мұқият жоспарлауды және көптеген факторларды ескеруді қажет етеді:

1. Модульдік бағдарламаларды әзірлеу: әрбір модуль теориялық және практикалық құрамдас бөлікті, сондай-ақ бағалау жүйесін қоса алғанда, мұқият әзірленуі керек. Модульдердің логикалық тұрғыдан толық және автономды болуы маңызды.

2. Оқу процесін ұйымдастыру: мұғалімдер мен үйлестірушілер білім алушыларға олардың қызығушылықтарын, қабілеттері мен мансаптық мақсаттарын ескере отырып, модульдерді таңдауға көмектесуі керек. Кеңес беру және оқу жоспарын бейімдеу мүмкіндігін қарастыру қажет.

3. Бағалау және бақылау: әр модуль үшін теориялық білімді де, практикалық дағдыларды да қамтитын бағалау жүйесі жасалуы керек.

Бұл емтихандардың, жобалардың, зертханалық жұмыстардың және бақылаудың басқа түрлерінің жиынтығы болуы мүмкін.

4. Ақпараттық қолдау: оқу орындары білім алушыларды қолжетімді Модульдер, олардың мазмұны мен талаптары туралы барлық қажетті ақпаратпен қамтамасыз етуі тиіс. Бұған модуль каталогтары, ақпараттық сессиялар және кеңестер кіруі мүмкін.

5. Сыртқы ұйымдармен ынтымақтастық: модульдердің практикалық бөлігін жүзеге асыру үшін кәсіпорындар, ғылыми зертханалар, қоғамдық ұйымдар сияқты сыртқы ұйымдар тартылуы мүмкін.

Бұл білім беру процесі мен нақты кәсіби орта арасындағы тығыз байланысқа ықпал етеді.

Сәтті қолдану мысалдары

Еуропа мен АҚШ елдерінде модульдік оқыту ұзақ уақыт бойы өзін тиімді білім беру моделі ретінде көрсетті.

Мысалы, Финляндияда модульдік оқыту орта мектепте кеңінен қолданылады, бұл білім алушыларға олардың қызығушылықтары мен кәсіби мақсаттарына сәйкес келетін бағыттарды таңдауға мүмкіндік береді. Ұлыбританияда A-Levels жүйесі модульдік тәсілді ұсынады, мұнда білім алушылар тереңірек оқығысы келетін пәндер мен модульдерді тандайды.

4. Интеграцияланған оқыту моделі

Интеграцияланған оқыту-бұл білім алушылардың зерттелетін проблемалар мен құбылыстарды тұтас қабылдауын қалыптастыру мақсатында әртүрлі пәндік салалардағы білімді біріктіруге бағытталған білім беру тәсілі. Бұл модель әр пән бөлек зерттелетін дәстүрлі пәндік құрылымнан ауытқуды білдіреді және күрделі және көп қырлы мәселелерді тереңірек түсінуге ықпал ететін әртүрлі білім салалары арасында байланыс орнатуға бағытталған.

Интеграцияланған оқыту зерттелетін мәселені немесе құбылысты тұтас қабылдауды қалыптастыру үшін әртүрлі пәндік салалардағы білімді біріктіруді қамтиды.

Экология бойынша бейіндік курстар қоршаған ортаны қорғау мәселесін зерттеу үшін биология, химия, география және элеуметтік-экономикалық пәндер бойынша білімді біріктіре алады.

Интеграцияланған оқыту білім алушыларде пәнаралық ойлауды дамытады. Проблемалар мен процестерді тұтас түсінуді қалыптастыруға ықпал етеді.

Модельдің негізгі сипаттамалары

1. Пәнаралық: интеграцияланған оқытудың негізінде белгілі бір тақырыпты немесе мәселені зерттеу үшін әртүрлі ғылымдар мен пәндік салалардағы білім мен әдістерді біріктіруді қамтитын пәнаралық принцип жатыр.

Мысалы, профильдегі экологиялық мәселелерді зерттеу биология, химия, география, экономика және тіпті құқық элементтерін қамтуы мүмкін.

2. Қабылдаудың тұтастығы: интеграцияланған оқыту білім алушылардың өмір мен ғылымның әртүрлі аспектілері арасындағы байланысты көргенде әлемді тұтас қабылдауын қалыптастыруға ықпал етеді.

Бұл сыни тұрғыдан ойлауды және күрделі мәселелерді әр түрлі тұрғыдан талдай білуді дамытуға көмектеседі.

3. Практикалық бағыт: әртүрлі пәндерден алынған білімді біріктіру білім алушыларға оларды нақты өмірлік жағдайларда тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді.

Бұл әсіресе қазіргі әлем жағдайында өте маңызды, мұнда көптеген мәселелер жан-жақты көзқарасты және әртүрлі салалардағы білімді пайдалануды талап етеді.

4. Оқу процесінің икемділігі: интеграцияланған оқыту мұғалімдер мен білім алушыларға белгілі бір топ білім алушылар үшін ең өзекті және қызықты пәндер мен тақырыптарды таңдай отырып, оқу процесін ұйымдастыруға икемді болуға мүмкіндік береді.

Интеграцияланған оқытуды жүзеге асырудың мысалы

Интеграцияланған оқыту моделін жүзеге асырудың жарқын мысалдарының бірі-экология курсы. Мұндай курстың аясында білім алушылар биология, химия, география және әлеуметтік-экономикалық пәндер бойынша білімді қолдана отырып, қоршаған ортаны қорғаудың әртүрлі аспектілерін зерттей алады.

Экология модулінің мысалы:

1. Биология: білім алушылар экожүйелердің биологиялық негіздерін, тірі организмдердің өзара әрекеттесуін және олардың қоршаған ортаға әсерін зерттейді.

Бұл модуль биоалуантүрлілік, қоректену тізбектері және экологиялық тепе-теңдік сияқты тақырыптарды қарастырады.

2. Химия: бұл модуль табиғатта болатын химиялық процестерді, мысалы, заттардың айналымын, қоршаған ортаның химиялық ластануын және оны қалай жою керектігін зерттейді.

Зертханалық жұмыстарға су мен топырақтың химиялық құрамын талдау, ыдырау және қайта өңдеу процестерін зерттеу кіруі мүмкін.

3. География: географиялық аспект географиялық орналасу мен климаттық жағдайлардың экожүйеге әсерін, табиғи ресурстардың таралуын және ландшафттардың ерекшеліктерін зерттеуді қамтиды.

Білім алушылар әртүрлі экологиялық аймақтарды және олардың бірегей мәселелерін зерттей алады.

4. Әлеуметтік-экономикалық пәндер: Экология саясаты, экономикалық ынталандыру және халықаралық келісімдер сияқты қоршаған ортаны қорғауға әсер ететін экономикалық және әлеуметтік факторларды талдауды қамтиды.

Білім алушылар өз аймағындағы экологиялық жағдайды жақсарту бойынша жобалар әзірлей алады немесе жаһандық ауқымда табиғатқа әсерді азайту бойынша шаралар ұсына алады.

Интеграцияланған оқытудың артықшылықтары

1. Пәнаралық ойлауды дамыту: интеграцияланған оқыту білім алушылардың күрделі мәселелерді шешу үшін әртүрлі салалардағы білімді біріктіру арқылы пәнаралық ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Бұл шеберлік ғылымдар мен кәсіптер арасындағы шекаралар барған сайын бұлыңғыр бола бастаған қазіргі әлемде маңызды бола түсуде.

2. Біртұтас түсінікті қалыптастыру: интеграцияланған тәсіл білім алушыларға үлкен суретті көруге және өмір мен ғылымның әртүрлі аспектілерінің өзара байланысын түсінуге мүмкіндік береді.

Бұл зерттелетін материалды тереңірек және саналы қабылдауға ықпал етеді және білім алушыларда әлем туралы тұтас түсінік қалыптастырады.

3. Мотивацияны арттыру: интеграцияланған оқытуға қатысатын білім алушылар көбінесе оқуға деген қызығушылық пен мотивацияны көрсетеді, өйткені олар алған білімнің практикалық маңыздылығын көреді.

Олар зерттелетін тақырыптардың нақты өмірге тікелей қатысы бар екенін және оларды іс жүзінде қолдануға болатындығын түсінеді.

4. Қазіргі әлемдегі өмірге дайындық: интеграцияланған оқыту білім алушыларды қазіргі әлемде өмір сүруге дайындайды, мұнда көптеген мәселелер кешенді тәсілді және әртүрлі салалардағы білімді пайдалануды талап етеді.

Бұл оларды бейімделгіш етеді және болашақта күрделі мәселелерді шешуге дайын етеді.

Іске асырудың әдістемелік аспектілері

Интеграцияланған оқытуды ұйымдастыру әр түрлі пәндердің мұғалімдері арасында мұқият дайындық пен үйлестіруді қажет етеді.

Әр түрлі пәндер арасындағы байланысты ескеретін және зерттелетін материалды тұтас қабылдауды қамтамасыз ететін оқу бағдарламаларын әзірлеу маңызды.

1. Оқу процесін жоспарлау: мұғалімдер интеграцияланған тәсіл аясында зерттелетін негізгі тақырыптар мен мәселелерді анықтай отырып, оқу процесін бірлесіп жоспарлауы керек.

Бұл жалпы сабақ жоспарларын құруды, пәнаралық жобалар мен тапсырмаларды әзірлеуді қамтуы мүмкін.

2. Оқу материалдарын әзірлеу: Оқу материалдары әртүрлі салалардағы білімді пайдалануды талап ететін тапсырмалар мен жобаларды қоса алғанда, интеграцияланған тәсілге бейімделуі керек.

Сондай-ақ білім алушылар білім мен тәжірибе алмасатын топтарда жұмыс істеу мүмкіндігін қарастыру маңызды.

3. Оқу процесін ұйымдастыру: оқу процесі білім алушылар талқылауға, мәселелерді шешуге және жобаларды орындауға белсенді қатыса алатындай етіп ұйымдастырылуы керек.

Зертханалық сабақтар, экскурсиялар және далалық зерттеулер сияқты практикалық жұмыстарды қамтамасыз ету маңызды.

4. Нәтижелерді бағалау: білім алушылардың білімі мен дағдыларын бағалау теориялық білімді де, оларды іс жүзінде қолдана білуді де ескеруі керек.

Бұл тесттер мен емтихандар сияқты дәстүрлі бағалау формаларын, сондай-ақ жобалар, эсселер мен презентациялар сияқты икемді формаларды қамтуы мүмкін.

Сәтті қолдану мысалдары

Интеграцияланған оқыту моделі қазірдің өзінде әртүрлі елдердің білім беру жүйелерінде белсенді қолданылады.

Мысалы, Финляндияда интеграцияланған курстар мектеп бағдарламасының ажырамас бөлігі болып табылады, мұнда білім алушылар әртүрлі пәндерден алынған білімді біріктіру арқылы тұрақты даму сияқты кешенді тақырыптарды оқиды.

АҚШ-та көптеген мектептер STEM пәндері бойынша интеграцияланған курстар ұсынады (ғылым, технология, инженерия, математика), мұнда білім алушылар барлық төрт саланың білімін қолдана отырып ғылыми және техникалық мәселелерді оқиды.

5. Бейіндік сынып моделі

Бейіндік сыныптар - бұл белгілі бір пәндік салаларды терең зерттеуге бағытталған жалпы білім беретін мектептер немесе мамандандырылған оқу орындары негізінде құрылған білім беру топтары.

Бұл сыныптарда оқу процесі бейіндік бағытты ескере отырып ұйымдастырылады, бұл білім алушыларға олардың мүдделері мен болашақ кәсіби жоспарларына сәйкес келетін пәндерді оқуға шоғырлануға мүмкіндік береді.

Бейіндік сыныптар кәдімгі мектептер немесе мамандандырылған Білім беру мекемелері негізінде құрылады және бір немесе бірнеше пәндік салаларды терең зерттеуге бағытталған.

Мұндай сыныптарда оқу процесі бейіндік бағытты ескере отырып құрылады және жалпы білім беретін және мамандандырылған пәндерді де қамтиды.

Мысалы, математика, физика және информатиканы оқуға баса назар аударылатын физика-математика сабақтары.

Бейіндік сыныптар бір саладағы ресурстар мен мамандардың жоғары шоғырлануын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Білім алушылар үшін бейіндік пәндерді максималды тереңдікте оқуға көңіл бөлу мүмкіндігі.

Бейіндік сыныптардың негізгі сипаттамалары

1. Пәндерді тереңдетіп оқыту: бейіндік сыныптардағы оқу бағдарламасы міндетті жалпы білім беретін пәндерді, сондай-ақ тереңдетілген деңгейде оқытылатын мамандандырылған пәндерді қамтиды.

Бұл білім алушыларға өздері үшін ең маңызды пәнге тереңірек енуге және жоғары оқу орындарына түсу немесе кәсіби қызметті бастау үшін қажетті білім алуға мүмкіндік береді.

2. Бейіндік бағытқа назар аудару: білім беру бағдарламасы жалпы сипаттағы әдеттегі сыныптардан айырмашылығы, Бейіндік сыныптарда бір немесе бірнеше пәндік салаларға баса назар аударылады.

Мысалы, физика-математика сабақтарында математика, физика және информатика пәндерін оқуға баса назар аударылады, бұл білім алушыларға осы пәндер бойынша терең білім мен дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

3. Ресурстардың шоғырлануы: Бейіндік сыныптарда көбінесе бейіндік пәндерді зерттеу үшін кеңірек ресурстар болады. Бұған арнайы жабдықтар, оқу материалдары, сондай-ақ өз саласының мамандары болып табылатын жоғары білікті оқытушыларды тарту кіруі мүмкін.

Осылайша, білім алушылар академиялық және кәсіби дамуына барынша ықпал ететін білім беру ортасына қол жеткізе алады.

4. Оқу қарқындылығы: бейіндік сыныптардағы оқу процесі жоғары қарқындылық пен талапшылдықпен сипатталады. Білім алушылар көбінесе аналитикалық және сыни дағдыларының дамуын ынталандыратын күрделі тапсырмаларға, жобаларға және практикалық жұмыстарға тап болады.

Бейіндік сыныптардың мысалдары

Бейіндік сыныптар әртүрлі пәндік бағыттарға бағытталуы мүмкін. Міне, осындай сыныптардың кейбір мысалдары:

1. Физика-математика сабақтары: бұл сыныптарда математика, физика және информатика пәндерін оқуға баса назар аударылады. Оқу процесі осы пәндер бойынша тереңдетілген курстарды, зертханалық жұмыстарды, ғылыми конференциялар мен олимпиадаларға қатысуды қамтиды.

Мұндай сыныптардың түлектері көбінесе жоғары оқу орындарында техникалық және инженерлік мамандықтарды таңдайды.

2. Гуманитарлық сыныптар: бұл сыныптар әдебиет, тарих, шет тілдері, әлеуметтік ғылымдар сияқты гуманитарлық пәндерді оқуға бағытталған.

Білім алушылар бұл пәндерді тереңірек деңгейде оқуға мүмкіндік алады, бұл оларды гуманитарлық факультеттерге түсуге дайындайды.

3. Биологиялық-химиялық сыныптар: бұл сыныптар экология немесе биотехнология сияқты биологияны, химияны және онымен байланысты ғылымдарды зерттеуге бағытталған.

Оқу бағдарламасы зертханалық зерттеулерді, жобалық жұмыстарды және ғылыми экспедицияларға қатысуды қамтуы мүмкін. Мұндай сыныптардың түлектері көбінесе медициналық және биологиялық факультеттерге түседі.

4. Экономикалық сыныптар: бұл сыныптар экономика, математика, қаржы және құқықты зерттеуге бағытталған.

Білім алушылар экономикалық теорияны, бизнес негіздерін зерделейді, экономикалық ойындарға және бизнес-процестерді модельдеуге қатысады. Мұндай сыныптарды болашақ экономистер, қаржыгерлер мен кәсіпкерлер дайындайды.

Бейіндік сыныптардың артықшылықтары

1. Пәнге терең бойлау: бейіндік сыныптардың басты артықшылықтарының бірі-білім алушыларға олардың қызығушылықтары мен кәсіби мақсаттарына барынша сәйкес келетін пәндерді оқуға көңіл бөлу мүмкіндігі.

Бұл оларға құзыреттіліктің жоғары деңгейіне және одан әрі оқуға немесе кәсіби қызметке дайын болуға мүмкіндік береді.

2. Жоғары оқу орындарына түсуге дайындық: бейіндік сыныптар білім алушыларға тандалған мамандық бойынша жоғары оқу орындарына түсу үшін қажетті терең білім алуға бірегей мүмкіндік береді.

Мысалы, физика-математика сыныптарының түлектерінің техникалық университеттерге сәтті түсу мүмкіндігі жоғары.

3. Мамандандырылған дағдыларды дамыту: бейіндік сыныптарда білім алушылар теориялық аспектілерді оқып қана қоймай, еңбек нарығында сұранысқа ие болуы мүмкін практикалық дағдыларды дамытады.

Мысалы, биологиялық-химиялық сыныптарда білім алушылар зертханалық жабдықтармен жұмыс істеу дағдыларын меңгереді, бұл олардың кәсіби дайындығының маңызды элементі болып табылады.

4. Сарапшылармен жұмыс істеу мүмкіндігі: Бейіндік сынып оқытушылары көбінесе өз салаларының мамандары болып табылады, бұл білім алушыларға алғашқы білімдерін алуға және тәжірибелі мамандардың жетекшілігімен ғылыми жобаларға қатысуға мүмкіндік береді.

5. Қауымдастық құру: бейіндік сынып білім алушылары көбінесе бір-бірімен және оқытушылармен тығыз байланыс орнатады, бұл командалық рухты, ынтымақтастықты және білім алмасуды дамытуға ықпал етеді.

Бұл қолайлы оқу атмосферасын қалыптастырады және одан әрі академиялық өсуді ынталандырады.

Бейіндік сыныптарды ұйымдастырудың әдістемелік аспектілері

Бейіндік сыныптарды ұйымдастыру білім беру процесінің барлық деңгейлерінде мұқият дайындықты және үйлестіруді талап етеді. Міне, осындай сыныптарды құру кезінде ескеру қажет бірнеше негізгі аспектілер:

1. Қажеттіліктерді талдау: бейіндік сыныпты құрмас бұрын білім алушылардың қажеттіліктері мен еңбек нарығына талдау жүргізу қажет. Бұл білім алушыларға қандай профильдер көбірек сұранысқа ие және қызықты болатынын анықтауға көмектеседі.

2. Оқу бағдарламаларын әзірлеу: оқу бағдарламалары бейіндік бағытты ескере отырып әзірленуі тиіс.

Олар жалпы білім беретін пәндерді де, бейіндік пәндер бойынша тереңдетілген курстарды да қамтуы тиіс. Қосымша курстар мен модульдерді таңдау мүмкіндігін қарастыру маңызды.

3. Оқытушыларды даярлау: бейіндік сыныптардың оқытушылары бейіндік салада жоғары біліктілікке және жұмыс тәжірибесіне ие болуы тиіс.

Олар үшін біліктілікті арттыру курстарын, семинарлар мен тренингтерді ұйымдастыру маңызды, осылайша олар білім алушылармен тиімді жұмыс істей алады және оқудың жоғары деңгейін қамтамасыз етеді.

4. Ресурстармен қамтамасыз ету: бейіндік сыныптардың табысты жұмыс істеуі үшін оларды барлық қажетті жабдықтармен, оқу материалдарымен және ресурстармен қамтамасыз ету қажет.

Бұған зертханалық жабдықтар, компьютерлік бағдарламалар, ғылыми әдебиеттерге және басқа ресурстарға қол жетімділік кіруі мүмкін.

5. Бағалау және бақылау: оқу нәтижелерін үнемі бағалау және бейіндік сыныптардағы білім сапасын бақылау проблемаларды уақтылы анықтауға және қажетті түзетулер енгізуге көмектеседі.

Бұл тәуелсіз ұйымдардың ішкі бақылауын да, сыртқы сараптамасын да қамтуы мүмкін.

Сәтті қолдану мысалдары

Бейіндік сыныптар моделі әлемнің әртүрлі елдерінде белсенді қолданылады және ол білім алушыларды одан әрі оқыту мен кәсіби қызметке дайындауда жоғары тиімділікті көрсетеді.

Мысалы, Германияда гимназиялар жүйесі бар, онда білім алушылар математика, физика, гуманитарлық ғылымдар және басқа пәндер бойынша бейіндік сыныптарды таңдай алады.

Мұндай сыныптар білім алушылардың мүдделеріне және қазіргі заманғы университеттер мен еңбек нарығының талаптарына сәйкес келетін пәндерді тереңдетіп оқытуды ұсынады.

6. Қос білім беру моделі

Қос білім беру моделі мектептегі теориялық оқытуды кәсіпорындардағы практикалық оқытумен біріктіреді. Бұл модель кәсіптік-техникалық білім беру жүйесінде кеңінен қолданылады, бірақ оны орта мектептердің бейіндік сыныптарына да бейімдеуге болады.

Модельдің негізгі мақсаты-білім алушыларға теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар нақты жұмыс тәжірибесін алуға мүмкіндік беру, бұл оқу процесін кәсіби даму тұрғысынан мағыналы және пайдалы етеді.

Қос білім беру моделі мектептегі теориялық оқыту мен кәсіпорындардағы практикалық оқытудың үйлесімін қамтиды.

Бұл тәсіл кәсіптік мектептер мен колледждерде белсенді қолданылады, бірақ оны орта мектептердегі бейіндік сыныптарға да бейімдеуге болады.

Технологиялық бейіндегі білім алушылар аптасына бір күн өндірісте өткізе алады, онда олар мектепте алған білімдерін практикада қолданады.

Қос білім беру моделін іске асыру шеңберінде білім алушылар нақты жұмыс тәжірибесін алады және өз білімдерін кәсіби ортада қолданады. Оқытудан еңбек қызметіне көшудің жеңілдігі.

Қос білім беру моделінің негізгі элементтері

1. Теориялық оқыту: білім алушылар мектепте бейіндік пәндер бойынша іргелі білім алады. Бұл таңдалған профильге сәйкес келетін жалпы білім беретін пәндер мен мамандандырылған пәндерді оқуды қамтиды.

Теориялық сабақтар білім алушыларда одан әрі оқыту және кәсіби қызмет үшін қажетті базалық білім мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

2. Практикалық оқыту: білім берудің практикалық бөлігі білім алушылар өз білімдерін практикада қолдана алатын кәсіпорындарда, ұйымдарда немесе зертханаларда өтеді.

Практикалық оқыту өндірістік учаскелерде жұмыс істеуді, тағылымдамадан өтуді, нақты жобаларға қатысуды, тәлімгерлердің басшылығымен нақты жұмыс міндеттерін орындауды қамтуы мүмкін.

3. Оқыту мен жұмыстың үйлесімі: Модель мектеп пен кәсіпорындар арасындағы тығыз байланысты қамтиды.

Мысалы, технологиялық бейіндегі білім алушылар аптасына бір күн өндірісте өткізе алады, онда олар оқу бағдарламасына байланысты міндеттермен жұмыс істейді. Бұл тәсіл теория мен практиканы біріктіруге мүмкіндік береді, бұл оқытуды біртұтас және тиімді етеді.

4. Тәлімгерлік: тәлімгерлік қос білім беру моделінде маңызды рөл атқарады. Кәсіпорындардағы тәлімгерлер білім алушыларға кәсіби дағдыларды игеруге, жұмыс ортасына бейімделуге, практикалық міндеттерді шешуге көмектеседі.

Тәлімгерлер сонымен қатар тәлімгерлер ретінде әрекет етеді, білім алушыларға болашақ мамандығы мен мансаптық жолын анықтауға көмектеседі.

Қос білім беру моделін қолдану мысалы

Мысал: орта мектепте технологиялық бейіндегі білім алушылар аптасына бір күн өндірістік процестерге қатысатын кәсіпорында өткізе алады.

Мысалы, бағдарламалау және инженерия негіздерін оқитын білім алушылар электронды компоненттер шығаратын кәсіпорында жұмыс істей алады. Онда олар бағдарламалық жасақтаманы әзірлеуге және тестілеуге қатыса алады, жабдықпен жұмыс істей алады, өндіріс процестерін зерттей алады.

Бұл тәсіл білім алушыларға оқу материалын тереңірек түсініп қана қоймай, оны нақты жұмыс жағдайында қолдануға мүмкіндік береді.

Бұл оқытылатын пәндердің маңыздылығын және олардың кәсіби қызметте қолданылуын жақсы түсінуге көмектеседі.

Қос білім беру моделінің артықшылықтары

1. Нақты жұмыс тәжірибесі: модельдің негізгі артықшылықтарының бірі-білім алушылардың нақты жұмыс тәжірибесін алу мүмкіндігі. Бұл олардың кәсіби дағдыларын арттырып қана қоймайды, сонымен қатар таңдалған мамандықтың ерекшеліктерін жақсы түсінуге көмектеседі.

Нақты жұмыс тәжірибесі білім алушылардың жауапкершілік, тәртіп және ұжымда жұмыс істеу қабілеті сияқты қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.

2. Оқытудан еңбек қызметіне көшудің жеңілдігі: қос білім беру моделі арқылы өткен білім алушылар теориялық білім алып қана қоймай, практикалық тәжірибе алады, бұл оларды еңбек нарығында бәсекеге қабілетті етеді.

Мектепті бітіргеннен кейін олардың белгілі бір жұмыс тәжірибесі бар, бұл олардың оқудан еңбек қызметіне ауысуын жеңілдетеді.

3. Жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейін төмендету: қос білім беру моделі жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейін төмендетуге көмектеседі, өйткені білім алушылар еңбек нарығында сұранысқа ие нақты кәсіби дағдылар мен тәжірибеге ие болады.

Бұл оларға тезірек жұмыс табуға және кәсіби ортада сәтті бейімделуге мүмкіндік береді.

4. Білім мен бизнес арасындағы байланысты нығайту: қос білім беру моделі білім беру мекемелері мен бизнес арасындағы байланысты нығайтуға ықпал етеді.

Бұл оқу орындарына еңбек нарығының қажеттіліктерін жақсырақ түсінуге және білім беру бағдарламаларын осы қажеттіліктерге бейімдеуге мүмкіндік беретін тығыз ынтымақтастыққа жағдай жасайды.

5. Мансап таңдаудағы икемділік: практикалық тәжірибенің алуан түрлілігінің арқасында білім алушылар болашақ мамандықты таңдауда жақсы шешім қабылдай алады.

Олар өздерін әртүрлі салаларда сынап көре алады және олар шынымен не қызықтыратынын және болашақта не істегілері келетінін түсінеді.

6. Негізгі құзыреттіліктерді дамыту: Практикалық оқыту білім алушыларға сыни тұрғыдан ойлау, мәселелерді шешу, топтық жұмыс,

байланыс және бейімделу сияқты негізгі құзыреттіліктерді дамытуға көмектеседі.

Бұл дағдылар тек кәсіби қызмет үшін ғана емес, жалпы өмір үшін де маңызды.

Қос білім беруді ұйымдастырудың әдістемелік аспектілері

Қос білім беру моделін ұйымдастыру білім беру мекемелері мен кәсіпорындардың мұқият дайындығы мен үйлестіруін талап етеді. Міне, осы модельді енгізу кезінде ескеру қажет бірнеше негізгі аспектілер:

1. Серіктестерді таңдау: маңызды кезең-білім алушыларды практикаға қабылдауға және оларға оқу үшін қажетті жағдайлар жасауға дайын кәсіпорындар арасында сенімді серіктестерді таңдау.

Кәсіпорындармен ынтымақтастық туралы келісімдер жасалады, онда екі жақтың да құқықтары мен міндеттері жазылады.

2. Оқу жоспарларын әзірлеу: оқу жоспарлары кәсіпорындардың талаптарына бейімделуі керек және теориялық және практикалық компоненттерді қамтуы керек.

Оқу уақытының бір бөлігі өндірісте практикалық оқытуға бөлінетінін ескеру маңызды.

3. Тәлімгерлерді даярлау: кәсіпорындардағы тәлімгерлер білім алушылармен жұмыс істеуге дайындалуы тиіс.

Бұған тәлімгерлік бойынша арнайы тренингтер кіруі мүмкін, онда олар жастармен жұмыс істеудің педагогикалық әдістері мен тәсілдерін үйренеді.

4. Бағалау және бақылау: қос білім беру моделінің маңызды элементі-оқу процесін бағалау және бақылау.

Білім алушылардың теориялық білімін де, практикалық дағдыларын да ескеретін бағалау жүйесін әзірлеу қажет.

5. Кері байланыс: білім алушылар мен тәлімгерлерден үнемі кері байланыс алу оқу процесін жақсартуға, бағдарламаларды түзетуге және оларды жаңа талаптарға бейімдеуге көмектеседі.

Қос білім беру моделін қолданудың шетелдік тәжірибесі

Қос білім беру моделі Германияда кең таралған, онда ол өзін білікті мамандарды даярлаудың тиімді әдісі ретінде көрсетті.

Неміс қос білім беру жүйесі кәсіптік мектептердегі оқуды кәсіпорындардағы практикалық жұмыстармен біріктіреді, бұл білім алушыларға әртүрлі салаларда жұмыс істеу үшін қажетті дағдылар мен білімдердің толық жиынтығын алуға мүмкіндік береді.

Мұндай жүйелер Австрияда, Швейцарияда және басқа да еуропа елдерінде қолданылады, мұнда қос білім беру моделі жас мамандарды даярлауда ең табысты болып саналады. Бұл тәжірибе теория мен практиканы оқу процесіне интеграциялау білім алушыларға қазіргі еңбек нарығының талаптарына жақсы бейімделуге және оқуды бітіргеннен кейін тезірек жұмыс табуға көмектесетінін көрсетеді.

Бейіндік оқыту моделін таңдау көптеген факторларға, соның ішінде білім беру стандарттарына, мектеп инфрақұрылымына, білім алушылардың қажеттіліктеріне және еңбек нарығына байланысты.

Бұл модельдерді сауатты пайдалану білім алушыларді жеке қажеттіліктері мен мүдделерін ескере отырып, әрі қарай оқыту мен кәсіби қызметке тиімді дайындауға мүмкіндік береді.

1.7 Бейін алдындағы дайындық бейіндік оқытуды ұйымдастырудың маңызды құрамдас бөлігі ретінде

Бейін алдындағы дайындық-бұл білім алушыларды жоғары сыныптарда оқыту бейінін таңдауға дайындауға бағытталған білім беру іс-шараларының жүйесі. Бейін алдындағы дайындықтың мақсаты-білім алушыларға одан әрі білім беру траекториясын саналы түрде таңдау үшін өздерінің қызығушылықтарын, бейімділіктері мен қабілеттерін анықтауға көмектесу.

Бейінге дейінгі дайындық қазіргі білім беру үрдістері мен еңбек нарығының талаптары аясында ерекше өзектілікке ие болады.

Кәсіби дағдылар мен қызығушылықтар табысты мансаптың маңызды факторларына айналатын жылдам өзгеретін әлем жағдайында білім алушыларға өздерінің жеке мүдделері мен болашақ кәсіби жоспарларына сәйкес келетін оқыту бейінін саналы түрде таңдау мүмкіндігін қамтамасыз ету қажет.

Артықшылықтар мен бейімділіктерді ерте анықтау жоғары сыныптарда білім беру бағдарламаларын неғұрлым мақсатты және тиімді игеруге ықпал етеді, бұл өз кезегінде қазіргі еңбек нарығының сын-қатерлеріне дайын мамандарды даярлау сапасын арттырады.

Профильге дейінгі тиімді дайындық білім алушылардің нақты мүдделері мен қабілеттеріне сәйкес келмейтін мамандықты таңдау қаупін азайтуға мүмкіндік береді, бұл болашақта төмен мотивация мен қанағаттанбауға әкелуі мүмкін.

Бейін алдындағы дайындықтың мәні оқыту бейінін таңдаудың алдындағы кезеңде білім алушылармен жүйелі және кешенді жұмыста жатыр. Ол бірнеше негізгі аспектілерді қамтиды:

1. Қызығушылықтар мен бейімділіктерді бағалау: білім алушылардің қызығушылықтарын, бейімділігі мен қабілеттерін анықтауға бағытталған тесттер мен сауалнамалар сияқты әртүрлі диагностикалық шаралар өткізіледі.

2. Өзін-өзі тану дағдыларын дамыту: білім алушылар өздерінің күшті және әлсіз жақтарын түсінуге, жеке және топтық сабақтар арқылы өздерінің жеке мүдделері мен қалауларын білуге үйренеді.

3. Оқыту бағыттары мен бағыттары туралы ақпарат: білім алушыларға қандай профильдер бар екенін және олардың нақты кәсіптермен қалай байланысты екенін түсінуге көмектесетін әртүрлі білім беру бағыттары мен кәсіби бағыттар туралы ақпарат беріледі.

4. Практикалық қатысу: экскурсиялар, шеберлік сыныптары, кәсіпқойлармен кездесулер ұйымдастыру және білім алушыларға әртүрлі кәсіптер мен білім салалары туралы практикалық түсінік алуға мүмкіндік беретін жобаларға қатысу.

5. Кеңес беру және қолдау: білім алушылар мен олардың ата-аналарына Бейіндік таңдау бойынша психологиялық-педагогикалық қолдау және кеңес беру, бұл неғұрлым негізделген және саналы шешімге ықпал етеді.

Осылайша, бейін алдындағы дайындық түлектердің кәсіби ортаға сәтті интеграциялануына және олардың мансаптық таңдауына қанағаттануына ықпал ететін бейіндік оқытуды және болашақ кәсіби қызметті таңдаудың берік негізін құруда маңызды рөл атқарады.

Профильге дейінгі дайындықтың негізгі элементтері:

1. Қызығушылықтар мен қабілеттерді диагностикалау: психологиялық тесттер мен кеңестер білім алушыларға өздерінің күшті жақтары мен кәсіби қалауларын білуге көмектеседі.

Қызығушылықтар мен қабілеттерді диагностикалау

Қызығушылықтар мен қабілеттерді диагностикалау-бұл білім алушылардың жеке бейімділігі мен кәсіби қалауын анықтауға бағытталған жүйелі процесс.

Психологиялық тесттер мен сауалнамалар: шығармашылық, логикалық ойлау, белгілі бір іс-әрекетке бейімділік сияқты тұлғаның әртүрлі аспектілерін бағалау үшін қолданылады. Тесттер оқу іс-әрекетіндегі артықшылықтар, бос уақыттағы қызығушылықтар және өз дағдыларын бағалау туралы сұрақтарды қамтуы мүмкін.

Мақсаттары мен міндеттері: психологиялық тесттер мен сауалнамалар білім алушылардың жеке және танымдық сипаттамаларын жан-жақты бағалауға қызмет етеді. Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Жеке ерекшеліктерді анықтау: шығармашылық, эмоционалды тұрақтылық, өзін-өзі бағалау деңгейі сияқты қасиеттерді анықтау.

- Танымдық қабілеттерді бағалау: логикалық және дерексіз ойлау деңгейін, аналитикалық және сыни дағдыларды өлшеу.

- Кәсіби бейімділікті анықтау: ғылыми зерттеулер, техникалық дағдылар, көркем шығармашылық және т. б. сияқты белгілі бір қызмет түрлеріне қызығушылықтар мен бейімділіктерді зерттеу.

Әдістері:

- Шығармашылық тесттер: ойлаудың өзіндік ерекшелігіне және стандартты емес идеяларды қалыптастыру қабілетіне арналған тесттер сияқты.

- Когнитивті тесттер: логикалық ойлауға, кеңістіктік қабылдауға және зейінге арналған тапсырмаларды қамтиды.

- Қызығушылықтар бойынша сауалнамалар: әр түрлі саладағы білім алушылардың қалауын анықтайды, мысалы, ғылымға, өнерге, техникалық пәндерге қызығушылық.

- Дағдыларды бағалау: білім алушының математика, әдебиет, коммуникация сияқты әртүрлі салалардағы қабілеттерін қалай бағалайтыны туралы сұрақтарды қамтиды.

Мысалдар:

- Тұлға типологиясы бойынша тесттер (мысалы, MBTI).

- Кәсіби қызығушылықтар мен бейімділіктер туралы сауалнамалар(мысалы, голландиялық тесттер).

- Когнитивті ойлау және зейін сынақтары (мысалы, жұмыс жады сынақтары).

Психологтармен кеңесу: кәсіби психологтармен жеке немесе топтық кездесулер өткізіледі, олар білім алушыларға тест нәтижелерін түсіндіруге және олардың күшті жақтары мен даму бағыттарын жақсы түсінуге көмектеседі.

Мақсаттары мен міндеттері: психологтармен кеңесу білім алушыларға тест нәтижелерін түсіндіруге және оларды оқу профилін одан әрі таңдау үшін пайдалануға көмектеседі.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Нәтижелерді түсіндіру: психологтар тест нәтижелері нені білдіретінін және оларды тәжірибеде қалай қолдануға болатындығын түсінуге көмектеседі.

- Ұсыныстарды әзірлеу: деректерді талдау негізінде психологтар білім беру бағыттары мен мансап жолдарын таңдау бойынша кеңестер береді.

- Қолдау және мотивация: психологтар эмоционалды қолдау көрсетеді және білім алушыларға профиль таңдаудағы белгісіздік пен стрессті жеңуге көмектеседі.

Әдістері:

- Жеке кеңес беру: жеке өзара әрекеттесу, онда психолог тест нәтижелерін талдайды, оларды білім алушымен талқылайды және ұсыныстар береді.

- Топтық кездесулер: өзін-өзі тану және кәсіптік бағдар беру мәселелері бойынша талқылаулар мен тренингтер өткізілетін білім алушылар топтарына арналған сессиялар.

- Мастер-класстар мен тренингтер: өзін-өзі тану және мансаптық жоспарлау дағдыларын дамыту бойынша практикалық сабақтар.

Мысалдар:

- Тест нәтижелерін талқылауға және білім беру траекториясын жоспарлауға арналған жеке кездесулер.

- Мансаптық өзін-өзі анықтау және өзіне деген сенімділікті дамыту бойынша топтық тренингтер.

Нәтижелерді талдау: алынған мәліметтер негізінде білім алушының профилі жасалады, оған әрі қарай зерттеу және кәсіптік бағдар беру үшін тиісті салалар бойынша ұсыныстар кіруі мүмкін.

Мақсаттары мен міндеттері: тестілеу және консультациялар нәтижелерін талдау білім алушының жеке профилін құруға мүмкіндік береді, бұл оқыту профилін одан әрі таңдауға көмектеседі.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Білім алушының бейінін құру: жиналған мәліметтер негізінде білім алушының қабілеттері, қызығушылықтары мен кәсіби бейімділігі туралы кешенді түсінік қалыптасады.

- Оқыту бойынша ұсыныстар: білім алушының қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін білім беру бағыттары мен курстарын таңдау бойынша ұсыныстар беру.

- Келесі қадамдарды жоспарлау: білім беру траекториясындағы келесі қадамдарды анықтау, соның ішінде мүмкін элективті курстар, қосымша сабақтар және өздігінен оқуға арналған бағыттар.

Әдістері:

- Тесттер мен сауалнамаларды талдау: нәтижелерді әр түрлі саладағы табысты мамандардың профильдерімен салыстыру.

- Есеп жасау: Бейіндік таңдау бойынша ұсыныстар мен әлеуетті даму жолдарын қамтитын құжатты дайындау.

- Жол картасын жасау: қысқа және ұзақ мерзімді мақсаттарды, сондай-ақ кәсіби және білім беру мақсаттарына жету қадамдарын қамтитын іс-қимыл жоспарын әзірлеу.

Мысалдар:

- Бейіндік курстарды таңдау бойынша ұсыныстарды қамтитын бейіндік есеп.

- Таңдалған салада білім алушының даму жолдарын көрсететін жол картасы.

Бұл элементтер бірге білім алушыларға болашақ білім беру және кәсіби жолды саналы және негізделген таңдауға көмектесу арқылы бейін алдындағы дайындыққа біртұтас көзқарас қалыптастырады.

2. Ақпараттық жұмыс: Ашық есік күндері, кәсіпорындарға экскурсиялар, кәсіп өкілдерімен кездесулер сияқты кәсіптік бағдарлау іс-шараларын өткізу.

Ақпараттық жұмыс

Ақпараттық жұмыс білім алушылар мен олардың ата-аналарына әртүрлі бейіндер мен кәсіптер туралы өзекті ақпарат беруге бағытталған іс-шараларды ұйымдастыруды қамтиды.

Кәсіптік бағдар беру іс-шаралары: бұл білім алушылар әртүрлі кәсіптер мен білім беру бағдарламаларының ерекшеліктері туралы білу үшін оқу орындарына, кәсіпорындарға, зертханаларға бара алатын ашық есік күндері.

Кәсіптік бағдар беру іс-шаралары

Мақсаттары мен міндеттері: Кәсіптік бағдарлау іс-шаралары білім алушыларға әртүрлі кәсіптер мен білім беру бағдарламалары туралы ақпарат беруге, сондай-ақ өздерінің мүдделері мен мансаптық мақсаттарын білуге көмектесуге бағытталған.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Ақпарат беру: білім алушыларды білім беру бағдарламаларымен, мамандандыруларымен және мансаптық өсу мүмкіндіктерімен таныстыру.

- Мамандықтарды визуализациялау: білім алушыларға қандай мамандықтар бар, олар үшін қандай дағдылар мен білім қажет екендігі туралы түсінік беру.

- Таңдауды жеңілдету: білім алушыларға қызығушылықтары мен болашақ мансаптық жоспарларына сәйкес келетін оқыту профилін саналы түрде таңдауға көмектесу.

Әдістері:

- Ашық есік күндері: білім алушылар оқу жоспарларымен танысып, дәрістер мен мастер-класстарға қатыса алатын, оқытушылармен және білім алушылармен сөйлесе алатын оқу орындарында іс-шараларды ұйымдастыру.

- Виртуалды турлар: виртуалды платформалар арқылы білім беру мекемелерімен және кәсіпорындармен танысуға мүмкіндік беру, бұл әсіресе шектеулі қол жетімділік немесе физикалық қашықтық жағдайында маңызды.

- Ақпараттық сессиялар: әртүрлі профильдер, білім беру жолдары және мансаптық мүмкіндіктер туралы баяндайтын презентациялар мен семинарлар өткізу.

Мысалдар:

- Білім алушылар зертханаларға барып, курстар туралы біліп, оқытушылармен кездесе алатын жоғары оқу орнындағы ашық есік күні.

- Оқу орындары мен кәсіби қауымдастықтар өкілдерінің Онлайн-вебинарлары мен презентациялары.

Кәсіпорындарға экскурсиялар: білім алушыларға нақты кәсіби ортадағы жұмыс процестері мен жұмыс жағдайларын көруге, сондай-ақ оларды қызықтыратын салаларда жұмыс істейтін мамандармен сөйлесуге мүмкіндік береді.

Кәсіпорындарға экскурсиялар

Мақсаттары мен міндеттері: кәсіпорындарға экскурсиялар білім алушыларға жұмыс процестерін іштен көруге және нақты еңбек жағдайларымен танысуға мүмкіндік береді.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Жұмыс процесін визуализациялау: әр түрлі мамандардың қалай жұмыс істейтінін көрсету, бұл білім алушыларға кәсіптің ерекшеліктерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

- Еңбек жағдайларын бағалау: білім алушыларға әртүрлі салаларда қолданылатын жұмыс ортасын, жабдықтар мен технологияларды көруге мүмкіндік береді.

- Кәсіпқойлармен өзара әрекеттесу: қызметкерлермен сөйлесу, олардың кәсіби жолдары мен күнделікті міндеттері туралы сұрақтар қою мүмкіндігі.

Әдістері:

- Сапарларды ұйымдастыру: кәсіпорындарға, зертханаларға, өндірістік және зерттеу орталықтарына экскурсиялар өткізіледі.

- Жұмыс шеберханалары: мамандар өз салаларында негізгі міндеттердің қалай орындалатынын көрсететін шеберлік сыныптары мен демонстрациялар өткізеді.

- Дөңгелек үстелдер: білім алушылар мансап жолдарын, талаптары мен перспективаларын талқылай алатын компания өкілдерімен кездесулер.

Мысалдар:

- Өнімдерді құрастыру және сынау арқылы жоғары технологиялық зауытқа Экскурсия.

- Білім алушылар ғалымдар мен зерттеушілердің жұмысын көре алатын ғылыми-зерттеу орталығына бару.

Кәсіп өкілдерімен кездесулер: өз кәсібі, біліктілік талаптары және мансаптық өсу перспективалары туралы айта алатын әр түрлі саладағы табысты мамандармен кездесулер ұйымдастыру.

Кәсіп өкілдерімен кездесулер

Мақсаттары мен міндеттері: кәсіп өкілдерімен кездесулер білім алушыларға мансап жолдары мен әртүрлі кәсіптерге қойылатын талаптар туралы түсінік алуға көмектеседі.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Тәжірибе алмасу: кәсіпқойлар өз білімдерімен, тәжірибелерімен және мансаптық кеңестерімен бөліседі, бұл білім алушыларға таңдаған саласында табысқа жету үшін не қажет екенін жақсы түсінуге көмектеседі.

- Талаптарды түсіндіру: білім алушыларға болашақ мамандыққа дайындалуға көмектесетін мамандықтар мен біліктілікке қойылатын талаптар, мансаптық өсу және оқыту мүмкіндіктері.

- Мотивация: табысты мансап жолдарының мысалдарын ұсына отырып, білім алушыларды мансаптық мақсаттарына жетуге шабыттандыру.

Әдістері:

- Дәрістер мен презентациялар: мамандар өз кәсібі, оқуы және мансап жолы туралы дәрістер мен презентациялар өткізеді.

- Мансап-форумдар: әр түрлі мамандықтардың бірнеше өкілдері өз тәжірибелерімен бөлісетін және аудиторияның сұрақтарына жауап беретін іс-шаралар.

- Жеке әңгімелер: кәсіби қызығушылықтар мен мансаптық мақсаттарды тереңірек талқылау үшін кездесулер ұйымдастыру.

Мысалдар:

- Өзінің мансаптық жолы, қазіргі жобалары және инженерлік перспективалары туралы әңгімелейтін табысты инженермен кездесу.

- Білім алушылар сұрақтар қойып, мансап таңдау бойынша кеңестер ала алатын түрлі сала мамандарының қатысуымен өтетін Форум.

Бұл іс-шаралар білім алушыларға мамандықтар мен білім беру жолдары туралы нақты түсінік алуға көмектеседі, бұл олардың болашақ профилі мен мансаптық бағытын саналы түрде таңдауға ықпал етеді.

3. Элективті курстар: білім алушыларды әртүрлі кәсіптер мен оқу бағыттарының негіздерімен таныстыратын арнайы курстарды енгізу. Бұл курстар білім алушыларға іс жүзінде бейіндік сыныптарда оқытылатын пәндермен танысуға және бейіндік саналы түрде таңдауға көмектеседі.

Элективті курстар

Элективті курстар - бұл білім алушыларға белгілі бір пәндер мен кәсіптерді тереңдетіп оқуға көмектесетін қосымша білім беру ұсынысы.

Арнайы курстарды енгізу: Курс болашақ бейіндік оқытудың бөлігі болып табылатын мамандық негіздерін немесе білім саласын зерттеуге бағытталуы мүмкін. Мысалы, бағдарламалау, инженерия, биология және басқа бағыттар бойынша курстар.

Арнайы курстарды енгізу

Мақсаттары мен міндеттері: арнайы курстар белгілі бір пәндерді немесе кәсіби салаларды терең зерттеуге бағытталған.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Бейіндік оқытуға дайындық: бұл курстар білім алушыларға бейіндік сыныптарда және одан әрі оқытуда сұранысқа ие болатын базалық білім мен дағдыларды алуға көмектеседі.

- Мамандықтармен танысу: курстар мамандықтардың негіздерін зерттеуге бағытталуы мүмкін, бұл білім алушыларға қандай бағыттар қызықтыруы мүмкін екенін жақсы түсінуге көмектеседі.

- Мамандандырылған дағдыларды дамыту: курстардағы сабақтар бағдарламалау, инженерлік есептеулер, зерттеу әдістері және т. б. сияқты нақты дағдыларды дамытуға бағытталуы мүмкін.

Әдістері:

- Оқу бағдарламаларын әзірлеу: білім алушылардың мүдделері мен қабілеттеріне бейімделген оқу бағдарламалары құрылады. Бағдарламалар теориялық және практикалық сабақтарды қамтуы мүмкін.

- Интерактивті оқыту: білім алушылардың белсенді қатысуын ынталандыратын оқыту әдістерін енгізу, мысалы, топтарда жұмыс істеу, кейс-әдістер, іскерлік ойындар.

- Жобалау қызметі: білім алушылар теориялық білімді тәжірибеде қолдануға мүмкіндік беретін таңдалған бағыттарға байланысты жобаларды орындайды.

Мысалдар:

- Бағдарламалау негіздері курсы, онда білім алушылар бағдарламалау тілдерін үйренеді, қарапайым қосымшалар жасайды және хакатондарға қатысады.

- Биологиялық процестерді зерттеуді, зертханалық эксперименттер жүргізуді және ғылыми зерттеулерге қатысуды қамтитын биотехнология курсы.

Практикалық танысу: білім алушылар іс жүзінде бейіндік сыныптарда болатын пәндер мен тақырыптардың негіздерін игеруге мүмкіндік алады.

Бұл зертханалық жұмыстарды, практикалық тапсырмаларды және жобаларды қамтуы мүмкін.

Практикалық танысу

Мақсаттары мен міндеттері: бейіндік сыныптарда оқытылатын пәндер мен тақырыптармен практикалық танысу білім алушыларға алған білімдері мен дағдыларын нақты жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Білімді практикада қолдану: білім алушылар теориялық білімді практикалық тапсырмаларда қолдана алады, бұл материалды жақсы түсінуге және игеруге көмектеседі.

* Кәсіби дағдыларды дамыту: практикалық сабақтар білім алушыларға болашақта бейіндік оқыту мен кәсіби қызметте пайдалы болатын нақты дағдыларды игеруге көмектеседі.

- Сенімділікті арттыру: білім алушылар өз қабілеттері мен қабілеттеріне деген сенімділікті дамытуға ықпал ететін нақты міндеттерді шешу тәжірибесін алады.

Әдістері:

- Зертханалық жұмыстар: білім алушылар зертханаларда эксперименттер мен зерттеулер жүргізеді, бұл оларға кәсіби қызметте қолданылатын әдістер мен құралдарды игеруге көмектеседі.

- Практикалық тапсырмалар: тапсырмалар нақты жағдайларды шешуді, жағдайларды модельдеуді және жобаларды әзірлеуді қамтуы мүмкін.

- Жобалық жұмыс: білім алушылар техникалық шешімдерді әзірлеу, зерттеулер жүргізу немесе прототиптер жасау сияқты кәсіби ортадағы нақты міндеттерді имитациялайтын жобалармен жұмыс істейді.

Мысалдар:

- Химия курсындағы зертханалық жұмыстар, онда білім алушылар химиялық реактивтермен эксперименттер жүргізеді және нәтижелерді талдайды.

- Инженерия курсындағы практикалық тапсырма, онда білім алушылар көпірдің моделін жасайды және оның беріктігін тексереді.

Бейіндік таңдауға көмектесу: бұл курстар білім алушыларға бейіндік оқытуда не күтіп тұрғаны туралы жақсы түсінік береді және олардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне негізделген саналы таңдау жасауға көмектеседі.

Бейіндік таңдауға көмектесу

Мақсаттары мен міндеттері: арнайы курстар білім алушыларға сабақ барысында алған қызығушылықтары, қабілеттері мен тәжірибелеріне негізделген оқыту профилін саналы түрде таңдауға көмектеседі.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Қызығушылықтар мен қабілеттерді бағалау: курстар білім алушыларға әртүрлі пәндерде өздерін сынап көруге және қайсысы ең қызықты және қолайлы екенін түсінуге мүмкіндік береді.

- Нұсқаларды қарастыру: білім алушылар әртүрлі оқу профильдері мен кәсіптері туралы біле алады, бұл олардың болашағын бағалауға және саналы таңдау жасауға көмектеседі.

- Шешімдерді қолдау: курстар білім алушыларға өз жетістіктерін талдауға және оқытудың оңтайлы профилін таңдауға көмектесетін оқытушылармен және психологтармен кеңесуді қамтуы мүмкін.

Әдістері:

- Рефлексия және өзін-өзі бағалау: Білім алушылар курстар барысында өздерінің жетістіктері мен қиындықтарын бағалайды, бұл олардың күшті жақтары мен даму бағыттарын жақсы түсінуге көмектеседі.

- Оқытушылармен кеңесу: оқытушылар білім алушыларға олардың жетістіктері мен қабілеттерін талдауға көмектеседі, оқу профилін таңдау бойынша ұсыныстар ұсынады.

- Кәсіптерге шолу: курстарға дәрістер мен мастер-класстар кіруі мүмкін, онда білім алушылар оқытылатын пәндермен байланысты әртүрлі кәсіптер туралы біледі.

Мысалдар:

- Рефлексивті сабақ, онда білім алушылар биология курсына жетістіктерін талдайды және оқытушымен медицина саласындағы бейіндік оқыту мүмкіндіктерін талқылайды.

- Информатика бойынша оқытушымен кеңесу, онда білім алушылар бағдарламалау курсына өз жетістіктерін талқылайды және "ақпараттық технологиялар" бейіні бойынша оқыту мүмкіндігін қарастырады.

Бұл аспектілер білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен қабілеттерін дамыта алатын біртұтас білім беру ортасын құруға ықпал етеді, сонымен бірге оқытудың оңтайлы профилін таңдау үшін қажетті қолдау алады.

4. Консультациялық қолдау: мұғалімдер мен психологтар білім алушыларға және олардың ата-аналарына білім алушылардың қабілеттеріне, қызығушылықтарына және болашақ мансаптық мақсаттарына қарай оқытудың оңтайлы бейінін таңдауға көмектеседі.

Консультациялық қолдау

Консультациялық қолдау оқу профилін таңдауда жеке көмек көрсетеді.

Мұғалімдермен және психологтармен кеңесу: Педагогикалық және психологиялық кеңес беру білім алушылар мен олардың ата-аналарына мүмкіндіктерді түсінуге, перспективаларды бағалауға және оқытудың ең қолайлы профилін таңдауға көмектеседі.

Мұғалімдермен және психологтармен кеңесу

Мақсаттары мен міндеттері: мұғалімдермен және психологтармен кеңесу білім алушылар мен олардың ата-аналарына оқу профилін таңдау туралы саналы шешім қабылдау үшін қажетті қолдау мен ақпарат береді. Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Мүмкіндіктерді бағалау: білім алушыларға олардың күшті жақтарын, қызығушылықтары мен қабілеттерін түсінуге, сондай-ақ әртүрлі оқыту профильдері ұсынатын мүмкіндіктерді бағалауға көмектесу.

- Ата-аналарды хабардар ету: ата-аналарға балаларына шешім қабылдауда қолдау көрсету үшін оқу профильдері, олардың ерекшеліктері мен мүмкіндіктері туралы толық ақпарат беру.

- Стратегияны әзірлеу: Оқу профилін сәтті таңдау және меңгеру үшін іс-қимыл жоспарын бірлесіп әзірлеу.

Әдістері:

- Жеке кеңес беру: мұғалімдермен және психологтармен жеке кездесулер, онда білім алушының академиялық жетістіктері, оның қызығушылықтары мен кәсіби бейімділігі талқыланады.

- Топтық кездесулер: білім алушылар мен ата-аналар үшін кездесулер ұйымдастыру, онда кәсіптік бағдарлаудың жалпы мәселелері талқыланады, ұсынымдар мен сұрақтарға жауаптар беріледі.

- Ұсыныс хаттары: мұғалімдер білім алушының бақылауларына, олардың жетістіктері мен қалауларына негізделген ұсыныс хаттар немесе есептер жасай алады.

Мысалдар:

- Математика мұғалімімен жеке кеңес беру, ол білім алушыға "жаратылыстану" профилінің оған қаншалықты сәйкес келетінін және қандай курстарды таңдау керектігін түсінуге көмектеседі.

* Психологпен топтық кездесу, онда Бейіндік таңдау кезінде стресске төзімділік мәселелері талқыланады және мазасыздықты басқару бойынша кеңестер беріледі.

Мансаптық мақсаттарды талдау: мамандар білім алушыларға ұзақ мерзімді мансаптық мақсаттарын анықтауға және осы мақсаттарға сәйкес келетін Бейіндік таңдауға көмектеседі.

Мансаптық мақсаттарды талдау

Мақсаттары мен міндеттері: мансаптық мақсаттарды талдау білім алушыларға ұзақ мерзімді мансаптық ұмтылыстарын анықтауға және оларды тиісті оқу профилін таңдаумен байланыстыруға көмектеседі.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Мақсаттарды анықтау: білім алушыларға олардың ұзақ мерзімді кәсіби мақсаттары мен қалаған мансаптық жолдарын білуге көмектесу.

- Бейіндік мақсаттарға сәйкестендіру: білім алушының мансаптық мақсаттарына сәйкес келетін оқыту профильдерін анықтау және осы мақсаттарға сәйкес оқу процесін жоспарлау.

- Болашақты жоспарлау: білім алушыға тиісті Бейіндік таңдаудан бастап мансаптық мақсаттарына жетуге көмектесетін қадамдық жоспар құру.

Әдістері:

- Мансаптық тесттер: мансаптық қызығушылықты бағалау үшін тесттер мен сауалнамаларды қолдану, бұл білім алушыға ең қолайлы кәсіби бағыттарды анықтауға көмектеседі.

- Мансаптық кеңес беру: білім алушының мансаптық мақсаттары, оларға жету жолдары және оқу профилін таңдау талқыланатын жеке немесе топтық сессиялар.

- Мансап жоспарын әзірлеу: білім алушымен бірлесіп, қажетті білім беру қадамдарын, тағылымдамаларды және мансаптық мақсаттарға жету үшін қосымша әрекеттерді қамтитын Жол картасын жасау.

Мысалдар:

- Білім алушыға медицинаға не қызықтыратынын түсінуге көмектесетін мансаптық тест және «Биология және химия» профилін таңдау туралы ұсыныс.

- Мансап бойынша кеңес берушімен кеңесу, онда білім алушы өзінің инженерлік мақсаттарын анықтайды және математика және физика курстарына баса назар аудара отырып, оқу жоспарын жасайды.

Ата-аналармен жұмыс: Ата-аналармен кездесулер өткізіледі, онда балалардың бейіні мен кәсіби қалауын таңдау мәселелері талқыланады, сондай-ақ білім алушыларды қолдау бойынша ұсыныстар беріледі.

Ата-аналармен жұмыс

Мақсаттары мен міндеттері: Ата-аналармен жұмыс оларға білім алушыларға оқу бейінін таңдау процесінде қолдау көрсетуге көмектесетін ақпарат пен ұсыныстар беруге бағытталған.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Ақпараттандыру: ата-аналарды оқыту бейіндерінің мүмкіндіктері мен балаларының болашағы туралы өзекті ақпаратпен қамтамасыз ету.

- Ынтымақтастық: ата-аналардың балаларына тиімді қолдау көрсету үшін Бейіндік таңдау процесіне белсенді қатысуы үшін жағдай жасау.

- Қолдау: отбасындағы білім алушылар үшін қолайлы және қолдау ортасын құру бойынша ұсыныстар беру.

Әдістері:

- Ақпараттық кездесулер: ата-аналармен кездесулер өткізу, онда оларға оқыту бейіндері, олардың ерекшеліктері мен болашағы туралы айтылады.

- Жеке кеңес беру: Ата-аналармен жеке әңгімелер, онда баланың нақты қызығушылықтары мен қабілеттері, сондай-ақ ықтимал оқу профильдері талқыланады.

- Ақпараттық материалдар: Бейіндік таңдауда балаларды қолдау туралы ата-аналар үшін пайдалы ақпаратты қамтитын буклеттерді, брошюраларды және басқа материалдарды әзірлеу және тарату.

Мысалдар:

- Жоғары сынып білім алушыларының ата-аналарымен кездесу, онда бейіндік оқыту нұсқалары талқыланады және шешім қабылдауда балаларды қолдау бойынша ұсыныстар беріледі.

- Ата-аналармен жеке кеңес, онда баланың психологиялық тестілерінің нәтижелері талқыланады және оқу профилін таңдау бойынша кеңестер беріледі.

Бұл іс-шаралар білім алушының мүдделері мен қабілеттерін ғана емес, сонымен қатар ұзақ мерзімді мансаптық мақсаттары мен отбасын қолдауды ескеретін оқыту профилін таңдауға кешенді тәсілді қамтамасыз етеді.

5. Тәжірибелік іс-шаралар: жобалау жұмыстары, бейіндік бағыттар бойынша олимпиадалар мен конкурстарға қатысу, бұл білім алушыларға таңдалған салада өз күштерін сынап көруге мүмкіндік береді.

Практикалық іс-шаралар

Тәжірибелік іс-шаралар білім алушыларға өз білімдері мен дағдыларын тәжірибеде қолдануға мүмкіндік беруге бағытталған.

- Жобалау жұмыстары: білім алушылар өздерін қызықтыратын салалармен байланысты жобаларға қатысады, бұл практикалық дағдыларды дамытуға және нақты жағдайларда жұмыс тәжірибесін алуға көмектеседі.

Жобалау жұмыстары

Мақсаттары мен міндеттері: жобалау жұмыстары білім алушыларға теориялық білімді практикада қолдануға, зерттеу қызметі, сыни ойлау және топтық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Практикалық дағдыларды дамыту: білім алушылар нақты жобалармен жұмыс істеу тәжірибесін алады, бұл оларға кәсіби қызметке қажетті дағдыларды дамытуға көмектеседі.

- Қызығушылық саласына ену: болашақ оқыту профиліне қатысты жобалар білім алушыларға өздерін қызықтыратын саланы тереңірек зерттеуге және оның әрі қарай оқуға жарамды екенін түсінуге мүмкіндік береді.

- Зерттеу дағдыларын дамыту: білім алушылар зерттеуді жоспарлауға және жүргізуге, нәтижелерді талдауға және қорытынды жасауға үйренеді, бұл бейіндік оқытуға дайындықтың маңызды кезеңі болып табылады.

Әдістері:

- Топтық жобалар: білім алушылар ынтымақтастық, рөлдерді бөлу және жауапкершілік дағдыларын дамытуға ықпал ететін жобалар бойынша топтарда жұмыс істейді.

- Жеке жобалар: жеке орындалатын жобалар білім алушыларға өздерінің жеке қабілеттері мен қызығушылықтарын көрсетуге мүмкіндік береді.

- Интерактивті және практикалық тапсырмалар: жобаларға білімді нақты жағдайда қолдануды қажет ететін практикалық тапсырмаларды қосу, мысалы, техникалық құрылғыны әзірлеу, бағдарламалық код жазу, әлеуметтік сауалнамалар жүргізу.

Мысалдар:

- Білім алушылар ластанудың қоршаған ортаға әсерін зерттейтін және жағдайды жақсарту үшін шешімдер ұсынатын экологиялық жобаны әзірлеу.

- Үй құрылғыларын басқару сияқты белгілі бір тапсырманы шешетін бағдарламалау курсының бөлігі ретінде бағдарламалық жасақтама жасау.

- Олимпиадалар мен конкурстарға қатысу: білім алушылар әртүрлі жарыстарға қатыса алады, бұл таңдалған салаға тереңірек еруге және олардың күшті жақтары мен мүдделерін анықтауға ықпал етеді.

Олимпиадалар мен конкурстарға қатысу

Мақсаттары мен міндеттері: олимпиадалар мен конкурстарға қатысу білім алушыларға құрдастарымен бәсекелесуге, қызығушылық танытатын салалардағы білімдерін тереңдетуге және өз жетістіктері үшін танылуға мүмкіндік береді.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Таңдалған салаға ену: жарыстарға қатысу пәнді терең зерттеуге ықпал етеді, аналитикалық және зерттеу дағдыларын дамытады.

- Күшті жақтарын анықтау: жарыстар білім алушыларға өздерінің күшті жақтарын анықтауға көмектеседі, бұл оқу профилін таңдауда пайдалы болуы мүмкін.

- Тәжірибе алу және тану: олимпиадалар мен конкурстарға қатысу білім алушыларға құнды тәжірибе алуға, сондай-ақ бейінді оқу орындарына түсу және одан әрі мансап жолында пайдалы болуы мүмкін тануға мүмкіндік береді.

Әдістері:

- Дайындық курстары: олимпиадалар мен конкурстарға дайындалуға бағытталған курстар білім алушыларға білімді жүйелеуге және күрделі міндеттерге дайындалуға көмектеседі.

- Өңірлік және Ұлттық олимпиадаларға қатысу: білім алушылар әртүрлі деңгейдегі жарыстарға қатысады, бұл оларға үздік білім алушылармен бәсекелесуге және өз қабілеттерін бағалауға мүмкіндік береді.

- Оқытушылармен кеңесу: мұғалімдер қиын тақырыптарды зерттеу және мәселелерді шешу бойынша ұсыныстар бере отырып, білім алушыларға олимпиадаларға дайындалуға көмектеседі.

Мысалдар:

- Математикалық олимпиадаға қатысу, онда білім алушылар күрделі есептерді шешеді және математикалық тұжырымдамаларды практикада қолданады.

- Ғылыми-техникалық конкурсқа қатысу, онда білім алушылар жаңа технологияларды әзірлеуге байланысты өз жобаларын ұсынады.

Жетістіктер портфолиосын қалыптастыру: іс-шараларға қатысу негізінде бейінді оқу орындарына түсу және болашақ кәсіби өсу кезінде пайдалы болуы мүмкін портфолио қалыптастырылады.

Жетістіктер портфолиосын қалыптастыру

Мақсаттары мен міндеттері: жетістіктер портфолиосын қалыптастыру білім алушының жұмыс нәтижелерін жүйелеуге, оның жетістіктерін құжаттауға және оларды оқу орындарына түсу және одан әрі кәсіби өсу үшін пайдалануға мүмкіндік береді.

Негізгі мақсаттарға мыналар жатады:

- Жетістіктерді жүйелеу: портфолио білім алушының барлық жетістіктерін бір жерде жинауға көмектеседі, бұл оларды оқу орындарына немесе конкурстық бағдарламаларға түсу кезінде ұсынуды жеңілдетеді.

- Прогресті көрсету: Портфолио білім алушының дамуын, оның таңдалған саладағы жетістіктері мен жетістіктерін бақылауға мүмкіндік береді.

- Мансаптық өсуді қолдау: Портфолио білім алушыларға тағылымдамадан өтуге, оқу бағдарламаларына немесе болашақта жұмыс іздеуге көмектесетін кәсіби түйіндеменің негізі бола алады.

Әдістері:

- Материалдарды жинау: білім алушылар дипломдар, сертификаттар, жоба есептері, мақалалар және фотосуреттер сияқты жетістіктері мен жетістіктеріне байланысты материалдарды жинайды және жүйелейді.

- Талдау және іріктеу: білім алушылар өз жетістіктерін талдайды және портфолиоға енгізу үшін ең маңыздыларын таңдайды.

- Электрондық портфолио құру: білім алушылар Электрондық портфолио құра алады, бұл оны жаңартуды және әртүрлі мақсаттарда пайдалануды жеңілдетеді, мысалы, оқу бағдарламаларына өтініш беру немесе тағылымдамадан өту.

Мысалдар:

- Білім алушының жаратылыстану ғылымдары саласындағы жетістіктерін қамтитын портфолио, мысалы, конкурстарға қатысу, оқу курстары шеңберінде орындалған зерттеулер мен жобалар.

- Код мысалдарын, жоба сипаттамаларын және алынған марапаттарды қамтитын электрондық бағдарламалау портфолиосы.

Бұл элементтер білім алушыларға өздерінің дағдылары мен қызығушылықтарын дамытуға ғана емес, сонымен қатар олардың

жетістіктерін құжаттауға және ұсынуға көмектеседі, бұл оқу профилін сәтті таңдау мен меңгеру жолындағы маңызды қадам.

Бейін алдындағы дайындықтың бұл элементтері білім алушылардың бейіндік білім беру бағдарламаларына және одан әрі кәсіби қызметке табысты интеграциялануына ықпал ететін оқыту бейінін саналы түрде таңдау үшін берік негіз құруға көмектеседі.

Бейінге дейінгі дайындық оқу профилін саналы түрде таңдауды қалыптастыруға, оқуға деген ынтаны арттыруға және одан әрі кәсіби өзін-өзі анықтауға дайындалуға ықпал етеді.

2. БЕЙІНДІК ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

2.1 Бейіндік оқытуды ұйымдастыру және жоспарлау бойынша ұсыныстар

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқыту білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен кәсіби ұмтылыстарын ескере отырып, олардың білім беру қажеттіліктерін барынша қанағаттандыруға бағытталған білім беру процесінің маңызды кезеңі болып табылады.

Бейіндік оқытудың негізгі мақсаты әрбір білім алушы өзінің күшті жақтарын дамыта алатын, оны қызықтыратын салаларда терең білім мен дағдыларды игере алатын, сондай-ақ одан әрі білім беру немесе кәсіптік жолды саналы түрде таңдауға дайындала алатын жағдайлар жасау болып табылады.

Әрбір білім алушының оқу пәндері мен қызмет түрлерінде оның қалауын анықтайтын ерекше қызығушылықтары мен қабілеттері бар.

Бейіндік оқыту білім алушыларға олардың қызығушылықтары мен мақсаттарына сәйкес келетін оқу курстары мен бағдарламаларын таңдауға мүмкіндік бере отырып, осы жеке ерекшеліктерді ескеруге мүмкіндік береді.

Бұл оқуға деген мотивацияны қалыптастыруға ықпал етеді, өйткені білім алушылар өздерін шынымен қызықтыратын және болашақ мансабына әсер ететін пәндерді оқи алады.

Мысалы, жаратылыстану ғылымдарына қызығушылық танытатын білім алушы биология, химия немесе физика бойынша тереңдетілген курстарды таңдай алады, бұл оған медициналық немесе инженерлік мамандықтарға түсуге дайындалуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, гуманитарлық ғылымдарға бейім білім алушы әдебиетті, тарихты, құқықты зерттеуге назар аудара алады, бұл оған аналитикалық ойлауды дамытуға және заң немесе филология факультеттеріне түсуге дайындалуға көмектеседі.

Бейіндік оқыту білім алушыларды болашақ кәсіби қызметке дайындауда да маңызды рөл атқарады. Ол жоғары оқу орындарына сәтті түсу үшін қажетті білім мен дағдыларды қамтамасыз етіп қана қоймайды, сонымен қатар білім алушыларға таңдалған мамандықтардың талаптары мен ерекшеліктерін жақсы түсінуге көмектеседі.

Бұған бейінді пәндерді зерделеу, жобалық қызметке қатысу, практика мен тағылымдамадан өту, сондай-ақ кәсіп өкілдерімен кездесулер, кәсіпорындарға экскурсиялар және т. б. сияқты кәсіптік бағдарлау іс-шаралары арқылы қол жеткізіледі.

Мұндай дайындықтың мысалы техникалық мамандықтарға түсуді жоспарлап отырған білім алушылар үшін бағдарламалау негіздері мен ақпараттық технологияларды зерделеу болуы мүмкін.

Оқу процесінде олар теориялық негіздерді игеріп қана қоймай, болашақ жұмыста қолдана алатын практикалық дағдыларды игереді. Медицинаға қызығушылық танытқан білім алушылар үшін анатомия және физиология сабақтары, сондай-ақ зертханалар мен медициналық мекемелерде практикалық сабақтар ұйымдастырылуы мүмкін.

Бейіндік оқытудың негізгі аспектілерінің бірі білім алушыларға болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға көмектесу болып табылады.

Білім алушылардың өздерінің күшті және әлсіз жақтарын біліп қана қоймай, еңбек нарығында қандай дағдылар мен білімдер талап етілетінін, ЖОО мен жұмыс берушілердің кандидаттарға қандай талаптар қоятынын түсінуі маңызды.

Бейіндік оқыту білім алушыларға әртүрлі кәсіптермен танысуға, әртүрлі қызмет түрлерінде өзін сынап көруге және осылайша болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға мүмкіндік береді.

Мысалы, экономика мен бизнеске қызығушылық танытатын білім алушылар бизнестегі шешім қабылдау процестерін имитациялайтын модельдеу мен рөлдік ойындарға қатыса алады, нарықтық деректерді талдай алады және бизнес-жоспарлар жасай алады.

Бұл оларға теориялық білім алуға ғана емес, сонымен қатар осы саладағы жұмыс оларға сәйкес келетіндігін, қандай дағдыларды дамыту керектігін және университет пен мамандықты таңдағанда нені ескеру керектігін түсінуге мүмкіндік береді.

Бейіндік оқыту білім беру процесін дараландырудың жоғары дәрежесін талап етеді. Бұл мұғалімдер мен білім беру мекемелері әр білім алушы үшін жеке білім беру маршруттарын жасауға дайын болуы керек дегенді білдіреді.

Бұл бағыттар бейіндік және элективті курстарды таңдауды, жеке жобаларды әзірлеуді, зерттеу жұмыстарына қатысуды және білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін оқытудың басқа түрлерін қамтиды.

Даралау сонымен қатар білім алушылардың үлгеріміне тұрақты мониторинг жүргізуді, білім алушылардың мүдделеріндегі жетістіктер мен өзгерістерге байланысты консультациялар жүргізуді және білім беру жоспарларын түзетуді көздейді.

Бұл мұғалімдер, білім алушылар және олардың ата-аналары арасындағы тығыз қарым-қатынасты, сондай-ақ заманауи білім беру технологиялары мен әдістерін қолдануды талап етеді.

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқыту білім алушылардың білім беру қажеттіліктерін тиімдірек қанағаттандыруға, олардың қабілеттерін дамытуға және оларды кәсіби жолды саналы түрде таңдауға дайындауға мүмкіндік беретін қазіргі заманғы білім беру жүйесінің маңызды элементі болып табылады. Ол оқуға тұрақты мотивацияны қалыптастыруға, болашақта табысты оқу мен жұмыс істеу үшін қажетті негізгі құзыреттер мен дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Бейіндік оқытуды ұйымдастыру білім алушылардың жеке ерекшеліктерін есепке алуды, білім беру бағдарламаларының икемділігін және жоғары оқу орындарымен және жұмыс берушілермен тығыз ынтымақтастықты қамтитын кешенді тәсілді талап етеді.

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқыту білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен кәсіби ұмтылыстарын ескере отырып, олардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған.

Бейіндік оқытуды табысты іске асыру үшін мынадай негізгі аспектілерді қамтитын кешенді тәсіл қажет:

2.1.1. Оқу процесін жоспарлау

Оқу процесін жоспарлау жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқытуды табысты ұйымдастырудың негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Ол білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен кәсіби ұмтылыстарын ескеретін білім беру ортасын құруға бағытталған бірнеше кезеңдерді қамтиды. Төменде осы процестің негізгі қадамдары егжей тегжейлі қарастырылған:

— Білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерін талдау: Оқу процесін жоспарлаудың бірінші және маңызды кезеңі-білім алушылардың қызығушылықтарын, қабілеттері мен кәсіби қалауларын диагностикалау.

Бұл кезең білім алушыларды нақты не қызықтыратынын, олардың қандай күшті жақтары бар екенін және қай салада өздерін барынша табысты көрсете алатынын терең түсінуге мүмкіндік береді.

Мұғалімдер білім алушылардың қызығушылықтарын, қабілеттерін және кәсіби қалауын диагностикалауы керек. Бұған сауалнама, сұхбат, психологпен кеңесу, сондай-ақ әртүрлі пәндер бойынша академиялық жетістіктерді зерттеу кіруі мүмкін.

- Сауалнама: сауалнама-бұл білім алушылардың оқу пәндері мен білім салаларын таңдаудағы қалауын анықтауға мүмкіндік беретін тиімді әдіс. Сауалнамада қандай пәндер ең қызықты, қандай кәсіби салалар қызығушылық тудырады, білім алушылар қандай хобби мен сыныптан тыс жұмыстарды таңдайтыны туралы сұрақтар енгізілуі мүмкін.

Сауалнама нәтижелері мұғалімдерге білім беру бағдарламаларын қай бағытта дамыту керектігін түсінуге көмектеседі.

- Әңгімелесу: білім алушылармен жеке әңгімелесу олардың мүдделерін, уәждемелерін және кәсіби жоспарларын толығырақ талқылауға мүмкіндік береді.

Әңгімелесу барысында мұғалім нақтылайтын сұрақтар қоя алады, білім беру маршруттарының әртүрлі нұсқаларын ұсына алады және білім алушылардың жасырын таланттары мен қабілеттерін анықтай алады.

Сұхбат сонымен қатар мұғалім мен арасындағы сенімді қарым-қатынасты орнатуға көмектеседі Білім алушыбұл табысты оқуға ықпал етеді.

- Психологпен кеңесу: психологиялық диагностика білім алушылардың академиялық қабілеттерін ғана емес, сонымен қатар олардың жеке ерекшеліктерін де анықтауға мүмкіндік береді, бұл оқу профилін таңдауға әсер етуі мүмкін.

Психолог кәсіби фокусты, жеке қасиеттерді, стресске төзімділік деңгейін және ең жақсы білім беру траекториясын анықтау үшін маңызды басқа параметрлерді тексере алады.

Психологиялық кеңес беру білім алушыларға өздерінің күшті және әлсіз жақтарын жақсы түсінуге көмектеседі, бұл мамандықты саналы түрде таңдауды қалыптастыру үшін маңызды.

- Академиялық жетістіктерді зерттеу: білім алушылардың ағымдағы академиялық жетістіктерін талдау оқу профилін таңдауда да маңызды рөл атқарады.

Мұғалімдер білім алушылардың бағаларын, олардың олимпиадаларға, конкурстарға және басқа да академиялық іс-шараларға қатысуын зерттей алады, олар қай пәндерде үлкен жетістіктерге жететіндігін анықтай алады.

Бұл мұғалімге білім деңгейіне сәйкес келетін және қызығушылық саласында дамуға көмектесетін курстарды ұсынуға мүмкіндік береді.

- Жеке білім беру жоспарларын әзірлеу: диагностика нәтижелері негізінде міндетті және элективті курстарды, жобалық қызметті және оқытудың басқа түрлерін қамтитын жеке білім беру траекториялары әзірленеді.

Бұл білім алушының мүдделері мен мақсаттарына барынша сәйкес келетін білім беру бағытын құруға көмектеседі.

- Оқу бағдарламаларын құру: оқу бағдарламалары білім беру стандарттарындағы, еңбек нарығының қажеттіліктері мен білім алушылардың мүдделеріндегі өзгерістерді ескеру үшін икемді және бейімделгіш болуы керек.

Профиль шеңберінде қосымша курстар мен модульдерді таңдау мүмкіндігін қарастыру маңызды.

2.1.2. Жеке білім беру жоспарларын/ маршруттарын немесе траекторияларын әзірлеу

Білім алушылардың мүдделері мен қабілеттеріне диагностика жүргізгеннен кейін әрбір білім алушы үшін жеке білім беру жоспарларын (ЖБЖ) әзірлеу қажет. ЖБЖ-білім алушының жеке қажеттіліктері мен мақсаттарына сәйкес келетін оқу курстарының, оқыту нысандарының және қосымша іс-шаралардың тізімін қамтитын дербестендірілген құжат.

- Міндетті және элективті курстар: ЖБЖ мемлекеттік білім беру стандартында көзделген міндетті курстарды да, білім алушы өзінің мүдделері

мен болашақ жоспарларына сәйкес таңдайтын элективті курстарды да қамтуы тиіс.

Мысалы, жаратылыстану ғылымдарына қызығушылық танытқан білім алушы химия, биология және экология бойынша элективті курстарды, сондай-ақ математика және физика бойынша міндетті курстарды таңдай алады.

- Жобалау қызметі: ЖБЖ -ның маңызды бөлігі білім алушыларға өз бетінше немесе топтарда таңдалған оқыту бейініне байланысты зерттеу жобаларында жұмыс істеуге мүмкіндік беретін жобалау қызметін қосу болып табылады.

Жобалар пәнаралық болуы мүмкін, бұл интегративті ойлауды дамытуға және әртүрлі салалардағы білімді іс жүзінде қолдану қабілетіне ықпал етеді.

- Оқытудың қосымша түрлері: ЖБЖ тағылымдамалар, практикумдар, ғылыми конференцияларға, конкурстарға және олимпиадаларға қатысу сияқты оқытудың басқа түрлерін де қамтуы мүмкін.

Бұл іс-шаралар білім алушыларға практикалық тәжірибе алуға, білімдерін тереңдетуге және жоғары оқу орындарына немесе кәсіби қызметке түсуге дайындалуға көмектеседі.

- Мониторинг және түзету: ЖБЖ икемді болуы тиіс және білім алушының табыстарына және оның мүдделері мен жоспарларындағы өзгерістерге байланысты тұрақты мониторинг пен түзетуге жатады.

Бұл курстар жиынтығын Өзгертуді, жаңа жобаларды қосуды немесе оқу формасын Өзгертуді қамтуы мүмкін.

Бейіндік мектеп білім алушыларының жеке білім беру траекториялары/маршруттары

Жеке білім беру траекториялары туралы түсінік

Жеке білім беру траекториялары (ЖБТ) – бұл әр білім алушылардың қызығушылықтарын, қабілеттерін, қажеттіліктері мен мақсаттарын ескере отырып әзірленетін жеке бағдарланған даму және оқыту жолдары.

Бұл траекториялар білім алушының білім беру және жеке қажеттіліктеріне сәйкес келетін оқу пәндерінің, әдістерінің, формалары мен оқу қарқынының жиынтығын қамтитын жоспар болып табылады.

Мақсаты жеке тұлғаны дамыту, оның интеллектуалды, физикалық, психикалық және басқа салаларын дамыту болып табылатын тәрбиені жүзеге асыру жағдайында білім алушының жеке басы объектінің позициясынан субъектінің позициясына ауыстырылады.

Білім алушының субъективті ұстанымы оның өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жүзеге асыру процесіндегі белсенділігімен сипатталады. Бұл белсенділік білім алушының жеке басының қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыруға ықпал ететін білім беру процесінде іс-әрекеттің мақсатын, міндеттерін, мазмұнын, әдістері мен құралдарын таңдау жағдайында жүзеге асырылуы мүмкін.

Бүгінгі күні білім алушылардың жеке ерекшеліктерін есепке алуға бағытталған білім беруді (оның ішінде тәрбиені) іске асыру үшін білім алушының жеке білім беру бағытын енгізу кеңінен қолданылады.

Жеке білім беру бағыты-бұл оқытушылардың өзін-өзі анықтау мен өзін-өзі жүзеге асыруына педагогикалық қолдау көрсету кезінде білім беру бағдарламасын таңдау, әзірлеу және іске асыру субъектісінің ұстанымын қамтамасыз ететін мақсатты түрде жобаланған сараланған білім беру бағдарламасы (С.В.Воробьева, Н. А. Лабунская, а. п. Тряпицына, А. Кунаш және т. б.)

Ғалымдар атап өткендей, қазіргі уақытта жеке білім беру маршрутын (бұдан әрі - ЖБМ) әзірлеудің әмбебап алгоритмі жоқ.

ЖБМ әзірлеу сатысында білім алушы сараланған білім беруді таңдау субъектісі ретінде әрекет етеді, өзінің білім беру қажеттіліктерін, танымдық және басқа да жеке ерекшеліктерін ұсынады.

ЖБМ іске асыру кезеңінде білім алушы өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жүзеге асыру арқылы білім беруді жүзеге асыру субъектісі ретінде әрекет етеді.

Ғалымдардың пікірінше, ЖБМ-ның мазмұны білім алушының білім беру қажеттіліктерімен, жеке қабілеттерімен, қызығушылығымен және мүмкіндіктерімен (бағдарламаны игеруге дайындық деңгейімен) және оның ата-анасының қажетті білім беру нәтижесіне қол жеткізуімен, базалық білім беру бағдарламасының мазмұнымен анықталады.

Осылайша, бұдан білім алушымен бірге атом-ны әзірлеуге ата-ана да белсенді қатысуы керек, ол да атом-ны іске асыру үшін жауапкершілікті өз мойнына алады деген қорытынды шығады.

Ғалымдар ЖБМ әзірлеу тиімділігінің келесі педагогикалық шарттарын анықтады:

- педагогикалық процестің барлық қатысушыларының өзін-өзі анықтау, өзін-өзі жүзеге асыру және одан әрі оқытудың бейіндік бағытын таңдаудың дұрыстығын тексеру тәсілдерінің бірі ретінде ЖБМ-ның қажеттілігі мен маңыздылығын түсінуі;

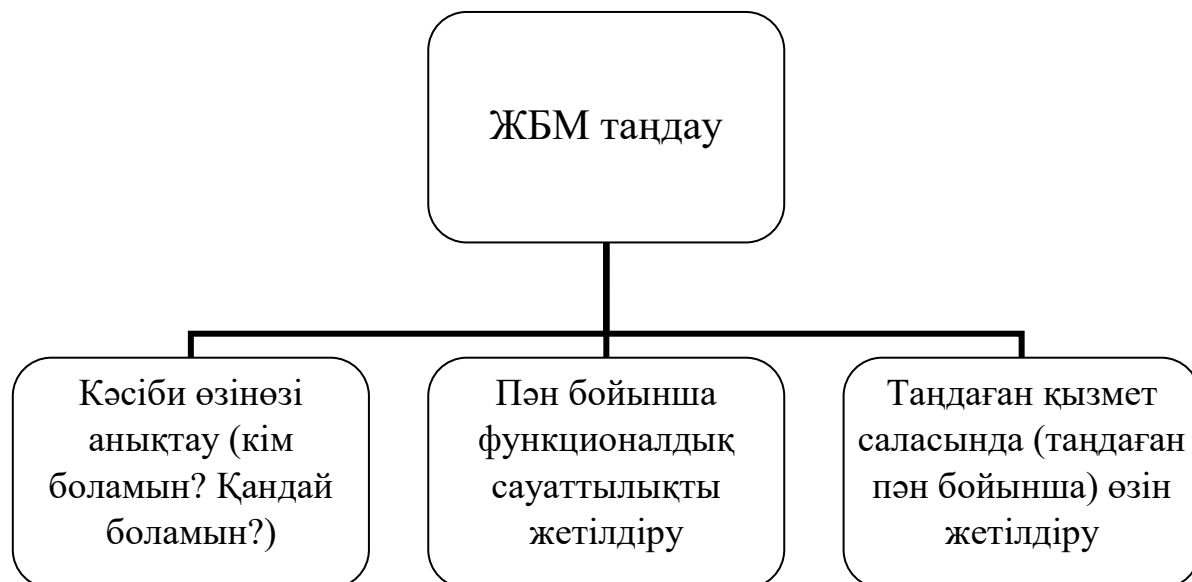
- білім алушылардың ЖБМ әзірлеу және іске асыру процесін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді және ақпараттық қолдауды жүзеге асыру;

- білім алушыларды атом энергиясын құру және іске асыру жөніндегі қызметке белсенді қосу;

- ЖБМ түзету негізі ретінде рефлексияны ұйымдастыру.

Білім алушының дамуы бір мезгілде немесе дәйекті іске асырылатын бірнеше білім беру бағыттары бойынша жүзеге асырылуы мүмкін. Мұғалімнің міндеті осы кезеңде ЖБМ таңдау кезінде қажетті ақпараттық және консультациялық қолдауды қамтамасыз ету. ЖБМ таңдау келесі факторлармен анықталады:

- баланың және оның ата-анасының қажетті білім беру нәтижесіне қол жеткізудегі ерекшеліктері, мүдделері мен қажеттіліктері;
  - тұлғаның білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру мүмкіндіктері;
  - ресурстық мүмкіндіктер.
- ЖБМ таңдау келесі бағыттарда жүзеге асырылуы мүмкін:

1-кесте. ЖБМ құрылымы келесі компоненттерді қамтиды:

Мақсаттық	Мемлекеттік білім беру стандартының (білім беру ұйымының стандартының) негізінде қалыптастырылатын білім алу мақсаттарын, білім алушының және оның ата-анасының білім алу кезіндегі уәждері мен қажеттіліктерін белгілеу.
Мазмұндық	Оқу пәндерінің құрылымын негіздеу және мазмұнын іріктеу, оларды жүйелеу және топтастыру, цикларалық, пәнаралық және пәнішілік байланыстарды орнату.
Технологиялық	Қолданылатын педагогикалық технологияларды, әдістерді, әдістемелерді, оқыту және тәрбиелеу жүйелерін анықтау.
Диагностикалық	Диагностикалық сүйемелдеу жүйесін анықтау.

Ұйымдастырушылық-педагогикалық	Педагогикалық мақсаттарға жету шарттары мен жолдары.
---------------------------------------	--

Ғалымдар ЖБМ-ды әзірлеу мен іске асыруды ұйымдастыру бойынша мұғалімнің іс-әрекеттерінің тізімін ұсынады:

- педагогикалық процесті құрылымдау (мотивтерді, мақсаттарды, білім беру қажеттіліктерін білім беру ортасының мүмкіндіктерімен үйлестіру);

- сүйемелдеу (атм әзірлеу және іске асыру кезінде консультациялық көмекті жүзеге асыру);

- реттеу (қызметтің барабар нысандарын пайдалану арқылы атом энергиясын іске асыруды қамтамасыз ету);

- нәтижелі (күтілетін нәтижелер тұжырымдалады).

Жеке білім беру траекторияларының құрылымы

Жеке білім беру траекториясы әдетте келесі компоненттерді қамтиды:

- Қажеттіліктерді диагностикалау және талдау: білім алушының ағымдағы білімін, дағдылары мен мүдделерін, сондай-ақ оның білім беру мақсаттары мен қалауларын бағалау.

- Мақсаттар мен міндеттерді анықтау: траектория шеңберінде қол жеткізуге болатын білім беру және дамыту мақсаттарын тұжырымдау. Бұл мақсаттар қысқа және ұзақ мерзімді болуы мүмкін.

- Оқытудың мазмұны мен формаларын таңдау: білім беру жоспарына енгізілетін оқу пәндерін, курстарды, элективтерді және қосымша іс-шараларды анықтау. Дәрістер, семинарлар, практикалық сабақтар, жобалау жұмыстары және т. б. сияқты оқыту нысандарын таңдау.

- Жоспарлау және кесте: сабақ кестесін, жобалық жұмыстарды, қосымша іс-шараларды және өзін-өзі дайындау уақытын қоса алғанда, сабақтың егжей-тегжейлі жоспарын әзірлеу.

- Бақылау әдістері мен формалары: аралық және қорытынды бағаларды, тестілерді, жобаларды және білім мен дағдыларды тексерудің басқа түрлерін қоса алғанда, траекторияның орындалуын бақылау әдістері мен формаларын анықтау.

- Түзету және бейімдеу: мақсаттарға қол жеткізуді тұрақты мониторингтеу және бағалау, сондай-ақ білім алушының қажеттіліктеріне, мүдделері мен жетістіктеріне байланысты траекторияны түзету.

Жеке білім беру траекторияларын әзірлеу ерекшеліктері

- Жеке мүдделер мен қабілеттерге назар аудару: траекториялар оқуды ынталандыратын және тиімді ету үшін білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен бейімділігін ескеруі керек.

- Икемділік және бейімделу: маңызды аспект-траекторияның икемділігі, бұл оқу жоспарын қызығушылықтардың, жетістіктердің және жаңа мүмкіндіктердің өзгеруіне байланысты бейімдеуге мүмкіндік береді.

- Мұғалімдермен және ата-аналармен өзара іс-қимыл: ЖБТ әзірлеу және іске асыру тек білім алушының ғана емес, оның ата-анасының, сондай-ақ траекторияны іске асыруға қолдау көрсетуге және көмектесуге тиіс мұғалімдердің де белсенді қатысуын талап етеді.

- Білім беру стандарттарымен интеграция: траекториялар білім беру жетістіктерінің деңгейіне сәйкес келуін қамтамасыз ету үшін мемлекеттік білім беру стандарттары мен бейіндік мектептің талаптарына сәйкес келуі керек.

- Ұзақ мерзімді перспективаға назар аудару: траектория одан әрі оқуға немесе мансапқа дайындалуға ықпал етуі үшін білім алушылардың ағымдағы қажеттіліктерін ғана емес, сонымен қатар оның болашақ білім беру және кәсіби мақсаттарын да ескеру қажет.

Бейіндік мектепте жеке білім беру траекторияларын әзірлеу және іске асыру білім алушылардың жеке және кәсіби өсуі үшін оңтайлы жағдайлар жасауға бағытталған, бұл оқу материалын тереңірек игеруге және болашақ кәсіби қызметке жақсы дайындалуға ықпал етеді.

А. В. Хуторский бойынша жеке білім беру траекториясын/ жеке білім беру маршрутын (ЖБМ) әзірлеу және іске асыру

А. В. Хуторская ЖБМ құрылысының бірнеше кезеңдерін анықтады:

1. Бірінші кезең. Педагогтың білім алушылардың жеке қасиеттерінің даму деңгейі мен айқындылық дәрежесін диагностикалау (2-кесте).

Қабілеттердің даму деңгейін диагностикалаудың көптеген әдістері бар:

- білім беру қажеттіліктері мен мотивтері;
- таңдаулы қызмет түрлері;
- идеялардың, білімдер мен дағдылардың саны мен сапасының бастапқы деңгейі;

- жүйке жүйесінің ерекшеліктері және ақпаратты өңдеу стильдері және т. б.

Диагностика нәтижелеріне сүйене отырып, педагог білім алушымен және оның ата-анасымен бірлесіп маршруттың мақсаттары мен міндеттерін айқындайды, жалпы ұсынымдар жүйесін құрады, соның ішінде:

- игеруге жататын мазмұн;
- оқу мазмұнын игеру бойынша қызмет түрлері;
- күтілетін жеке нәтижелер;
- бақылау нысандары [7].

2. Екінші кезең. Әрбір білім алушының, содан кейін педагогтың іргелі білім беру объектілерін тіркеуі. Жалпы оқу пәнінің мазмұнымен, тақырыптарымен және т. б. танысу. әр білім алушы меңгеруі керек тақырыптарды таңдайды (символдық, схемалық, сызбалық, тезистік түрде). Білім алушы қандай тәсілдерді қолданатынын таңдайды: бейнелі немесе логикалық таным, таныстыру, тақырыпты іріктеп немесе кеңейтілген меңгеру, тереңдетілген немесе энциклопедиялық зерттеу.

Тақырыптың мазмұнымен танысқан кезде мұғалім анықтайды:

- инвариантты мазмұн (яғни барлық білім алушылардың танысуы үшін міндетті мазмұн);

- белгілі бір модуль шеңберінде білім алушылар үшін өзекті мазмұн;

- практикалық тапсырмаларды орындаудың мүмкін нұсқалары: тренажер, практикум, зертханалық жұмыс, шығармашылық тапсырма, оларды әр түрлі білім алушыларға ұсынуға болады және оларды орындау міндетті емес.

3. Үшінші кезең. Білім алушының алдағы білім беру саласымен немесе тақырыбымен жеке қарым-қатынас жүйесін құру. Әр бала тақырыптың жеке бейнесін қалыптастырады (оны қалай жақсы көреді, болашақта идеалды аяқтайды):

- жеке мақсаттарды анықтау;

- бөлінген мәселелерге деген көзқарас;

- өз қызметінің перспективаларын анықтау, өз табыстылығын болжау және т. б.

2-кесте. Жеке білім беру бағыты (ұсынылмалы, мектепте өз қажеттілігіне сай өзгерте алады)

1. Мен кіммін? Мен қандаймын? (Менің өзім туралы көзқарасым)	
Сынып	
Туған күні	
Бос уақытыңыздағы сүйікті іс-әрекет	
Менің сүйікті оқу пәнім	
Менің оқу жетістіктерім	
Менің күшті жақтарым	
Менің әлсіз жақтарым	
Менің хоббиім	
Мен өз құрдастарымнан қалай ерекшеленемін	
Мен не істей аламын	
Кәсіби қызығушылық саласы (қоғамда қандай орын алғым келеді)	
Маған не ұнайды	
Маған не ұнамайды	

Мен кімге ұқсағым келеді	
2. Менің мақсаттарым мен міндеттерім	
2.1 Менің болашақ өмірлік мақсаттарым	
1) Кім болғым келеді, қандай мамандық алғым келеді	
2) Мен қандай болғым келеді (білім алушының қоғам мүшесі, жұмысшы, азамат, отбасы мүшесі ретінде алғысы келетін қасиеттер тізімделеді)	
2.2 Ең жақын мақсаттар, міндеттер, алдымен өзімізде не дамыту керек	
1) Мен Өзім туралы не білгім келеді (өзін-өзі тану міндеттері)	
2) Оқудағы міндеттер	
- өз жетістіктерін қандай пәндер бойынша арттыру керек	
- қандай қосымша білім салаларын зерттеу керек	
- қандай оқу дағдылары мен дағдыларын дамыту керек	
3) Практикалық қызметтегі міндеттер	
4) Перспективалық мақсатқа жету үшін қажетті нақты қасиеттерді қалыптастыру жөніндегі міндеттер	
3. Менің жоспарларым	
3.1 Орта мектепте білім берудің болжамды бағыты (бейіні)	
3.2 Мектепті бітіргеннен кейін кәсіптік білім берудің жоспарланған деңгейі	
3.3 Мені қызықтыратын мамандық	
3.4 Мектепті бітіргеннен кейін болжамды оқу орны	
4. Менің әрекет бағдарламам	
4.1 Өз мүмкіндіктері мен бейімділіктерін өзін-өзі тану	
1) Неде (қайда, қай салада өзімді сынап көремін)	

2) Кіммен, қайда кеңесемін	
3) Кеңес алу үшін кімге жүгінемін	
4.2. Оқу	
1) Қандай пәндерге көбірек көңіл бөлу керек	
2) Тереңдетілген деңгейде қандай пәндерді оқу керек	
3) Қандай элективті курстарға қатысу керек	
4.3. Қосымша білім беру	
1) Мен қандай қосымша білім беру бағдарламаларымен айналысамын	
2) Мен қандай қосымша әдебиеттерді оқимын	
3) Қандай жобаларға қатысамын	
4) Қандай олимпиадалар мен конкурстарға қатысамын	
4.4. Қоғамдық өмірге қатысу	
1) Мен мектепке және сыныпқа қандай істерге қатысамын	
2) Мен мектептен тыс уақытта қандай қатысамын	
4.5. Менің өмірлік жоспарларымды жүзеге асыру үшін қажетті қасиеттерді қалай дамытамын:	
1) Оқу сабақтарында	
2) Сабақтан тыс уақытта	
3) Отбасында	
4) Білім алушылармен қарым-қатынаста	
5) Практикалық қызметте, қоғамдық істерде	
4.6. Маған кім және қалай көмектесе алады	
1) Мұғалімдер	
2) Ата-аналар	
3) Достар	
4) Мамандар	

4. Төртінші кезең. ЖБМ құру. Білім алушы педагогтың көмегімен өз білімін ұйымдастырушы рөлін атқарады: мақсатты тұжырымдау, тақырыпты таңдау, болжамды түпкілікті білім беру өнімдері және оларды ұсыну нысандары, оқу-тақырыптық жоспар құру, қызмет құралдары мен тәсілдерін таңдау, қызметті бақылау және бағалау жүйесін құру, мазмұнды игеру мерзімдерін белгілеу. Белгілі бір кезеңге арналған Жеке оқу бағдарламасы құрылады (сабақ, тақырып, бөлім, курс). Кезең ата-аналардың маршрутты әзірлеуге қатысуын, баласымен бірлескен қызметтегі мақсаттарды анықтауды көздейді.

3-кесте. ЖБМ шеңберінде іске асырылатын білім беру қызметінің әдістері мен технологиялары

Тұлға сапасы	Тұлға сапасының сипаттамасы	Әдістері мен формалары
Қызығушылық-қызығушылық-танымдық қажеттілік	Қызығушылық әр балаға тән. Қызығушылық-тануға, қоршаған әлемді зерттеуге деген ұмтылыс. Білім алушы психикалық стресстен ләззат алады.	Зерттеу қызметі
Мәселеге жоғары сезімталдық	Басқалар ешқандай қиындықты көрмейтін жерде проблеманы көре білу, мұнда бәрі түсінікті болып көрінеді – нағыз Жаратушыны орташа адамнан ажырататын маңызды қасиеттердің бірі.	Өз бетінше шығармашылық жұмысқа бағытталған проблемалық тапсырмалар.
Дивергентті типтегі тапсырмаларға бейімділік	Дивергентті ойлау-бұл бір сұраққа бірдей дұрыс және тең жауаптар болуы мүмкін деп болжайтын ойлаудың ерекше түрі. Бұл психологтар еркін қабылдау (яғни, басқа көзқарасқа ауысу қабілеті) және өзіндік ерекшелік (яғни, тривиальды емес идеяларды дамыту қабілеті) деп атайтын нәрсемен сипатталады.	Көптеген дұрыс жауаптарға мүмкіндік беретін шығармашылық тапсырмалар.
Ойлаудың өзіндік ерекшелігі	Танымал идеялардан ерекшеленетін жаңа күтпеген идеяларды ұсыну қабілеті, сондай-ақ көркем	Жаңа идеяларды немесе бұрыннан бар идеяларды

	шығармашылықта ерекше бағаланатын бар идеяларды дамыту мүмкіндігі.	әзірлеу бойынша жұмыс.
Зейіннің жоғары концентрациясы	Бұл, біріншіден, тапсырмаға жоғары дәрежеде ену, екіншіден, кедергілер болған кезде де таңдалған мақсатқа қатысты ақпаратты қабылдауға сәтті теңшеу мүмкіндігінде көрінеді. Күрделі және салыстырмалы түрде ұзақ мерзімді тапсырмаларға бейімділік сияқты ерекше қасиет зейіннің шоғырлануымен байланысты.	Күрделі және салыстырмалы түрде ұзақ тапсырмалар.
Жақсы есте сақтау	Есте сақтау синтезі және жіктеу, құрылымдау, жүйелеу қабілеті коллекцияға бейімділікте сирек көрінбейді.	Есте сақтау, зейін және ойлауды дамытуға арналған тапсырмалар.
Бағалау қабілеті	Сыни ойлаудың туындысы.	Талдау немесе басқа біреудің іс-әрекеті бойынша тапсырма.
Мүдделердің кеңдігі	Дарынды балалар, егер бәрі болмаса, көп нәрсе жасай алады.	Мүдделердің кеңдігін дамыту және қолдау.

ЖБМ құжат ретінде көрінісінің шамамен нұсқалары:

4-кесте. Жеке білім беру маршрутының парағы (білім алушыларға толтырылады)

Аты-жөні _____					
_____ сынып білім алушысы					
_____/_____ оқу жылына					
	Пәндер	Педагог	Сағат	Нәтижелер	Педагог

		аты-жөні	саны		ҚОЛЫ
	Нәтиже				
Тьютор					
_____ / _____ /					
Білім алушы					
_____ / _____ /					
Ата-ана					
_____ / _____ /					

5-кесте. Пән бойынша жеке оқу жоспары

Мазмұны (бағдарлама бөлімі, тақырыбы)	Оқыту түрі	Есеп беру үлгісі	Мерзімі
1			
...			

6-кесте. Жұмыс түрлері (білім алушыларға толтырылады)

Іс-әрекет	Мерзімі	Нәтижені ұсыну түрі
Электрондық байланыс құралдарын пайдалана отырып, оқытушымен қарым-қатынас жасау		
Өзін-өзі тәрбиелеу (оқу әдебиеттерімен жұмыс)		
Өзін-өзі тәрбиелеу (қосымша әдебиеттермен жұмыс)		
Ғылыми-зерттеу қызметі		
Олимпиадалар		

Конкурстар		
Конференциялар		
...		

7-кесте. Білім алушының _____ пәні бойынша зерттеу жұмысының жеке жоспары

Жұмыс кезеңдері	Есеп/нәтижелерді көрсету нысаны	Мерзімдері
1. Мәселені тұжырымдау, мақсат қою	Мұғаліммен сұхбат	
2. Мәселені шешу үшін жұмыс істеу үшін қажетті әдістерді, әдістерді, қызмет әдістерін зерделеу, оның ішінде ғылыми әдебиеттермен жұмыс істеу тәсілдерін игеру (реферат, картотека жасау, жоспар-тезис, дәйексөз жасау және қызметтің жеке өнімін ресімдеу тәсілдері)	Сыныптастарына кеңес беру, сабақ немесе оның кезеңін мұғалім ретінде өткізу, игерілген әдістерді қолдана отырып жеке тапсырмаларды орындау және т. б.	
3. Мәселенің тарихын, зерттеу мәселесі бойынша теориялық дереккөздерді зерттеу	Зерттеу мәселесі бойынша хабарламалармен, баяндамалармен сөз сөйлеу	
4. Мәселені шешудің мүмкін жолдарын анықтау, оның ішінде гипотезаларды ұсыну.	Мұғаліммен сұхбат	
5. Нақты материалмен жұмыс (бақылау, эксперимент және т. б.)	Конференцияда, ғылыми қоғам отырысында және т. б. талқылай отырып, баяндамалар нысанындағы аралық есептер.	
6. Нақты материалмен жұмыс барысында алынған деректерді талдау, жіктеу және жүйелеу		
7. Жалпылау, қорытындылар		
8. Зерттеу қызметінің өнімін ұсыну және/немесе қорғау		

8-кесте. Бір айға арналған кесте

Өту мерзімі	Деятельность
-------------	--------------

Айы - қыркүйек	
Дүйсенбі-жұма.	Міндетті сабаққа қатысу.
Сейсенбі.	Элективті сабақтар 14.00-15.00
Сәрсенбі.	Өзіндігінен білім алу (оқу/қосымша әдебиеттермен жұмыс)
Бейсенбі	Аудандық олимпиадаға қатысу

5. Бесінші кезең. Білім алушылардың Атом және жалпы білім беру бағдарламасын бір мезгілде іске асыру жөніндегі қызмет. Қызметтің негізгі элементтеріне сәйкес жоспарланған бағдарламаны іске асыру: мақсаттар-жоспар-қызмет-рефлексия-алынған өнімдерді мақсаттармен салыстыру-өзін-өзі бағалау.

Мұғалімнің рөлі - білім алушының жеке іс-әрекетінің алгоритмін бағыттау, беру, оны тиісті қызмет әдістерімен қаруландыру, жұмыс құралдарын іздеу, жұмысты талдау критерийлерін бөліп көрсету, рецензиялау, білім алушының іс-әрекетін бағалау. Білім алушылар білім беру объектілерін, олармен жұмыс істеу тәсілдерін ұсынады, өнімді көрсетеді, салыстырады және талқылайды.

6. Алтыншы кезең. Білім алушылардың жеке білім беру нәтижелерін көрсету және оларды ұжымдық талқылау.

Мұғалім осы тақырып бойынша идеалды «өнімдерді» көрсетеді: ұғымдар, заңдар, теориялар және т.б. қоршаған ортадағы проблемаларды анықтау бойынша жұмыстар ұйымдастырылады, олардың элементтерін білім алушылар өз қызметінде алады.

Өзара әрекеттесу арқылы жүзеге асырылады:

- оқытушы-білім алушы;
- білім алушы-басқа білім алушылар.

Өзара әрекеттесу формалары:

- пікірталастар;
- проблемалық семинарлар;
- шығармашылық шеберханалар;
- конференциялар және т. б.

7. Жетінші кезең. Басқа мамандармен интеграция. Маршрутты әзірлеуші диагностика нәтижелерін талдап, оқу-тақырыптық жоспардың мазмұнына сүйене отырып, қойылған мақсатқа жету үшін осы білім алушылармен жұмысқа басқа мамандарды тарту қажеттігін шешеді.

8. Сегізінші кезең. Рефлексивті бағалау кезеңі. Қызметтің жеке және жалпы білім беру өнімдерін анықтау (схемалар, материалдық объектілер түрінде), қызмет түрлері мен тәсілдерін тіркеу. Алынған қызмет нәтижелері баланың білім беру қызметінің мақсаттарымен салыстырылады.

Әрбір білім алушы өз қызметін және түпкілікті өнімін, жеке өзгерістер деңгейін бағалайды. Жеке еңбегі осы саладағы іргелі жетістіктермен, басқалардың жетістіктерімен салыстырылады. Өзін-өзі бағалау мен бағалаудан кейін одан әрі ұжымдық және жеке қызметті түзету және жоспарлау үшін жағдайлар жасалады.

9-кесте. Нәтижелерге қол жеткізу көрсеткіштері

Критерийлер	Көрсеткіштер	Прогрессивті дамудың соңғы нәтижесі
Білім беру стандарттарына сәйкестігі	Қорытынды және ағымдағы аттестаттау нәтижелері. Оқу үлгерімі. Зияткерлік марафондарға, пәндік олимпиадаларға, конкурстарға және т. б. қатысу.	Нәтижелер тұрақты немесе өсіп келеді.
Білім беру процесінің барлық субъектілерінің қанағаттануы	Білім алушылардың, ата-аналардың қанағаттану динамикасы.	Қанағаттанудың өсуі
Жетістіктердің өсуі	Білім алушының жетістіктерінің динамикасы	Оң динамика, жеке жетістіктердің (портфолио) өсуі айқын көрінеді
Болжалды нәтиже		
Нақты нәтиже		
Ескерту		

Білім алушы ЖБМ бойынша өз қызметін өзін-өзі бағалауды интроспекция сауалнамасы бойынша жүргізе алады, ал тьютор – мұғалім-бағалау кестелеріне сүйене отырып.

Жеке тұлғаның жетістіктерін бағалаудың негізгі формаларының бірі ретінде портфолио ЖБМ жұмысының аяқталуы болуы мүмкін.

10-кесте. Портфолио

Іс-әрекет	Нәтижені ұсыну түрі	Мерзімі
Құжаттар бөлімі	Дипломдар, грамоталар, куәліктер және т. б.	
Жұмыс бөлімі	Сынақ немесе шығармашылық кітапша, бейнежазбалар, есептер, жоба модельдері және т. б.	
Пікірлер бөлімі	Қорытынды мәтіндері, шолулар, эсселер, түйіндемелер, сипаттамалар.	

2.1.3. ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚҰРУ

Әзірленген жеке білім беру жоспарларының негізінде білім алушылардың қажеттіліктеріне, білім беру стандарттарындағы өзгерістерге және еңбек нарығының талаптарына икемді және бейімделетін оқу бағдарламалары құрылады.

- Бағдарламалардың икемділігі: оқу бағдарламалары оқыту бейіні шеңберінде қосымша курстар мен модульдерді таңдау мүмкіндігін көздеуі тиіс. Бұл білім алушыларға өздерін қызықтыратын пәндерді терең зерттеуге, сондай-ақ олардың болашақ кәсіби қызметі үшін пайдалы болатын білім мен дағдыларды алуға мүмкіндік береді.

Мысалы, ақпараттық технологиялар бойынша бейіндік оқыту бағдарламасы міндетті бағдарламалау және желілік курстарды, сондай-ақ жасанды интеллект пен киберқауіпсіздік бойынша элективті курстарды қамтуы мүмкін.

- Өзгерістерге бейімделу: оқу бағдарламалары үнемі жаңартылып, білім беру стандарттарындағы, жоғары оқу орындарының талаптары мен еңбек нарығының сұраныстарындағы өзгерістерге бейімделуі керек.

Бұл жаңа курстарды енгізуді, қолданыстағы пәндердің мазмұнын жаңартуды, сондай-ақ заманауи білім беру технологияларын қолдануды қамтиды. Мұғалімдер өзгерістерге дайын болуы керек және өздерінің білімдері мен оқыту әдістерін үнемі жетілдіріп отыруы керек.

- Пәнаралық байланыстарды біріктіру: оқу бағдарламалары әртүрлі пәндік салалардағы білімнің интеграциясына ықпал етуі маңызды. Мұны пәнаралық жобалар, бірлескен курстар және модульдер арқылы жүзеге асыруға болады, бұл білім алушыларға әртүрлі ғылымдар мен пәндердің өзара әрекеттесуі мен бірін-бірі толықтыра алатындығын түсінуге көмектеседі.

Мысалы, экологиялық химия курсы қоршаған орта мәселелерін тереңірек түсінуге ықпал ететін биология, химия және география элементтерін қамтуы мүмкін.

- Өз бетінше таңдау мүмкіндігі: оқу бағдарламалары білім алушыларға оқу бағыттары мен тақырыптарын өз бетінше таңдауға мүмкіндік беруі керек. Мұны модульдік оқыту жүйесі арқылы жүзеге асыруға болады, мұнда білім алушылар өздері қандай модульдерді немесе курстарды бейіндік бағыт шеңберінде оқығысы келетінін таңдайды.

Мұндай жүйе дербестікті, жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді және білім алушыларды университеттік білімге дайындайды, онда олар өздерінің оқу траекториясын өз бетінше таңдау және жоспарлау қажеттілігіне тап болады.

Бейіндік оқытудағы оқу процесін жоспарлау-бұл білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерінен бастап білім беру стандарттары мен еңбек нарығының қажеттіліктеріне дейінгі көптеген факторларды ескеруді талап ететін кешенді және көп қырлы процесс.

Сауатты жоспарланған оқу процесі оқытуды дараландыруды, білім беру бағдарламаларының икемділігін және білім алушыларды табысты кәсіби қызметке даярлауды қамтамасыз ете отырып, әрбір білім алушының әлеуетін барынша іске асыру үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Оқу бағдарламаларын әзірлеу кезінде бейіндік оқытудың мазмұнын іріктеу

Бейіндік мектепте оқу мазмұнын іріктеу қағидаттары талаптарды келісу арқылы нақтылануы мүмкін: негізгі білім беру бағдарламаларының мазмұнының бейіндік бағыты және міндетті минимумы; оқытудың келесі сатысында білімге деген сұранысты және пәндік материалды меңгеру деңгейін есепке алу.

Бейінді мектептер үшін оқу мазмұнын іріктеу кезінде білім берудің жоғары сапасын және оның қазіргі заманғы талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ететін бірқатар негізгі қағидаттарды ескеру маңызды.

Бұл принциптерге ғылыми, іргелі, сабақтастық, антропологизм, бейіндік бағыт, прагматизм және бейіндік мазмұн динамизмінің өсуі жатады. Олардың әрқайсысын толығырақ қарастырайық.

Ғылым принципі оқытудың барлық кезеңдеріндегі мазмұнның ғылымның заманауи жетістіктеріне сәйкестігін болжайды. Бұл ретте зерттелетін ғылымның әдістеріне жақындайтын оқыту әдістері пайдаланылуы тиіс.

Ғылым принципі оқу бағдарламаларының мазмұны ғылымның қазіргі жетістіктеріне сәйкес келуі керек дегенді білдіреді. Бұл білім беру процесінде қолданылатын барлық Оқу материалдары, әдістері мен тәсілдері өзекті ғылыми дәлелдерге негізделуі және білімнің әртүрлі салаларындағы заманауи тенденциялар мен жаңалықтарды көрсетуі керек дегенді білдіреді.

- Материалдардың өзектілігі: Оқу материалдары ғылымдағы жаңа зерттеулер мен әзірлемелерді ескере отырып жаңартылуы тиіс.

Мысалы, жаратылыстану курстарында Биотехнология, генетика, нанотехнология және басқа да озық ғылымдардағы соңғы жетістіктерді қосу маңызды.

- Оқыту әдістері: білім беру процесінде нақты ғылыми зерттеулерге мүмкіндігінше жақын әдістер қолданылуы керек.

Бұл зертханалық жұмыстар, эксперименттер, жобалық зерттеулер, модельдеу және деректерді талдау болуы мүмкін, бұл білім алушыларға теорияны оқып қана қоймай, оны іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді.

Фундаментализм принципі белгілі бір дәрежеде ғылымның дидактикалық принципін нақтылайды және білім алушылардың пәндік дайындығын тереңдетуді, ғылымның заманауи жетістіктерінің идеялары мен логикасының оқу мазмұнында көрінуін білдіреді.

Фундаментализм принципі ғылыми принципті толықтырады және пәндік салаларды терең зерттеуді қажет етеді.

Бұл дегеніміз, оқу бағдарламаларында қазіргі ғылым мен техниканың негізінде жатқан негізгі ұғымдар, теориялар мен идеялар болуы керек.

- Білім тереңдігі: оқу бағдарламалары іргелі ұғымдарды, заңдар мен теорияларды егжей-тегжейлі зерттеуді қамтамасыз етуі керек.

Мысалы, профиль мектебіндегі физика курсы кванттық механика, Термодинамика және электродинамиканы тереңдетіп оқытуды қамтуы керек.

- Логика және жүйелілік: оқу мазмұнында ғылыми танымның логикасы, тақырыптар мен модульдерді зерттеудегі жүйелілік байқалуы керек.

Бұл білім алушыларға ақпаратты есте сақтауға ғана емес, сонымен бірге білімнің өзара байланысын және оны нақты өмірде қалай қолдануға болатындығын түсінуге көмектеседі.

Сабақтастық принципі: оқу процесін жетілдіру Ресей мектебінде қалыптасқан оқыту мен тәрбиелеу жүйесіне сәйкес келуі керек және осы жүйеге органикалық түрде енуі керек. Оқытудағы сабақтастықтың әдістемелік аспектісі: негізгі және орта мектеп арасындағы оқу мазмұнындағы сабақтастық.

Сабақтастық принципі бейіндік мектептің оқу бағдарламаларының қолданыстағы білім беру жүйесіне органикалық түрде интеграциялануын және оқытудың үздіксіздігі мен дәйектілігін қамтамасыз етуін қамтамасыз етеді.

- Білім деңгейлері арасындағы ауысу: білімнің біркелкі ауысуы мен тереңдеуін қамтамасыз ету үшін оқыту мазмұны Негізгі және жоғары сыныптар арасында келісілуі керек. Мысалы, негізгі мектепте оқыған тақырыптар орта мектепте тереңірек оқуға негіз болуы керек.

- Білім беру стандарттарына сәйкестігі: оқу бағдарламалары мемлекеттік деңгейде белгіленген білім беру стандарттарына сәйкес келуі және ЖОО-ға түсуді қоса алғанда, оқытудың келесі кезеңдеріне дайындықты қамтамасыз етуі тиіс.

Антропология принципі адамға бағытталған білімнің барлық аспектілерін бөлуді талап етеді: философиялық, әдіснамалық, адамгершілік; әлеуметтік-коммуникативті өзара әрекеттесу дағдыларын дамыту.

Антропология принципі білім беру мазмұны адамға, оның дамуына және қоғамдағы өзара әрекеттесуіне байланысты аспектілерді ескеруі керек деп болжайды. Бұл қағида білім берудің гуманитарлық және әлеуметтік аспектілеріне назар аударады.

- Философиялық және әдіснамалық аспектілер: оқу бағдарламалары адамзатқа әсер ететін этикалық және философиялық мәселелерге қатысты мәселелерді қамтуы керек. Мысалы, биология курстары гендік инженерия мен клондауға қатысты этикалық мәселелерді қарастыруы мүмкін.

- Әлеуметтік-коммуникативтік дағдылар: білім беру қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, топта жұмыс істеуге және әртүрлі әлеуметтік контексттерде тиімді өзара әрекеттесуге ықпал етуі керек. Бұған топтық жұмыс, әлеуметтік мәселелерді талқылау, рөлдік ойындар және өзара әрекеттесудің басқа түрлері кіруі мүмкін.

Бейіндік бағыттылық қағидаты білім беру мазмұнына мектеп түлегін кәсіптік даярлауды қамтамасыз етуге қабілетті оқу мазмұны кіретінін білдіреді.

Бейіндік бағыттылық қағидаты оқу мазмұны білім алушыларды белгілі бір кәсіби қызметке даярлауға бағытталуы тиіс дегенді білдіреді. Бұл жоғары оқу орындарына табысты түсу және одан әрі кәсіби даму үшін қажетті пәндерді тереңдетіп зерделеуді көздейді.

- Кәсіпке дейінгі дайындық: оқу бағдарламалары білім алушыларға болашақ мамандыққа қажетті негізгі білім мен дағдыларды игеруге көмектесетін пәндерді қамтуы керек. Мысалы, жаратылыстану ғылымдарына бейімділігі бар бейінді сыныптарда білім алушылар медицина, химия немесе экология негіздерін оқи алады.

- Практикалық бағдар: бейіндік даярлықтың маңызды бөлігі білім алушыларды практикаға тарту болып табылады, оған тағылымдамалар, практикумдар, зерттеу жобалары және нақты деректермен жұмыс кіруі мүмкін.

Прагматизм принципі практикада немесе оқытудың келесі сатысында білімге деген сұранысты білдіреді.

Прагматизм принципі білім алушылардың алған білімдері мен дағдылары нақты өмірде немесе оқытудың келесі сатысында талап етілуі керек деп болжайды.

- Практикалық құндылық: оқу бағдарламалары күнделікті өмірде немесе кәсіби қызметте қолдануға болатын мазмұнды қамтуы керек. Мысалы, математика курстарында қаржылық сауаттылыққа, статистикаға және бағдарламалау негіздеріне назар аударуға болады.

- Жоғары оқу орнына дайындық: білім беру мазмұны жоғары оқу орындарының талаптарына бағдарлануы және түсу емтихандарын сәтті тапсыруды қамтамасыз етуі тиіс.

Мысалы, физика және математика бойынша бейіндік курстар техникалық мамандықтарға арналған емтихан бағдарламаларына жиі енгізілетін тақырыптарды қамтуы керек.

Білім берудің бейіндік мазмұнының динамизмінің өсу принципі үздіксіз білім берудің бір кезеңінен екіншісіне ауысқан кезде білім беру мазмұнының бейіндік құрамдас бөлігінің үлесі артады деп болжайды.

Білім берудің бейіндік мазмұнының динамизмін арттыру қағидаты оқытудың бір кезеңінен екінші кезеңіне ауысқан кезде оқу бағдарламасындағы бейіндік пәндердің үлесі ұлғаятынын білдіреді.

- Бейіндік құрамдас бөлікті ұлғайту: жоғары сыныптарда оқу бағдарламалары таңдалған оқу бағытына сәйкес келетін бейіндік пәндерге бағытталуы тиіс. Мысалы, техникалық Бейіндік таңдаған білім алушылар үшін математика, физика және информатика бойынша сағаттар базалық деңгеймен салыстырғанда едәуір артуы керек.

- Икемділік пен бейімделу: оқу бағдарламалары білім алушылардың мүддесіне, жоғары оқу орындары мен еңбек нарығының талаптарына өзгерістерге жауап беруге жеткілікті икемді болуы тиіс. Бұл жаңа курстарды, модульдерді және оқу бағыттарын енгізуді қамтуы мүмкін.

Бейінді мектепте оқу мазмұнын іріктеу қағидаттары білім берудің жоғары сапасын және оның қазіргі заманғы талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ететін білім беру бағдарламаларын құруда маңызды рөл атқарады. Бұл қағидаттар білім алушыларда оқуды және кәсіби қызметті табысты жалғастыру үшін қажетті терең және жүйелі білімді қалыптастыруға көмектеседі.

Мазмұнды таңдау критерийлері

Бейіндік бағыттылықтың сәйкестігі

Практикалық бағыт

Ғылыми

Әмбебаптық

Қол жетімділік

Іргелі

Бейіндік оқытуды ұйымдастыру кезінде оқу жоспарына енгізілген барлық пәндер бойынша білім берудің базалық мазмұнын іріктеу маңызды. Ең алдымен, бейіндік білім беру мазмұнын оңтайлы қалыптастыру туралы мәселені қарастыру қажет, өйткені кез-келген бейіндегі орта мектептің жоғары сыныптарындағы оқу мазмұны Негізгі мектепте алған білім базасына сүйенеді. Негізгі жалпы білім берудің мазмұны пәндер бойынша білім беру стандартымен оңтайландырылған.

2. Оқу процесін ұйымдастыру

- Кестенің икемділігі: оқу кестесін білім алушылардың элективті курстарды таңдауға, Жобалық іс-шараларға қатысуға және жеке кеңес алуға мүмкіндігі болатындай етіп ұйымдастыру маңызды. Бұл оқудың әртүрлі қиындық деңгейлерін жоспарлау және есепке алу икемділігін талап етеді.

- Пәнаралық байланыстарды енгізу: бейіндік оқыту бағдарламалары әртүрлі пәндік салалардағы білімді біріктіретін пәнаралық модульдерді қамтуы керек. Бұл білім алушыларға әртүрлі салалардағы білімнің бір-бірімен қалай әрекеттесетінін және толықтыра алатынын түсінуге көмектеседі.

- Жобалау және зерттеу қызметін пайдалану: жобалау қызметі мен зерттеу тапсырмалары бейіндік оқытуда маңызды орын алуы тиіс. Білім алушылар жобалардың тақырыптарын таңдай алуы, оларды өз бетінше немесе топтарда әзірлеуі, сондай-ақ мектеп конференцияларында немесе конкурстарда нәтижелерін ұсына алуы тиіс.

3. Білім алушыларды қолдау

- Жеке кеңес беру: білім алушыларға күрделі мәселелер бойынша жеке кеңес алуға мүмкіндік беру маңызды.

Мұғалімдер материалды игеруге, күрделі тақырыптарды түсіндіруге және емтиханға немесе жобалық қызметке дайындалуға көмектесуге дайын болуы керек.

- Тьюторлық қолдау: бейіндік сыныптар үшін тьюторларды (тәлімгерлерді) енгізу білім алушыларды қолдаудың тиімді әдісі болуы мүмкін.

Тьюторлар жеке білім беру жоспарларын әзірлеуге, білім алушыларды оқу қызметінде сүйемелдеуге және кәсіби өзін-өзі анықтау мәселелері бойынша кеңес беруге көмектесе алады.

4. Оқыту әдістері

- Проблемалық оқыту: шешімдерді іздеуді талап ететін проблемалық міндеттер мен жағдайларды білім алушылардың алдына қою сыни ойлау мен шығармашылықты дамытуға ықпал етеді.

Оқытушылар бұл әдісті білім алушылардың аналитикалық қызметін ынталандыру үшін белсенді қолдануы керек.

- Топтық жұмыс: топтық жұмысты ұйымдастыру маңызды, бұл білім алушыларға командада ынтымақтастық, коммуникация және міндеттерді шешу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Топтық жұмыс сонымен қатар білім алушылардың әлеуметтенуіне және нақты кәсіби қызметке дайындалуына ықпал етеді.

- Зерттеу қызметі: зерттеу тапсырмалары мен жобалары білім алушыларға өз білімдерін тереңдетуге, ғылыми деректермен жұмыс істеуді үйренуге, ақпаратты талдауға және негізделген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Оқытушылар білім алушылардың бастамаларын қолдай отырып, олардың ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатысуын ынталандыруы керек.

5. Сыртқы ортамен өзара әрекеттесу

-Жоғары оқу орындарымен және кәсіпорындармен әріптестік: экскурсиялар, мастер-кластар, тағылымдамалар және басқа да іс-шаралар өткізу үшін жоғары оқу орындарымен және кәсіби ұйымдармен ынтымақтастықты ұйымдастыру маңызды.

Бұл білім алушыларға еңбек нарығының талаптарын және олардың болашақ мамандығына қойылатын талаптарды жақсы түсінуге көмектеседі.

- Кәсіптік бағдарлау іс-шаралары: мұғалімдер кәсіптік бағдарлау іс-шараларын ұйымдастыруы керек, мысалы, әртүрлі кәсіптердің өкілдерімен кездесулер, кәсіпорындарға экскурсиялар, бос орындар жәрмеңкелеріне қатысу және т.б. бұл білім алушыларға кәсіпті саналы түрде таңдауға және одан әрі оқуға дайындалуға көмектеседі.

6. Бағалау және өзін-өзі бағалау

- Ағымдағы және қорытынды бағалау: білім алушылардың білімін ғана емес, сонымен қатар олардың практикалық дағдыларын, жобалау және зерттеу қызметіне қатысуын ескеретін ағымдағы және қорытынды бағалау жүйелерін әзірлеу маңызды.

Мұғалімдер тестілеу, жобаларды қорғау, сұхбат және портфолио сияқты бағалаудың әртүрлі түрлерін қолдануы керек.

- Өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыту: білім алушылар өз жетістіктерін өз бетінше бағалай білуі, жетістіктері мен қателіктерін талдай білуі, мақсат қоя білуі және одан әрі қадамдарды жоспарлай білуі тиіс.

Мұғалімдер оқу процесіне Өзін-өзі бағалау элементтерін енгізе алады, мысалы, рефлексивті күнделіктер немесе өзін-өзі бейнелейтін очерктер арқылы.

Элективті курстардың оқу бағдарламаларын әзірлеу

Қазіргі білім беру жүйелерінде бейіндік оқыту үшін элективті курстардың оқу бағдарламаларын әзірлеу ерекше өзектілігі мен маңыздылығына ие. Бұл бірнеше негізгі аспектілерге байланысты:

Өзектілігі

1. Оқытуды даралау:

Элективті курстар білім алушылардың жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді, бұл тереңірек және жекелендірілген дайындыққа ықпал етеді. Білім алушылар өздерінің кәсіби қызығушылықтары мен болашақ мансаптық жоспарларына сәйкес келетін курстарды таңдай алады, бұл оқытуды мақсатты және ынталандырады.

2. Еңбек нарығының заманауи талаптарына бейімделу:

Қазіргі еңбек нарығы түлектерден тек негізгі білімді ғана емес, сонымен қатар мамандандырылған дағдыларды да талап етеді.

Элективті курстар мектептерге білім алушыларға кәсіби ортада талап етілетін өзекті білім мен дағдыларды ұсына отырып, оқу бағдарламаларын нарықтың өзгеретін талаптарына жедел бейімдеуге мүмкіндік береді.

3. Сыни ойлау мен тәуелсіздікті дамыту:

Білім алушылар элективті курстарды таңдай отырып, оқуда сыни ойлау және дербестік дағдыларын дамытады. Олар ақпаратты талдауды, дұрыс таңдау жасауды және шешім қабылдауды үйренеді, бұл олардың ересек өміріне және кәсіби қызметіне дайындалуының маңызды бөлігі.

4. Білім беру сапасын арттыру:

Элективті курстар белгілі бір салалардағы білімді тереңдетуге мүмкіндік береді, бұл жақсы оқуға ықпал етеді.

Бұл сонымен қатар мектептегі жалпы білім деңгейін жоғарылатуы мүмкін, өйткені білікті оқытушыларды тарту және арнайы бағдарламаларды әзірлеу білім беру стандарттарын арттырады.

Маңыздылығы

1. Кәсіби құзыреттерді қалыптастыру:

Элективті курстар IT, инженерия, медицина немесе өнер сияқты белгілі бір салаларда кәсіби құзыреттілікті дамытуға бағытталуы мүмкін. Бұл жоғары оқу орындарында немесе кәсіби қызметте одан әрі оқу үшін берік негіз жасайды.

2. Білім беруді стратегиялық жоспарлау:

Элективті курстарды әзірлеу білім беру мекемелері тарапынан стратегиялық жоспарлауды талап етеді. Бұған білім алушылардың қажеттіліктерін талдау, еңбек нарығын зерттеу және осы талаптарға сәйкес келетін оқу жоспарларын құру кіреді. Осылайша, бейіндік оқыту құрылымды және мақсатты болады.

3. Мектеп пен бизнес арасындағы байланысты нығайту:

Элективті курстарды енгізу білім беру мекемелері мен бизнес арасындағы өзара әрекеттесуді жақсарта алады. Компаниялармен және ұйымдармен серіктестік жұмыс берушілердің талаптарына жауап беретін және білім алушылардың табысты жұмысқа орналасу мүмкіндігін арттыратын курстар құруға мүмкіндік береді.

4. Инновациялық білім беру практикасын дамыту:

Элективті курстар жобалық жұмыс, пәнаралық зерттеулер және білімді практикалық қолдану сияқты инновациялық оқыту әдістерін енгізуге ықпал етеді. Бұл дәстүрлі білім беру тәсілдерін жаңартуға көмектеседі және оқу процесін динамикалық және өзекті етеді.

Бейіндік оқыту үшін элективті курстардың оқу бағдарламаларын әзірлеу қазіргі білім беру жүйесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл білім алушылардың қажеттіліктерін жақсырақ қанағаттандыруға, еңбек нарығының талаптарына сәйкес келуге және сапалы білім беру практикасын дамытуға мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытуға арналған элективті курстардың оқу бағдарламаларын әзірлеу мынадай негізгі элементтерді қамтуы тиіс:

- Білім алушылардың білім беру қажеттіліктері мен мүдделерін талдау:

* Оқыту бейіндерін анықтау және педагогтар мен психологтармен сауалнамалар, тестілеу және консультациялар арқылы білім алушылардың мүдделерін анықтау.

* Еңбек нарығының талаптарын және жоғары оқу орындарында немесе колледждерде одан әрі оқыту перспективаларын есепке алу.

- Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін анықтау:

* Таңдалған пәндер бойынша білімді тереңдетуге және практикалық дағдыларды дамытуға бағытталған мақсаттарды тұжырымдау.

* Бейіндік емтихандарға, олимпиадаларға және басқа да конкурстарға дайындықты қоса алғанда, қойылған мақсаттарға қол жеткізуге ықпал ететін міндеттерді әзірлеу.

- Элективті курстың мазмұнын әзірлеу:

* Оқу бейініне сәйкес келетін және білім алушылардың одан әрі кәсіби дамуы үшін өзекті оқу материалын таңдау.

* Пәнаралық тәсілдерді қосу және зерттелетін тақырыпты тереңірек түсіну үшін әртүрлі пәндік салалардағы білімді біріктіру.

- Оқыту әдістері мен формаларын таңдау:

* Жобалық іс-шаралар, зерттеу жұмыстары, практикалық сабақтар және топтық жұмыс сияқты белсенді оқыту әдістерін қолдану.

* Қашықтықтан оқыту мен интерактивті ресурстарды қоса алғанда, заманауи білім беру технологияларын пайдалану.

- Оқыту нәтижелерін бақылауды және бағалауды ұйымдастыру:

* Білім алушылардың білім деңгейі мен дағдыларын объективті бағалауға мүмкіндік беретін бағалау критерийлері мен әдістерін әзірлеу.

* Тесттер, бақылау жұмыстары, жобалар мен шығармашылық жұмыстарды қорғау сияқты бақылаудың аралық және қорытынды түрлерін енгізу.

- Бағдарламаны әдістемелік қамтамасыз ету:

* Элективті курсты жүзеге асыру үшін қажетті әдістемелік құралдарды, оқулықтарды және басқа ресурстарды дайындау.

* Білім алушылардың ғылыми мақалалар, электрондық кітапханалар және дерекқорлар сияқты қосымша материалдарға қол жеткізуін қамтамасыз ету.

- Бағдарламаны мониторингілеу және түзету:

* Элективті курстарды іске асыру сапасына тұрақты мониторинг жүргізу және бағдарламаларға қажетті өзгерістер енгізу.

* Білім алушылардан, педагогтерден және ата-аналардан кері байланыс негізінде элективті бағдарламалардың тиімділігін бағалау.

Әр аспектіні толығырақ қарастырайық:

1. Білім алушылардың білім беру қажеттіліктері мен мүдделерін талдау:

- Оқыту бейіндерін анықтау және педагогтар мен психологтармен сауалнамалар, тестілеу және консультациялар арқылы білім алушылардың мүдделерін анықтау.

- Еңбек нарығының талаптарын және жоғары оқу орындарында немесе колледждерде одан әрі оқыту перспективаларын есепке алу.

Бейіндік оқыту үшін элективті білім беру бағдарламаларын әзірлеу білім алушылардың білім беру қажеттіліктері мен мүдделерін егжей-тегжейлі талдаудан басталады.

Бұл кезең білім алушылардың қажеттіліктерін қанағаттандырып қана қоймай, сонымен қатар қазіргі заманғы еңбек нарығының талаптарына және жоғары оқу орындарында немесе колледждерде одан әрі оқу перспективаларына сәйкес келетін бағдарламаларды құру үшін іргелі болып табылады.

1.1 Оқу профильдерін анықтау

Оқыту профильдері-бұл білім алушыларға олардың қызығушылықтары мен кәсіби ұмтылыстарына сәйкес келетін пәндерді тереңдетіп оқуға мүмкіндік беретін бағыттар.

Профильдерді таңдау кезеңінде білім алушылардың оқудағы ағымдағы жетістіктерін ғана емес, сонымен қатар олардың жеке мүдделерін, сондай-ақ одан әрі кәсіби даму әлеуетін ескеру қажет.

Алдымен мектепте ұсынылуы мүмкін «оқу профильдеріне егжей-тегжейлі талдау» жүргізу керек.

Бұл гуманитарлық, жаратылыстану, әлеуметтік-экономикалық, технологиялық және басқалар сияқты профильдер болуы мүмкін. Профильдерді анықтау келесі негізгі аспектілерге негізделуі керек:

1. Қолданыстағы білім беру жүйесін талдау: бұрыннан бар профильдерді және олардың табыстылығын, сондай-ақ жаңа білім беру стандарттары мен еңбек нарығының талаптарына сәйкес оларды кеңейту немесе өзгерту мүмкіндіктерін зерттеу.

2. Кадр ресурстарын бөлу: мектептің кадрлық әлеуетін бағалау-бейіндік пәндерді терең деңгейде жүргізуге дайын оқытушылардың болуы. Бұл педагогтардың біліктілігін, тәжірибесін және бейіндік оқыту шеңберінде дамуға деген ұмтылысын қамтиды.

3. Инфрақұрылымдық мүмкіндіктер: мектептің материалдық-техникалық базасын бағалау.

Мысалы, мамандандырылған оқытуды ұйымдастыруға қажетті зертханалардың, мамандандырылған сыныптардың, жабдықтардың және басқа ресурстардың болуы.

Талдау жүргізілгеннен кейін білім алушылардың мүдделері мен қажеттіліктері туралы мәліметтер жинау қажет. Бұл процесс бірнеше маңызды қадамдарды қамтиды:

1.2 білім алушылардың мүдделерін анықтау

Білім алушылардың мүдделері оқыту бейіндерін қалыптастырудың негізгі факторы болып табылады.

Білім алушылардың қызығушылықтарын анықтау үшін білім алушылардың қалауы туралы толық және объективті түсінік алуға көмектесетін әртүрлі диагностикалық әдістерді қолдану қажет.

1. Сауалнамалар мен сауалнамалар: бұл қызығушылықты анықтаудың ең кең таралған әдістерінің бірі. Сауалнамалар білім алушылар қызықтыратын оқу пәндеріне де, сабақтан тыс жұмыстарға да қатысты сұрақтарды қамтуы мүмкін.

Сұрақтар білім алушыларға өз ойларын еркін білдіруге мүмкіндік беретін жабық (ұсынылған жауап нұсқаларымен) және ашық болуы мүмкін. Сұрақтардың мысалдары мыналарды қамтуы мүмкін:

- Сізге қандай заттар ұнайды және неге?
- Сіз бос уақытыңызда немен айналысасыз?
- Сізге қандай мамандықтар қызықты болып көрінеді және неге?
- Сізде белгілі бір мамандыққа байланысты болашақ жоспарларыңыз бар ма?

2. Тестілеу: психологиялық тесттер мен кәсіби қалауды анықтау тестілері білім алушылардың бейімділігі мен қабілеттері туралы құнды ақпарат бере алады. Мұндай тестілер білім алушылардың қандай қызмет түрлеріне бейімділігін анықтауға мүмкіндік береді (мысалы, техникалық ғылымдар, гуманитарлық ғылымдар, өнер және т.б.).

3. Тәрбиешілермен және психологтармен кеңесу: мұғалімдермен және мектеп психологтарымен жеке әңгімелер білім алушылардың мотивтері мен қызығушылықтарын тереңірек түсінуге көмектеседі.

Өз білім алушыларын білетін мұғалімдер бейіндік таңдау бойынша дәлірек ұсыныстар бере алады. Психологтар тесттерден немесе сауалнамалардан әрдайым көрінбейтін жасырын қызығушылықтар мен қабілеттерді анықтауға көмектеседі.

4. Ата-аналар жиналыстары мен консультациялар: ата-аналардың пікірін де ескеру маңызды, өйткені олар көбінесе балаларының болашағы туралы шешім қабылдауда шешуші рөл атқарады.

Ата-аналар балаларының мектептен тыс қызығушылықтары, олардың армандары және мектептегі БІЛІМНЕН күтуі туралы қосымша ақпарат бере алады.

5. Академиялық жетістіктерді зерттеу: әр түрлі пәндер бойынша білім алушылардың үлгерімін талдау олардың қай салада үлкен жетістіктерге жететінін түсінуге мүмкіндік береді. Бұл олар үшін ең қолайлы профильдердің көрсеткіші болуы мүмкін.

1.3 Еңбек нарығының талаптарын есепке алу

Қазіргі әлемде білім беру бағдарламалары еңбек нарығының өзекті талаптарымен тығыз байланысты болуы керек. Мектептегі оқыту бейіндері нарықта сұранысқа ие бағыттарға сәйкес келуі және білім алушыларды

жоғары оқу орындары мен колледждерде табысты жұмысқа орналасуға немесе оқуды жалғастыруға дайындауы маңызды.

1. Еңбек нарығын зерттеу: білім беру бағдарламалары өзекті болуы үшін еңбек нарығына тұрақты талдау жүргізу қажет. Бұл әртүрлі салалардың даму тенденцияларын зерттеуді, ең көп сұранысқа ие кәсіптер мен дағдыларды анықтауды қамтиды.

Мұндай зерттеулерді мемлекеттік органдардың деректерін, еңбек нарығын зерттеуді, сондай-ақ кәсіби қауымдастықтармен және кәсіпорындармен ынтымақтастық арқылы жүргізуге болады.

2. Жұмыс берушілермен ынтымақтастық: маңызды қадам-мектеп түлектеріне нақты талаптар мен үміттер ұсына алатын жергілікті жұмыс берушілермен және ұйымдармен байланыс орнату.

Бұл дәрістер, шеберлік сыныптары немесе білім беру бағдарламаларын әзірлеуге қатысу үшін бизнес өкілдерін шақыруды қамтуы мүмкін.

3. Кәсіптік бағдарлау бағдарламалары: білім беру процесіне кәсіпорындарға экскурсиялар, түрлі кәсіптердің өкілдерімен кездесулер, кәсіптік конкурстар мен олимпиадаларға қатысу сияқты кәсіптік бағдарлау бағдарламаларын енгізу. Бұл іс-шаралар білім алушыларға әртүрлі мамандықтардың ерекшеліктерін жақсы түсінуге және бейіндік таңдауды шешуге көмектеседі.

1.4 Әрі қарай оқыту перспективалары

Мектептегі Бейіндік таңдау білім алушылардың мүдделері мен еңбек нарығының талаптарын ғана емес, сонымен қатар оларды жоғары оқу орындарында немесе колледждерде одан әрі оқыту перспективаларын да ескеруі керек.

Бұл әсіресе мектептен кейін білім алуды жоспарлап отырған білім алушылар үшін өте маңызды.

1. Жоғары оқу орындарының талаптарын талдау: әрбір оқу орны талапкерлерге өз талаптарын қоя алады және бұл талаптар мамандық пен бейінге байланысты өзгеруі мүмкін.

Сондықтан белгілі бір жоғары білім беру бағдарламаларына түсу үшін қандай пәндер мен дайындық деңгейлері қажет екенін алдын-ала зерттеу маңызды.

2. ЖОО өкілдерімен консультациялар: ЖОО өкілдерімен кездесулер білім алушылар мен олардың ата-аналарына әртүрлі бағдарламаларға түсу мүмкіндіктері мен шарттары туралы құнды ақпарат бере алады.

Жоғары оқу орындарының өкілдері білім алушыларға мамандық пен бейіндік пәндерді таңдау туралы шешім қабылдауға көмектесе алады.

3. Қабылдау емтихандарына дайындық: элективті бағдарламалар жоғары оқу орындарына түсу емтихандарына дайындалу қажеттілігін ескеруі керек. Бұл түсу үшін міндетті болып табылатын белгілі бір пәндерді терең зерттеуді, сондай-ақ бейіндік емтихандар мен олимпиадаларға дайындықты қамтуы мүмкін.

1.5 Талдау негізінде ұсыныстар әзірлеу

Талдаудың барлық кезеңдерін аяқтағаннан кейін білім алушыларға тиісті оқу профилін таңдауға көмектесетін ұсыныстар әзірлеу қажет.

Бұл ұсыныстарға мыналар кіруі мүмкін:

1. Жеке білім беру жоспарларын/маршруттарын немесе траекторияларын құру: әрі қарай оқытудың мүдделерін, қабілеттерін және перспективаларын талдау негізінде әрбір білім алушы үшін жеке білім беру жоспары әзірленеді.

Бұл жоспарға міндетті және элективті курстар, жобалық іс-шаралар және білім алушының мүдделері мен мақсаттарына барынша сәйкес келетін оқытудың басқа түрлері кіруі мүмкін.

2. Топтық консультациялар және ақпараттандыру: талдау нәтижелері, ықтимал оқыту бейіндері және одан әрі білім беру перспективалары талқыланатын білім алушылармен және олардың ата-аналарымен топтық кездесулер өткізу.

3. Оқу жоспарлары мен бағдарламаларын түзету: талдау нәтижелеріне байланысты қолданыстағы оқу жоспарлары мен бағдарламаларын білім алушылардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне жақсырақ сәйкестендіру үшін түзету қажет болуы мүмкін.

Осылайша, білім алушылардың білім беру қажеттіліктері мен мүдделерін талдау бейіндік оқыту үшін элективті білім беру бағдарламаларын әзірлеудегі маңызды кезең болып табылады.

Бұл үдеріс білім алушылармен, ата-аналармен, педагогтармен, психологтармен өзара іс-қимылды, сондай-ақ еңбек нарығының өзекті талаптарын және одан әрі оқыту перспективаларын ескеруді қамтитын кешенді тәсілді талап етеді. Тек осындай тәсіл білім алушылар үшін барынша пайдалы және тиімді болатын білім беру бағдарламаларын құруға мүмкіндік береді.

2. Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін анықтау:

- Таңдалған пәндер бойынша білімді тереңдетуге және практикалық дағдыларды дамытуға бағытталған мақсаттарды тұжырымдау.

- Бейіндік емтихандарға, олимпиадаларға және басқа да конкурстарға дайындықты қоса алғанда, қойылған мақсаттарға қол жеткізуге ықпал ететін міндеттерді әзірлеу.

Бейіндік оқытуға арналған Элективті курстар бағдарламасының мақсаттары мен міндеттерін анықтау оқу жоспарларын әзірлеудегі негізгі кезең болып табылады.

Бұл білім алушылардың мүдделері мен қажеттіліктеріне сәйкес келетін құрылымдық және мақсатты білім беру процесін құруға мүмкіндік береді. Мұнда толығырақ түсініктеме берілген:

Мақсаттарды тұжырымдау

1. Таңдалған пәндер бойынша білімді тереңдету:

Бағдарламаның мақсаттары нақты салалардағы білім алушылардың білімін кеңейтуге және тереңдетуге бағытталуы тиіс. Бұл негізгі мектеп бағдарламасынан тыс күрделі және мамандандырылған тақырыптарды зерттеуді қамтуы мүмкін. Мысалы:

- Математика үшін: Ықтималдықтар теориясы мен статистиканы терең зерттеу, теңдеулер мен теңсіздіктерді шешудің жетілдірілген әдістері.

- Тарих үшін: нақты тарихи кезеңдердегі әлеуметтік-саяси процестерді егжей-тегжейлі зерттеу, бастапқы дереккөздер мен тарихи құжаттарды талдау.

2. Практикалық дағдыларды дамыту:

Бағдарламаның мақсаттары болашақ кәсіби қызметте немесе практикалық тапсырмаларды сәтті орындау үшін пайдалы болуы мүмкін практикалық дағдыларды дамытуды қамтуы керек. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Химия үшін: зертханалық әдістер мен әдістерді игеру, күрделі химиялық эксперименттер жүргізу.

- Ақпараттық технологиялар үшін: бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу, заманауи технологиялармен және бағдарламалау құралдарымен жұмыс істеу.

Тапсырмаларды әзірлеу

1. Бейіндік емтихандарға дайындық:

Бағдарламаның міндеттері Білім алушыларды университеттерге түсу сынақтарының немесе басқа да бағалау іс-шараларының бөлігі болуы мүмкін бейіндік емтихандарға дайындауға бағытталуы тиіс. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Тесттер мен тапсырмаларды әзірлеу: емтихандарда кездесетіндерге ұқсас тапсырмалар жасау.

- Практикалық сабақтар: емтихан тапсырмаларының форматтарын игеруге бағытталған тренингтер мен практикалық сессиялар өткізу.

2. Олимпиадалар мен конкурстарға қатысу:

Бағдарламаның міндеттері әртүрлі олимпиадаларға, конкурстарға және ғылыми іс-шараларға қатысуға дайындықты қамтуы мүмкін. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Зерттеу жобаларын әзірлеу: конкурстар мен олимпиадаларда ұсынылуы мүмкін жобаларды құру және орындау.

- Оқу іс-шаралары: конкурстардың ерекше талаптарына дайындалуға бағытталған оқу іс-шараларын өткізу.

3. Сыни ойлау мен зерттеу дағдыларын дамыту:

Бағдарламаның маңызды міндеті-сыни ойлау дағдыларын және өз бетінше зерттеу жүргізу қабілетін дамыту. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Деректерді талдау және түсіндіру: ақпаратты бағалауды және түсіндіруді қажет ететін аналитикалық тапсырмаларды орындау.

- Ғылыми зерттеулер: шағын ғылыми зерттеулер мен жарияланымдарды әзірлеу және орындау.

4. Болашақ кәсіби қызметке дайындық:

Бағдарлама білім алушыларды болашақ кәсіби қызметіне дайындауға бағытталған міндеттерді қамтуы тиіс. Бұл арқылы қол жеткізуге болады:

- Практикалық тағылымдамалар: таңдалған саладағы тағылымдамаларға немесе практикалық жобаларға қатысуға мүмкіндік беру.

- Кәсіпқойлармен өзара іс-қимыл: кәсіби қоғамдастық өкілдерімен және бизнес-сарапшылармен кездесулер ұйымдастыру.

Нәтижесінде, элективті курстар бағдарламасының мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдау пәндерді тереңдетіп оқытуға кешенді көзқарасты қамтамасыз етуге және білім алушыларға оқу саласында да, кәсіптік салада да пайдалы болатын негізгі дағдыларды дамытуға бағытталуы тиіс.

3. Элективті курстың мазмұнын әзірлеу:

- Оқу бейініне сәйкес келетін және білім алушылардың одан әрі кәсіби дамуы үшін өзекті оқу материалын таңдау.

- Пәнаралық тәсілдерді қосу және зерттелетін тақырыпты тереңірек түсіну үшін әртүрлі пәндік салалардағы білімді біріктіру.

Элективті курстың мазмұнын әзірлеу-бұл оқу материалын мұқият таңдауды және құрылымдық оқыту бағдарламасын құруды қажет ететін маңызды кезең. Бұл процестің негізгі аспектілеріне мыналар жатады:

Оқу материалын таңдау

1. Оқу профиліне сәйкестік:

Тақырыпты терең және жан-жақты түсінуді қамтамасыз ету үшін оқу материалын курс профиліне сәйкес мұқият таңдау керек. Білім алушылардың дайындық деңгейін және курстың мақсаттарын ескеру маңызды. Мысалы:

- Бағдарламалау курсы үшін: материалдар заманауи бағдарламалау тілдерін қамтуы керек, алгоритмдер, және саланың қазіргі талаптарына сәйкес келетін даму құралдары.

- Биология курсы үшін: Оқу материалдары соңғы зерттеулерді қамтуы мүмкін, практикалық әдістер, және экология немесе генетика саласындағы өзекті мәселелер.

2. Кәсіби дамудың өзектілігі:

Курс материалдары білім алушылардың одан әрі кәсіби дамуы үшін өзекті және пайдалы болуы тиіс. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Практикалық мысалдар мен кейстер: білім алушыларға теориялық білімнің практикада қалай қолданылатынын түсінуге көмектесетін нақты өмірдегі өзекті мысалдар мен жағдайларды қолдану.

- Қазіргі тенденциялар мен технологиялар: осы саладағы соңғы жетістіктер мен инновациялар туралы ақпаратты біріктіру.

3. Дереккөздердің сапасы мен әртүрлілігі:

Ғылыми мақалалар, оқулықтар, бейне оқулықтар және онлайн ресурстар сияқты әртүрлі және сапалы ақпарат көздерін пайдалану бай және қызықты оқу құралын жасауға көмектеседі.

Пәнаралық тәсілдерді қосу

1. Әр түрлі пәндік салалардағы білімді біріктіру:

Тақырыпты тереңірек түсіну үшін әртүрлі пәндердің элементтерін қосу маңызды. Бұл білім алушыларға білімнің әртүрлі салалары арасындағы байланысты көруге және оларды кешенді тапсырмаларда қолдануға көмектеседі. Мысалы:

- Тұрақты даму курсы: осы саладағы күрделі қатынастар мен қиындықтарды түсіну үшін экология, экономика, әлеуметтану және саясаттану элементтерін қамтуы мүмкін.

- Инженерлік ғылымдар курсы: жобалау және талдау принциптерін толық меңгеру үшін математика, физика және информатиканы қамтуы мүмкін.

2. Пәнаралық жобалар мен тапсырмалар:

Бірнеше саладан білімді қолдануды қажет ететін жобалар мен тапсырмаларды әзірлеу материалды тереңірек және жан-жақты пысықтауға ықпал етеді. Мысалы:

- Экологиялық таза өнімді құру жобасы: химия, инженерия және экономика саласындағы білімді қажет етеді.

- Деректер мен талдауды қолдана отырып, тарихи оқиғаны зерттеу: тарих, әлеуметтану және статистика элементтерін қамтиды.

3. Ақпаратты синтездеу дағдыларын дамыту:

Оқу материалы мен тапсырмалар білім алушыларға күрделі мәселелерді шешу үшін әртүрлі салалардағы білімді біріктіруге мүмкіндік беретін ақпаратты синтездеу дағдыларын дамытуға ықпал етуі керек. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Деректерді талдау және түсіндіру: негізделген шешімдер қабылдау үшін әртүрлі көздерден алынған деректерді пайдалану.

- Кросс-тәртіптік зерттеулер: бірнеше пәндерден әдістер мен тәсілдерді қолдануды талап ететін зерттеулерді орындау.

4. Ынтымақтастық және білім алмасу:

Бағдарлама әртүрлі құзыреттіліктері мен қызығушылықтары бар білім алушылар арасында бірлескен жұмыс пен білім алмасуды қажет ететін тапсырмаларды қамтуы мүмкін. Бұл арқылы қол жеткізуге болады:

- Топтық жобалар: әр қатысушы өз саласынан өз үлесін қосатын топтарда жұмыс істеу.

- Өзара зерттеулер: білім алушылар тақырыптарды әр түрлі тұрғыдан зерттейтін және нәтижелерімен алмасатын жобалар.

Элективті курстың мазмұнын әзірлеу Оқу материалдарын мұқият таңдауды және пәнаралық тәсілдерді енгізуді қамтитын кешенді тәсілді қажет етеді.

Бұл белгілі бір саладағы білімді тереңдетіп қана қоймай, сонымен қатар қазіргі заманғы қиындықтар мен талаптар аясында тақырыпты кеңірек және терең түсінуге ықпал ететін бағдарлама жасауға мүмкіндік береді.

4. Оқыту әдістері мен формаларын таңдау:

- Жобалау қызметі, зерттеу жұмыстары, практикалық сабақтар және топтық жұмыс сияқты оқытудың белсенді әдістерін қолдану.

- Қашықтықтан оқыту мен интерактивті ресурстарды қоса алғанда, заманауи білім беру технологияларын пайдалану.

Оқыту әдістері мен формаларын таңдау білім беру процесінің тиімділігіне айтарлықтай әсер ететін элективті курстарды дамытудың негізгі аспектісі болып табылады.

Әр түрлі әдістер мен заманауи технологияларды қолдану оқытуды қызықты, қол жетімді және өнімді етуге мүмкіндік береді. Міне, тәсілдердің егжей-тегжейлі түсіндірмесі:

Оқытудың белсенді әдістерін қолдану

1. Жобалық қызмет:

Жобалау қызметі білім алушыларға теориялық білімді практикада қолдануға көмектеседі және проблемаларды өз бетінше шешу дағдыларын дамытады. Негізгі аспектілері:

- Жобаларды әзірлеу: таңдалған саладағы нақты мәселелермен немесе міндеттермен байланысты жобаларды құру, мысалы, стартапты әзірлеу, ғылыми зерттеу құру немесе экологиялық мәселені шешу.

- Топтық жұмыс: жобалар бойынша топтық жұмыс ынтымақтастық, коммуникация және бірлескен шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

- Нәтижелерді таныстыру: жоба нәтижелерін аудитория алдында ұсыну көпшілік алдында сөйлеу және сыни талдау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

2. Зерттеу жұмыстары:

Зерттеу жұмыстары тақырыпты терең зерттеуге ықпал етеді және аналитикалық дағдыларды дамытады. Негізгі аспектілері:

- Деректерді жинау және талдау: өз зерттеулеріңізді жүргізу, бар деректерді талдау және қорытынды жасау.

- Дереккөздермен жұмыс: зерттеуді негіздеу үшін ғылыми мақалаларды, кітаптарды, есептерді және басқа материалдарды зерттеу.

- Баяндама және жарияланым: зерттеу нәтижелері бойынша есептер мен жарияланымдар дайындау, ғылыми конференциялар мен конкурстарға қатысу.

3. Практикалық сабақтар:

Практикалық сабақтар білім алушыларға теориялық білімді нақты немесе шындыққа жақын жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді. Негізгі аспектілері:

- Зертханалық жұмыстар: жаратылыстану ғылымдары мен инженериядағы білімді бекіту үшін зертханалық эксперименттер мен практикалық жаттығуларды орындау.

- Тренингтік сессиялар: кәсіби дағдылар бойынша тренингтер мен практикалық сабақтар өткізу, мысалы, бағдарламалау, көркемдік жобалар жасау немесе басқару әдістерін қолдану.

4. Топтық жұмыс:

Топтық жұмыс ынтымақтастық пен проблемаларды ұжымдық шешу дағдыларын дамытады. Негізгі аспектілері:

- Бірлескен тапсырмалар: білім алмасуға және қарым-қатынасты жақсартуға ықпал ететін топтағы тапсырмалар мен жобаларды орындау.

- Пікірталастар мен пікірталастар: өзекті мәселелер бойынша пікірталастар мен пікірталастар өткізу, бұл дәлелдеу және сыни ойлау дағдыларын дамытады.

Заманауи білім беру технологияларын қолдану

1. Қашықтықтан оқыту:

Қашықтықтан оқыту сабаққа жеке қатыса алмайтын білім алушылар үшін икемділік пен білім беру ресурстарына қол жеткізуді қамтамасыз етеді. Негізгі аспектілері:

- Онлайн курстар мен вебинарлар: дәрістер, семинарлар мен тренингтер өткізу үшін онлайн платформаларды пайдалану.

- Электрондық оқулықтар мен материалдар: білім алушыларға ыңғайлы уақытта жұмыс істеуге мүмкіндік беретін цифрлық платформалар арқылы оқу материалдарына қол жеткізу.

2. Интерактивті ресурстар:

Интерактивті ресурстар оқуды қызықты әрі серпінді етуге көмектеседі. Негізгі аспектілері:

- Виртуалды зертханалар мен модельдеу: виртуалды эксперименттер мен модельдеу жүргізу үшін бағдарламалық құралдарды пайдалану.

- Білім беру ойындары мен қосымшалары: білім алушыларға ойын формасы арқылы материалды жақсы сіңіруге көмектесетін ойындар мен оқыту қосымшаларын қолдану.

3. Мобильді технологиялар:

Мобильді технологиялар білім алушыларға кез келген уақытта, кез келген жерде білім беру материалдары мен ресурстарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Негізгі аспектілері:

- Мобильді қосымшалар: таңдалған салада оқу және тәжірибе үшін қосымшаларды пайдалану.

- Виртуалды конференциялар мен чаттар: оқытушылармен және құрдастарымен виртуалды кездесулер мен пікірталастарға қатысу.

4. Интерактивті платформалар мен құралдар:

Интерактивті платформалар мен құралдар білім алушылар мен оқытушылар арасындағы терең өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді. Негізгі аспектілері:

- Форумдар мен блогтар: пікір алмасу және курс тақырыптарын талқылау үшін пікірталас алаңдарын құру.

- Сауалнамалар мен тесттер: білімді тексеру және кері байланыс алу үшін онлайн сауалнамалар мен тестілерді қолдану.

Енгізу және бағалау

1. Әдістер мен технологияларды енгізу:

Белсенді әдістер мен технологияларды енгізу кезінде білім алушылардың дайындық деңгейін, ресурстардың қолжетімділігін және оқу материалының ерекшелігін ескеру маңызды.

2. Тиімділікті бағалау:

Таңдалған әдістер мен технологиялардың тиімділігін үнемі бағалау түзетулер енгізуге және білім беру процесін жақсартуға мүмкіндік береді. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

- Білім алушылардан кері байланыс: курсты жақсарту бойынша пікірлер мен ұсыныстар жинау.

- Оқу нәтижелерін талдау: білім алушылардың жетістіктерін және олардың материалды игерудегі жетістіктерін бағалау.

Оқыту әдістері мен формаларын таңдау қызықты және тиімді оқу процесіне ықпал ете отырып, әртүрлілік пен икемділікті қамтамасыз етуі керек. Оқытудың белсенді әдістері мен заманауи білім беру технологиялары процесі динамикалық етеді және білім алушылардың қажеттіліктеріне бейімделеді.

5. Оқыту нәтижелерін бақылауды және бағалауды ұйымдастыру:

- Білім алушылардың білім деңгейі мен дағдыларын объективті бағалауға мүмкіндік беретін бағалау критерийлері мен әдістерін әзірлеу.

- Тесттер, бақылау жұмыстары, жобалар мен шығармашылық жұмыстарды қорғау сияқты бақылаудың аралық және қорытынды нысандарын енгізу.

6. Бағдарламаны әдістемелік қамтамасыз ету:

- Элективті курсты жүзеге асыру үшін қажетті әдістемелік құралдарды, оқулықтарды және басқа ресурстарды дайындау.

- Білім алушылардың ғылыми мақалалар, электрондық кітапханалар және дерекқорлар сияқты қосымша материалдарға қол жеткізуін қамтамасыз ету.

7. Бағдарламаны бақылау және түзету:

- Элективті курстарды іске асыру сапасына тұрақты мониторинг жүргізу және бағдарламаларға қажетті өзгерістер енгізу.

- Білім алушылардан, педагогтерден және ата-аналардан кері байланыс негізінде элективті бағдарламалардың тиімділігін бағалау.

Бұл ұсыныстар білім алушылардың білімін тереңдетуге және олардың кәсіби құзыреттерін дамытуға ықпал ететін элективті білім беру бағдарламаларын құруға көмектеседі.

2.1.4 Бейіндік оқытуды ұйымдастырудың нысандары мен әдістері

Бейіндік оқыту-бұл жоғары сынып білім алушыларына жеке пәндер мен пәндерді олардың қызығушылықтары мен болашақ кәсіби жоспарларына сәйкес тереңдетіп оқуға мүмкіндік беретін білім беру процесінің моделі. Ол мамандықты саналы түрде таңдауға және одан әрі білім беру жолына бағытталған. Бейіндік оқытуды тиімді іске асыру үшін білім алушылардың жеке қажеттіліктері мен ерекшеліктеріне барынша бейімделуді қамтамасыз ететін оқу процесін ұйымдастырудың әртүрлі нысандары мен әдістері пайдаланылады.

Бейіндік оқытуды ұйымдастыру түрлері

Бейіндік оқыту нысандары оқу процесін құрылымдау және жүргізу тәсілдерін білдіреді. Негізгі формалары:

- Оқу курстары: таңдалған пәндер бойынша арнайы бейіндік курстар.
- Элективті курстар: белгілі бір салалардағы білімді тереңдетуге бағытталған элективті сабақтар.
- Жобалық қызмет: білім алушылардың таңдалған тақырып бойынша дербес жобаларды орындауы.
- Семинарлар мен зертханалық жұмыстар: теориялық білімді бекіту үшін практикалық сабақтар өткізу.

Оқу курстары: таңдалған пәндер бойынша арнайы бейіндік Курстар білім беру процесінде маңызды рөл атқарады, әсіресе білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен болашақ кәсіби қызметіне сәйкес пәндерді тереңдетіп оқитын бейіндік оқыту жағдайында.

Бұл курстар таңдалған пәндер бойынша білімді тереңдетіп қана қоймай, сонымен қатар жоғары оқу орындарында табысты оқу және одан әрі мансап үшін қажетті практикалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Элективті курстар: элективті (таңдамалы) курстар білім алушыларға міндетті бағдарламаға кірмейтін, бірақ олардың болашақ кәсіби қызметі үшін маңызды болуы мүмкін пәндерді қосымша оқуға мүмкіндік береді. Бұл курстар жоғары мамандандырылған білім салаларына қатысты болуы мүмкін және білім алушыларға жеке білім беру траекториясын қалыптастыруға көбірек еркіндік береді.

Жобалық оқыту: оқытудың жобалық нысаны білім алушыларға өздерінің бейіндік саласына байланысты жеке немесе топтық жобаларды орындау арқылы білімді тәжірибеде қолдануға мүмкіндік береді.

Бұл зерттеу және шығармашылық дағдыларды дамытуға, сондай-ақ топта жұмыс істеу қабілетіне ықпал етеді.

Тәжірибеге бағытталған оқыту: нақты немесе нақты жағдайларға жақын өткізілетін практикалық сабақтарды, зертханалық жұмыстарды, мастер-класстарды және тағылымдамаларды қамтиды. Бұл білім алушыларға кәсіби қызметте қажетті тәжірибе мен дағдыларды алуға көмектеседі.

Бейіндік оқытуды іске асыру нысандарының мысалдарын қарастырайық

1. Оқу курстары

Оқу курстары таңдалған профильге сәйкес пәндерді тереңдетіп оқытуды қамтамасыз ететін бейіндік оқытудың негізі болып табылады.

Арнайы бейіндік курстардың мақсаттары мен міндеттері

Негізгі мақсаттар:

1. Пәндерді тереңдетіп оқыту: арнайы бейіндік курстар таңдалған пәндерді егжей-тегжейлі зерделеуге бағытталған, бұл білім алушыларға өздерін қызықтыратын салада тереңірек білім алуға мүмкіндік береді.

Мысалы, тереңдетілген физика курсы кванттық механиканы немесе термодинамиканы оқуды қамтуы мүмкін, бұл негізгі мектеп бағдарламасынан тыс.

2. Практикалық дағдыларды дамыту: мұндай курстар білім алушыларға алған білімдерін практикалық қолдану үшін қажетті дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Бұл зертханалық жұмыстарды, жобалық тапсырмаларды немесе өз зерттеулеріңізді жүргізуді қамтуы мүмкін. Мысалы, химия курсына білім алушылар күрделі эксперименттер жүргізу үшін заманауи жабдықтармен жұмыс істей алады.

3. Бейіндік емтихандарға дайындық: мұндай курстардың басты міндеттерінің бірі білім алушыларды бейіндік емтихандарға, олимпиадалар мен конкурстарға дайындау болып табылады.

Бұл типтік тапсырмаларды зерттеуді, оларды шешу стратегиясын әзірлеуді және қателерді талдауды қамтуы мүмкін. Осылайша, білім алушылар өз білімдерін бекітіп қана қоймай, оларды емтихандық стресс жағдайында тиімді пайдалануды үйренеді.

Тапсырмалар:

1. Жеке оқу жоспарын әзірлеу: әрбір білім алушы үшін оның мүдделерін, дайындық деңгейін және мансаптық мақсаттарын ескеретін жеке оқу жоспары әзірленеді.

Бұл жоспар ең маңызды және қызықты тақырыптарды зерттеуге уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

2. Пәнаралық білімді интеграциялау: курстар көбінесе пәнаралық тәсілдерді қамтиды, бұл білім алушыларға ғылымның әртүрлі салалары арасындағы байланысты көруге және күрделі мәселелерді жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

Мысалы, биофизика курсы биология мен физикадан білімді біріктіре алады, бұл білім алушыларға тірі организмдерде болып жатқан процестерді тереңірек түсінуге көмектеседі.

3. Теориялық білімді практикалық қолдану: білім алушылар теориялық білімді практикада қолдануды талап ететін практикалық тапсырмаларды, жобалау жұмыстары мен зерттеулерді орындауға белсенді қатысады.

Мысалы, бағдарламалау курсында білім алушылар өздерінің қосымшаларын жасай алады немесе АТ саласындағы нақты мәселелерді шеше алады.

4. Зерттеу қызметінің дағдыларын дамыту: арнайы бейіндік курстардың маңызды міндеттерінің бірі білім алушылардың ғылыми зерттеулер жүргізу дағдыларын дамыту болып табылады.

Бұған гипотезаларды тұжырымдау, эксперименттерді жоспарлау және жүргізу, нәтижелерді талдау және ғылыми есептер жазу кіреді.

Оқу курстарының мазмұны

Курстардың мазмұны ғылым мен технологияның заманауи талаптарына сәйкес келуі, сондай-ақ білім алушылардың одан әрі кәсіби дамуы үшін өзекті болуы тиіс.

1. Оқу материалын таңдау: курстарға арналған материалдар олардың өзектілігін, ғылыми жаңалығын және практикалық маңыздылығын ескере отырып таңдалады.

Бұл заманауи ғылыми мақалалар, оқулықтар, монографиялар, сондай-ақ бейне дәрістер немесе виртуалды зертханалар сияқты мультимедиялық ресурстар болуы мүмкін.

2. Пәнаралық тәсілдерді интеграциялау: зерттелетін тақырыпты тереңірек түсіну үшін курстарға байланысты пәндердің материалдары енгізілуі мүмкін.

Мысалы, инженерлік физика курсы математика, информатика және инженерия элементтерін қамтуы мүмкін, бұл білім алушыларға зерттелетін құбылыстың тұтас бейнесін көруге мүмкіндік береді.

3. Практикалық бағдарлануға баса назар аудару: курстарда білімді практикалық қолдануға баса назар аударылады, бұл білім алушыларға нақты кәсіби қызметке дайындалуға көмектеседі.

Бұл практикалық мәселелерді шешуді, тағылымдамадан өтуге немесе практикумдарға қатысуды, сондай-ақ оқытушылардың жетекшілігімен өз жобаларын әзірлеуді қамтуы мүмкін.

Мысалдар:

- Математика және жаратылыстану ғылымдары: математикалық профиль алгебра, геометрия, физика, химия және биология бойынша тереңдетілген курстарды ұсынады. Мысалы, математикалық талдау курсы білім алушыларды техникалық немесе жаратылыстану ғылымдарының

жоғары оқу орындарына түсуге дайындайтын шектерді, туындыларды, интегралдарды зерттеуді қамтиды.

- Гуманитарлық ғылымдар: гуманитарлық профиль үшін әдебиет, тарих, құқық және әлеуметтану курстары ұсынылады. Мысалы, Қазақстан тарихы курсы тарихи дереккөздер мен құжаттарды терең зерттеуді қамтуы мүмкін, бұл талдау және сыни ойлау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Таңдалған пәндер бойынша арнайы бейіндік курстар бейіндік оқыту жүйесінің маңызды элементі болып табылады. Олар білім алушыларға өздерін қызықтыратын саладағы білімдерін тереңдетуге, практикалық дағдыларын дамытуға және одан әрі кәсіптік оқытуға дайындалуға мүмкіндік береді. Оқытудың әртүрлі әдістері мен формалары, заманауи білім беру технологияларын қолдану және практикалық бағдарлауға баса назар аудару бұл курстарды білім алушыларды табысты мансапқа дайындаудың тиімді құралына айналдырады.

2. Элективті курстар

Элективті курстар білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен болашақ мансаптық мақсаттарына сәйкес келетін оқу пәндерін таңдауға мүмкіндік беретін бейіндік оқыту жүйесінің маңызды бөлігі болып табылады.

Бұл курстар білім алушылардың ой-өрісін кеңейтуге, белгілі бір салалардағы білімдерін тереңдетуге және оларды әрі қарай оқыту мен кәсіби қызметке қажетті негізгі құзыреттіліктерді дамытуға мүмкіндік береді.

Элективті курстар білім алушыларға жеке қызығушылықтары мен мансаптық мақсаттарына сәйкес пәндерді таңдауға мүмкіндік береді, бұл оқу материалын тереңірек және саналы түрде игеруге ықпал етеді. Бұл тәсіл білім алушылардың өз білімі үшін жеке жауапкершілігін қалыптастыруға көмектеседі және оларды жоғары академиялық нәтижелерге қол жеткізуге ынталандырады.

Элективті курстар білім алушыларға болашақ кәсіби қызметінде сұранысқа ие болатын білім мен дағдыларды алуға мүмкіндік береді. Мысалы, бағдарламалау негіздері курсы IT маманының мансабындағы бірінші кезең болуы мүмкін, ал элективті биология курсы білім алушыты медициналық университетке түсуге дайындай алады.

Элективті курстар білім беру процесін икемді етеді, бұл мектептерге оқу бағдарламаларын білім алушылардың қажеттіліктері мен мүдделеріне бейімдеуге мүмкіндік береді.

Бұл әсіресе технологияның қарқынды дамуы мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын талаптары жағдайында өте маңызды.

Элективті курстар білім алушыларға өздерін қызықтыратын салалардағы білімдерін тереңдету үшін факультативті сабақтарды өз бетінше таңдауға мүмкіндік береді.

Элективті курстардың мақсаттары мен міндеттері

Негізгі мақсаттар:

- Білімді кеңейту: қызығушылық саласы бойынша білімнің берік базасын қалыптастыру үшін міндетті мектеп бағдарламасынан тыс нақты пәндерді терең зерттеу.

- Практикалық дағдыларды дамыту: ЖОО-да немесе кәсіби қызметте одан әрі оқыту үшін қажетті дағдыларды қалыптастыру және дамыту, мысалы, практикалық тапсырмаларды орындау, жобалық қызмет және зерттеулерге қатысу арқылы.

- Емтихандар мен олимпиадаларға дайындық: білім алушыларды бейіндік емтихандарды, олимпиадалар мен конкурстарды тапсыруға дайындау, бұл теориялық білімді бекітіп қана қоймай, сонымен қатар стандартты емес міндеттерді шешу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Тапсырмалар:

- Оқу мақсаттарын тұжырымдау: тандалған салада білімді тереңдетуге және дағдыларды дамытуға бағытталған курстың нақты мақсаттарын анықтау. Мысалы, химия курсының мақсаты органикалық реакцияларды зерттеу және оларды нақты зертханалық жағдайда қолдану болуы мүмкін.

- Оқу жоспарын әзірлеу: білім алушылардың қызығушылықтары мен дайындық деңгейін ескере отырып, теориялық және практикалық бөлімді қамтитын оқу жоспарын құру. Оқу жоспары материалды игерудің әртүрлі қарқынын ескеру үшін икемді болуы керек.

- Пәнаралық интеграция: әр түрлі білім салалары арасындағы байланыстарды түсіну және түсіну үшін басқа пәндердің элементтерін қосу. Мысалы, экология курсы биология, география және химия элементтерін қамтуы мүмкін.

Элективті курстың мазмұны

1. Оқу материалын таңдау:

- Өзектілігі: Оқу материалдары заманауи ғылыми жетістіктерге сәйкес келуі және білім алушылардың одан әрі кәсіби дамуы үшін өзекті болуы тиіс. Тандалған саладағы соңғы тенденцияларды көрсететін материалдарды таңдау маңызды.

- Практикалық маңыздылығы: материалдар білімді теориялық тұрғыдан игеруге ғана емес, оларды практикалық қолдануға да ықпал етуі керек. Мысалы, математика курсына алгоритмдерді әзірлеуге арналған тапсырмалар немесе нақты өмірлік жағдайларға байланысты есептерді шешу кіруі мүмкін.

2. Пәнаралық тәсілдер:

- Білімді интеграциялау: сабақтас пәндердің элементтерін курсқа қосу білім алушыларға пәнді және оның практикада қолданылуын жақсы түсінуге көмектеседі. Мысалы, инженерлік курс инженерлік есептерді шешу үшін физика, математика және информатика бойынша білімді біріктіре алады.

- Кешенді жобалар: білім алушылар әртүрлі пәндерден білімді қолдануды талап ететін жобаларды орындай алады. Бұл жүйелік ойлауды және күрделі мәселелерді түсінуді дамытуға ықпал етеді.

Мысалдар:

- Шет тілдері: білім алушылар халықаралық емтихандарға дайындалуға және мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларын дамытуға көмектесетін ағылшын, неміс, француз немесе басқа тілдерді тереңдетіп оқыту бойынша элективті курстарды таңдай алады.

- Информатика және АКТ: элективті бағдарламалау курсы аясында білім алушылар әртүрлі бағдарламалау тілдерін (мысалы, Python, Java) үйрене алады, өз жобаларын жасай алады және информатика олимпиадаларына қатысуға дайындала алады.

3. Жобалық қызмет

Жобалық қызмет білім алушылардың өзіндік жұмыс дағдыларын және теориялық білімді практикада қолдану дағдыларын дамытады.

Білім беру үдерісіндегі жобалық қызмет білім алушылардың өз бетінше ойлау, зерттеу және практикалық міндеттерді шешу дағдыларын дамытуда шешуші рөл атқарады.

Оқытудың бұл әдісі-белгілі бір өнімді құру немесе әзірлеу, мәселені шешу немесе зерттеу процесі, ол презентация, есеп, модель, қосымша немесе басқа дайын өнім болсын, белгілі бір нәтижемен аяқталады.

Жобалау қызметі бірқатар себептерге байланысты қазіргі білім беру жүйелерінде маңызды бола түсуде:

1. Сыни және шығармашылық ойлауды дамыту:

Білім алушылар ақпаратты талдауға, проблемаларды анықтауға, өзіндік шешімдерді ұсынуға және өз жұмысының нәтижелерін сыни тұрғыдан бағалауға үйренеді.

2. Нақты кәсіби қызметке дайындық:

Жобалық жұмыс нақты жұмыс процестерін модельдейді, бұл білім алушыларға топтық жұмыс, жоспарлау, тапсырмаларды бөлу және түпкілікті нәтиже үшін жауапкершілік тәжірибесін алуға мүмкіндік береді.

3. Теориялық білім мен практикалық дағдыларды біріктіру:

Жобалау қызметі әртүрлі пәндерден алынған білімді біріктіреді және білім алушыларға теорияны практикада қолдануға көмектеседі, бұл материалды түсіну мен игеруді едәуір жақсартады.

4. Оқуға ынталандыру:

Жобалар, әсіресе олар білім алушылардың нақты мүдделерімен байланысты болса, олардың оқуға деген ынтасын айтарлықтай арттырады. Білім алушылар оқу мен шынайы өмір арасындағы тікелей байланысты көреді.

Жобалау қызметінің негізгі кезеңдері:

1. Жобаның тақырыбы мен мақсатын анықтау:

- Тақырыпты Таңдау:

Жобаның тақырыбы білім алушылар үшін өзекті, қызықты және олардың дайындық деңгейіне сәйкес болуы керек. Мысалы, білім алушылар

экологиялық мәселені шешуге, қолданбаны әзірлеуге немесе тарихи оқиғаны зерттеуге байланысты тақырыпты таңдай алады.

- Мақсатты тұжырымдау:

Жобаның мақсаты нақты тұжырымдалуы және нақты нәтижеге қол жеткізуге бағытталуы керек.

Мысалы, мақсат құрылғының прототипін жасау, белгілі бір факторлардың қоршаған ортаға әсерін зерттеу немесе тарихи деректерді талдау болуы мүмкін.

2. Жобаны жоспарлау:

- Жұмыс жоспарын әзірлеу:

Жоспарлау жобаны орындау кезеңдерін анықтауды, қатысушылар арасында тапсырмаларды бөлуді, мерзімдерді белгілеуді және қажетті ресурстарды анықтауды қамтиды.

Мысалы, жоспарға зерттеу бөлігі, прототип жасау, эксперименттер жүргізу және презентация дайындау кіруі мүмкін.

- Рөлдерді бөлу:

Топтық жоба жағдайында қатысушылар арасында рөлдер мен міндеттерді дұрыс бөлу маңызды.

Бұл жұмысты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі және білім алушыларды командада ынтымақтастыққа үйретеді.

3. Жобаны орындау:

- Зерттеу жұмысы:

Бұл кезеңде білім алушылар ақпарат жинайды, зерттеулер жүргізеді, деректерді талдайды және қорытынды жасайды.

Мысалы, биология жобасында білім алушылар эксперименттер жүргізе алады, мәліметтер жинай алады және нәтижелерді талдай алады.

- Өнімді әзірлеу:

Жобаның мақсатына байланысты білім алушылар модель, бағдарламалық жасақтама, зерттеу есебі немесе презентация болсын, белгілі бір өнімді әзірлейді.

Мысалы, техникалық жобаларда бұл құрылғыны немесе бағдарламаны құру, ал гуманитарлық жобаларда эссе немесе зерттеу жұмысын жазу болуы мүмкін.

4. Презентация және нәтижелерді бағалау:

- Жобаның тұсаукесері:

Білім алушылар өз жұмыстарының нәтижелерін аудитория алдында ұсынады, олар мақсатқа қалай қол жеткізгенін, қандай әдістерді қолданғанын және қандай қиындықтарға тап болғанын түсіндіреді.

Презентация мультимедиялық құралдарды қолдана отырып, ауызша да, визуалды да болуы мүмкін.

- Бағалау және талдау:

Жоба аяқталғаннан кейін орындалған жұмысты бағалау маңызды. Бұл өзін-өзі бағалауды, оқытушының бағалауын және аудиторияның кері

байланысын қамтуы мүмкін. Қателер мен жетістіктерді талдау білім алушыларға өз тәжірибелерінен үйренуге және дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Жобалық қызметтің мысалдары:

1. Ғылыми зерттеулер:

- Экологиялық жобалар:

Білім алушылар антропогендік әрекеттің қоршаған ортаға әсерін зерттей алады, ластануды азайту әдістерін жасай алады немесе аумақты көгалдандыру бастамасын жасай алады.

- Биологиялық эксперименттер:

Жобаларға әртүрлі жағдайларда өсімдіктердің өсуін зерттеу, жануарлардың мінез-құлқын зерттеу немесе әртүрлі факторлардың адам денсаулығына әсері кіруі мүмкін.

2. Техникалық және инженерлік жобалар:

- Прототиптерді әзірлеу:

Білім алушылар белгілі бір тапсырмаларды орындайтын құрылғылардың прототиптерін жасай алады, мысалы, белгілі бір әрекеттерді орындауға арналған робот немесе үйге арналған автоматтандырылған жүйе.

- Бағдарламалық жобалар:

Білім беру қолданбалары, ойындар немесе деректерді басқару жүйелері сияқты белгілі бір тапсырмаларды орындайтын қолданбаларды, веб-сайттарды немесе бағдарламаларды жасау.

3. Әлеуметтік және гуманитарлық жобалар:

- Тарихи зерттеулер:

Білім алушылар тарихи оқиғаларды зерттей алады, олардың себептері мен салдарын талдай алады, презентациялар немесе деректі фильмдер жасай алады.

- Әлеуметтік бастамалар:

Үйсіздерге көмектесу, аға буынды қолдау немесе мәдени іс-шараларды ұйымдастыру сияқты әлеуметтік мәселелерді шешуге бағытталған жобалар.

Жобалық қызметтің артықшылықтары:

1. Негізгі құзыреттерді дамыту:

Білім алушылар сыни тұрғыдан ойлау, зерттеу, коммуникация, жоспарлау және командада жұмыс істеу дағдыларын дамытады.

2. Практикалық бағдар:

Жобалық қызмет білім алушыларға теориялық білімді практикада қолдануға мүмкіндік береді, бұл олардың кәсіби қызметке дайындығын арттырады.

3. Оқытуды даралау:

Жобалар әрбір білім алушының мүдделері мен дайындық деңгейіне бейімделуі мүмкін, бұл тиімдірек оқытуға ықпал етеді.

4. Жауапкершілікті қалыптастыру:

Білім алушылар міндеттерді орындау және түпкілікті нәтижеге қол жеткізу үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға үйренеді.

Жобалық қызмет білім алушыларға әртүрлі пәндік салалардағы білімдерін тереңдетіп қана қоймай, сонымен қатар табысты мансап пен жеке өсу үшін қажетті маңызды дағдыларды дамытуға мүмкіндік беретін оқытудың тиімді әдісі болып табылады. Бұл білім алушылардың белсенді өмірлік ұстанымын, командада жұмыс істей білуін және күрделі міндеттерді өз бетінше шеше білуін қалыптастыруға ықпал етеді.

Оқу процесіне жобалық қызметті енгізу оны қызықты, серпінді және қазіргі қоғамның қажеттіліктеріне бағдарланған етеді.

Мысалдар:

- Жаратылыстану ғылымдары: білім алушылар Өсімдіктердің өсуіне әртүрлі факторлардың әсерін зерттеу немесе жергілікті су айдындарындағы су сапасын талдау сияқты биология немесе экология жобаларын жасай алады.

- Әлеуметтік ғылымдар: әлеуметтік зерттеулер жобасы аясында білім алушылар өз қауымдастығындағы әлеуметтік мәселелерді зерттей алады, сауалнамалар жүргізе алады және сыни ойлау мен әлеуметтік талдау дағдыларын дамытатын шешімдер ұсына алады.

4. Семинарлар мен зертханалық жұмыстар

Практикалық сабақтар теориялық білімді нығайтуға және эксперименттік жұмыс дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Семинарлар мен зертханалық жұмыстар білім беру процесінің маңызды элементтері болып табылады, әсіресе жаратылыстану және техникалық пәндерде. Олар білім алушыларға теориялық білімді тәжірибеде қолдануға, эксперименттік дағдыларды дамытуға және пәнді тереңірек түсінуге ықпал ететін жабдықтар мен материалдармен тәжірибе алуға мүмкіндік береді.

Практикалық сабақтар білім алушыларға теорияны жақсы меңгеруге көмектеседі, өйткені олар теориялық тұжырымдамалардың тәжірибеде қалай жұмыс істейтінін көреді. Бұл әсіресе физика, химия, биология және инженерия сияқты пәндерде маңызды, мұнда заңдар мен принциптерді түсіну тікелей тәжірибені қажет етеді.

Зертханалық жұмыс білім алушыларға зертханалық жабдықтармен жұмыс істеу, өлшеулерді орындау дәлдігі, деректерді талдау және алынған нәтижелер негізінде қорытынды жасау сияқты маңызды дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Семинарлар мен зертханалық жұмыстар ғылыми және инженерлік кәсіптердегі нақты жұмыс жағдайларын модельдейді, бұл білім алушыларға болашақ кәсіби қызметке дайындалуға көмектеседі. Олар кәсіби ортада қолданылатын әдістер мен технологиялармен таныстырады.

Зертханалық жұмыстар көбінесе шағын зерттеулерді немесе эксперименттерді қажет етеді, бұл білім алушыларда гипотезаны

тұжырымдау, деректерді жинау және талдау, нәтижелерді түсіндіру сияқты ғылыми зерттеу дағдыларын дамытады.

Семинарлар мен зертханалық жұмыстардың негізгі кезеңдері:

1. Дайындық кезеңі:

- Мақсаттар мен міндеттерді анықтау:

Зертханалық жұмысты немесе практикумды бастамас бұрын білім алушылар тапсырманың мақсаты мен Алдында тұрған міндеттерді нақты түсінуі керек. Мысалы, мақсат белгілі бір физикалық заңды зерттеу немесе химиялық реакцияны тексеру болуы мүмкін.

- Теориялық материалды зерттеу:

Зертханалық жұмысты сәтті орындау үшін тиісті теориялық материалды алдын-ала зерттеу қажет. Білім алушылар эксперимент барысында қолданатын негізгі ұғымдарды, терминдер мен әдістерді білуі керек.

- Жабдықтар мен материалдарды дайындау:

Дайындық кезеңінде қажетті жабдықтар мен материалдарды дайындау да маңызды. Білім алушылар өздері пайдаланатын құралдармен және құралдармен, сондай-ақ қауіпсіздік ережелерімен танысуға тиіс.

2. Жұмысты орындау:

- Эксперимент жүргізу:

Негізгі кезең нұсқауларға сәйкес зертханалық жұмысты немесе практикумды орындауды қамтиды. Білім алушылар өлшеулер, бақылаулар, эксперименттік әрекеттер жүргізеді және нәтижелерді тіркейді. Нәтижелер дұрыс болуы үшін әрекеттердің дәлдігі мен дәйектілігін сақтау маңызды.

- Деректерді жинау және талдау:

Білім алушылар эксперимент нәтижелерін жазады, оларды талдайды және теориялық болжамдармен салыстырады. Бұл орындалған әрекеттердің дұрыстығын тексеруге және зерттелетін материалды тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

- Нәтижелерді құжаттау:

Зертханалық жұмыстың нәтижелері мақсаттардың, әдістердің, жабдықтардың, алынған деректердің сипаттамасын және оларды талдауды қамтитын есеп түрінде ресімделеді. Есепте нәтижелерді визуализациялау үшін графиктер, кестелер және диаграммалар болуы мүмкін.

3. Нәтижелерді талқылау және түсіндіру:

- Топта талқылау:

Зертханалық жұмысты аяқтағаннан кейін алынған нәтижелерді талқылау маңызды. Білім алушылар өздерінің бақылауларын талқылай алады, нәтижелерді сыныптастарымен салыстыра алады және ықтимал ауытқулар немесе қателіктер туралы пікір алмасады.

- Түсіндіру және қорытындылар:

Білім алушылар алынған деректерді түсіндіреді, гипотезаны растау немесе жоққа шығару туралы қорытынды жасайды, сонымен қатар теория

мен эксперимент арасындағы ықтимал сәйкессіздіктердің себептерін қарастырады.

4. Нәтижелерді бағалау:

- Білім алушыларды бағалау:

Мұғалім зертханалық жұмыстың сапасын, эксперименттің дұрыстығын, нәтижелердің дәлдігін, сондай-ақ білім алушылардың деректерді түсіндіру және қорытынды жасау қабілетін бағалайды.

- Кері байланыс:

Мұғалім білім алушыларға жұмыстың күшті жақтарын атап, мүмкін болатын қателіктер мен кемшіліктерді көрсете отырып, кері байланыс береді. Бұл білім алушыларға өз қателіктерінен сабақ алуға және дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Семинарлар мен зертханалық жұмыстардың артықшылықтары

1. Эксперименттік дағдыларды дамыту:

Практикумдар мен зертханалық жұмыстар жаратылыстану және техникалық пәндер бойынша мамандар даярлаудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылатын эксперименттер жүргізу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

2. Теориялық материалды игеру:

Теорияны практикалық қолдану материалды жақсы түсінуге және есте сақтауға ықпал етеді, өйткені білім алушылар белгілі бір заңдар мен принциптердің қалай жұмыс істейтінін көре алады.

3. Жауапкершілік пен дербестікті қалыптастыру:

Зертханалық жұмыс білім алушылардан тәуелсіздікті, дәлдікті және жауапкершілікті талап етеді, өйткені тіпті кішкене қателік эксперимент нәтижелеріне әсер етуі мүмкін.

4. Ғылыми қызметке дайындық:

Зертханалық жұмыстар ғылыми зерттеулер жүргізу үшін қажетті дағдыларды дамытады, бұл әсіресе жоғары оқу орындарында оқуды жалғастыруды және ғылыми қызметпен айналысуды жоспарлайтын білім алушылар үшін маңызды.

Семинарлар мен зертханалық жұмыстардың мысалдары

1. Физика:

Физика: зертханалық жұмыстарда білім алушылар механика, электр және магнетизм заңдылықтарын мамандандырылған жабдықты қолдана отырып эксперименттер жүргізу арқылы біле алады, бұл күрделі физикалық ұғымдарды жақсы түсінуге көмектеседі.

- Механика Заңдарын зерттеу:

Білім алушылар Ньютон заңдарын зерттеу, ауырлық күшінің үдеуін өлшеу, көлбеу жазықтықтағы денелердің қозғалысын зерттеу және т.б. бойынша эксперименттер жүргізе алады.

- Оптика:

Оптикалық зертханалық жұмыстарға жарықтың сынуын зерттеу, линзалармен кескін салу, шағылысу және сыну бұрыштарын өлшеу, әртүрлі жарық көздерінің спектрлерін зерттеу кіруі мүмкін.

2. Химия:

Химия: химия практикумдары химиялық қосылыстарды синтездеу, Заттарды талдау және реакцияларды зерттеу бойынша эксперименттерді қамтуы мүмкін, бұл химиялық процестерді терең түсінуге және химиялық және технологиялық мамандықтарға түсуге дайындыққа ықпал етеді.

- Химиялық реакцияларды талдау:

Білім алушылар заттардың сапалық талдауын жүргізе алады, қышқылдар мен негіздердің реакцияларын, тотығу-тотықсыздану процестерін зерттей алады, реакциялардың жылдамдығын және оған әсер ететін факторларды анықтай алады.

- Синтез және талдау:

Зертханалық жұмыстарға белгілі бір химиялық қосылыстарды синтездеу, оларды тазарту және талдау, мысалы, тұздың құрамын анықтау немесе ерітінділерден кристалдар алу кіруі мүмкін.

3. Биология:

- Микроскопия:

Білім алушылар жасушалар мен тіндерді микроскоппен зерттей алады, әртүрлі биологиялық объектілерге талдау жасай алады өсімдік жасушалары, микроорганизмдер, немесе органдардың құрылымы.

- Экологиялық зерттеулер:

Биология практикумдары экожүйелерді зерттеуді, топырақтың, судың және ауаның күйін талдауды, Биоәртүрлілікті және қоршаған ортаға антропогендік әсер ету факторларын зерттеуді қамтуы мүмкін.

Семинарлар мен зертханалық жұмыстар білім беру процесінде, әсіресе жаратылыстану және техникалық пәндерде шешуші рөл атқарады. Олар білім алушыларға теориялық білімді практикада қолдануға, маңызды эксперименттік дағдыларды дамытуға және болашақ кәсіби қызметке дайындалуға мүмкіндік береді. Оқу процесіне практикумдар мен зертханалық жұмыстарды енгізу оқытуды неғұрлым толық, қызықты және білім алушылардың нақты қажеттіліктеріне бағдарланған етеді.

Бейіндік оқытуды ұйымдастыру әдістері

Оқыту әдістері-бұл білім беру мақсаттарына жетуге бағытталған мұғалім мен білім алушылар арасындағы өзара әрекеттесудің әдістері мен тәсілдерінің жиынтығы. Бейіндік оқытуда білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен мүдделеріне сәйкес келетін қажетті дағдылар мен білімді дамытуға бағытталған әртүрлі әдістер қолданылады. Әдістердің әрқайсысын толығырақ қарастырайық:

Сараланған тәсіл: бұл әдіс білім алушылардың дайындық деңгейі, қызығушылықтары мен қабілеттері сияқты жеке ерекшеліктерін ескеруді қамтиды. Оқу материалы әр түрлі дәрежеде ұсынылады, ал тапсырмалар әр білім алушылардың мүмкіндіктеріне бейімделеді, бұл білімді тиімді игеруге және дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Білім берудегі сараланған тәсіл-бұл әр білім алушылардың жеке ерекшеліктері, қабілеттері мен қажеттіліктері ескерілетін әдіс. Оның негізгі мақсаты-әрбір білім алушының әлеуетін барынша дамыту үшін жағдай жасау. Бұл тәсіл білім алушылардың дайындық деңгейіне, қызығушылықтары мен оқу стиліне байланысты оқыту мазмұнын, әдістерін, қарқыны мен формаларын өзгертуді қамтиды.

Сараланған тәсілдің негізгі қағидасы-барлық білім алушылар әртүрлі екенін мойындау. Бұл айырмашылықтар білім деңгейіне, оқу қабілетіне, қызығушылыққа, мотивацияға, психологиялық және әлеуметтік ерекшеліктерге қатысты болуы мүмкін.

Сараланған тәсіл оқу процесін әр білім алушы өзінің ерекшеліктерін ескере отырып оқи алатындай етіп бейімдеуге мүмкіндік береді.

Білім алушылардың дайындық деңгейі мен қабілеттеріне байланысты Оқу материалдары мен тапсырмалар бейімделуі мүмкін.

Мысалы, кейбір білім алушылар негізгі материалды игеруге көбірек уақыт алуы мүмкін, ал басқалары терең талдау мен сыни ойлауды қажет ететін күрделі тапсырмаларды алуы мүмкін.

Сараланған тәсіл оқытудың әртүрлі әдістері мен стратегияларын қолдануды қамтиды. Бұған шағын топтық жұмыс, жеке тапсырмалар, Жобалық іс-шаралар, цифрлық технологияларды пайдалану және білім алушылардың қажеттіліктері мен қалауларына сәйкес келетін басқа әдістер кіруі мүмкін.

Білім алушылар материалды әртүрлі жылдамдықпен игере алады. Дифференциалды тәсіл кейбір білім алушыларға дайын болған кезде тезірек қозғалуға мүмкіндік береді, ал басқалары материалды игеру үшін қосымша қолдау мен уақытты қажет етуі мүмкін.

Сараланған тәсіл бағалауда да көрінеді. Бағалау барлығына бірдей критерийлерді қолданудың орнына білім алушылардың жеке үлгерімі мен күш-жігерін ескеруі мүмкін.

Бұл ретте кері байланыс сындарлы және әрбір білім алушыны қолдауға және ынталандыруға бағытталуы тиіс.

Сараланған тәсіл әр білім алушы өзін мағыналы және қолдау сезінетін оқу ортасын құруға ықпал етеді. Мұғалімдер қызығушылық пен мотивацияны ынталандыратын тапсырмалар мен жағдайларды жасай алады, бұл өз кезегінде тиімдірек оқуға ықпал етеді.

Сараланған тәсіл-әрбір білім алушының әлеуетін барынша арттыруға бағытталған заманауи білім беру процесінің маңызды элементі. Ол оқытуды ұйымдастырудағы икемділікті, жеке айырмашылықтарды ескеруді және

барлық білім алушылардың бастапқы дайындық деңгейі мен оқу мүмкіндіктеріне қарамастан табысты оқуы үшін жағдай жасауды көздейді.

Сараланған тәсілді қолдану материалды тереңірек түсінуге, мотивацияны арттыруға және табысты оқыту мен одан әрі кәсіби қызмет үшін қажетті дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Сараланған тәсіл білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік беретін бейіндік оқытудың негізгі элементі болып табылады.

- Дайындық деңгейін есепке алу: Оқу материалы мен тапсырмалар әрбір білім алушының дайындық деңгейіне қарай бейімделеді.

Мысалы, үлгерімі жоғары білім алушылар ақпаратты өз бетінше іздеуді және талдауды қажет ететін терең тапсырмаларды ала алады, ал аз дайындалған білім алушылар күрделі тақырыптарды біртіндеп игеруге көмектесетін қарапайым және құрылымдық тапсырмалармен жұмыс істей алады.

- Қызығушылықтары мен қабілеттері: білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерін ескере отырып, мұғалім әр түрлі қызмет түрлерін ұсына алады.

Мысалы, техникалық ғылымдарға қызығушылық танытатын білім алушылар үшін жобалау мен модельдеуге байланысты тапсырмалар, ал гуманитарлық ғылымдарға қызығушылық танытқандар үшін мәтіндерді талдауға және эссе жасауға тапсырмалар ұсынылуы мүмкін.

- Жұмыс формаларының әртүрлілігі: сараланған тәсіл әр адамға мүмкіндік беретін жеке тапсырмалар, жұпта немесе топта жұмыс істеу сияқты әртүрлі жұмыс түрлерін қолдануды қамтиды.білім алушы материалды игерудің ең қолайлы әдісін таңдау.

Сараланған тәсіл бейіндік оқытудың маңызды элементі болып табылады, өйткені ол білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, олардың дайындық деңгейін, қызығушылықтары мен қабілеттерін барынша ескеруге мүмкіндік береді.

Бұл тәсіл білім беру процесінің тиімділігін қамтамасыз ете отырып және оның әлеуетін дамытуға ықпал ете отырып, әрбір білім алушы үшін оңтайлы жағдайлар жасауға бағытталған. Сараланған тәсілдің негізгі аспектілерін толығырақ қарастырайық:

1. Дайындық деңгейін есепке алу

- Оқу материалын бейімдеу: білім алушының дайындық деңгейіне байланысты оқу материалы әр түрлі дәрежеде ұсынылуы мүмкін. Мысалы, жоғары деңгейдегі білім алушылар күрделі мәтіндермен жұмыс істей алады, күрделілігі жоғары мәселелерді шеше алады немесе ғылыми зерттеулермен айналыса алады, бұл ақпаратты өз бетінше іздеуді және деректерді талдауды қажет етеді.

- Жеке тапсырмалар: әр түрлі деңгейдегі білім алушылар үшін олардың мүмкіндіктеріне сәйкес тапсырмалар әзірленеді.

Мысалы, неғұрлым дайын білім алушыларға әр түрлі саладағы білімді терең талдауды және интеграциялауды қажет ететін жобалық жұмысты ұсынуға болады, ал аз дайындалған білім алушылар негізгі білім мен дағдыларды нығайтуға бағытталған негізгі тапсырмалармен жұмыс істей алады.

- Қолдау және көмек: оқуда қиындықтарға тап болған білім алушыларға мұғаліммен кеңесу, өз бетінше оқуға арналған қосымша материалдар немесе шағын топтық сабақтар сияқты қосымша қолдау көрсетіледі, бұл оларға күрделі тақырыптарды біртіндеп игеруге көмектеседі.

2. Мүдделер мен қабілеттерді есепке алу

- Оқу процесін даралау: сараланған тәсіл мұғалім оқу процесін ұйымдастыруда әр білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерін ескереді деп болжайды.

Бұл білім алушының жеке қалауына сәйкес келетін жобалар, зерттеулер немесе шығармашылық тапсырмалар үшін тақырыптарды таңдауда көрінуі мүмкін.

- Әр түрлі қызмет түрлерін ұсыну: мұғалім білім алушылардың мүдделеріне сәйкес келетін әр түрлі қызмет түрлерін ұсына алады.

Мысалы, техникалық ғылымдарға қызығушылық танытқандар үшін робототехника немесе бағдарламалау сабақтары ұйымдастырылуы мүмкін, ал гуманитарлық ғылымдарға құмар білім алушылар үшін әдеби мәтіндерді талдау, эссе жазу немесе пікірталасқа қатысу тапсырмалары болуы мүмкін.

- Дербестікті көтермелеу: сараланған тәсіл білім алушылардың оқу қызметінің бағыттары мен нысандарын таңдаудағы дербестігін көтермелейді.

Білім алушылар зерттеу тақырыптарын таңдай алады, жобалар әзірлей алады және конкурстар мен олимпиадаларға қатыса алады, бұл олардың жеке өсуіне және кәсіби өзін-өзі анықтауға ықпал етеді.

3. Жұмыс формаларының әртүрлілігі

- Жеке тапсырмалар: сараланған тәсіл әр білім алушыға өз қарқынымен және өз деңгейінде жұмыс істеуге мүмкіндік беретін жеке тапсырмаларды қолдануды қамтиды.

Мысалы, білім алушылар материалды оқу құралдарының көмегімен өз бетінше оқи алады, практикалық тапсырмаларды орындай алады немесе таңдалған тақырыптар бойынша презентациялар дайындай алады.

- Жұпта жұмыс істеу: жұпта жұмыс істеу әртүрлі деңгейдегі білім алушылар үшін пайдалы болуы мүмкін. Мысалы, күшті білім алушылар қиын тақырыптарды түсіндіріп, тапсырмаларды орындауда қолдау көрсету арқылы аз дайындалған сыныптастарына көмектесе алады. Бұл өзара көмек пен қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

- Топтық жұмыс: Топтық жұмыс білім алушыларға білім мен тәжірибе алмасуға, топта жұмыс істеуге үйренуге және міндеттерді бөлуге мүмкіндік береді. Мысалы, топтық жобаны орындау кезінде білім алушылар

тапсырмаларды өздерінің қызығушылықтары мен қабілеттеріне қарай бөле алады, бұл барлығына ортақ іске үлес қосуға мүмкіндік береді.

- Әр түрлі әдістерді қолдану: дифференциалды тәсіл аясында оқу процесін икемді және білім алушылар үшін қызықты ететін жобалық оқыту, зертханалық жұмыстар, пікірталастар және рөлдік ойындар сияқты әртүрлі әдістерді қолдануға болады.

Сараланған тәсілді жүзеге асырудың мысалдары

1. Дайындық деңгейі бойынша топтарға бөлу:

Мұғалім сыныпты білім деңгейіне немесе қабілетіне қарай топтарға бөле алады. Мысалы, бір топ тақырыпты терең зерттеуде жұмыс істей алады, екіншісі негізгі ұғымдарды бекіту үшін жұмыс істей алады, ал үшіншісі материалды игеру үшін қосымша қолдау алады.

2. Жеке оқу жоспарлары:

Мұғалімдер ерекше қажеттіліктері немесе ерекше қабілеттері бар білім алушыларға арналған Жеке оқу жоспарларын жасай алады. Мұндай жоспарлар білім алушылардың күшті және әлсіз жақтарын ескереді және оларға білім беру мақсаттарына жетуге көмектеседі.

3. Жобалау қызметі:

Сараланған тәсіл шеңберінде білім алушылар өздерінің мүдделері мен қабілеттеріне сәйкес келетін жобалау қызметіне қатыса алады. Жобалар жеке немесе топтық болуы мүмкін, бұл білім алушыларға ең қызықты және олардың дайындық деңгейіне сәйкес келетін тапсырмаларды таңдауға мүмкіндік береді.

4. Бағалаудың әртүрлі формаларын қолдану:

Бағалау дәстүрлі тесттер мен емтихандарды ғана емес, сонымен қатар презентациялар, жобалар, эсселер немесе практикалық тапсырмалар сияқты балама формаларды да қамтуы мүмкін. Бұл бағалау процесінде білім алушылардың қабілеттері мен қалауларының әртүрлілігін ескеруге мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытудағы сараланған тәсіл әрбір білім алушының жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, оның табысты оқуы үшін жағдай жасайды. Бұл тәсіл білім алушылардың академиялық білімін ғана емес, сонымен қатар олардың кәсіби және жеке қалыптасуында маңызды рөл атқаратын тәуелсіз ойлау, жауапкершілік және ынтымақтастық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Проблемалық оқыту: проблемалық оқытудың негізі білім алушылардың алдында шешімдерді өз бетінше іздеуді қажет ететін күрделі міндеттер мен проблемалық жағдайларды қою болып табылады. Бұл әдіс сыни ойлауды, шығармашылықты және теориялық білімді іс жүзінде қолдана білуді дамытады.

Проблемалық оқыту

Проблемалық оқыту білім алушылардың сыни ойлауын және күрделі міндеттерді өз бетінше шешу қабілетін дамытуға бағытталған.

- Проблемалық міндеттерді қою: мұғалім білім алушылардың алдында Білімді жаңғыртуды ғана емес, оларды шығармашылық қолдануды да талап ететін проблемалық міндеттерді тұжырымдайды. Мысалы, білім алушыларға жағдайды талдауды, ақпарат іздеуді және іс-қимыл жоспарын әзірлеуді талап ететін өз аймағындағы экологиялық проблеманы шешу жобасын әзірлеу міндеті қойылуы мүмкін.

- Шешімдерді өз бетінше іздеу: проблемаларды шешу барысында білім алушылар ақпаратты өз бетінше іздейді, әртүрлі көздерді талдайды және шешудің мүмкін жолдарын әзірлейді. Бұл өзін-өзі ойлау және зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

- Рефлексия және талқылау: проблемалық оқытудың маңызды элементі нәтижелерді талқылау болып табылады, мұнда білім алушылар мұғаліммен бірге табылған шешімдерді талдайды, олардың тиімділігін бағалайды және ықтимал баламаларды қарастырады.

Проблемалық оқыту (немесе проблемалық-бағдарлы оқыту) — бұл оқу процесі нақты, практикалық немесе теориялық мәселелерді шешуге негізделген педагогикалық әдіс. Бұл тәсіл сыни ойлауды, тәуелсіздікті, зерттеу дағдыларын және оқу материалын терең түсінуді дамытуға бағытталған.

Проблемалық оқытудың негізгі принциптері

1. Мәселелерді шешуге баса назар аудару:

Проблемалық оқытуда білім алушылар талдауды, синтездеуді және оларды шешу үшін білімді қолдануды қажет ететін мәселелерге тап болады. Бұл мәселелерде әдетте бір дұрыс жауап болмайды, бұл білім алушыларды әртүрлі тәсілдер мен шешімдерді іздеуге ынталандырады.

2. Зерттеу қызметі:

Проблемалық оқыту білім алушыларды өз бетінше зерттеуге шақырады. Олар ақпарат жинауы, деректерді талдауы, эксперименттер жүргізуі және қорытынды жасауы керек. Бұл үдерісте мұғалім тәлімгер немесе кеңесші ретінде әрекет етеді, білім алушыларға басшылық жасайды, бірақ дайын шешімдер бермейді.

3. Белсенді оқыту:

Білім алушылар оқу процесіне белсенді қатысады, сұрақтарды тұжырымдайды, оларды топтарда талқылайды, зерттеулер жүргізеді және өз нәтижелерін ұсынады. Белсенді қатысу материалды жақсы игеруге және өз бетінше ойлау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Нақты жағдайлармен байланыс:

Білім алушылардың алдында тұрған проблемалар көбінесе нақты өмірлік жағдайлармен немесе кәсіби міндеттермен байланысты. Бұл оқуды мағыналы және ынталандырады, өйткені білім алушылар үйренгендерінің практикалық құндылығын көреді.

5. Ынтымақтастық және топтық жұмыс:

Проблемалық оқыту көбінесе топтық тапсырмаларды қамтиды, мұнда білім алушылар проблемаларды шешу үшін бірлесіп жұмыс істеуі керек. Бұл топта жұмыс істеу дағдыларын, қарым-қатынас жасау және басқалардың пікірлерін ескеру дағдыларын дамытады.

6. Көп сатылы оқу процесі:

Проблемалық оқыту келесі кезеңдерді қамтитын көп сатылы процесс ретінде құрылады: мәселені тұжырымдау, ақпаратты жинау және талдау, мүмкін шешімдерді құру, ең жақсы шешімді таңдау және негіздеу, нәтижелерді ұсыну және талқылау.

Проблемалық оқытудың артықшылықтары

1. Сыни ойлауды дамыту:

Білім алушылар ақпаратты талдауға, әртүрлі көзқарастар мен дәлелдерді бағалауға, балама шешімдер іздеуге және негізделген шешімдер қабылдауға үйренеді.

2. Мотивация және қызығушылық:

Нақты және маңызды мәселелер білім алушылар үшін оқуды қызықты әрі ынталандырады. Олар оқу материалы мен оның практикалық қолданылуы арасындағы тікелей байланысты көреді.

3. Зерттеу дағдыларын дамыту:

Проблемалық оқыту деректерді жинау және талдау, гипотезаларды тұжырымдау, эксперименттер жүргізу және нәтижелерді талдау сияқты зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

4. Қарым-қатынас дағдыларын және топтық жұмысты жақсарту:

Топтарда жұмыс істеу білім алушылардан ортақ мақсаттарға жету үшін тиімді қарым-қатынасты, идеялармен алмасуды және ынтымақтастықты талап етеді.

5. Нақты өмірге дайындық:

Проблемалық оқыту білім алушыларды нақты өмірге дайындайды, онда олар шешімдерді өз бетінше іздеуді және сыни ойлауды талап ететін міндеттер мен проблемаларға тап болады.

Проблемалық оқыту-бұл білім алушылардың сыни ойлауын, дербестігін және шығармашылық көзқарасын дамытуға бағытталған әдіс. Бұл әдіс білім алушыларды жаңа, қиын жағдайларда білімді қолдануға ынталандыратын шешімдер іздеу процесіне белсенді түрде тартады. Проблемалық оқытудың негізгі элементтерін қарастырыңыз:

1. Проблемалық міндеттерді қою

- Міндеттерді тұжырымдау: проблемалық оқытудың негізі білім алушылардың алдына білімді жаңғыртуды ғана емес, оларды шығармашылық қолдануды да талап ететін міндеттерді қою болып табылады. Мұғалім стандартты тәсілдермен немесе тек негізгі білімді қолдану арқылы шешілмейтін міндеттерді қояды. Мысалы, міндет білім алушылардан ағымдағы жағдайды терең талдауды, ақпаратты іздеуді және жүйелеуді,

сондай-ақ инновациялық шешімдерді әзірлеуді талап ететін аймақтағы экологиялық жағдайды жақсарту жобасын әзірлеу болуы мүмкін.

- Реализм және маңыздылық: білім алушыларға ұсынылатын міндеттер көбінесе нақты мәселелермен байланысты, бұл оқуды мағыналы және ынталандырады. Білім алушылар олардың шешімдерінің практикалық маңызы болуы мүмкін екенін түсінеді, бұл оларды оқу іс-әрекетіне жауапкершілікпен және ойластырылған көзқараспен қарауға ынталандырады.

- Пәнаралық білімді интеграциялау: проблемалық міндеттер көбінесе білім алушылардың пәнаралық ойлауын және білімді жаңа контексте қолдану қабілетін дамытуға ықпал ететін әртүрлі пәндік салалардан білімді біріктіруді талап етеді.

2. Шешімдерді өз бетінше іздеу

- Ақпаратты іздеу: проблемалық мәселелерді шешу барысында білім алушылар әртүрлі көздерден ақпаратты өз бетінше іздейді. Бұл оқулықтармен, ғылыми мақалалармен, интернет-ресурстармен жұмыс істеуді, мұғалімдермен және сарапшылармен кеңесуді қамтуы мүмкін. Ақпаратты өз бетінше іздеу зерттеу дағдылары мен алынған деректерді талдау және сыни бағалау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

- Талдау және синтез: білім алушылар табылған деректерді талдайды, әртүрлі көзқарастарды салыстырады, заңдылықтар мен қайшылықтарды анықтайды, содан кейін есептің шешімін әзірлеу үшін алынған ақпаратты синтездейді. Бұл жүйелі ойлау және күрделі мәселелерді шешу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

- Шешімдерді әзірлеу: деректерді талдау негізінде білім алушылар қойылған міндеттің мүмкін шешімдерін әзірлейді. Олар бірнеше нұсқаны ұсына алады, олардың тиімділігін бағалайды және ең қолайлысын таңдай алады. Бұл процесте білім алушылар өз шешімдерін дәлелдеуге және оларды жүзеге асырудың практикалық қадамдарын ұсынуға үйренетіні маңызды.

3. Рефлексия және талқылау

- Нәтижелерді талқылау: проблемалық тапсырма бойынша жұмысты аяқтағаннан кейін нәтижелерді талқылау маңызды. Мұғалім білім алушылармен бірге ұсынылған шешімдерді талдайды, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалайды, сондай-ақ ықтимал баламаларды қарастырады. Бұл білім алушыларға қандай тәсілдер ең тиімді болып шыққанын және қайсысы пысықтауды қажет ететінін түсінуге көмектеседі.

- Рефлексия: проблемалық оқытудың маңызды элементі-бұл рефлексия, оның барысында білім алушылар өткен жолды түсінеді, өз әрекеттерін талдайды және болашаққа қорытынды жасайды. Бұл білім алушылардың өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар олардың күшті және әлсіз жақтарын жақсы түсінуге көмектеседі.

- Кері байланыс: мұғалім білім алушыларға не жақсы істегендерін және тағы не істеуге тұрарлық екенін көруге көмектесетін кері байланыс береді. Кері байланыс сындарлы болуы керек және әрі қарай оқуға және өзін-өзі дамытуға ынталандыруға бағытталған.

Проблемалық оқыту бейіндік оқытуда қуатты құрал болып табылады, өйткені ол білім алушыларда қазіргі өмірде қажетті негізгі дағдыларды дамытады: сыни ойлау, күрделі міндеттерді шеше білу, ақпаратты өз бетінше іздеу және талдау қабілеті. Бұл әдіс білім алушылардың академиялық ғана емес, сонымен қатар жеке өсуіне ықпал етеді, оларды табысты кәсіби және әлеуметтік қызметке дайындайды.

Проблемалық оқытуды жүзеге асырудың мысалдары

1. Жобалық қызмет:

Білім алушылар экологиялық таза өнім жасау, уақытты басқару бағдарламасын әзірлеу немесе жергілікті экожүйені зерттеу сияқты нақты мәселелерді шешуге бағытталған жобаларды әзірлеуге қатыса алады.

2. Кейс-стади:

Компаниялардың бизнес стратегиялары, медициналық немесе құқықтық мәселелерді шешу сияқты нақты өмірдегі нақты жағдайларды зерттеу білім алушыларға білімді нақты контексте қолдануға мүмкіндік береді.

3. Интерактивті модельдеу:

Білім алушылар виртуалды мәселелерге тап болатын симуляцияларды пайдалану, олар шешуі керек. Мысалы, нарықтағы ағымдағы жағдайға негізделген стратегиялық шешімдер қабылдау қажет басқарушы компанияның жұмысын модельдеу.

Проблемалық оқыту-бұл қазіргі заманғы білім беру арсеналындағы сыни ойлау, дербестік, зерттеу қабілеттері және командада жұмыс істей білу сияқты негізгі дағдыларды дамытуға бағытталған қуатты құрал. Бұл тәсіл оқытуды серпінді, ынталандыратын және білімді практикалық қолдануға бағытталған етеді, бұл әсіресе тез өзгеретін әлем жағдайында және болашақ мамандардың құзыретіне қойылатын талаптарда маңызды.

Зерттеу әдісі: білім алушылар ғылыми зерттеулерді, эксперименттерді орындау және алынған деректерді талдау арқылы зерттеу қызметіне белсенді қатысады. Бұл өзіндік жұмыс, ақпаратты талдау және синтездеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді, бұл әсіресе бейіндік оқыту үшін өте маңызды.

Білім берудегі зерттеу әдісі-бұл білім алушылар белгілі бір мәселелерді немесе міндеттерді шешуге бағытталған зерттеулерді өз бетінше немесе мұғалімнің басшылығымен жүргізетін процесс. Бұл әдіс білім алушының оқу үдерісіндегі белсенді рөліне назар аударады, оны ақпаратты өз бетінше іздеуге, сыни талдауға және негізделген қорытындылар жасауға итермелейді.

Зерттеу әдісі білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтиды. Олар сұрақтарды дербес тұжырымдайды, зерттеуді жоспарлайды

және жүргізеді, алынған деректерді талдайды және қорытынды жасайды. Бұл сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуға және мәселелерді өз бетінше шешуге ықпал етеді.

Зерттеулер әдетте зерттеуді қажет ететін мәселені немесе сұрақты анықтаудан басталады. Білім алушылар дайын білімді игеріп қана қоймай, қойылған сұрақтарға жауап табуы керек, бұл оқу процесін мағыналы және мағыналы етеді.

Зерттеу әдісі нақты ұйымдастыруды және әрекеттер тізбегін қажет етеді. Білім алушылар өз зерттеулерін жоспарлауы, деректерді жинау және талдау әдістерін анықтауы, сондай-ақ алған нәтижелеріне қарай өз іс-әрекеттерін түзетуі тиіс.

Білім алушылар келетін барлық тұжырымдар мен шешімдер жиналған және талданған деректерге негізделуі тиіс. Бұл оларға өз пікірлерін дәлелдеуге және ақпаратқа сыни көзқараспен қарауға үйретеді.

Бұл әдістегі мұғалім тәлімгер немесе кеңесші рөлін атқарады, білім алушыларға басшылық жасайды және қиын сәттерде оларға көмектеседі. Алайда, негізгі жұмысты білім алушылар өз бетінше немесе топтарда жүргізеді.

Зерттеу әдісінің артықшылықтары

1. Сыни ойлауды дамыту:

Білім алушылар ақпаратты талдауға, оның дұрыстығын бағалауға және негізделген қорытынды жасауға үйренеді. Бұл алынған білімді сыни тұрғыдан түсіну және оны іс жүзінде қолдану қабілетін дамытуға көмектеседі.

2. Оқуға деген қызығушылықты арттыру:

Білім алушыларді зерттеу процесіне тарту олардың қызығушылығы мен мотивациясын ынталандырады, өйткені олар өз жұмыстарының нәтижелерін көреді және өз тұжырымдарының маңыздылығын сезінеді.

3. Зерттеу дағдыларын дамыту:

Білім алушылар зерттеу жүргізу әдістемесін, соның ішінде деректерді жинау мен өңдеуді, әртүрлі құралдар мен әдістерді қолдануды меңгереді, бұл оларды әрі қарай оқыту мен кәсіби қызмет үшін пайдалы.

4. Ақпаратпен жұмыс істей білу:

Зерттеу әдісі білім алушыларға ақпаратты іздеуге, жүйелеуге және талдауға үйретеді, бұл қазіргі ақпараттық қоғамдағы маңызды дағды.

5. Топтық жұмыс:

Топтық зерттеулерде білім алушылар ынтымақтастық дағдыларын дамытады, тиімді өзара әрекеттесуді және командадағы міндеттерді бөлуді үйренеді.

Зерттеу әдісі

Зерттеу әдісі білім алушыларді ғылыми зерттеу процесіне белсенді тартуға баса назар аударады.

- Ғылыми зерттеулер: білім алушылар өздерінің бейіндік бағытымен байланысты болуы мүмкін таңдалған тақырыптар бойынша дербес ғылыми зерттеулер жүргізеді. Мысалы, биологиялық сыныптарда бұл микрофлораны зерттеуге арналған эксперименттер, ал гуманитарлық сыныптарда тарихи дереккөздерді немесе әдеби шығармаларды талдау болуы мүмкін.

- Эксперименттік жұмыс: зерттеу әдісі эксперименттер жүргізуді, деректерді талдауды және тұжырымдарды тұжырымдауды қамтиды. Білім алушылар эксперименттерді жоспарлауға және жүргізуге, нәтижелерді құжаттауға және жиналған мәліметтер негізінде негізделген қорытынды жасауға үйренеді.

- Нәтижелерді ұсыну: зерттеу әдісінің маңызды бөлігі зерттеу нәтижелерін баяндамалар, презентациялар немесе ғылыми мақалалар түрінде ұсыну болып табылады, бұл білім алушылардың ғылыми коммуникация дағдыларын дамытады.

Зерттеу әдісі бейіндік оқытуда шешуші рөл атқарады, өйткені ол оқытылатын пәндерді терең түсінуге ықпал етеді және білім алушылардың өзіндік ғылыми жұмыс дағдыларын дамытады. Бұл әдіс білім алушыларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына белсенді тартуға бағытталған, бұл олардың болашақ кәсіби қызметінде пайдалы болатын құнды білім мен тәжірибе алуға көмектеседі. Зерттеу әдісінің негізгі аспектілерін толығырақ қарастырайық.

1. Ғылыми зерттеулер

- Тақырыпты таңдау: зерттеу әдісі білім алушылар өз бетінше немесе мұғалімнің қолдауымен олардың бейіндік бағытымен байланысты болуы мүмкін зерттеу тақырыбын таңдайды деп болжайды. Зерттеу тақырыбы жаратылыстану ғылымдары, Гуманитарлық пәндер немесе әлеуметтік зерттеулер сияқты көптеген салаларды қамтуы мүмкін. Мысалы, биологиялық сыныптарда білім алушылар микрофлора бойынша зерттеулер жүргізе алады, өсімдіктердің дамуына әртүрлі факторлардың әсерін зерттей алады, ал гуманитарлық сыныптарда тарихи дереккөздерді талдай алады немесе әдеби шығармалардың қоғамға әсерін зерттей алады.

- Зерттеу жоспарын әзірлеу: тақырыпты таңдағаннан кейін білім алушылар мақсаттар мен міндеттер қоюды, зерттеу әдістерін анықтауды, сондай-ақ жұмыс кезеңдерін жоспарлауды қамтитын зерттеу жоспарын әзірлейді. Бұл процесс олардың жұмысын ұйымдастыруға, нақты мақсаттар қоюға және ықтимал нәтижелерді болжауға үйретеді.

- Өзіндік жұмыс: зерттеу әдісі Тәуелсіздіктің жоғары деңгейін болжайды. Білім алушылар әдебиетті өз бетінше іздеп, зерделеуі, ақпаратты талдауы, эксперименттер жүргізуі және алынған мәліметтер негізінде қорытынды жасауы тиіс. Бұл процесс сыни тұрғыдан ойлау және өздігінен шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

2. Эксперименттік жұмыс

- Эксперименттер жүргізу: зерттеу әдісінің маңызды элементі зертханалық зерттеулер, далалық бақылаулар немесе социологиялық

сауалнамалар жүргізуді қамтуы мүмкін эксперименттік жұмыс болып табылады. Білім алушылар эксперименттерді жоспарлауды және жүргізуді, жабдықтар мен әдістемелерді дұрыс пайдалануды, сондай-ақ қауіпсіздік талаптарын сақтауды үйренеді. Мысалы, физикада бұл қозғалыс заңдылықтарын зерттеуге арналған эксперименттер, химияда заттардың реакцияларын зерттеу, ал биологияда қоршаған орта жағдайларының ағзаға әсерін зерттеуге арналған эксперименттер болуы мүмкін.

- Деректерді талдау: эксперименттер жүргізілгеннен кейін білім алушылар математикалық статистика әдістерін, ақпаратты графикалық түрде ұсыну және басқа да Аналитикалық құралдарды пайдалана отырып, алынған деректерді талдайды. Бұл оларға деректерді өңдеу және түсіндіру дағдыларын дамытуға, сондай-ақ жиналған ақпарат негізінде негізделген қорытынды жасауға көмектеседі.

- Қорытындыларды тұжырымдау: деректерді талдау негізінде білім алушылар нақты, негізделген және фактілерге негізделген қорытындыларды тұжырымдайды. Олар өз нәтижелерін негіздеуді, оларды басқа зерттеулердің нәтижелерімен салыстыруды және анықталған заңдылықтар мен ауытқуларға ықтимал түсініктемелер беруді үйренеді.

3. Нәтижелерді ұсыну

- Баяндамалар мен презентациялар:

зерттеу әдісінің маңызды бөлігі зерттеу нәтижелерін ұсыну болып табылады. Білім алушылар зерттеудің мақсаттары мен міндеттерін баяндайтын, жүргізілген эксперименттерді сипаттайтын, алынған деректерді талдайтын және қорытынды жасайтын баяндамалар немесе презентациялар дайындайды. Бұл көпшілік алдында сөйлеу және ғылыми коммуникация дағдыларын дамытуға көмектеседі.

- Ғылыми мақалалар:

кейбір жағдайларда білім алушылар зерттеу нәтижелерін көрсететін ғылыми мақалалар дайындай алады. Мақала жазу оларға ақпаратты құрылымдауға, ғылыми терминологияны қолдануға, дереккөздерге сілтемелерді дұрыс рәсімдеуге және өз нәтижелерін жазбаша түрде ұсынуға үйретеді.

- Ғылыми конференциялар мен конкурстарға қатысу:

білім алушылар өз зерттеулерін ғылыми конференцияларда, конкурстарда немесе олимпиадаларда ұсына алады. Бұл оларға басқа зерттеушілермен тәжірибе алмасуға, кері байланыс алуға және басқа білім алушылардың жұмыстары аясында өз жетістіктерін бағалауға мүмкіндік береді. Мұндай іс-шараларға қатысу өз күштеріне деген сенімділікті дамытуға ықпал етеді және одан әрі ғылыми дамуға ынталандырады.

Бейіндік оқытудағы зерттеу әдісі таңдалған саладағы білім алушылардың білімін тереңдетіп қана қоймайды, сонымен қатар оларда сыни ойлау, ақпаратты талдау және синтездеу қабілеті, ғылыми көздермен жұмыс

істеу және өз жұмысының нәтижелерін ұсыну қабілеті сияқты маңызды дағдыларды қалыптастырады.

Бұл дағдылар білім алушыларды одан әрі оқытуға және кәсіби қызметке дайындауда шешуші рөл атқарады, оларды сауатты және өз қабілеттеріне сенімді етеді.

Зерттеу әдісін іске асыру кезеңдері

1. Мәселені анықтау:

Білім алушылар өздері оқитын мәселені немесе сұрақты тұжырымдайды. Бұл кезеңде зерттеудің мақсатын нақтылау және күтілетін нәтижелерді анықтау маңызды.

2. Зерттеуді жоспарлау:

Білім алушылар зерттеу жоспарын әзірлейді, деректерді жинау және талдау үшін қажетті әдістер мен құралдарды таңдайды. Жоспарлау уақыт шеңберін анықтауды және Топтық зерттеу жағдайында рөлдерді бөлуді қамтиды.

3. Деректерді жинау:

Бұл кезеңде білім алушылар мәселені шешу үшін қажетті деректерді алу үшін қажетті эксперименттер, бақылаулар, сауалнамалар немесе басқа әрекеттерді орындайды.

4. Деректерді талдау:

Алынған мәліметтер талданады, жүйеленеді және өңделеді. БІЛІМ алушылар алынған нәтижелердің дұрыстығы мен маңыздылығын сыни тұрғыдан бағалауы тиіс.

5. Тұжырымдарды тұжырымдау:

Жүргізілген талдау негізінде білім алушылар мәселені шешу бойынша қорытындылар мен ұсыныстар тұжырымдайды. Қорытындылардың алынған мәліметтермен негізделуі маңызды.

6. Нәтижелерді ұсыну:

Білім алушылар өз зерттеулерінің нәтижелерін есеп, презентация, мақала немесе басқа тәсілмен ұсынады. Бұл ауызша және жазбаша презентация формасын қамтуы мүмкін.

Зерттеу әдісін енгізу мысалдары

1. Ғылыми жобалар:

Білім алушылар аймақтағы экологиялық жағдайды зерттеу немесе белгілі бір фактордың адам денсаулығына әсерін зерттеу сияқты нақты құбылыстарды немесе процестерді зерттеуге бағытталған ғылыми жобаларға қатыса алады.

2. Әлеуметтік зерттеулер:

Мысал ретінде білім алушыларға әлеуметтік процестерді түсінуге және талдауға көмектесетін қоғамдық пікірді зерттеу, әлеуметтік мәселелерді зерттеу немесе әлеуметтік сауалнамалар жүргізу жатады.

3. Эксперименттік қызмет:

Жаратылыстану ғылымдарында білім алушылар гипотезаларды тексеру және физикалық, химиялық немесе биологиялық процестерді зерттеу арқылы эксперименттер жүргізе алады.

Мысалы, әртүрлі жағдайларда өсімдіктердің өсуін зерттеу немесе материалдардың қасиеттерін зерттеу.

Зерттеу әдісі-білім алушыларды білім іздеу процесіне белсенді тартуға және проблемаларды шешуге бағытталған оқытудың тиімді тәсілі. Ол сыни ойлауды, тәуелсіздікті, зерттеу дағдыларын және ақпаратпен жұмыс істеу қабілетін дамытуға ықпал етеді, бұл оны қазіргі білім беру процесінде таптырмас құралға айналдырады.

Бұл әдіс әсіресе икемділік, бастамашылық және күрделі мәселелерді шешу қабілеті қажет болған жағдайда білім алушыларды өмірге және жұмысқа дайындауда пайдалы.

Топтық жұмыс: Топтық жұмыс шағын топтардағы тапсырмаларды бірлесіп орындауды қамтиды.

Бұл коммуникативтік дағдыларды, командада жұмыс істеу қабілетін дамытуға, сондай-ақ білім алушылар арасында тәжірибе мен білім алмасуға ықпал етеді.

Топтық жұмыс-бұл білім алушылар ортақ мақсатқа жету үшін бір-бірімен өзара әрекеттесу арқылы шағын топтарда тапсырмаларды орындайтын оқу процесін ұйымдастыру әдісі.

Бұл тәсіл коммуникативті дағдыларды дамытуға, ұжымда жұмыс істей білуге және қатысушылар арасында тиімді білім алмасуға ықпал етеді.

Топтық жұмыстың негізгі принциптері

1. Ынтымақтастық және өзара әрекеттесу:

Топтық жұмыс білім алушылар ортақ мақсатқа жету үшін бірге жұмыс істейтін ынтымақтастық принципіне негізделген. Маңызды аспект-қатысушылар арасындағы өзара әрекеттесу, идеялармен бөлісу және бірлесіп шешім қабылдау.

2. Міндеттерді бөлу:

Топта әр қатысушы белгілі бір рөлдер мен тапсырмаларды орындай алады, бұл жұмысты бөлуге және әр қатысушының күшті жақтарын пайдалануға көмектеседі. Бұл жауапкершілік пен көшбасшылық қасиеттерді дамытуға ықпал етеді.

3. Ұжымдық шешім қабылдау:

Топтық жұмыс Білім алушыларды бірлесіп шешім қабылдауға, басқалардың пікірлерін ескеруге және компаға келуге үйретеді. Бұл болашақ кәсіби қызметте пайдалы болатын маңызды дағды.

4. Бір-бірінен үйрену:

Топтық жұмыс барысында білім алушылар білім мен тәжірибе алмасу арқылы бір-бірінен үйрене алады. Бұл білімді тереңдетуге және материалды жақсы игеруге ықпал етеді.

5. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту:

Топтық жұмыс қарым-қатынас дағдыларын дамытады, соның ішінде өз ойларын білдіру, басқаларды тыңдау, өз көзқарастарын дәлелдеу және пікірталастарға қатысу.

6. Мотивацияны арттыру:

Топта жұмыс істеу білім алушыларді ынталандыруы мүмкін, өйткені олар құрдастарының қолдауын және команда алдындағы жауапкершілікті сезінеді.

Топтық жұмыстың артықшылықтары

1. Әлеуметтік дағдыларды дамыту:

Білім алушылар бір-бірімен өзара әрекеттесуді, командада жұмыс істеуді үйренеді, бұл олардың әлеуметтік және кәсіби дамуы үшін маңызды.

2. Шығармашылықты ынталандыру:

Талқылау және идеялармен алмасу процесінде білім алушылар шығармашылық ойлауды дамытуға ықпал ететін міндеттердің жаңа шешімдерін таба алады.

3. Білімді тиімді игеру:

Топта білім алушылар материалды талқылай алады, бір-біріне тақырыпты тереңірек түсінуге ықпал ететін қиын сәттерді түсіндіре алады.

4. Нақты жұмысқа дайындық:

Топтық жұмыс командада жұмыс қажет болатын нақты жағдайларды модельдейді, бұл білім алушыларді болашақ кәсіби қызметке дайындайды.

5. Жауапкершілікті арттыру:

Топта жұмыс істей отырып, білім алушылар басқа қатысушылардың алдында жауапкершілікті сезінеді, бұл оларды оқу процесіне неғұрлым байыпты қарауға ынталандырады.

Топтық жұмыс түрлері

1. Жобалау тобы:

Білім алушылар белгілі бір жобаны жүзеге асыру, міндеттерді бір-біріне бөлу және ортақ мақсатқа жету үшін өзара әрекеттесу бойынша жұмыс істейді. Мысалдар: ғылыми жоба құру, презентация жасау, модель құру.

2. Пікірсайыс тобы:

Топтар белгілі бір тақырыпты талқылайды, өз пікірлері мен дәлелдерін айтады, содан кейін жалпы шешімге немесе қорытындыға келеді. Мысал: өзекті әлеуметтік немесе этикалық мәселелерді талқылау.

3. Рөлдік ойын:

Топ мүшелері белгілі бір рөлдерді алады және тапсырманы шешу үшін осы рөлдерге сәйкес өзара әрекеттеседі. Мысал: Компанияның Директорлар кеңесінің отырысын немесе сот процесін модельдеу.

4. Зерттеу тобы:

Білім алушылар тобы бірлескен зерттеу жүргізеді, деректерді жинайды және талдайды, содан кейін өз жұмысының нәтижелерін ұсынады. Мысал: аймақтағы экологиялық жағдайды зерттеу.

Топтық жұмысты жүзеге асыру мысалдары

1. Жалпы жоба бойынша жұмыс:

Білім алушылар ғылыми жобаны құру, веб-сайтты әзірлеу, зерттеу жүргізу немесе іс-шараны ұйымдастыру үшін біріге алады. Әрбір қатысушы жұмыстың белгілі бір бөлігіне жауап береді, бірақ нәтижелер бүкіл топтың күш-жігеріне байланысты.

2. Миға шабуыл:

Миға шабуылдың бір бөлігі ретінде білім алушылар тобы белгілі бір тақырып немесе тапсырма бойынша идеялар жасайды. Бұл шығармашылықты дамытуға және стандартты емес шешімдерді іздеуге ықпал етеді.

3. Кейс-жағдайларды талдау:

Білім алушылар топтары кәсіби немесе әлеуметтік қызметке байланысты нақты немесе имитацияланған кейс-жағдайларды талдай алады. Мысалы, іскери жағдайларды талдау немесе этикалық дилеммаларды талқылау.

4. Міндеттерді бірлесіп шешу:

Білім алушылар тобы шешудің ықтимал тәсілдері мен әдістерін талқылау арқылы күрделі есептерді немесе теңдеулерді шешеді. Бұл математикада, физикада немесе басқа нақты ғылымдарда пайдалы болуы мүмкін.

Топтық жұмыс-білім алушылардың жан-жақты дамуына ықпал ететін білім беру процесінің маңызды элементі. Ол сыни ойлау және аналитикалық қабілеттер сияқты академиялық дағдыларды, сондай-ақ топта жұмыс істеу, қарым-қатынас жасау және бірлесіп шешім қабылдау сияқты әлеуметтік дағдыларды дамытады.

Топтық жұмыс білім алушыларды нақты өмірге және кәсіби қызметке дайындайды, мұнда басқа адамдармен өзара әрекеттесу сәттіліктің негізгі факторы болып табылады.

Топтық жұмыс білім алушылардың ұжымда табысты жұмыс істеуі үшін қажетті коммуникативтік және кооперативтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

- Тапсырмаларды бірлесіп орындау: білім алушылар шағын топтарда жұмыс істейді, тапсырмаларды бірлесіп орындайды және қойылған міндеттерді шешеді. Бұл жобада жұмыс істеу және топтың әрбір мүшесіне үлес қосуға және ынтымақтастық тәжірибесін алуға мүмкіндік беретін оқу тақырыптарын талқылау болуы мүмкін.

- Рөлдерді бөлу: топта білім алушылар жоба менеджері, талдаушы, дизайнер сияқты әртүрлі рөлдерді атқара алады, бұл жұмыстың бір бөлігін орындау үшін әртүрлі дағдылар мен жауапкершілікті дамытуға ықпал етеді.

- Білім мен тәжірибе алмасу: топтық жұмыс білім алушылар арасында білім мен идея алмасуға ықпал етеді, бұл олардың тәжірибесін байытады және зерттелетін материалды тереңірек түсінуге көмектеседі.

Топтық жұмыс бейіндік оқытудың маңызды элементі болып табылады, өйткені ол білім алушылардың тек академиялық білімін ғана емес, сонымен қатар коммуникативтік қабілеттер, ұжымда жұмыс істей білу және кооперация қабілеті сияқты маңызды әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Топтық жұмыстың негізгі аспектілерін толығырақ қарастырыңыз.

1. Тапсырмаларды бірлесіп орындау

- Шағын топтық жұмыс: Топтық жұмыс әдетте шағын топтық форматта ұйымдастырылады, онда әр қатысушы жалпы тапсырманы орындауға үлес қосады. Мысалы, білім алушылар өз мектептері үшін экологиялық жоспар құру жобасында жұмыс істей алады немесе ойдан шығарылған кәсіпорын үшін бизнес-жоспар жасай алады.

Осындай тапсырмалармен бірлесіп жұмыс істеу топтың әрбір мүшесіне өзінің бірегей үлесін қосуға және ынтымақтастық тәжірибесін алуға мүмкіндік береді.

- Тапсырмалардың әртүрлілігі: топтық тапсырмалар зерттеу, деректерді талдау, презентация жасау немесе эссе жазу сияқты әртүрлі әрекеттерді қамтуы мүмкін. Бұл білім алушыларға табысты оқу және кәсіби қызмет үшін қажетті дағдылардың кең ауқымын дамытуға көмектеседі.

- Бір-бірін қолдау және оқыту: топтық жұмыс барысында білім алушылар бір-бірін қолдай алады және үйрете алады, бұл әсіресе белгілі бір тақырыптарды үйренуде қиындықтарға тап болғандар үшін пайдалы.

Күшті білім алушылар материалды аз дайындалған сыныптастарына түсіндіре алады, бұл олардың білімін нығайтады және топтың жалпы дамуына ықпал етеді.

2. Рөлдерді бөлу

- Топтағы рөлдердің мақсаты: топтық жұмыста рөлдерді әр қатысушы жалпы жоба шеңберінде белгілі бір міндет алатындай етіп бөлу маңызды.

Мысалы, бір білім алушыны жоба менеджері, екіншісі деректерді талдауға жауапты, үшіншісі нәтижелерді визуализациялауға жауапты болуы мүмкін. Рөлдерді осылай бөлу көшбасшылық қасиеттерді, жауапкершілік сезімін және белгілі бір салаларда мамандануды дамытуға көмектеседі.

- Рөлдерді ауыстыру: білім алушылар әртүрлі дағдыларды дамыта алуы үшін топ ішіндегі рөлдерді мезгіл-мезгіл өзгерту ұсынылады. Бұл әр қатысушыға әр түрлі рөлдерде өздерін сынап көруге және олардың күшті жақтары мен қалауларын жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

- Нәтиже үшін жауапкершілік: топтық жұмыстың маңызды аспектісі-әр қатысушының жалпы нәтиже үшін өз жауапкершілігін сезінуі. Білім алушылар тапсырманың бір бөлігінде жұмыс істеуді ғана емес, сонымен қатар ең жақсы нәтижеге жету үшін топтың басқа мүшелерімен үйлестіруді үйренеді.

3. Білім мен тәжірибе алмасу

- Пікір алмасу және пікір алмасу: топтық жұмыс білім алушыларды белсенді идеялар мен білім алмасуға ынталандырады. оқу материалын талқылау немесе жоба бойынша жұмыс жасау барысында әр білім алушы өз идеяларын ұсына алады, содан кейін оларды топ талқылайды және талдайды. Бұл тақырыпты тереңірек түсінуге ықпал етеді және білім алушыларға мәселеге қатысты әртүрлі көзқарастарды көруге көмектеседі.

- Өзара оқыту: топтық жұмыс барысында білім алушылар көбінесе бір-бірінен үйренеді, білім мен тәжірибе алмасады. Бұл әсіресе білім алушылар әртүрлі дайындық деңгейлері мен мамандануы мүмкін бейіндік оқытуда маңызды. Өзара оқыту білім олқылықтарын жоюға көмектеседі және материалды тиімдірек игеруге ықпал етеді.

- Қарым-қатынас дағдыларын дамыту: топтық жұмыс тиімді қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал ететін қатысушылар арасындағы белсенді өзара әрекеттесуді талап етеді.

Білім алушылар бір-бірін тыңдауға, өз ойларын дәлелді түрде айтуға, келіссөздер жүргізуге және бірлескен шешімдер қабылдауға үйренеді. Бұл дағдылар болашақта ұжымда табысты жұмыс істеудің кілті болып табылады.

Бейіндік оқытудағы топтық жұмыс білім алушыларға академиялық білімдерін тереңдетіп қана қоймай, маңызды әлеуметтік және кәсіби дағдыларын дамытуға көмектесетін қуатты құрал болып табылады.

Командада жұмыс істей білу, тапсырмаларды орындау үшін жауапкершілікті өз мойнына алу, білім мен тәжірибе алмасу, сондай — ақ тиімді қарым-қатынас жасау-бұл дағдылардың барлығы білім алушыларды одан әрі оқыту мен кәсіби қызметке дайындауда маңызды рөл атқарады. Топтық жұмыс оқу процесін динамикалық және әртүрлі етеді, бұл білім алушылардың оқу процесіне ынтасы мен қатысуын арттыруға ықпал етеді.

Интерактивті әдістер: пікірталастар, пікірталастар, рөлдік ойындар және миға шабуыл сияқты интерактивті әдістер оқу процесін белсендіреді, оны білім алушылар үшін қызықты әрі қызықты етеді. Олар сыни тұрғыдан ойлауды, дәлелдеу дағдыларын және шешім қабылдауды дамытады.

Пікірталастар, пікірталастар, рөлдік ойындар және миға шабуыл сияқты интерактивті оқыту әдістері бейіндік оқытуда айтарлықтай әлеуетке ие, өйткені олар білімді тереңірек және саналы түрде игеруге ықпал етеді.

Интерактивті әдістер

Оқытудың интерактивті әдістері оқу процесін белсендіреді және оны қызықты әрі серпінді етеді. Осы әдістердің әрқайсысын бейіндік оқытуда қалай тиімді қолдануға болатынын қарастырыңыз.

- Пікірталастар мен пікірталастар:

интерактивті әдістердің бөлігі ретінде білім алушылар пікірталастар мен пікірталастарға қатысады, онда олар өз пікірлерін білдіре алады, ұстанымдарын дәлелдей алады және басқалардың көзқарастарын сыни тұрғыдан бағалай алады. Мысалы, тарих немесе әдебиет сабақтарында білім

алушылар даулы мәселелерді талқылай алады, оқиғалар мен мәтіндердің әртүрлі түсіндірмелерін талдай алады.

- Рөлдік ойындар:

Рөлдік ойындар білім алушыларға нақты немесе гипотетикалық жағдайларды модельдеу арқылы зерттелетін материалға енуге мүмкіндік береді. Мысалы, заң сабақтарында сот процесін модельдеуге болады, онда білім алушылар судья, адвокат, прокурор және куәгер ретінде әрекет етеді.

- Миға шабуыл:

миға шабуыл идеяларды қалыптастыру және ұжымда шешім табу үшін қолданылады.

Білім алушылар қойылған міндеттерді шешу бойынша өз идеяларын ұсынады, содан кейін олар талқыланады және талданады, бұл шығармашылық ойлауды және шешімдерді ұжымдық іздеуді дамытуға ықпал етеді.

Оқытудың интерактивті әдістері білім алушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді, бұл оны қызықты әрі тиімді етеді. Бұл әдістер білім алушылар тек пассивті тыңдаушылар емес, білім беру процесінің белсенді қатысушылары болатын жағдайларды жасауға бағытталған. Бейіндік оқытуда қолданылатын негізгі интерактивті әдістерді толығырақ қарастырайық.

1. Пікірталастар мен дебаттар

- Пікірталас құрылымы: пікірталастар мен дебаттар белгілі бір тақырып немесе мәселе төңірегінде ұйымдастырылады, онда білім алушылар өз пікірлерін айтады және өз ұстанымдарын дәлелдейді. Пікірталас тақырыптары ағымдағы оқиғаларға, тарихи мәселелерге, әдеби шығармаларға немесе этикалық дилеммаларға қатысты болуы мүмкін.

Мысалы, әдебиет сабақтарында білім алушылар шығарма кейіпкерлерінің моральдық дилеммаларын талқылай алады, ал тарих сабақтарында тарихи оқиғалардың әртүрлі түсіндірмелерін қарастыра алады.

Тақырыптарды терең түсінуді ынталандыру үшін пікірталастар мен пікірталастарды бейіндік пәндер бойынша сабақтарға біріктіруге болады. Мысалы, тарих сабақтарында негізгі оқиғалардың қазіргі қоғамға әсерін талқылауға болады, ал әдебиет сабақтарында шығармалардың әртүрлі түсіндірмелерін және олардың оқырманға әсерін қарастыруға болады.

Экономика немесе құқық сияқты бейіндік пәндер үшін пікірталас өзекті экономикалық немесе құқықтық мәселелерге бағытталуы мүмкін.

Білім алушылар құқықтық реформалар немесе экономикалық саясат сияқты тақырыптар бойынша пікірталастарға қатыса алады, бұл оларға дәлелдеу және сыни ойлау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

- Дәлелдеу және сыни тұрғыдан ойлау: білім алушылар негізделген пікірлер айтуды, басқа қатысушылардың дәлелдерін сыни тұрғыдан бағалауды және логикалық ойлау тізбегін құруды үйренеді. Бұл олардың сыни ойлау, дәлелдеу және ақпаратты талдау дағдыларын дамытады.

Пікірталастар дәлелдеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді, бұл әсіресе аналитикалық қабілеттер қажет болатын бейіндік пәндерде маңызды. Мысалы, философия немесе әлеуметтік ғылымдар сабақтарында білім алушылар әртүрлі философиялық теорияларды немесе әлеуметтік ұғымдарды дәлелдей алады.

Білім алушылар аналитикалық қызмет пен кәсіби тәжірибеде пайдалы пайымдаулар мен негізделген пікірлердің логикалық тізбегін құруды үйренеді.

- Қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру: пікірталастар мен пікірталастар қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, басқалардың пікірін тыңдауға және құрметтеуге, сондай-ақ өз ойларын нақты және түсінікті түрде жеткізе білуге ықпал етеді.

Пікірталастар мен дебаттар бейіндік тапсырмалар мен жобаларды сәтті орындау үшін қажетті коммуникативтік дағдыларды дамытады. Бұл тыңдауды, ойды білдіруді және басқалардың пікірлерін құрметтеуді қамтиды.

Бизнес немесе жобаны басқару сияқты бейіндік сабақтарда бұл дағдылар білім алушыларға командада тиімді жұмыс істеуге және өз идеяларын ұсынуға көмектеседі.

2. Рөлдік ойындар

- Жағдайларды модельдеу: рөлдік ойындар білім алушыларға нақты немесе гипотетикалық жағдайларды модельдеу арқылы зерттелетін материалға енуге мүмкіндік береді. Бұл күрделі ұғымдар мен шешім қабылдау процесін түсіну үшін пайдалы болуы мүмкін.

Мысалы, құқық сабақтарында білім алушылар сот процесін модельдеуге қатыса алады, онда олар судья, адвокат, прокурор және куәгерлердің рөлдерін алады. Бұл оларға құқықтық жүйенің жұмысын және процестің әрбір қатысушысының рөлін түсінуге көмектеседі.

Рөлдік ойындар бейіндік бағытқа байланысты нақты немесе гипотетикалық жағдайларды модельдеуге мүмкіндік береді.

Мысалы, заң сабақтарында сот процесін модельдеуге болады, онда білім алушылар судья, адвокат немесе прокурор сияқты әртүрлі рөлдерде әрекет етеді.

Медицина немесе инженерия сияқты бейіндік курстарда мамандыққа байланысты жағдайларды модельдеуге болады, бұл білім алушыларға теориялық білімнің практикалық қолданылуын жақсы түсінуге көмектеседі.

- Практикалық дағдыларды дамыту: рөлдік ойындар көпшілік алдында сөйлеу, келіссөздер, жанжалдарды шешу және командада жұмыс істеу сияқты практикалық дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Білім алушылар теориялық білімді практикада қолдануға және әртүрлі жағдайларға бейімделуге үйренеді.

Рөлдік ойындар көпшілік алдында сөйлеу және жанжалдарды шешу сияқты дағдыларды дамытуға ықпал етеді. Бұл әсіресе білімді іс жүзінде қолдана білу қажет бейіндік пәндерде пайдалы.

Мысалы, жобаларды басқару бойынша бейіндік курстарда білім алушылар келіссөздер немесе дағдарысты басқару процестерін модельдей алады, бұл олардың практикалық дағдыларын дамытады.

- Түсінуді тереңдету: бұл әдіс білім алушыларға оқу материалын жақсы түсінуге және есте сақтауға көмектеседі, өйткені олар оқиғалар немесе тұжырымдамалар туралы оқып қана қоймай, оларды рөлдік ойын контекстінде бастан кешіреді.

Бұл оқу процесін қызықты әрі есте қаларлық етеді.

Рөлдік ойындар білім алушыларға материалды тереңірек түсінуге көмектеседі, өйткені олар процеске белсенді қатысады. Бұл оқуды қызықты әрі есте қаларлық етеді.

Мәдениеттану немесе әлеуметтану сияқты мамандандырылған пәндерде рөлдік ойындар білім алушыларға әлеуметтік өзара әрекеттесу мен мәдени ерекшеліктерді жақсы түсінуге көмектеседі.

3. Миға шабуыл

- Идеяларды құру: миға шабуыл белгілі бір мәселе немесе мәселе бойынша идеялар мен шешімдерді ұжымдық іздеу үшін қолданылады. Білім алушылар өз идеяларын сынсыз және бағалаусыз айтады, бұл еркін және креативті ойлауға ықпал етеді.

Мысалы, қоршаған ортаны қорғау жобасын әзірлеу кезінде білім алушылар өз мектебінде немесе қауымдастығында экологиялық жағдайды жақсарту үшін әртүрлі идеяларды ұсына алады.

Миға шабуыл бейіндік жобалар немесе тапсырмалар бойынша идеяларды ұжымдық іздеу үшін пайдаланылуы мүмкін. Мысалы, экология сабақтарында білім алушылар өз аймағындағы экологиялық жағдайды жақсарту бойынша инновациялық идеяларды ұсына алады.

Кәсіпкерлікке арналған курстарда миға шабуыл жаңа бизнес идеяларын немесе стартап шешімдерін жасауға көмектеседі.

- Талқылау және талдау: идеяларды жинағаннан кейін білім алушылар ұсынылған нұсқаларды талқылайды және талдайды, олардың өміршеңдігін бағалайды және ең тиімді шешімдерді таңдайды.

Бұл талдау және сыни бағалау дағдыларын дамытады, сонымен қатар топта жұмыс істеуге үйретеді.

Идеяларды қалыптастырғаннан кейін білім алушылар ұсынылған шешімдердің өміршеңдігі мен тиімділігін бағалай отырып, оларды талқылайды және талдайды. Бұл талдау және сыни бағалау дағдыларын дамытады.

Ғылым және инженерия бойынша бейіндік курстарда бұл күрделі зерттеу мәселелерін шешуге және жаңа жобаларды әзірлеуге көмектеседі.

- Шығармашылықты дамыту: миға шабуыл шығармашылық ойлауды және стандартты емес шешімдерді табу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Білім алушылар әдеттегі шешімдерден асып, мәселелерді шешудің инновациялық тәсілдерін іздеуді үйренеді.

Миға шабуыл шығармашылық ойлауға ықпал етеді, бұл әсіресе мәселелерді шешуге стандартты емес тәсіл қажет болатын бейіндік пәндерде маңызды.

Дизайн немесе жарнама сияқты мамандандырылған пәндерде шығармашылық идеялар мен инновациялық тәсілдер сәтті жобалардың негізі бола алады.

Интерактивті оқыту әдістері бейіндік оқытуда маңызды рөл атқарады, өйткені олар динамикалық және білім беру ортасын құруға көмектеседі. Бұл әдістер сыни тұрғыдан ойлау, дәлелдеу, қарым-қатынас дағдылары мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Олар білім алушыларға зерттелетін материалға тереңірек енуге және болашақ кәсіби қызметінде пайдалы болатын практикалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік беру арқылы оқу процесін белсенді және қызықты етеді.

Интерактивті әдістер білім алушылардың білім беру процесіне белсенді қатысуы үшін жағдай жасайды, бұл білімді неғұрлым тиімді игеруге және нақты өмірлік жағдайларға дайындалуға ықпал етеді.

Аталған әдістердің әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері мен артықшылықтары бар, олар бейіндік оқыту жағдайында әртүрлі және тиімді білім беру бағдарламаларын құруға мүмкіндік береді.

Оларды біріктіру және білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне бейімделу олардың негізгі құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді және табысты кәсіби және жеке өзін-өзі анықтауға дайындалуға көмектеседі.

Бейіндік оқытуды ұйымдастырудың нысандары мен әдістері олардың табысты кәсіби өзін-өзі анықтауын қамтамасыз ету үшін мұқият ойластырылып, білім алушылардың қажеттіліктеріне бейімделуі керек.

Оқытудың әртүрлі формалары мен оқыту әдістерінің үйлесімі бейіндік пәндерді тереңдетіп оқу үшін оңтайлы жағдайлар жасауға, қажетті дағдыларды дамытуға және білім алушыларды одан әрі оқуға немесе кәсіби қызметке дайындауға мүмкіндік береді.

Заманауи білім беру технологиялары оқытудың икемділігін, қолжетімділігін және алуан түрлі әдістерін қамтамасыз ете отырып, оқытудың жаңа тәсілін қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Олардың көмегімен білім беру мекемелері білім алушыларға оқыту сапасын едәуір арттыратын ресурстар мен мүмкіндіктер бере алады.

Бұл қашықтан оқыту, интерактивті ресурстар, мобильді технологиялар және интерактивті платформалар мен құралдар сияқты заманауи білім беру технологияларын пайдалану егжей-тегжейлі қарастырылады.

1. Қашықтан оқыту

Қашықтан оқыту-бұл білім алушылар мен оқытушылар сандық платформалар арқылы қашықтан өзара әрекеттесетін білім беру процесі. Оқытудың бұл форматы икемділік пен қол жетімділік тұрғысынан айтарлықтай артықшылықтар береді, әсіресе әртүрлі себептермен жеке сабаққа қатыса алмайтын білім алушылар үшін: географиялық қашықтық, жұмыспен қамту немесе ерекше қажеттіліктер.

Қашықтан оқыту бейіндік оқытуда маңызды рөл атқарады, білім алушыларға олардың орналасқан жері мен кестесіне қарамастан мамандандырылған білім алуға мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытуда оқытудың бұл форматы білім беру процесін білім алушылардың жеке қажеттіліктері мен мүдделеріне бейімдеуге, курстар мен материалдардың кең спектріне қол жеткізуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытудағы қашықтан оқытудың артықшылықтары

- Икемділік және қол жетімділік: қашықтан оқыту білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен мансаптық мақсаттарына сәйкес келетін курстар мен материалдарды таңдауға мүмкіндік береді.

Олар өздеріне ыңғайлы уақытта оқи алады және оқуды басқа міндеттермен үйлестіре алады.

- Оқытуды даралау: қашықтан білім беру платформалары оқу процесін білім алушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге мүмкіндік береді.

Мысалы, білім алушылар материалдың күрделілігі мен өту қарқынын өз бетінше таңдай алады, бұл белгілі бір пәндерді тереңдетіп оқыту қажет болатын бейіндік оқытуда ерекше маңызды.

- Сарапшыларға қол жетімділік: қашықтан оқыту әр түрлі саладағы жетекші мамандар өткізетін курстар мен вебинарларға қатысуға мүмкіндік береді.

Бұл білім алушыларға озық тәжірибе мен білімге қол жеткізуге мүмкіндік береді, бұл оларға болашақ кәсіби қызметке жақсы дайындалуға көмектеседі.

Қашықтан оқытудың әртүрлі аспектілерін бейіндік оқытуда қалай тиімді қолдануға болатынын толығырақ қарастырайық.

Онлайн курстар мен вебинарлар

Қашықтан оқытудың негізгі аспектілерінің бірі-онлайн курстар мен вебинарларды пайдалану. Оқытудың бұл түрлері білім алушыларға өздеріне ыңғайлы уақытта және қарқынмен білім алуға мүмкіндік береді.

Онлайн курстар әдетте бейне дәрістерден, сынақтардан, интерактивті тапсырмалардан және талқылау форумдарынан тұрады. Олар жаратылыстану ғылымдарынан бастап өнер мен гуманитарлық ғылымдарға дейінгі көптеген пәндерді қамтуы мүмкін.

Онлайн курстар білім алушыларға бейіндік пәндер бойынша терең білімге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Мысалы, IT профилін таңдаған білім алушылар бағдарламалау, киберқауіпсіздік немесе Мобильді қосымшаларды әзірлеу бойынша арнайы курстардан өтуі мүмкін. Бұл курстар материалды ыңғайлы уақытта және қарқынмен оқуға мүмкіндік береді, бұл әсіресе оқуды басқа міндеттермен немесе жобалық жұмыстармен үйлестіре алатын мектеп білім алушылары үшін өте маңызды.

Онлайн курстар бейне дәрістерді, тестілерді, практикалық тапсырмаларды және жобаларды қамтуы мүмкін, бұл тек теориялық оқытуға ғана емес, сонымен қатар болашақ кәсіби қызмет үшін қажетті практикалық дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Вебинарлар-бұл тікелей онлайн дәрістер немесе семинарлар, онда білім алушылар оқытушылармен және бір-бірімен нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесе алады. Бұл әсіресе кері байланысты қажет ететін күрделі тақырыптарды талқылау үшін пайдалы.

Вебинарлардың артықшылығы-олар қашықтықтан форматтаудың барлық артықшылықтарын сақтай отырып, оқу процесін нақты уақыт режимінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Вебинарлар білім алушыларға әртүрлі саладағы оқытушылармен және сарапшылармен тікелей дәрістер мен семинарларға қатысуға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе кері байланысты қажет ететін күрделі тақырыптарды талқылау үшін пайдалы.

Мысалы, медицина бойынша бейіндік сынып білім алушылары медицинадағы соңғы жетістіктерге арналған вебинарларға немесе күрделі клиникалық жағдайларды талқылауға қатыса алады.

Вебинарлар топтық пікірталастарды ұйымдастыру, жобалармен жұмыс істеу немесе емтиханға дайындық бойынша кеңес беру үшін де пайдаланылуы мүмкін. Олар кез-келген кәсіби салада маңызды болып табылатын қарым-қатынас пен командалық дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Электрондық оқулықтар мен материалдар

Электрондық оқулықтар мен оқу материалдары қашықтан оқытудың ажырамас бөлігіне айналады. Олар білім алушыларға кез келген уақытта оқу ресурстарына қол жеткізуге мүмкіндік береді, бұл әсіресе оқуды Жұмыспен немесе басқа міндеттермен біріктіретіндер үшін пайдалы.

Электрондық оқулықтар көбінесе бейне, интерактивті диаграммалар және аудио сияқты мультимедиялық элементтерді қамтиды, бұл оқу процесін қызықты әрі көрнекі етеді.

Электрондық оқулықтар мен оқу материалдары білім алушыларға олардың бейіні бойынша өзекті және мамандандырылған ақпаратқа қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

Мысалы, жаратылыстану ғылымдарының білім алушылары химиялық реакция анимациялары немесе виртуалды зертханалық жұмыстар сияқты

интерактивті элементтері бар электронды оқулықтарды пайдалана алады, бұл оқу процесін көрнекі және түсінікті етеді.

Электрондық оқулықтар білім алушыларға оқу қарқынын дербес реттеуге, күрделі тақырыптарға оралуға және оларды қызықтыратын аспектілерге тереңірек үңілуге мүмкіндік береді.

Бұл материалды тереңірек түсінуге және болашақ кәсіби қызметте пайдалы болатын тұрақты білімді қалыптастыруға ықпал етеді.

Цифрлық платформалар арқылы электрондық оқу материалдарына қол жеткізу білім алушыларға оқу қарқынын дербес реттеуге және қажет болған жағдайда күрделі тақырыптарға оралуға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе қашықтықтан оқыту жағдайында өте маңызды, мұнда білім алушылар көбінесе өзін-өзі тәрбиелеу және уақытты ұйымдастыру қажеттілігіне тап болады.

Электрондық оқу материалдары тек оқулықтарды ғана емес, сонымен қатар ғылыми мақалаларды, мультимедиялық ресурстарды, интерактивті тапсырмаларды және модельдеуді қамтуы мүмкін.

Бұл материалдар білім алушыларға күрделі ұғымдарды үйренуге және білімді іс жүзінде қолдануға көмектеседі. Мысалы, инженерлік білім алушылар инженерлік жобаларды модельдеу үшін виртуалды тренажерлерді пайдалана алады.

Мұндай материалдарға цифрлық платформалар арқылы қол жеткізу білім алушыларға оқуды практикалық тапсырмалармен немесе жобалармен ұштастыра отырып, өз уақытын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Бұл әсіресе жоғары оқу орындарына түсуге дайындалып жатқан және оқуда икемділікті қажет ететін жоғары сынып білім алушылары үшін өте маңызды.

Бейіндік оқытудағы қашықтықтан оқыту білім алу мүмкіндіктерін кеңейтіп қана қоймай, сонымен қатар білім беру процесін икемді, жекелендірілген және қолжетімді ететін қуатты құралға айналады.

2. Интерактивті ресурстар

Виртуалды зертханалар, модельдеу, білім беру ойындары Және мобильді қосымшалар сияқты интерактивті ресурстар Бейіндік оқыту процесін едәуір байытады, оны динамикалық, тартымды және тиімді етеді. Бұл ресурстарды бейіндік оқытуда білім алушылардың білімін тереңдету және практикалық дағдыларын дамыту үшін қалай пайдалануға болатынын толығырақ қарастырайық.

Бейіндік оқытуда интерактивті ресурстарды пайдаланудың артықшылықтары

- Білімді тереңдету: виртуалды зертханалар, модельдеу және білім беру ойындары білім алушыларға нақты процестер мен құбылыстарды эксперимент жасауға, модельдеуге және талдауға мүмкіндік бере отырып, бейіндік пәндер бойынша білімдерін тереңдетуге көмектеседі.

- Практикалық дағдыларды дамыту: бұл ресурстар деректерді талдау, шешім қабылдау, сыни тұрғыдан ойлау және проблемаларды шешу сияқты практикалық дағдыларды дамытуға ықпал етеді, бұл білім алушылардың болашақ кәсіби қызметі үшін маңызды.

- Мотивацияны арттыру: ойын элементтері мен интерактивті тапсырмалар оқуды қызықты етеді, бұл білім алушылардың мотивациясы мен оқу процесіне қатысуын арттыруға көмектеседі.

- Қол жетімділік және икемділік: мобильді қосымшалар мен онлайн-ресурстар білім алушыларға өздеріне ыңғайлы уақытта және ыңғайлы қарқынмен оқуға мүмкіндік береді, бұл әсіресе қарқынды бейіндік оқыту жағдайында маңызды.

Виртуалды зертханалар және модельдеу

Интерактивті ресурстар неғұрлым қызықты және динамикалық білім беру процесін құруда маңызды рөл атқарады.

Мұндай ресурстардың ең көрнекті мысалдарының бірі-виртуалды зертханалар мен модельдеу. Бұл құралдар білім алушыларға сандық ортада эксперименттер мен зерттеулер жүргізуге мүмкіндік береді, бұл әсіресе физика, химия немесе биология сияқты практикалық тәжірибені қажет ететін пәндер үшін өте маңызды.

Виртуалды зертханалар нақты әлемде қауіпті немесе қымбат болуы мүмкін эксперименттер жүргізуге мүмкіндік береді.

Мысалы, білім алушылар виртуалды химиялық заттарды манипуляциялау арқылы химиялық реакцияларды зерттей алады немесе интерактивті модельдеу арқылы электр немесе магнетизм сияқты физикалық құбылыстарды зерттей алады. Бұл құралдар күрделі ұғымдарды түсінуді жеңілдетіп қана қоймайды, сонымен қатар оқу процесін қауіпсіз және қолжетімді етеді.

Виртуалды зертханалар физика, химия, биология және инженерия сияқты бейіндік пәндерді оқытуда шешуші рөл атқарады. Олар білім алушыларға қауіпсіз цифрлық ортада күрделі және қауіпті эксперименттер жүргізуге мүмкіндік береді.

Мысалы, химияны тереңдетілген деңгейде оқитын білім алушылар виртуалды химиялық заттармен әрекеттесу арқылы химиялық реакцияларды зерттеу үшін виртуалды зертханаларды пайдалана алады. Бұл оларға тәуекелге бармай-ақ негізгі принциптер мен заңдылықтарды түсінуге мүмкіндік береді.

Виртуалды зертханалар ғылыми зерттеулер жүргізу үшін қажетті практикалық дағдыларды дамытуға ықпал етеді. Білім алушылар әртүрлі айнаымалылармен тәжірибе жасай алады, нәтижелерді бақылай алады және деректерді талдай алады. Бұл оларға теориялық тұжырымдамаларды жақсы түсінуге және болашақта нақты зертханалық жұмыстарға дайындалуға көмектеседі.

Модельдеу әртүрлі құбылыстар мен процестерді терең зерттеудің қуатты құралы болып табылады.

Мысалы, физика пәнінің білім алушылары электромагнетизм, механика немесе термодинамика сияқты физикалық құбылыстарды модельдеу және зерттеу үшін модельдеуді қолдана алады. Бұл оларға абстракция деңгейінде қабылдау қиын болуы мүмкін күрделі ұғымдарды елестетуге және түсінуге көмектеседі.

Модельдеу экономика, құқық немесе медицина сияқты басқа пәндердегі нақты жағдайларды модельдеу үшін де қолданыла алады. Мысалы, экономика бойынша бейіндік сынып білім алушылары нарықтық механизмдерді зерттеу және бизнес ортасында шешім қабылдау үшін модельдеуді қолдана алады.

Бұл аналитикалық ойлау мен шешім қабылдау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Білім беру ойындары мен қосымшалары

Білім беру ойындары мен мобильді қосымшалар заманауи білім беру технологияларының арсеналында танымал құралдарға айналууда. Бұл ресурстар білім алушылардың назарын аудару және олардың мотивациясын арттыру үшін ойын механикасын пайдаланады. Білім беру ойындары көбінесе бәсекелестік элементтерін, жетістіктер үшін сыйақыларды және қиындық деңгейлерін қамтиды, бұл оқуды қызықты етеді және материалды жақсы меңгеруге ықпал етеді.

Білім беру ойындары мамандандырылған оқытуда, әсіресе шығармашылық көзқарас пен мотивацияны қажет ететін пәндер үшін танымал құралға айналууда.

Мысалы, тарих пәнінің білім алушылары тарихи оқиғалар мен фактілер негізінде шешім қабылдау қажет квесттерге қатыса алады. Бұл материалды тереңірек түсінуге көмектесіп қана қоймайды, сонымен қатар сыни ойлау мен талдау қабілетін дамытады.

Қиындық деңгейлері, жетістік марапаттары және бәсекелестік элементтері сияқты ойын механикасы оқу процесін қызықты етеді және материалды жақсы меңгеруге ықпал етеді.

Білім беру ойындары білім алушыларға теориялық білімді практикада қолдануға, проблемаларды шешу және әртүрлі контексттерде шешім қабылдау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Мобильді қосымшалар білім алушыларға кез келген уақытта және кез келген жерде пайдалануға болатын әртүрлі білім беру ресурстарына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Мысалы, тіл үйренуге арналған қосымшалар білім алушыларға интерактивті жаттығулар мен тесттер арқылы шет тілін үйренуге мүмкіндік береді. Бейіндік оқытуда мұндай қосымшаларды математика, бағдарламалау немесе өнер сияқты пәндерді терең зерттеу үшін пайдалануға болады.

Мобильді қосымшаларға интерактивті оқулықтар, тесттер, практикалық тапсырмалар және тіпті модельдеу кіруі мүмкін, бұл оларды оқытудың әмбебап құралы етеді.

Олар білім алушыларға оқу қарқынын өз бетінше реттеуге және қажет болған жағдайда күрделі тақырыптарға оралуға мүмкіндік береді, бұл әсіресе материалды терең түсіну қажет бейіндік оқыту үшін маңызды.

Білім беру ойындарының мысалдары бизнесті модельдеу, тарих квесттері немесе интерактивті математика жұмбақтарын қамтуы мүмкін. Бұл ойындар білім алушыларға сыни ойлауды, проблемаларды шешу дағдыларын және шешім қабылдау қабілетін дамытуға көмектеседі.

Мобильді қосымшалар сонымен қатар тілдерді үйренуден бастап бағдарламалауды үйренуге дейін әртүрлі оқу мүмкіндіктерін ұсынады.

Бейіндік оқытуда интерактивті ресурстарды пайдалану білім беру процесін серпінді және қызықты етіп қана қоймайды, сонымен қатар болашақ кәсіби қызмет үшін қажетті терең және тұрақты білімді қалыптастыруға ықпал етеді.

3. Мобильді технологиялар

Мобильді технологиялар білім беру ресурстарының қол жетімділігін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

Смартфондар мен планшеттердің дамуымен білім алушылар оқу материалдарына кез келген уақытта, кез келген жерде қол жеткізе алады. Бұл әсіресе белсенді өмір салтын ұстанатындар немесе дәстүрлі оқу материалдарына қол жетімділігі шектеулі адамдар үшін өте маңызды.

Мобильді технологиялар білім беру процесерін қол жетімді, икемді және интерактивті ете отырып, заманауи бейіндік оқытуда маңызды рөл атқарады. Бұл технологиялар кез-келген уақытта және кез-келген жерде білім беру ресурстарына қол жетімділікті қамтамасыз ете отырып, пәндерді тереңдетіп оқытудың жаңа мүмкіндіктерін ашады.

Бейіндік оқытуда мобильді технологияларды пайдаланудың артықшылықтары

- Икемділік және қол жетімділік: мобильді технологиялар білім алушыларға өздеріне ыңғайлы уақытта және жерде оқуға мүмкіндік береді, бұл әсіресе оқуды басқа міндеттермен үйлестіретіндерге немесе шалғай аудандарда тұратындарға қатысты.

- Оқыту тиімділігін арттыру: интерактивті мүмкіндіктер мен ыңғайлы өзін-өзі бақылау құралдарының арқасында мобильді қосымшалар білім алушыларға материалды тереңірек түсінуге және білімді нығайтуға көмектеседі. Оқу процесін геймификациялау білім алушыларды мақсаттарға жетуге ынталандырады.

- Байланысты нығайту: виртуалды конференциялар мен чаттар білім алушылар мен оқытушылар арасындағы үздіксіз байланысты қамтамасыз етеді, бұл топтық жобаларды сәтті орындау және күрделі тақырыптарды игеру үшін өте маңызды.

- Дербестікті дамыту: мобильді қосымшалар өзін-өзі бақылау, өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі оқыту дағдыларын дамытуға ықпал етеді, бұл білім алушылар өз білімдерін өз бетінше тереңдету қажеттілігіне жиі тап болатын бейіндік оқыту үшін маңызды.

Мобильді қосымшалар мен виртуалды конференциялар мен чат құралдарын Бейіндік оқытуда қалай қолдануға болатынын толығырақ қарастырайық.

Мобильді қосымшалар

Мобильді білім беру қосымшалары барлық жастағы білім алушылар арасында танымал бола бастады. Бұл қолданбалар үйренуге, жаттығуға және өзін-өзі бақылауға арналған ыңғайлы құралдарды ұсынады.

Мысалы, шет тілдерін үйренуге арналған қосымшалар интерактивті жаттығуларды ұсынады, оларды кез — келген уақытта-жұмысқа бара жатқанда, кездесуді күтуде немесе кез-келген басқа уақытта жасауға болады.

Мобильді қосымшалар білім алушыларға кез-келген уақытта және кез-келген жерде оқу материалдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді, бұл әсіресе пәндерді қарқынды және терең зерттеу қажет болатын бейіндік сыныптар үшін өте маңызды.

Мысалы, шет тілдерін үйренуге маманданған білім алушылар бос уақытында — мектепке барар жолда, үзіліс кезінде немесе үйде тыңдау, сөйлеу және грамматика сияқты тілдік дағдыларды қолдану үшін мобильді қосымшаларды қолдана алады.

Duolingo немесе Babbel сияқты тіл үйренуге арналған қолданбалар білім алушыларға материалды бекітуге көмектесетін интерактивті жаттығулар мен сынақтарды ұсынады.

Олар көбінесе жетістік марапаттары, ұпайлар және деңгейлер сияқты геймификация элементтерін қамтиды, бұл оқу процесін қызықты етеді және білім алушыларды мақсаттарына жетуге ынталандырады.

Оқу бағдарламалары сонымен қатар білім алушылар білімді бекіту үшін орындай алатын тестілерді, тапсырмаларды және тапсырмаларды қамтуы мүмкін. Бұл қолданбалар көбінесе ұпайлар, деңгейлер және марапаттар сияқты геймификация элементтерін пайдаланады, бұл оқу процесін қызықты етеді және білім алушыларды мақсаттарға жетуге ынталандырады.

Мобильді қосымшалар сонымен қатар Білім алушыларға өзін-өзі бақылау және өзіндік тәжірибе мүмкіндіктерін ұсынады.

Мысалы, математика бойынша бейіндік сынып білім алушылары Photomath сияқты есептерді шешу үшін қосымшаларды қолдана алады, бұл сізге дұрыс шешімдерді табуға ғана емес, сонымен қатар шешімнің әр қадамын егжей-тегжейлі зерттеуге мүмкіндік береді, бұл материалды тереңірек түсінуге көмектеседі.

Білім алушылар мұндай қосымшаларды емтиханға дайындалу, үй тапсырмасын орындау немесе күрделі тақырыптарды өз бетінше зерттеу үшін қолдана алады.

Бұл өзін-өзі бақылау және өзін-өзі оқыту дағдыларын дамытуға ықпал етеді, бұл әсіресе білім алушылардан дербестік пен жауапкершіліктің жоғары деңгейі талап етілетін бейіндік оқыту жағдайында маңызды.

Виртуалды конференциялар мен чаттар

Мобильді технологиялар сонымен қатар виртуалды конференциялар мен чаттардың мүмкіндіктерін қамтиды, бұл білім алушылар мен оқытушыларға нақты уақыт режимінде байланыста болуға және өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді.

Виртуалды конференциялар дәрістер, семинарлар мен пікірталастар өткізуге арналған алаң ұсынады, ал чаттар лезде ақпарат алмасуға және сұрақтар туындаған кезде оларды шешуге мүмкіндік береді.

Виртуалды конференциялар мен чаттарға арналған мобильді технологиялар білім алушылар мен оқытушылар арасындағы үздіксіз байланыс платформасын ұсынады, бұл әсіресе топтық жобалар, зерттеулер мен пікірталастар белсенді қолданылатын бейіндік сыныптар үшін өте маңызды.

Мысалы, білім алушылар күрделі тақырыптарды талқылау, кеңес алу немесе пікір алмасу үшін оқытушылармен виртуалды конференцияларға қатыса алады.

Zoom, Microsoft Teams немесе Google Meet сияқты бағдарламалар қатысушылардың географиялық орналасуына қарамастан нақты уақыт режимінде онлайн дәрістер, семинарлар мен пікірталастар ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе қашықтықтан оқыту немесе басқа жағдайларға байланысты сабаққа жеке қатыса алмайтын білім алушылар үшін өте маңызды.

Топтық жобалар бейіндік оқытудың ажырамас бөлігі болып табылады, әсіресе экономика, әлеуметтану немесе биология сияқты пәндерде, мұнда командада жұмыс істеу және басқа білім алушылармен өзара әрекеттесу маңызды.

Виртуалды чаттар мен конференциялар топтық жұмысты үйлестіруді жеңілдетеді, тапсырмаларды талқылауға, жауапкершіліктерді бөлуге және туындаған мәселелерді нақты уақыт режимінде шешуге мүмкіндік береді.

Telegram немесе WhatsApp сияқты чаттарды пайдалану білім алушыларға байланыста болуға және лезде ақпарат алмасуға көмектеседі. Бұл әсіресе жедел мәселелерді шешу, идеяларды талқылау немесе оқытушылардан кері байланыс алу үшін пайдалы.

Бұл құралдар әсіресе мүшелер арасындағы тұрақты байланысты сақтау маңызды топтық жобалар үшін пайдалы.

Виртуалды конференциялар мен чаттар сонымен қатар қашықтықтан оқыту жағдайында материалды сәтті игеру үшін маңызды болып табылатын оқытушылармен кеңесуге қол жеткізуді жеңілдетеді.

Мобильді технологиялар бейіндік оқыту мүмкіндіктерін едәуір кеңейтіп, оны икемді, қол жетімді және тиімді етеді. Олар білім алушыларға білімдерін тереңдетуге, өзін-өзі бақылау және коммуникация дағдыларын дамытуға, сондай-ақ жоғары дәрежедегі дербестік пен жауапкершілікті талап ететін міндеттерді ойдағыдай шешуге көмектеседі.

4. Интерактивті платформалар мен құралдар

Форумдар, блогтар, сауалнамалар және тесттер сияқты интерактивті платформалар мен құралдар білім алушылар мен оқытушыларға өзара әрекеттесуге, білім алмасуға және материалды меңгеру деңгейін бағалауға жаңа мүмкіндіктер бере отырып, бейіндік оқытуда маңызды рөл атқарады. Бұл құралдарды бейіндік оқытуда қалай қолдануға болатынын толығырақ қарастырайық.

Форумдар мен блогтар

Интерактивті платформалар мен құралдар білім алушылар мен оқытушыларға тереңірек өзара әрекеттесуге және білім алмасуға мүмкіндік береді.

Форумдар мен блогтар білім алушыларға курс тақырыптарын талқылауға, идеялармен бөлісуге және сұрақтар қоюға мүмкіндік беретін осы платформалардың маңызды бөлігі болып табылады.

Форумдарды курстың тақырыптары немесе бөлімдері бойынша ұйымдастыруға болады, бұл навигацияны жеңілдетеді және талқылауды құрылымды етеді. Білім алушылар пікір алмасып, өз міндеттерін шешуді ұсына алады және оқытушылардан және курстың басқа қатысушыларынан кері байланыс ала алады.

Блогтар өз кезегінде тереңірек ойлауға және талдауға мүмкіндік береді. Білім алушылар эссе жаза алады, курстың тақырыптары бойынша өз зерттеулерімен және ойларымен бөлісе алады, бұл сыни ойлау мен жазу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Білім алушылар күрделі және мамандандырылған тақырыптарды оқитын бейіндік сыныптарда форумдар белсенді пікір алмасу және курстың әртүрлі аспектілерін талқылау алаңына айналуы мүмкін.

Мысалы, экономика сабақтарында білім алушылар заманауи экономикалық теорияларды талқылай алады, кейстерді талдай алады және өз нәтижелерімен бөлісе алады. Форумдарды курстың нақты тақырыптары немесе бөлімдері бойынша ұйымдастыруға болады, бұл навигацияны жеңілдетеді және талқылауды құрылымды етеді.

Форумдар ынтымақтастық пен ұжымдық талқылау дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Білім алушылар өз міндеттерін шешуді ұсына алады, сұрақтар қоя алады және сыныптастарынан да, оқытушылардан да кері

байланыс ала алады. Бұл материалды терең түсінуге, сыни тұрғыдан ойлау мен дәлелдеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Қолдану мысалдары: мысалы, тарих сабақтарында білім алушылар тарихи оқиғалардың әртүрлі түсіндірмелерін талқылай алады, дереккөздермен және ғылыми мақалаларға сілтемелермен бөлісе алады және тарихи құжаттарды ұжымдық талдауға қатыса алады.

Оқытушылар форумдарды даулы мәселелер бойынша пікірталастарды ұйымдастыру үшін пайдалана алады, мұнда білім алушылар өз көзқарастарын негіздеп, тарихи фактілерді пайдалана отырып, оны дәлелдеуі керек.

Блогтар білім алушыларға курстың тақырыптары бойынша терең талдауға және рефлексиялауға мүмкіндік береді, бұл жазбаша сөйлеу және сыни ойлау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Өз ойларыңызды нақты және қисынды түрде жеткізе білу маңызды бейіндік сыныптарда блогтар жазу жаттығулары мен эссе жасаудың тиімді құралы бола алады.

Білім алушылар блогтарды зерттелетін тақырыптар бойынша өз зерттеулері мен ойларын жариялау үшін пайдалана алады. Бұл оларға өз ойларын құрылымдауға ғана емес, сонымен қатар мұғалімдер мен сыныптастарынан кері байланыс алуға мүмкіндік береді.

Мысалы, әдебиет сабақтарында білім алушылар өз эсселерін жариялай алады, әдеби шығармаларды талдай алады немесе оқылған мәтіндер туралы өз ойларымен бөлісе алады.

Қолдану мысалдары: биология немесе химия сияқты ғылымдар бойынша бейіндік сыныптарда білім алушылар өздерінің эксперименттерін сипаттайтын, зерттеу нәтижелерімен бөлісетін және ғылыми тұжырымдамаларды талқылайтын ғылыми блогтар жүргізе алады.

Бұл оларға ғылыми жазу және сыни деректерді талдау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Сауалнамалар мен тесттер

Сауалнамалар мен тесттер білімді тексерудің және кері байланыс алудың маңызды құралы болып табылады.

Онлайн-сауалнамалар оқытушыларға материалды меңгеру деңгейін тез және тиімді бағалауға, білімдегі олқылықтарды анықтауға және білім алушылардың қажеттіліктеріне сәйкес оқу жоспарын түзетуге мүмкіндік береді.

Білім алушылар күрделі және мамандандырылған пәндерді оқитын бейіндік сыныптарда олардың білімі мен материалды түсіну деңгейін үнемі бағалау маңызды.

Сауалнамалар оқытушыларға білім алушылардың өткен материалды қаншалықты жақсы меңгергені туралы деректерді тез және тиімді жинауға және білімдегі олқылықтарды анықтауға мүмкіндік береді.

Сауалнама нәтижелеріне сүйене отырып, оқытушылар білім алушылар үшін қиын болған тақырыптарға көбірек уақыт бөлу арқылы оқу жоспарын реттей алады.

Бұл материалды тиімдірек игеруге ықпал етеді және жалпы оқу нәтижелерін жақсартады.

Қолдану мысалдары: мысалы, физика сабақтарында мұғалім оқулықтың әр тарауынан кейін білім алушылардың негізгі ұғымдарды түсінуіне көз жеткізу үшін сауалнамалар жүргізе алады.

Егер сауалнамалар білім алушылардың көпшілігінде белгілі бір тақырыппен қиындықтар туындағанын көрсетсе, мұғалім оны зерттеуге деген көзқарасты қайта қарап, қосымша материалдар немесе тапсырмалар ұсына алады.

Тесттер оқу платформаларына біріктіріліп, кез-келген ыңғайлы уақытта өткізілуі мүмкін. Олар бірнеше таңдау, ашық сұрақтар немесе салыстыру тапсырмалары сияқты сұрақтардың әртүрлі түрлерін қамтуы мүмкін.

Тест нәтижелерін автоматты түрде бағалауға болады, бұл оқытушылардың уақытын үнемдейді және білім алушылар үшін жедел кері байланысты қамтамасыз етеді.

Тесттер білім алушылардың білімін үнемі бағалаудың маңызды құралы болып табылады. Материалды терең түсіну жиі қажет болатын бейіндік оқыту жағдайында тестілер оқытушыларға оқытудың әр кезеңінде материалды меңгеру деңгейін тексеруге және білім алушыларға жедел кері байланыс беруге мүмкіндік береді.

Тесттер бірнеше сұрақтарды, ашық сұрақтарды, салыстыру тапсырмаларын және басқаларын қамтуы мүмкін.

Бұл білім алушылардың теориялық білімдерін де, практикалық дағдыларын да бағалай отырып, олардың білімін әртүрлі тәсілдермен тексеруге мүмкіндік береді.

Мысалы, математика тестілері кезең-кезеңмен шешуді қажет ететін есептерді қамтуы мүмкін, ал әдебиет тестілері мәтіндерді түсіндіруге және кейіпкерлерді талдауға арналған сұрақтарды қамтуы мүмкін.

Қолдану мысалдары: химия бойынша бейіндік сыныптарда оқытушы химиялық реакциялар бойынша білім алушылардың білімін тексеру үшін тестілерді қолдана алады, олардан теорияны білуді ғана емес, оны іс жүзінде қолдана білуді де талап етеді.

Тесттер оқу платформаларына біріктіріліп, кез-келген ыңғайлы уақытта өткізілуі мүмкін, бұл әсіресе қашықтықтан немесе аралас оқыту жағдайында өте маңызды.

Форумдар, блогтар, сауалнамалар және тесттер сияқты интерактивті платформалар мен құралдар білім алушылар мен оқытушыларға өзара әрекеттесуге, білім алмасуға және бейіндік оқытудағы материалды меңгеру деңгейін бағалауға кең мүмкіндіктер береді.

Бұл құралдар тақырыптарды тереңірек түсінуге, сыни тұрғыдан ойлауды, жазу және дәлелдеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді және оқу процесін ұйымдастыруда икемділік пен ыңғайлылықты қамтамасыз етеді.

Заманауи білім беру технологияларын пайдалану оқытуда жаңа көкжиектер ашады, бұл оны икемді, қолжетімді және қызықты етеді.

Қашықтықтан оқыту, интерактивті ресурстар, мобильді технологиялар және интерактивті платформалар мен құралдар білім алушылар мен оқытушыларға өзара іс-қимыл мен даму үшін бірегей мүмкіндіктер береді. Бұл технологиялар оқу процесін жеңілдетіп қана қоймайды, сонымен қатар оны әр білім алушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдейді.

Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында білім беру мекемелері өз білім алушыларына барынша тиімді және заманауи білім беруді қамтамасыз ету үшін осы құралдарды оқу процесіне белсенді түрде біріктіруі тиіс.

Жалпы білім беретін мектептердегі бейіндік оқыту білім алушылардың қызығушылықтары мен кәсіби ұмтылыстарына сәйкес келетін пәндерді тереңірек және мақсатты түрде зерттеуге бағытталған білім беру үдерісіндегі маңызды кезең болып табылады.

Бұл білім алушыларды жоғары оқу орындарына немесе кәсіптік колледждерге түсуге дайындап қана қоймай, олардың қазіргі қоғамда өмір сүруі үшін қажетті құзыреттерін қалыптастыруға көмектеседі.

Даралау, кәсіптік бағдар беру, ата-аналарды қолдау және педагогтармен өзара іс-қимыл бейіндік оқытуды табысты ұйымдастырудың негізгі компоненттері болып табылады.

Мектептің осы аспектілерді жүзеге асыру үшін барлық жағдайларды жасауы маңызды, бұл білім алушыларға білім алуға ғана емес, сонымен қатар өмірде жетістікке жете отырып, өздерінің кәсіби жолдарын саналы түрде таңдауға көмектеседі.

Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқытуды ұйымдастыру білім беру процесінің барлық қатысушыларын мұқият даярлауды және үйлестіруді талап етеді.

Педагогтарды әдістемелік қолдау, білім алушыларға жеке көзқарас және ата-аналармен өзара іс-қимыл бейіндік оқытуды табысты іске асыруда шешуші рөл атқарады.

2.2 Бейіндік оқыту жүйесінде жоғары сынып білім алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауын дамыту бойынша ұсыныстар

Жастардың кәсіби өзін-өзі анықтау мәселесі, ертең еңбек нарығына шығатын және қоғамның өнімді күші болатындардың кәсіби болмысы туралы идеялар өте өзекті.

Тұлғаның кәсіби өзін – өзі анықтауы-бұл өмірдің маңызды кезеңін қамтитын күрделі және ұзақ процесс. Оның тиімділігі, әдетте, адамның

психологиялық мүмкіндіктерінің кәсіби қызметтің мазмұны мен талаптарына сәйкестік дәрежесімен, сондай-ақ жеке тұлғаның өзінің кәсіби мансабының құрылымына байланысты өзгеретін әлеуметтік-экономикалық жағдайларға бейімделу қабілетінің қалыптасуымен анықталады [1].

Кәсіби өзін-өзі анықтау процесі өзін-өзі тануды дамытуды, құндылық бағдарлау жүйесін қалыптастыруды, оның болашағын модельдеуді, кәсіби маманның идеалды бейнесі түрінде эталондарды құруды қамтиды.

Адамның жеке өзін-өзі анықтауы идеалдар, мінез-құлық және іс-әрекет нормалары туралы әлеуметтік дамыған идеяларды игеру негізінде жүреді. Қазіргі уақытта әлеуметтік бағдар адамның кәсіби өзін-өзі тануын, оның кәсіби өзін-өзі анықтауын және кәсіби таңдауын анықтайды [2].

Заманауи кәсіби өзін-өзі анықтау процесі екі жолмен құрылуы мүмкін:

1-жол-бұл тек әлеуметтік және әлеуметтік-психологиялық детерминанттар ескерілетін, ал жеке ерекшеліктері анықталмайтын кәсіби өзін-өзі анықтау процесі.

Яғни, кәсіби жол сыртқы мотивация мен ынталандыруға негізделген. Бұл жағдайда субъект өзінің кәсіби қалыптасуында басқаларға тәуелді.

2 Жол-жеке психологиялық ерекшеліктер кәсіби қалыптасудың сәттілігіне әсер ететін кәсіби өзін-өзі анықтау процесі.

Жеке ерекшеліктер объективі арқылы қоғаммен қарым-қатынас кәсіби даму контекстінде құрылады. Кәсіби дамудың бұл жолы анағұрлым барабар және адамды кәсіпте жетістікке жетелейді.

Кәсіп пен кәсіптік оқу орнын, жұмыс түрін таңдау туралы түпкілікті шешім қабылдау процесі жалпы білім беретін мектептің бітіруші сыныптарында жүзеге асырылады.

Жастардың көпшілігінде мамандық таңдау қоғамдағы стереотиптерге негізделеді, бұл мамандық әлемінде өзін табуға кедергі келтіреді және психологиялық қиындықтар туғызады:

1. «Жұмыс» және «мамандық» ұғымдарының алшақтығы.

2. Жұмыс ақысы мен өз мүдделері арасындағы алшақтық.

Нәтижесінде, қазіргі жастардың «жоғары білім арқылы жоғары ақы төленетін жұмысқа» деген көзқарасында олардың әлеуетінің өсуі мен дамуына бағытталған өнімді көзқарастардың болмауы немесе елеулі байқалады: "беделді" мамандық бойынша диплом еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілікті арттыру және жоғары жалақымен жұмыс істеуге "рұқсат беру" мүмкіндігі ретінде қарастырылады.

Кәсіби өзін-өзі анықтауға, білім алуға және қазіргі жағдайда жастарды одан әрі жұмысқа орналастыруға байланысты қиындықтардың ерекшелігі осы қиындықтарды шешу үшін жаңа жұмыс түрлерін іздеуді талап етеді.

Бүгінгі таңда мамандықты таңдаудың негізі-бұл болашақ туралы идея, ол оны қолма-қол жағдайдан шығарады және оны дамыту бағдарламасы болып табылады.

Автономды тұлға кәсіптер әлемінде бағдарланады: кәсіби қызметтің мәнін түсінеді, кәсіптердің талаптарын және олардың даму перспективаларын біледі, кәсіби қызметті басқа маңызды өмірлік контексттермен үйлестіре алады.

Еңбек нарығындағы автономды тұлғаның мінез-құлқы әлеуметтік-экономикалық жағдайда жалпы бағдарлауды, бос жұмыс орындарын білуді, сондай-ақ жұмыс іздеу, түйіндеме жасау, сұхбаттасу және т. б. дағдыларды қамтиды.

Шындықтың талаптарын қанағаттандыруға дайын емес адам талап етілмейді.

Кәсіби құзыреттілік болған кезде жұмыс күшіне сұраныс пен ұсыныс арасындағы салыстырмалы тепе-теңдікке қол жеткізуге болады. Осылайша, кәсіптік бағдар беру жұмысының векторы "кім болу керек?" "позицияға" не болу керек?» [3].

Қазіргі уақытта, жұмысқа орналасу жолдарына қатысты хабарламалардың ақпараттық ағыны (оқуды жалғастыру үшін оқу орнын таңдау, уақытша және маусымдық жұмыспен қамту, өз қабілеттерін дамытуға, қосымша дағдылар мен дағдыларды игеруге болатын үйірмелер мен секциялар және т. б.) үлкен және бытыраңқы болған кезде, өз білімін жалғастырғысы келетін (немесе жұмысқа орналасқысы келетін) түлекке, өз таңдауыңызды жасау қиындай түсуде.

5. Кәсіби өзін-өзі анықтаудағы қиындықтар

Бейіндік оқытудың артықшылықтарына қарамастан, кәсіби өзін-өзі анықтау процесі белгілі бір қиындықтармен бірге жүруі мүмкін.

- Белгісіздік және қателіктерден қорқу:

Орта мектеп білім алушылары көбінесе мамандық таңдауда белгісіздікке тап болады және қателесуден қорқады, бұл өзін-өзі анықтау процесін бәсеңдетіп, мазасыздыққа әкелуі мүмкін.

- Артық қысым:

Кейде орта мектеп білім алушылары ата-аналарының, мұғалімдерінің немесе құрдастарының қысымына ұшырайды, бұл олардың мүдделері мен қабілеттерін объективті бағалауды қиындатады.

6. Табысты өзін-өзі анықтаудағы қолдау

Табысты кәсіби өзін-өзі анықтау үшін орта мектеп білім алушыларына жан-жақты қолдау көрсету маңызды.

- Кәсіптік бағдар беру бағдарламалары:

Мектеп бағдарламасына кәсіптік бағдар беру курстарын енгізу, экскурсиялар, әртүрлі кәсіптердің өкілдерімен кездесулер және мүмкін мансап жолдары туралы түсініктерді кеңейтуге бағытталған басқа да іс-шаралар өткізу.

- Мақсаттарды тұрақты талдау және қайта қарау:

Бейіндік оқытуда тәжірибе жинақталуына қарай білім алушыларға өз мақсаттарын, мүдделері мен қалауларын тұрақты қайта қарауға көмектесу.

Осылайша, бейіндік оқыту жүйесіндегі жоғары сынып білім алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы тек білім беруді ғана емес, сонымен қатар психологиялық және әлеуметтік қолдауды қажет ететін кешенді және көп қырлы процесс болып табылады.

Тәуелсіздікті дамытуға, өз мүдделері мен мақсаттарын білуге, сондай-ақ әлеуметтік ортамен өзара әрекеттесуге бағытталған күш-жігер кәсіпті сәтті таңдауда және болашақ кәсіби траекторияны қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Жоғары сынып білім алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауында жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын тәрбиелеу маңызды.

5. Кәсіби өзін-өзі анықтаудағы қиындықтар

Бейіндік оқытудың артықшылықтарына қарамастан, кәсіби өзін-өзі анықтау процесі белгілі бір қиындықтармен бірге жүруі мүмкін.

- Белгісіздік және қателіктерден қорқу:

Орта мектеп білім алушылары көбінесе мамандық таңдауда белгісіздікке тап болады және қателесуден қорқады, бұл өзін-өзі анықтау процесін бәсеңдетіп, мазасыздыққа әкелуі мүмкін.

- Артық қысым:

Кейде орта мектеп білім алушылары ата-аналарының, мұғалімдерінің немесе құрдастарының қысымына ұшырайды, бұл олардың мүдделері мен қабілеттерін объективті бағалауды қиындатады.

6. Табысты өзін-өзі анықтаудағы қолдау

Табысты кәсіби өзін-өзі анықтау үшін орта мектеп білім алушыларына жан-жақты қолдау көрсету маңызды.

- Кәсіптік бағдар беру бағдарламалары:

Мектеп бағдарламасына кәсіптік бағдар беру курстарын енгізу, экскурсиялар, әртүрлі кәсіптердің өкілдерімен кездесулер және мүмкін мансап жолдары туралы түсініктерді кеңейтуге бағытталған басқа да іс-шаралар өткізу.

- Мақсаттарды тұрақты талдау және қайта қарау:

Бейіндік оқытуда тәжірибе жинақталуына қарай білім алушыларға өз мақсаттарын, мүдделері мен қалауларын тұрақты қайта қарауға көмектесу.

Осылайша, бейіндік оқыту жүйесіндегі жоғары сынып білім алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы тек білім беруді ғана емес, сонымен қатар психологиялық және әлеуметтік қолдауды қажет ететін кешенді және көп қырлы процесс болып табылады.

Тәуелсіздікті дамытуға, өз мүдделері мен мақсаттарын білуге, сондай-ақ әлеуметтік ортамен өзара әрекеттесуге бағытталған күш-жігер кәсіпті сәтті таңдауда және болашақ кәсіби траекторияны қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

Жоғары сынып білім алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауында жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын тәрбиелеу маңызды.

2.3 Жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын арттыру

Қазіргі педагогикалық тұжырымдама білім берудің жетекші әлеуметтік функциясын анықтай отырып, азаматтардың әлеуметтік шартты және білім беру қажеттіліктеріне сәйкес адамға тән жеке әлеуетті іске асыруды және өзін-өзі жүзеге асыруды көздейді.

Оның нәтижесі әлеуметтік қажеттіліктерге, қоғамның даму перспективаларына жауап беретін, бейімделуге және белсенді жұмыс істеуге қабілетті тұлғаны қалыптастыру болуы керек.

Мектеп түлегі өзінің өмір жолын өз бетінше жобалап, таңдай білуі керек.

Алайда, шындық мынада: мектептің көптеген түлектері белгілі бір білім жүйесіне ие бола отырып, оларға барабар қолдануды таба алмайды, қоғамға бейімделе алмайды және өздерінің мүмкіндіктері мен бейімділіктерін ескере отырып, әлеуметтік орынды таңдай алмайды.

Орта білім беру ұйымын бітіргеннен кейін мектеп түлектері көбінесе мамандық таңдауға, олардың әлеуметтік мәртебесін анықтауға байланысты алғашқы проблемалық жағдайда жоғалады.

Қалыптасқан жағдай білім берудің негізгі мақсатының оның нақты нәтижелеріне сәйкес келмейтіндігін көрсетеді.

Бейіндік оқытуды енгізу қазіргі заманғы мектептің алдына қойылған мақсаттарға неғұрлым тиімді қол жеткізуге ықпал етуге арналған, өйткені ол өзінің білім беру траекториясын өз бетінше саналы түрде қалыптастыру негізінде кәсіптік салада өзін-өзі анықтау үшін әрбір білім алушыға жағдай жасауды көздейді.

Бұл ретте мектеп бітірушісінің жалпы білім беру құзыреттілігі жүйесін меңгеру деңгейімен сипатталатын білім сапасы түбегейлі өзгеруі тиіс.

Олар білім алушының қоршаған әлеммен белсенді өзара әрекеттесу және ғылым мен адамдардың практикалық іс-әрекетінің әртүрлі салаларында туындайтын міндеттерді тиімді шешу мүмкіндіктерін анықтайды.

Қойылған мақсаттар бейіндік мектептің жаппай сипатын және әрбір білім алушының кәсіби өзін-өзі анықтауын дамыту қажеттілігін айқындайды. Алайда, оның оқу пәндерін игеру тереңдігі және зерттелетін материалдың қолданбалы және практикалық бағытталу дәрежесі оның мүдделеріне ғана емес, сонымен қатар көптеген басқа факторларға, атап айтқанда танымдық қабілеттерге байланысты.

Сондықтан, профильдеу формалары, бір жағынан, білім алушылардың сұраныстарына сәйкес болуы керек, ал екінші жағынан, мектептің

педагогикалық ұжымының мүмкіндіктерін ескере отырып, осы факторлардың қажетті тепе – теңдігін белгілеуі керек.әр түрлі типтегі білім беруді саралау және даралау тәжірибесі.

Бұған келесі тәртіптің сәйкессіздіктері мен қайшылықтары кедергі келтіреді:

- Білім беру процесін модельдеудің мәнін түсінбеу, оның мақсаты мен мазмұнының ұсынылған бейіндік оқыту модельдеріне сәйкес келмеуінен көрінеді.

-Бейіндік оқытуды қалыптастырудың тиімді жолдарын ашатын ғылыми-педагогикалық идеялардың болмауы.

– Ұсынылған модельдер бейіндік оқытуды оның негізгі компоненттерінің өзара байланысында тұтас жүйе ретінде сипаттамайды, қандай да бір жеке аспектіде жетілдірілген педагогикалық қызмет тәжірибесін көрсетеді.

– Бейіндік оқыту таңдау бойынша курстар жүйесімен толықтырылған жеке пәндерді тереңдетіп оқыту деп түсініледі. Бұл жағдайда сапалы білім беру процесі өзгермейді.

Нәтижесінде ұсынылған бейіндік білім беру модельдері негізінен жоғары кәсіптік білім алуға бағдарланған білім алушыларға арналған. Негізінен қолданбалы пәндерден тұратын жеңілдетілген оқу жоспарының нұсқаларын ұсынатын білім беруді профильдеу модельдері ұсынылмайды.

- Білім алушылардың білім беру сапасына қойылатын қазіргі заманғы талаптарға, оның қолданбалы және практикалық бағытын күшейтуге, құзыреттілік тәсілді іске асыруға байланысты туындайтын проблемалар бөлінбеген, сондықтан осы проблемаларды шешу тетіктері ашылмаған.

– Жаппай жалпы білім беретін мектеп жағдайында білім алушылардың әлеуметтік, оның ішінде кәсіптік өзін-өзі анықтауын қалыптастыру-білім беруді бейіндеудің басты мақсатына қол жеткізу тетіктері толық көлемде ашылмайды. Ұсынылған модельдерде бейіндік оқыту жағдайында тұлғаның дамуын психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу тәсілдері аз әзірленген.

– Оқу процесін ұйымдастырудың негізгі тәсілі ұжымдық сынып - сабақ жүйесі болып табылады (ол бүгінде табиғи және үнемді болып көрінеді), ал жеке оқыту тек қосымша жұмыс түрі ретінде қарастырылады, көбінесе ерекше көмекке мұқтаж балалармен.

– Барлық дерлік жобаларда білім алушылардың бейіндік білім беру сапасының өлшемшарттарының тұтас жүйесі жоқ. Бұл білім алушылардың бейіндік білім беру сапасын толық көлемде бағалау және соның салдарынан білім беруді профильдеудің ұсынылған нұсқаларының тиімділігін бағалау мүмкін представлястігін көрсетеді.

– Бейіндік оқыту үлгілерінің елеулі кемшілігі білім беру процесіне әртүрлі қатысушылардың бейіндік білім беру сапасын мониторингтеу нәтижелерін пайдалану тетіктерінің болмауы болып табылады.

Бұл мониторинг өзінің басты мақсатын – бейіндік білім беру сапасын басқару құралы ретінде әрекет етпейтініне әкеледі.

Қазіргі қоғамдағы білім алушылардың болашақ мамандығына деген қызығушылығын тәрбиелеу оның экономикалық және саяси реформасы жағдайында жүзеге асырылады, соның арқасында жас ұрпақтың әлеуметтік-мәдени өмірі, білім беру ұйымдарының, бұқаралық ақпарат құралдарының, жастар мен балалардың қоғамдық бірлестіктерінің қызметі айтарлықтай өзгерді.

Жалпы білім беру ұйымдары бүкіл білім беру жүйесінің орталық буыны, жеке тұлғаны тәрбиелеу мен дамытудың іргелі әлеуметтік-мәдени базасы болып табылады.

Жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын арттыру олардың болашақ кәсіби сәйкестігін қалыптастырудың негізгі кезеңі болып табылады.

Бұл процесс тек мамандық таңдауды ғана емес, сонымен қатар жеке мүдделерге, бейімділіктер мен қабілеттерге негізделген қоғамдағы орнын саналы түрде анықтауды білдіреді.

Қазіргі білім беру процесінде жоғары сынып білім алушыларын біліммен қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар олардың кәсіби бағдарлануына ықпал ету, олар үшін ең қолайлы даму жолын анықтауға көмектесу маңызды.

Мектеп жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын арттыруда орталық рөл атқарады. Оқу бағдарламасы, әртүрлі сыныптан тыс іс-шаралар, сондай-ақ тәрбиешілер мен психологтармен кеңесу білім алушыларға өздерінің қызығушылықтары мен бейімділіктерін жақсы түсінуге көмектеседі.

Мектеп шығармашылық қабілеттерін дамытуға, сондай-ақ оқу және сабақтан тыс жұмыстарда дербестік танытуға жағдай жасауы керек.

Негізгі аспектілердің бірі-жоғары сынып білім алушыларының әртүрлі кәсіптер мен қызмет салалары туралы ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету. Бұл әртүрлі кәсіптердің өкілдерімен кездесулерді, кәсіпорындарға экскурсияларды, кәсіби конкурстар мен олимпиадаларға қатысуды қамтуы мүмкін.

Жалпы білім беретін ұйымдағы тәрбие процесін жаңарту отандық дәстүрлерді, ұлттық-өңірлік ерекшеліктерді, қазіргі заманғы тәжірибенің жетістіктерін ескере отырып, кәсіптік білім беру мәртебесі туралы сапалы жаңа идея негізінде жүзеге асырылуға тиіс.

Ол үшін әртүрлі тәрбие жүйелерін қалыптастыру, тәрбие стратегияларының, әдістерінің алуан түрлілігін ынталандыру, өскелең ұрпақты дамытудың мектеп және мектептен тыс тетіктері іс-әрекетінің тиімділігін арттыру, мемлекеттік, отбасылық және қоғамдық тәрбиенің тепе-теңдігін орнату және қолдау қажет.

Білім алушыларды теориялық оқыту процесінде жүзеге асырылатын кәсіпке дейінгі тәрбие көбінесе болашақ білім алушытың жеке басының жан-жақты, үйлесімді дамуы туралы мәселені шешуге ықпал етеді.

Білім алушылардың рухани байлығы, оның жалпы және кәсіпке дейінгі мәдениеті, көкжиегі сабақтарда тәрбиелік мәселелердің қалай қойылып, шешілетініне байланысты.

Әр түрлі оқу материалдарын қолдана отырып, мұғалім әр тақырыпта тәрбиелік мәселелерді шешудің жолдарын табуға, педагогикалық, жалпы білім беру пәндерінің болашақ практикалық қызметпен тығыз байланысын орнатуға мүмкіндік алады.

Осыған байланысты бейіндік оқыту жүйесінде білім алушыларды даярлаудың тиімділігі осы процесті жүзеге асырудың оңтайлы технологиясын таңдауға байланысты.

Білім алушыларды педагогикалық қызметке даярлаудың кәсіптік бағдарланған технологиясы белгілі бір жоба бойынша жоспарланған және дәйекті түрде іске асырылатын іс-қимылдарды, операциялар мен рәсімдерді қамтитын, білім алушылардың кәсіби қалыптасу процесінде оларға көмек көрсетуді аспаптық қамтамасыз ететін реттелген қызмет болып табылады.

Білім алушылардың болашақ кәсіби қызметіне кәсіптік бағдарлауды қалыптастыру жоғары сынып білім алушыларын бейіндік оқыту процесінде кәсіптік бағдарланған технологияны іске асыру нәтижесінде жүзеге асырылуы мүмкін. Сонымен қатар, бағдарлау осы процесті оңтайландыруға бағытталған бірқатар функцияларды орындайды.

«Функция» ұғымы көп мағыналы. Адам қызметінің әлеуметтік аспектісін зерттейтін ғылымдарда функция көбінесе жүйені сақтауға, сақтауға және дамытуға бағытталған сапалық сипаттаманы білдіреді.

Білім алушылардың кәсіптік бағдарлануының негізгі функцияларын таңдалған кәсіптік қызметтің ерекшелігіне, оның қарым-қатынастарының алуан түрлілігіне, құндылық бағдарларына сүйене отырып, сондай-ақ білім алушылардың жеке басын өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктеріне сүйене отырып түсінуге болады.

Іс-әрекет тәсілі жеке тұлғаны өзін-өзі тану тетігін іске қосуы, болашақ кәсіби қызмет саласында білім алушының өзін-өзі анықтауын қамтамасыз етуі, оның кешенді физикалық, интеллектуалдық және рухани дамуын қамтамасыз етуі керек. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, бірқатар функцияларды бөлуге болады: бейімделу, кәсіби және еңбек әлеуметтенуі, құндылық-семантикалық, ақпараттық-коммуникативті.

Оларды толығырақ қарастырайық.

Бейімделу функциясы. «Кәсіби бағдар» ұғымын қарастыра отырып, кейбір авторлар оның бейімделу сипатына назар аударады. Жеке тұлғаны кәсіби бағдарлау, жеке тиімділік мәселелері психологиялық және әлеуметтік бейімделумен тығыз байланысты қарастырылады.

Психологиялық бейімделу - бұл адам психикасының қоршаған орта жағдайларына, жеке жағдайларға оңтайлы бейімделуін сипаттайтын құбылыс.

Әлеуметтік бейімделу - қоғамда қабылданған мақсаттарды, құндылықтарды, нормалар мен мінез-құлық стильдерін игеру және қабылдау арқылы адамның әлеуметтік орта (тіршілік ортасы) жағдайына белсенді бейімделуі.

Осылайша, кәсіптік бағдарлаудың негізгі функцияларының бірі адамның берілген (тандалған) әлеуметтік рөлді, кәсіби қызметті тиімді орындауға бейімделуі екенін анықтауға болады.

Біздің ойымызша, жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызметке кәсіби бағдарлануы оның мазмұнына арнайы (білім), әдістемелік (педагогикалық әсер ету құралдары, формалары мен әдістері саласында), психологиялық-педагогикалық (баланың жеке басының дамуына педагогикалық әсер етудің көріну ерекшеліктерін ескеру) салалардағы хабардарлықты қамтуы керек.

Бұл университетте оқытудың бірінші кезеңінде болашақ маманға өзінің кәсіби даярлығының міндеттерін оңтайлы шешу үшін ғылыми және практикалық білімді құрылымдауға көмектеседі.

Біздің ойымызша, жоғары сынып білім алушыларының ажырамас кәсіби бағыты кәсіби және еңбек әлеуметтенуінің функциясы болып табылады.

Кәсіби және еңбек әлеуметтенуі-бұл әр түрлі дәрежеде реттелетін және болашақ қызметкерге, маманға кәсіби маманның игерілетін әлеуметтік рөліне сәйкес келетін көзқарастар, нормалар мен құндылықтар жүйесін игеруге мүмкіндік беретін процестердің жиынтығы (Әлеуметтік және педагогикалық).

Кәсіби әлеуметтенудің мәні оның процесінде жеке тұлға кәсіби рөлге қосылып, осы рөлге байланысты әлеуметтік мәртебенің иесі болады.

Табысты кәсіби әлеуметтенудің түпкі нәтижесі-адамды кәсіби қоғамдастыққа және сол арқылы жалпы қоғамға біріктіру. Әрине, бұл нәтижеге кәсіби және кәсіби дайындықтың белгілі бір кезеңдері аяқталғаннан кейін ғана қол жеткізіледі, өйткені практикалық тәжірибе жинақталады және оны тәуелсіз кәсіби қызметте қолданады.

Кәсіптік білім беру процесінде әлеуметтену-бұл кәсіби маманның қалыптасуын әлеуметтік реттеудің маңызды нысаны, ол:

- білім алушының кәсіби өзін-өзі анықтауын жандандыру, яғни жеке тұлғаның өзінің болашақ кәсібіне және өзіне кәсіби қызметтің әлеуметтік немесе нақты субъектісі ретінде қатынасын дамыту;

- адамға қандай да бір мамандық, кәсіп немесе олардың тобы қоятын және өндірістік қызметтің техникалық-экономикалық, әлеуметтік, психологиялық, санитарлық-гигиеналық және басқа да сипаттамаларына негізделген талаптарды игеру;

- негізгі және аспаптық педагогикалық құндылықтарды игеру, сондай-ақ мұғалімнің кәсіби субмәдениетіне кіретін дәстүрлерді, мінез-құлық нормалары мен ережелерін игеру.

Кәсіби әлеуметтену барысында адамның кәсіби маман ретінде өзіне деген көзқарасына, кәсіби қызметті игерудің сәттілігі мен тиімділігіне, кәсіби мансапты жобалауға және түзетуге әсер ететін бірқатар кәсіби маңызды қасиеттер қалыптасады.

Оларға кәсіби мотивация жүйесінің қалыптасуына ықпал ететін көзқарастар, қажеттіліктер, көзқарастар, сенімдер және басқа да қасиеттер жатады.

Адам тек объект қана емес, сонымен қатар кәсіби және еңбек әлеуметтенуінің субъектісі болып табылады.

Соңғысы, бейіндік оқыту процесінде білім алушы белсенділік, дербестік, бастамашылдық және өз таңдауын жасау қабілетін көрсетеді, бұл оның оңтайлы кәсіби өзін-өзі анықтауына ықпал етеді.

Құндылық-семантикалық функция жоғары сынып білім алушыларын кәсіби қызметке бағыттау үшін аксиологиялық мәнге ие.

Бұл білім алушылардың педагогикалық қызметті құндылық ретінде түсінуінде көрінеді.

Құндылық-семантикалық функция жеке тұлғаның құндылықтар жүйесімен байланысты, олардың пайда болуы адамның іс-әрекетінің, оның адамдар әлемімен өзара әрекеттесуінің нәтижесі болып табылады, сондықтан жаңа құндылықтардың пайда болуы өз қызметі мен жеке басының рефлексиясының арқасында мүмкін болады.

Егер мектеп білім алушысы әлеуметтік қажетті құндылықтар жүйесін түсініп, болашақ кәсіби қызмет құндылықтарының гуманистік сипатын түсініп, өзінің қызметі мен мінез-құлқын осы жүйемен байланыстыра алса, жоғары сынып білім алушысының бағдар деңгейі жоғары болып саналады.

Ақпараттық-коммуникативтік функция-кәсіби қызмет субъектілерінің қарым-қатынасы процесінде ақпараттық ағынның қажеттілігін түсінумен, ақпаратты қол жетімді түрде ұсына білумен, сөйлеу және ғылыми құзыреттілікпен байланысты.

Бұл ұжымдағы әлеуметтік маңызды байланыстардың дамуын анықтайды, барабар қарым-қатынас дағдыларын қамтиды, өзара бейімделуді жеңілдетеді, өзара көмек көрсетеді, күрделі әрекеттерді үйлестіруге мүмкіндік береді.

Қарым-қатынас дағдылары тұлғааралық қарым-қатынас мәдениетін меңгеруді қамтиды және мыналарды қамтиды: сұхбаттасушыны мақсатты және мұқият «тыңдау және есту» қабілеті; қарым-қатынас жағдайына кіру және байланыс орнату мүмкіндігі; ақпаратты анықтау және мәселені түсіну үшін қажетті фактілерді жинау мүмкіндігі; қарым-қатынасты жағымды эмоционалды түрде құру және дамыту, коммуникативті болу, яғни тез байланыс орнатыңыз.

Осылайша, жоғары сынып білім алушыларының болашақ кәсіби қызметке бағдарлануын қалыптастырудың кәсіби бағдарланған технологиясын әзірлеу процесі олардың бейіндік оқытуында бөлінген функцияларды іске асыруды қамтиды және осы процесті оңтайлы ұйымдастырудың педагогикалық жағдайларына негізделеді.

Кәсіби қызығушылықты тәрбиелеу әдістері

Орта мектеп білім алушыларының кәсіби қызығушылығын арттыру үшін қолдануға болатын әртүрлі әдістер бар. Олардың ішінде:

1. Жобалау қызметі: нақты кәсіби міндеттермен байланысты жобаларға қатысу білім алушыларға кәсіби маман ретінде сезінуге және оларға қандай дағдылар мен білім қажет екенін жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

2. Оқу процесінің практикалық бағыты: оқу процесіне нақты кәсіби міндеттерді модельдейтін практикалық тапсырмалар мен жағдайларды қосу білім алушыларға теориялық білімді олардың практикалық қолданылуымен байланыстыруға көмектеседі.

3. Жеке кеңес беру: мұғалімдермен және психологтармен үнемі кеңес беру білім алушыларға өздерінің кәсіби қызығушылықтарын жақсы түсінуге және дамудың ең қолайлы жолын таңдауға көмектеседі.

4. Кәсіптік бағдар беру курстары мен сабақтары: әртүрлі кәсіптерді зерттеуге бағытталған арнайы курстар, сондай-ақ кәсіптік бағдар беруге арналған сабақтар білім алушыларға мансаптық өсу мүмкіндіктері туралы толық түсінік алуға көмектеседі.

Қазақстанда жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын тәрбиелеу әлеуметтік-экономикалық жағдайларға және экономиканың түрлі салалары үшін жас мамандарды даярлау қажеттілігіне байланысты ерекше маңызға ие болады.

Кәсіптік бағдарлау бағдарламаларын it, ауыл шаруашылығы, энергетика және т.б. сияқты экономиканың белгілі бір секторларын дамыту жөніндегі мемлекеттік бастамалармен біріктіру маңызды аспект болып табылады.

Бұл үдерісте тек мектептер ғана емес, сонымен қатар әртүрлі бағдарламалар, тағылымдамалар және кәсіби конкурстар арқылы білім алушыларды кәсіптік бағдарлауға белсенді қатысатын мемлекеттік және жеке ұйымдар да маңызды рөл атқарады.

Жоғары сынып білім алушыларының кәсіби қызығушылығын арттыру — бұл барлық мүдделі тараптардың: мектептің, отбасының, мемлекеттің және бизнестің қатысуын талап ететін күрделі және көп қырлы процесс.

Кешенді тәсіл арқылы ғана жас ұрпақтың табысты кәсіби қалыптасуын қамтамасыз етуге болады, ол қазіргі әлемнің сын-тегеуріндеріне дайын болады және қоғамның дамуына өз үлесін қоса алады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақстанның жалпы білім беретін мектептерінде бейіндік оқыту білім алушыларды болашақ кәсіби қызметке және тұлғалық дамуға дайындауда шешуші рөл атқарады. Бұл тәсіл білім алушылардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін пәндерді тереңдетіп оқуға жағдай жасауға бағытталған, бұл жеке білім беру траекторияларын жақсы ескеруге мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытудың негізгі артықшылықтарының бірі әрбір білім алушының әлеуетін барынша ашуға ықпал ететін оқу процесін саралау мүмкіндігі болып табылады.

Икемді білім беру бағдарламаларын енгізу және пәндерді оқытудың терең немесе стандартты деңгейін таңдау білім алушыларға болашақ мамандық пен оқу бағытын таңдауға саналы түрде қарауға мүмкіндік береді. Осылайша бейіндік оқыту тек академиялық даярлықтың ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың кәсіби бірегейлігін қалыптастырудың маңызды құралына айналады.

Сондай-ақ бейіндік оқытудың маңызды аспектісі сыни ойлау, зерттеу дағдылары және командада жұмыс істеу қабілеті сияқты мета-пәндік құзыреттіліктерді дамыту болып табылады.

Бұл дағдылар ақпараттық технологиялар мен жаһанданудың қарқынды дамуы жағдайында ерекше өзектілікке ие болады, мұнда түлектер тек негізгі пәндерді білуді ғана емес, сонымен қатар өзгеретін жағдайларға бейімделу және күрделі мәселелерді шешу қабілетін талап етеді.

Бейіндік оқытудың ажырамас бөлігі болып табылатын кәсіптік бағдар беру білім алушыларға болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға көмектеседі.

Кәсіпорындарға экскурсиялар, түрлі кәсіптердің өкілдерімен кездесулер және мамандандырылған тренингтерге қатысу сияқты түрлі кәсіптік бағдарлау іс-шаралары арқылы білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен қабілеттерін тереңірек түсінуге мүмкіндік алады.

Бұл Бейіндік саналы түрде таңдауға ғана емес, сонымен қатар оқуға деген ынтаны арттыруға ықпал етеді.

Қазақстанда бейіндік оқытуды дамытудың маңызды бағыты шетелдік тәжірибені интеграциялау болып табылады, бұл ұлттық білім беру жүйесін жетілдіруге ықпал етуі мүмкін.

Германия, Финляндия, Жапония, АҚШ және Франция сияқты елдерде бейіндік оқытуды ұйымдастырудың үздік тәжірибелерін зерттеу бейіндік пәндерді тереңдетіп оқуға және білім алушыларды ерте кәсіптік бағдарлауға жағдай жасау білім алушылардың дайындық сапасын едәуір арттыра алатынын көрсетеді.

Дегенмен, бейіндік оқытуды енгізу кешенді тәсілді және оның тиімділігіне тұрақты мониторингті талап етеді.

Білім беру процесінің барлық қатысушыларының өзара әрекеттесуінің бірыңғай жүйесін құра отырып, педагогикалық құрам тарапынан да, ата-аналар тарапынан да қолдауды қамтамасыз ету маңызды.

Сонымен қатар, мектептердің инфрақұрылымын дамыту, заманауи білім беру технологияларын енгізу және мұғалімдердің үздіксіз кәсіби өсуіне жағдай жасау қажет.

Бейіндік оқыту білім алушылардың академиялық даярлығын ғана емес, сонымен қатар олардың табысты кәсіби және әлеуметтік өмірге дайындығын қамтамасыз ететін Қазақстанның білім беру жүйесін жаңғыртудағы маңызды кезең болып табылады.

Бейіндік оқытуды одан әрі жетілдіру білім беру процесін дараландыру, мета-пәндік құзыреттіліктерді дамыту және кәсіптік бағдарлау үшін жағдайлар жасауға бағытталуы тиіс, бұл түлектердің қоғамға және еңбек нарығына табысты интеграциялануына ықпал ететін болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕККӨЗДЕРДІҢ ТІЗІМІ

1. Таланова С. И. Особенности профессионального самоопределения старшеклассников / С. И. Таланова. — Текст : непосредственный // Теория и практика образования в современном мире : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). — Т. 1. — Санкт-Петербург : Реноме, 2012. — С. 226-228. — URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/21/1918/> (дата обращения: 23.08.2024).
2. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение. – М.: Изд-во "Институт практической психологии"; Воронеж: НПО "МОДЭК", 2006.
3. Чистяков Н.Н., Захаров Ю.А., Новикова Т.Н., Белюк Л.В. Профессиональная ориентация молодежи. Учебное пособие. – Кемерово: КГУ, 2008.
4. Климов Е.А. Психология профессионала. – М.: Изд-во "Институт практической психологии"; Воронеж: НПО "МОДЭК", 2006.
5. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. – Киев: Наукова думка, 2008.
6. Челноков В.А. Профильное обучение обучающихся в общеобразовательных школах//Проблемы образования. – 2007. - №1. – С.82-92
7. Хуторской А.В. Развитие одаренности личности. Методика продуктивного обучения: пособие для учителя. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 320с.
8. Разработка примерных индивидуальных образовательных маршрутов // <https://school.mephi.ru/content/file/mm/2-3/individual.pdf> (дата обращения 28.08.2024)
9. Воробьева, С.В. Теоретические основы дифференциации образовательных программ [Текст]: дис. ...д-ра пед. наук: спец.: 13.00.01 / С.В. Воробьева. – СПб., 1999. – 460 с. (Электронный ресурс)// <https://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-osnovy-differentsiatsii-obrazovatelnykh-programm> (дата обращения 28.08.2024)
10. Н. А. Лабунская Индивидуальный образовательный маршрут білім алушыа: подходы к раскрытию понятия// <file:///Downloads/individualnyy-obrazovatelnyy-marshrut-studenta-podhody-k-raskrytiyu-ponyatiya.pdf> (дата обращения 28.08.2024)
11. А. Кунаш Подходы к классификации индивидуальных образовательных маршрутов школьников// Ярославский педагогический вестник – 2012 – № 3 – Том II (Психолого-педагогические науки) – С.77-81. (Электронный ресурс)// <file:///Downloads/podhody-k-klassifikatsii-individualnyh-obrazovatelnyh-marshrutov-shkolnikov.pdf> (дата обращения 28.08.2024)

12. Шагиахметова Л.М. Организация профильного обучения школьников: Учебно-методическое пособие / Л.М. Шагиахметова, Д.К. Абдимоминова. – Костанай: КГПУ им. У. Султангазина, 2019. – 106 с.

13. Абдыкаримов Б.А., Мамерханова Ж.М., Соколова М.Г. Методическое пособие к изучению курса «Педагогика профильного обучения». - Караганда, 2007. – 243 с.

14. Отческа И.Б. Организация профильного обучения школьников: Курс лекций для білім алушыов специальностей 5В012000 – «Профессиональное обучение» всех форм обучения /ВКГТУ. – г. Усть-Каменогорск, 2015 г. – 65 с

15. Храмова И. А. Состояние и противоречия организации профильного обучения в современных условиях: социологический анализ. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук. Екатеринбург 2017

16. Лях Ю.А. Проблемы профильного обучения школьников: положительные и отрицательные аспекты// [problemu-profilnogo-obucheniya-shkolnikov-polozhitelnye-i-otritsatelnye-aspekty.pdf](#) (дата обращения 28.08.2024)

17. Юсупова Д.М., Дадобоева Б.Э. Проблема профильного обучения в современной системе образования// [профильное%20обучение/problemaprofilnogo-obucheniya-v-sovremennoy-sisteme-obrazovaniya.pdf](#) (дата обращения 28.08.2024)

МАЗМҰНЫ

	Кіріспе	3
1	Жалпы білім беретін мектептерде бейіндік оқытудың ерекшеліктері	4
2	Бейіндік оқытуды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар	64
	Қорытынды	156
	Пайдаланылған дереккөздердің тізімі	158